

Mesele 9

KİTAP DERGİSİ ARALIK 2015 SAYI: 108 FİYATI: 10TL

**Dereleri bir nehirde
birleştirmek için**

Nuray Sancar

Hep birlikte, yeniden...

Hayri Kozanoğlu

**Neo-liberalizmin AKP'cesi
ahbap-çavuş kapitalizmi**

Meryem Koray

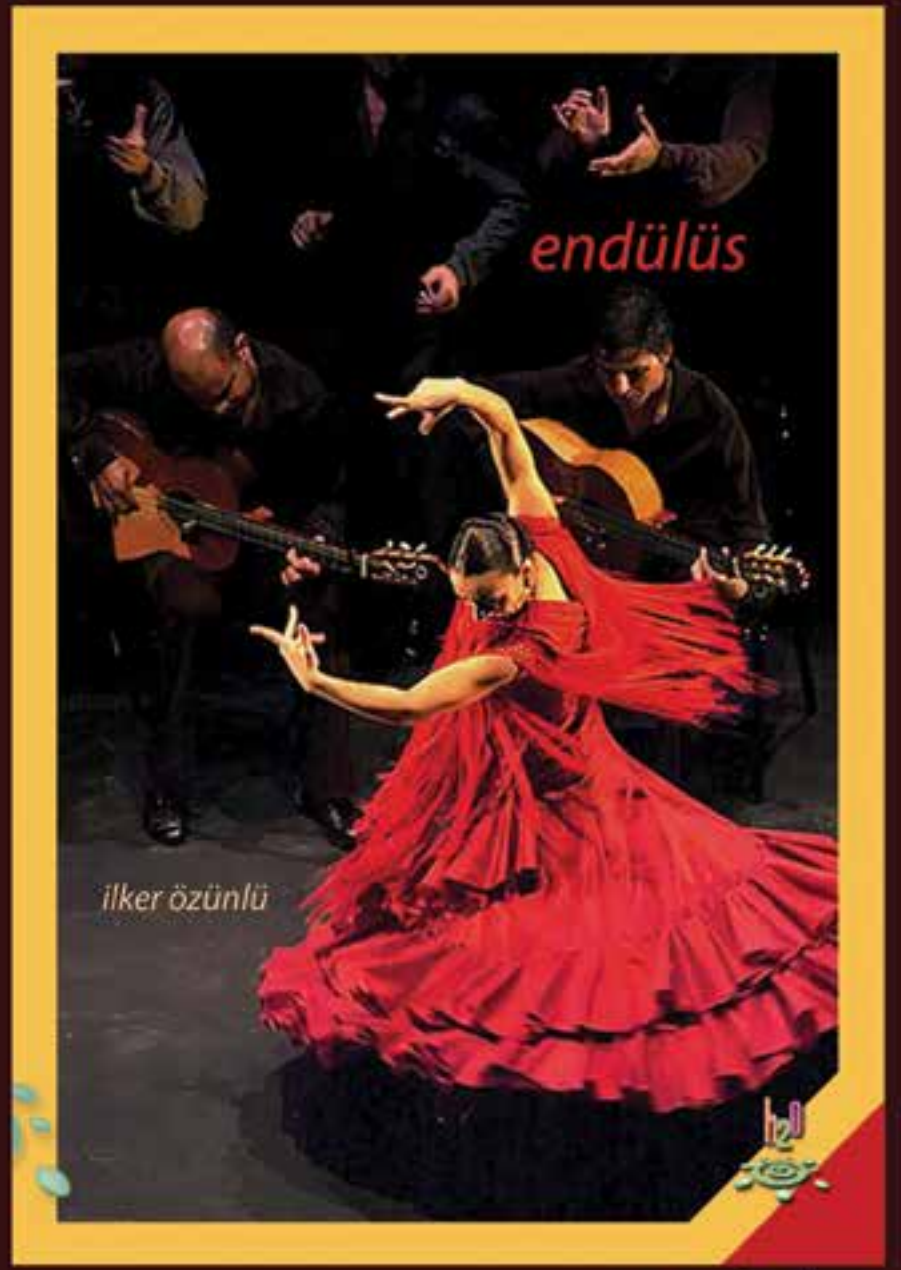
**Uzatmaları oynayan
bir AKP var ortada**

Taner Timur

Tutku, direnişidir onun!

Başlayıp da bir türlü elinizden bırakmadığınız kitaplardan biri Endülüs. Bir roman mı okuyorum, tarih mi okuyorum, bunlar gerçek mi yoksa efsane mi soruları kafanızda uçuşurken Endülüs'te yaşayıp ona aşık olan bir yazara, İlker Özünlü'nün müthiş kalemine hayran oluyorsunuz. Özünlü'nün Endülüs'ü böylesine araştırıp, inceleyip, onunla hemhal olup bize "kentin ciğerinden" bilgiler vermesi de bir başka güzellik katıyor okumaya. Hem roman okuyup hem Endülüs'ü tanıyıp hem de tarihi bilgiye ulaşmak bir tek kitapla mümkün oluyor böylece.

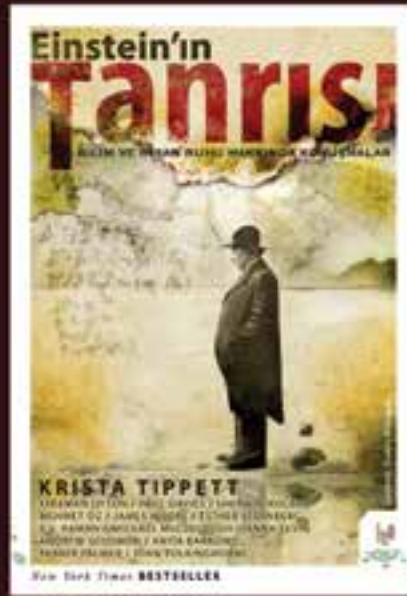
Metin Gülbay, ortakhaber.com

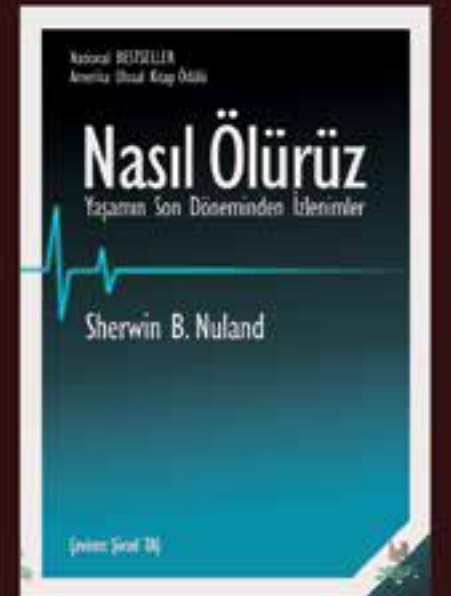
Endülüs - İlker Özünlü
kültür tarihi - 282 sayfa

Algi Kalesi - Gültekin Karakuş
roman - 190 sayfa

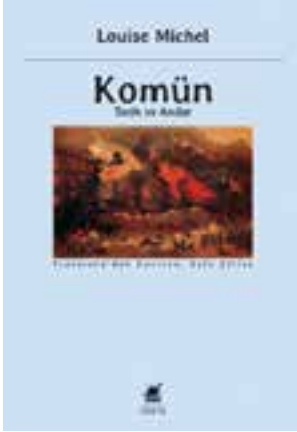
Einstein'in Tanrısı - Krista Tippett
felsefe, bilim, din - 272 sayfa

Nasıl Ölüyoruz - Sherwin B. Nuland
tıp, sağlık, felsefe - 346 sayfa

Komün: Tarih ve Anılar

Louise Michel, içinde aktif olarak yer aldığı Komün'e ve ardından yaşanan yirmi beş yıllık bir sürece tanıklık etmemizi sağlıyor. Michel bu tutkulu hikâyede, önce hapsedilip ardından Yeni

Kaledonya'da on yıla yakın bir süre sürgün edilmesine neden olan dramın bütün önemli anlarını günü gününe anlatıyor. İfşaatlarının zenginliği ve doğruluğu, Komün ve aktörleri hakkındaki bu metni olağanüstü bir belgeye dönüştürürken, üslup özellikleri ve gücü ise bu dokunaklı tanıklığı klasik politik edebiyat seviyesine yükseltiyor. **Komün: Tarih ve Anılar**, Louise Michel, çev. Şule Çiltaş, Ayrıntı Yayınları, 336 sayfa, 28,00 lira

1871 Paris Komünü Tarihi

Sosyalist niteliklerinden çok insancılığı ve idealist cumhuriyetçiliğiyle öne çıkan yazar, anlattığı olayların hem aktörü hem de izleyicisidir. Öyküdeki öncelikli rol, Parislilerindir. Arka planda, Nisan ve Mayıs çatışmalarında inanılmaz özveri gösteren halk vardır. Eser yalnızca baskılara karşı gerçekleştirilen bir direnişin öyküsü değildir. Aynı zamanda dönemin tüm toplumsal düşünce akımlarının ve Komün içerisindeki çelişki ve çatışmaların geniş bir panoramasını içermektedir. **1871 Paris Komünü Tarihi**, Prosper Olivier Lissagaray, çev. Şule Ünsaldı, Nota Bene Yayınları, 568 sayfa, 37,00 lira

Komün'ün Asi Kadınları

Gay L. Gullickson, canlı bir dille yazılmış ve resimlerle zenginleştirilmiş bu kitapta, Paris Komünü olarak bilinen başkaldırının bir parçası olan kadınların nasıl temsil edildiğini inceliyor. Gullickson'a göre, kadınların rolünü karikatürize eden bu anlayışlar, Komün karşıtlarının Komün'ün ahlaki yönünü tartışmalı hâle getirmeye çalışarak onu mahkûm etme çabalarına bir dayanak oluşturmuştur. Daha da önemlisi, kadınların böylesi yapay siyasi özneler olarak tanımlanması, sınırlanması ve anlam yüklenmesi, 19. yüzyılın geri kalanında olduğu kadar, 20. yüzyıldaki toplumsal cinsiyet kavramsallaştırmalarını da ortaya çıkarmaktadır. **Komün'ün Asi Kadınları**, Gay L. Gullickson, çev. İlke Bereketli Zafeirakopoulos, Yordam Kitap, 368 sayfa, 20,00 lira

Devrimcilerin Filistin Günlüğü

Devrimcilerin Filistin Günlüğü, Devrimci hareketin bugüne kadar üzerinde pek kalem oynatılmamış önemli bir kesitini, geniş bir zaman dilimi kapsamında ele alıyor.

Devrimci hareket ile Filistin hareketi arasındaki tarihsel ilişki farklı yönleriyle inceleniyor. Okura kuru bir tarih anlatımı yerine akıcı, canlı bir metin sunuluyor ve tarihimizin bu fazla değişmemiş alanına sorular yöneltiliyor. Bu çalışmada gerçeklerle efsaneler arasında net bir sınır çiziliyor ve okur fazla bilinmeyen bir tarih yolculuğuna davet ediliyor.

Devrimcilerin Filistin Günlüğü 1968-1975, Oktay Duman, Ayrıntı Yayınları, 464 sayfa, 35,00 lira

Bir Hava Korsanının Anıları

Yaşar oturduğu kenar koltuktan kararlı bir şekilde kalktı. Uzun pardösüsünün eteklerini savurarak koltuk sıraları arasındaki koridora çıktı. Hareketimizden hemen önce

yaptırıldığı bordo renkli, bol paçalı yeşil takım elbisesi, mor gömleği, yine moda uygun bir şekilde bağlanmış kravatı, etekleri topuklarına kadar inen velur pardösüsü sarkık bıyıkları ve kararında uzun saçlarıyla hava korsanından çok bir pop yıldızını andırıyordu. Sanki müthiş bir şovun ortasındaymiş gibi uzun eteklerini savurarak belinden tabancasını çekti. Namıyü haya dikip kurşun sürdü ve uçağın kontrolümüze geçtiğini ilan etti.

Deniz Gezmiş İçin Uçak Kaçıran Bir Hava Korsanının Anıları, Aynullah Akça, Kalcedon Yayınları, 390 sayfa, 28,50 lira

Devrim Planı

Yazar Srdja Popovic, barışçıl yolla dünyayı değiştirmek için benimsediği felsefeyle birlikte diktatör Miloşeviç'i şiddet içermeyen tekniklerle devirirlerken edindiği deneyimler ve "Wall Street'i İşgal Et" ya da eşcinsel hakları için mücadele etmek gibi daha küçük çaplı toplumsal değişimlere dair hikâyeler aracılığıyla dünyanın her yerinden aktivistler için bir model ortaya koyuyor. Muhalefeti sindirmek ve destekçi toplamak için gülmeyi ve müziği kullanma (Pussy Riots gibi), Sırbistan'da yapılan Lego Adam protestosu, enflasyona karşı çıkmak için İsrail'de düzenlenen süzme peynir boykotu gibi örneklerle şiddet içermeyen direnişin amacına ulaştığı gerçek yolları ele alıyor. Bu kitap, her aktivist için ilham verici (ve faydalı!) bir rehber niteliği taşıyor. **Devrim Planı**, Srdja Popovic, çev. Ebru Erbaş, Paloma Yayınları, 220 sayfa, 18,00 lira

> YENİ ÇIKANLAR

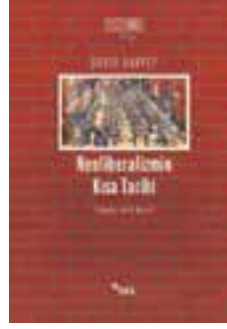
21. Yüzyılda Sınıflar ve Sınıf Mücadelesi

Socialist Register dergisinin 50. yılını kutlandığı "21. Yüzyılda Sınıflar ve Sınıf Mücadelesi" konulu sayısı. Katkıda bulunan yazarlar, küresel ekonomik krizin ve bu krizin doğurduğu çeşitli direniş biçimlerinin ışığında sınıfla ilgili çeşitli varsayımları inceliyorlar. Hem kapitalist sınıfların, ekonomik çalkantı karşısında nasıl tepkiler gösterip yeniden örgütlendiklerini hem de 21. yüzyılda işçi sınıfının yapısı ile bileşiminin nasıl değiştiğini ele alıyorlar. Günümüzün değişen sınıf ve sınıf mücadelesi gerçeklerini anlamak için okunmalı. **21. Yüzyılda Sınıflar ve Sınıf Mücadelesi**, haz. Leo Panitch, Greg Albo, Vivek Chibber, çev. Tuncel Öncel, Yordam Kitap, 272 sayfa, 25,00 lira

Neoliberalizmin Kısa Tarihi

Ne ülkeleri refaha kavuşturma, ne de ekonomik krizleri ortadan kaldırma iddiasını gerçekleştirebilen neoliberalizm, hâkim sınıfların iktidarını pekiştirmeye ve emekçileri daha beter bir sefaletle sürüklemeye pahasına zenginleri daha da zengin etmeye yarayan bir programdan ibaret. David Harvey'in Neoliberalizmin Kısa Tarihi'nde net ve özlü anlatımıyla kökenlerine indiği neoliberalizme karşı elbette çaresiz değiliz. Harvey'in de işaret ettiği gibi neoliberalizmin saldırısı altındaki tüm sınıfsal kesimler, alternatif toplanma kanalları yaratmaya, birbiriyle etkileşime geçmeye ve yeni mücadele alanları açmaya devam ediyor ve edecek. **Neoliberalizmin Kısa Tarihi**, David Harvey, çev. Aylin Onocak, Sel Yayıncılık, 256 sayfa, 18,00 lira

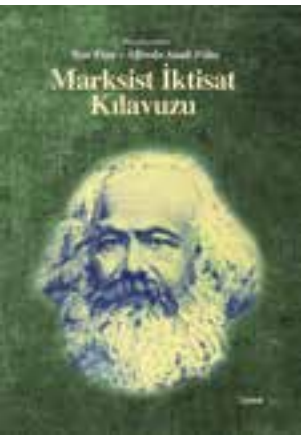
Sonuna Doğru

Devrimci iyimserliğini, Türkiye ve dünyanın çalkantılı, tatsız olgularıyla sınayan, daima gerçekçi bir sosyalist Marksizmin araçları ile Türkiye ve dünya ekonomisini incelerken politik iktisadın hem berrak, hem de keyif veren bir disiplin olduğunu gösteren bir bilim insanı İlkelerin, bilimsel standartların ödünsüzce savunulmasını mizahla birleştiren sivri dilli, güler yüzlü bir polemikçi... Türkiye'den ve dünyadan yitirdiğimiz aydınlık, ilerici değerlerimizi bizlere, kişisel anlarıyla hatırlatan vefakâr, hatırsız bir dost E. Ahmet Tonak, bu özellikleri ve fazlasını içeren yazılarıyla bu kitapta tekrar okurlarıyla buluşuyor. - Korkut Boratav **Sonuna Doğru**, E. Ahmet Tonak, İmge Kitabevi Yayınları, 350 sayfa, 24,00 lira

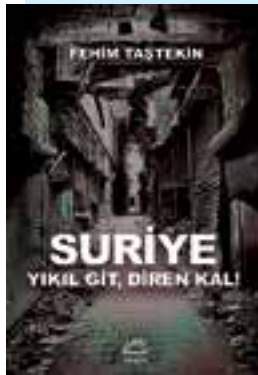
Marksist İktisat Kılavuzu

Çalışma, bir bütün olarak, Marksist ekonomi politiği üç kategori içerisinde analiz etmektedir: ana akım iktisadın bütün versiyonlarıyla eleştirisi; Marksist ekonomi politiğin sosyal bilim disiplinlerinin her biri üzerindeki etkisi; ve salt belli bir disiplinle sınırlanamayacak konuların analizi. Kılavuz'da yer alan maddelerden bazıları Marx'ın özgün katkısını, bu katkının önemini ve Marksist ekonomi politik içerisinde daha sonraları geliştirilen pozisyonlar ile yaşanan tartışmaları belirttik kılmakta, bu arada temel kavramları da genel okurun anlayabileceği bir dille serimlemektedir. **Marksist İktisat Kılavuzu**, der. Ben Fine, Alfredo Saad Filho, Dipnot Yayınları, 582 sayfa, 48,00 lira

Suriye: Yıkıl Git, Diren Kal

Bir tarafta Türkiye, Katar, Suudi Arabistan, ABD ve Avrupa ülkelerinin, diğer tarafta İran, Rusya, Irak ve Hizbullah'ın yer aldığı bir savaş düzeni; her savaş gibi pek çok diplomatik, siyasi ve iktisadi çıkar hesabını içinde barındıran bir şiddet sarmalı... Suriye'de ne oldu? Deneyimli gazeteci Fehim Taştekin bu konuda verilebilecek cevapları, en zengin biçimde ortaya koyuyor. Kitap sadece Suriye'yle sınırlı olmayan, bölgenin tarihine ve toplumsal zeminine de vâkıf bir araştırmacının bilgisiyyle ve bir gazetecinin ihmal edemeyeceği insan hikâyeleriyle kaleme alınmış, kapsamlı bir eser. **Suriye: Yıkıl Git, Diren Kal**, Fehim Taştekin, İletişim Yayınları, 470 sayfa, 31,50 lira

Kadınları Çalıştırma Cemiyeti

Yavuz Selim Karakışla, Kadınları Çalıştırma Cemiyeti (1916-1923) başlıklı bu araştırmasında, Birinci Dünya Savaşı sırasında yaşanan toplumsal yıkıma başka bir açıdan yaklaşıyor. Kadınların işgücüne katıldığı, iktisadın seferberlik haline galebe çaldığı, sosyal alanda dönüşümün yaşandığı bir tarih kesitine yoğunlaşıyor. Devlet, savaş ve iktisadi rasyonalizasyon çerçevesinde yeniden biçimlenen emek süreçlerinin, kadınların toplumsal statülerinde nasıl değişikliklere sebep olduğunu araştırıyor. Yalnızca siyasi tarihle sınırlı kalmayan, toplumsal cinsiyet, kadın tarihi ve emek tarihi literatürüne de katkıda bulunan, ayrıntılı bir araştırma... **Kadınları Çalıştırma Cemiyeti (1916-1923)**, Yavuz Selim Karakışla, İletişim Yayınları, 408 sayfa, 29,00 lira

Mesele'den

Nereye doğru sürükleniyoruz?

Diyarbakır Barosu Başkanı Tahir Elçi'nin öldürülmesi, Cumhuriyet Gazetesi Yayın Yönetmeni Can Dündar ile Ankara Temsilcisi Erdem Gül'ün tutuklanması, ilçe ilçe ve onar günü bulan sokağa çıkma yasaklarıyla kentleri cehenneme çeviren askeri operasyonların yapılması aşamasına nasıl gelindi?

Daha da önemlisi 10 Ekim'de canlı bombaların Ankara'da aramızdan aldığı 102 ölümün yasını ıslıklarla protesto eden; ölümlere neredeyse sevinen bir toplum nasıl oluştu? "Üç ağaca" duyarlılık gösteren kitleler 33 çocuğun son beş ayda devlet kurşunlarıyla ölümü karşısında neden sinikleşti?

İçte bunlar olurken, dış politikanın iç politikanın bir devamı olarak seyretmesi kaçınılmazdır. AKP'nin Suriye dış politikası iç politikaya endekslenmiştir.

Oysa ki, AKP'ye 1 Kasım seçimlerini kazandıran temel strateji, büyük oranda "istikrar" oldu. Batı'daki en alt sınıflar, giderek bozulmakta olan ekonominin koalisyon hükümetleriyle daha da hızlanacağı endişesine kapılırken, savaşın en sıcak yaşandığı Kürt şehirlerinde AKP tek başına hükümet olursa, belki canımızı bağışlar algısı yaratıldı. AKP kurmayları hem 7 Haziran sonrasında topluma kaos yaşatılmasını planladılar hem de AKP'yi seçseydiniz kaos olmazdı dediler.

Kuşkusuz, AKP dışındaki partilerin yüzde 60 oya sahip olmasına rağmen biraraya gelip bir hükümet kuramayacakları MHP eliyle açığa çıktığı andan itibaren, "milli şef" in kararıyla koalisyon kurulmasının yerine erken seçime gidilmesine karar verildi. O andan itibaren saray hukuku egemen oldu.

7 Haziran seçim sonuçlarını yok hükmünde sayan AKP ve "milli şef" in bu stratejisi, CHP ve HDP cephesinde haklı olarak "sivil darbe" olarak adlandırılrsa da, darbeye karşı koyacak fiili, pratik mücadeleye girişilmesi yönünde yan yana gelmediler. CHP ve HDP yan yana gelme koşullarını yaratamadıkları andan itibaren ise, AKP en iyi savunma saldırıdır diyerek, kaybettiği moral gücünü ve seçmen desteğini geri almak üzere harekete geçti. Kendini toparladı, bir yandan özel timlerini, polisi ve orduyu devreye soktu; diğer yandan IŞİD çetelerinin önünü sınırsız açtı.

AKP'nin oy veren kitleler istikrarı seçtiler. Böylece yeniden çatışmazlık ortamının geri

geleceğini, ekonominin toparlanacağını varsaymış olmalı. Bugün apaçık görülüyor ki, AKP için istikrar, devlet terörünün ve baskılarının sürmesinin adı olmuştur. AKP otoriterizmini güçlendirmeden iktidarını sürdüremez bir aşamaya gelmişti ve bu aşamada durması mümkün değil; sürekli daha katmerli ve koyu bir baskıya meyletmek zorundadır. En küçük bir demokratikleşme adımı, olağan zamanlarda suç sayılan eylemlerinden dolayı AKP'nin yargılanması demektir.

AKP stratejisi Doğu'da "terör" ile savaşmaktan söz ederek, Kürt demokratik hareketinin dayattığı devletin demokratik dönüşümünün olanaksız hale getirdi. Batı'da "paralel yapı"yı hedef alarak, esasen yolsuzlukların, rüşvetin, kamu mallarının talan edilmesinin, enerji ve TOKİ başta olmak üzere kamu ihalelerinin soruşturulmasını kitledi; olanaksız hale getirdi.

Bu stratejide AKP, kendisini devletin yerine ikame ediyor. Devlet kadroları AKP'leştirilmişti; şimdi AKP devletleşiyor. Bu nedenle demokrasiden söz etmek terör örgütünü desteklemekle eş anlama çekiliyor, MİT TIR'larının konteyner kapaklarını aralamak; bunu haber yapmak, casusluk mertebesine yükseltiyor.

Öte yandan AKP stratejisi, dış politikayı iç politikaya kitlemiş durumda. Türkiye'nin Suriye politikasının mezhepçi, ırkçı zeminde yani iç politikaya göre düzenlenmesi, Rus uçağının düşürülmesiyle sonuçlandı. Bu hamle, Türkiye'nin AKP eliyle sürüklendiği yerin giderek katmerlenen kaos ve kriz evresi olacağını gösteriyor.

1 Kasım seçimlerini kaosa karşı istikrar söylemiyle kazanan AKP'nin, seçimlerin üzerinden bir ay geçmeden oyunu aldığı kitlelere sunduğu kaosun katmerlenmesi oldu. Bu durumun sürmesini önleyecek olan parlamentoda ya da hukuk sistemi içinde verilecek mücadeleler değil, Doğu'daki ve Batı'daki demokratik, ilerici, seküler güçlerin aşağıdan birleşik mücadelesidir. AKP'nin ne kadar kırılğan olduğunu Haziran isyanında ve 7 Haziran seçimlerinde gördük. Öyleyse, birleşik mücadeleden başka seçenek yoktur.

Yunus Öztürk

04

Ötme bülbül, şen değil bağım...
Şöhret BALTAŞ

04

AKP'nin 17/25 Aralık yolsuzluk skandalı ve Tarihsel hafıza sorunumuz

Feyzi ÇELİK- İrfan ÖZDABAK

26

Hamit Bozarslan: "Ortadoğu'da sadece devletler değil toplumlar da çöküyor"

Candan YILDIZ

30

Daimi keder ülkeleri

Vijay PRASHAD

33

ALBA (Alternative Project for the Americas)
Sosyal hareketlerin kıtasal koalisyonu
Özlem YENİAY

34

Halim Yazıcı: "Ölüm eski bir şey; ama ne zaman başa gelse yepyeni"

Mehtap DOĞAN

38

Bedensiz Organlar ya da bir Deleuze okuru olarak Žižek

Yağız AY

42

Yazmak despotizmdir okumaksa demokrasi

Philip PULLMAN

46

Ali Akay: "Seza Parker'de piyasanın beklemediği ekolojik ve minör bir tavır mevcut"

Çağrı ULUĞER – Raşit MUTLU

50

Bir devrimci makine olarak Minör edebiyat

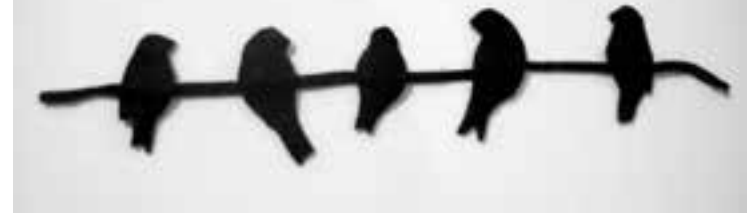
Çağrı ULUĞER

55

Aşka ve mücadeleye dair...

Aslı SARIOĞLU

58

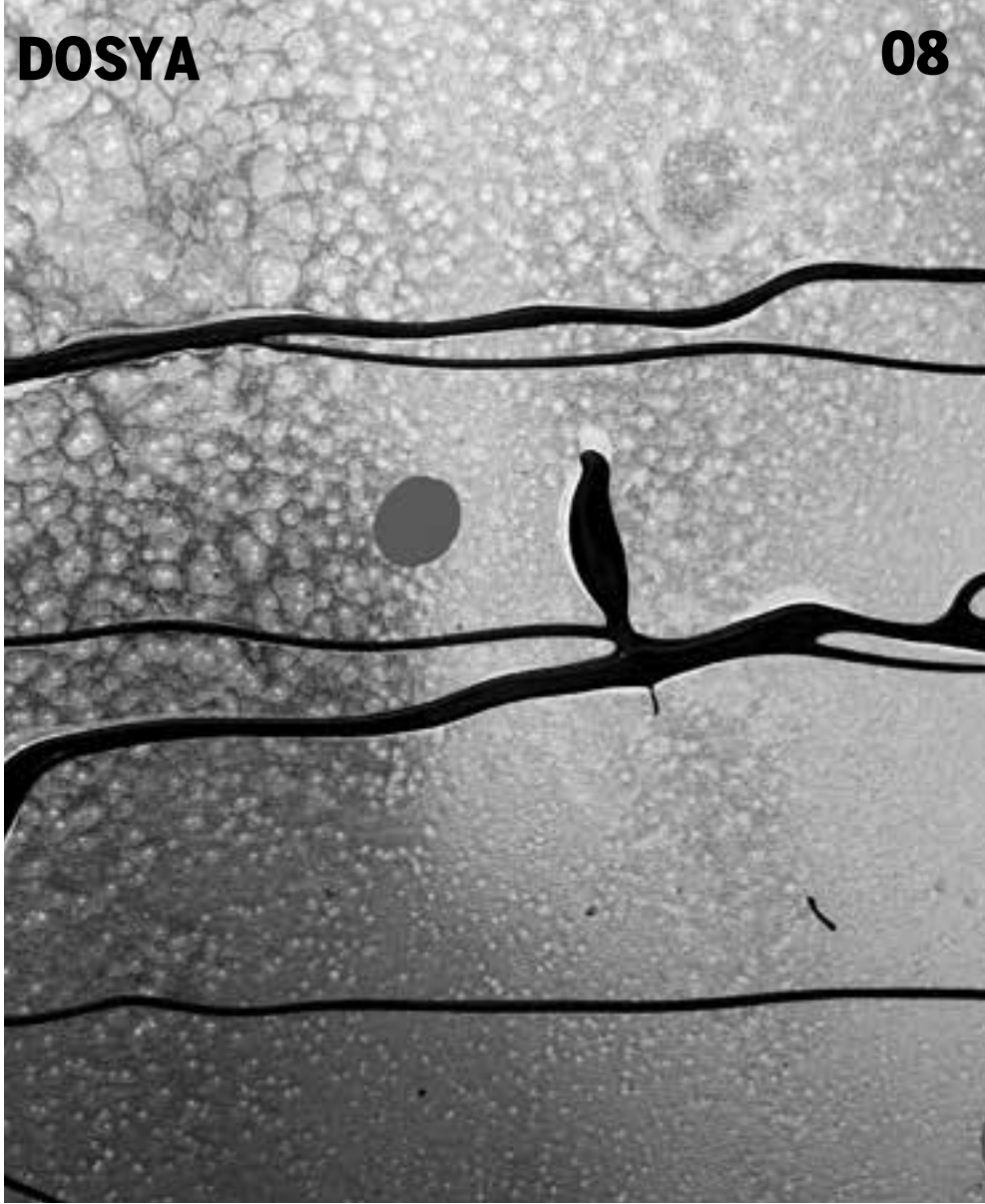
Uslanmaz bir kadın düşmanı: Montherlant..

Mahmut ŞENOL

60

Şiirleri ışık olsun!.. 64

Dereleri bir nehirde birleştirmek için
Nuray SANCAR

08

Hayri Kozanoğlu “Hep birlikte, yeniden...”
İrfan ÖZDABAK

12

**Borçluluk ve güvenikleştirme:
Emekçi seçmene bubi tuzağı**
Sarphan UZUNOĞLU

17

**Meryem Koray: “Neo-liberalizmin
AKP’cesi... ahbab-çavuş kapitalizmi”**
Yunus ÖZTÜRK

20

**Taner Timur: “Nefesi tükenmiş, uzatmaları
oynayan bir AKP var ortada”**
Mehmet AKKAYA

23

Mesele Kitap Dergisi
Aylık Süreli Yayın

Aralık 2015, Sayı 108
ISSN: 1307-2145

Yayın Kurulu

Aslı Sarıoğlu, Can Semercioğlu, Candan Yıldız,
Erol Yeşilyurt, Feyzi Çelik, Kemal Sarıoğlu,
Özlem Çelik, Rifat Saltoğlu, Saniye Denli,
Şöhret Baltas, Ufuk Özcan, Yunus Öztürk

Yayın Yönetmeni

Yunus Öztürk

Sorumlu Müdür

Aslı Sarıoğlu

Yazı İşleri Müdürü

Can Semercioğlu

Kitap Tanıtım Editörü

Coşkun Ak

Görsel Yönetmen

Senih Uludağ

Kapak

Monica D. Murgia

Hukuk Danışmanı

Av. Feyzi Çelik

Sahibi

KCS Yayınevi, (Kemal C. Sarıoğlu)
İzzettin Çalışlar Caddesi, 49/6
Bahçelievler 34180 İstanbul
0212 539 30 92 - 0533 618 30 92
meseledergisi@gmail.com

Baskı

Ceylan Matbaacılık
Maltepe Mahallesi Davutpaşa Caddesi
Güven İş Merkezi No: 83/317
Zeytinburnu İstanbul
Sertifika No: 23352

Abone bedeli: Yurtiçi 110 TL - Yurtdışı 90 dolar
Hesap no: Kemal Cenk Sarıoğlu Ziraat Bankası
TR66 0001 0001 2967 0186 8550 01

Ötme bülbül, şen değil bağım...

Bu kuyudan çıkacağız. Tek hatırlamamız gereken şey, ezelden ebede bize oynadıkları oyunu reddetmek... Yan yana durmak, ısrarla, inatla, farklılıklarımızı kabullenerek, hatta bundan güç alarak bir olmak. Tıpkı, menzilin aynı ama yolun farklı farklı olduğunu anlatan şu Alevi deyişindeki gibi, "Yol bir sürek binbir" diyerek birbirimizin elini bırakmadan... Aşk ile...

Şöhret Baltaş

Geçtiğimiz ay, 6 Kasım günü, Alevi Bektaşî Federasyonu Genel Başkanı Baki Düzgün'ü Ankara Emniyeti Terörle Mücadele'den aradılar ve "Size tebliğ etmemiz gereken bir olay var, Emniyet'e gelin" dediler. Bunun üzerine, federasyon yöneticilerinden oluşan bir heyet, 9 Kasım'da Ankara Emniyeti'ne gitti. "Tebliğ etmeleri gereken durum" Alevi kurumlarına yönelik IŞİD saldırısı tehdidiydi. Emniyet, IŞİD'in Alevilere saldıracağı yönünde bir "duyumu" almıştı ve uyarıyordu: "Kendi güvenliğinizi alın, biz de güvenliğimizi alıyoruz."

Ağlasak mı gülssek mi arası bir "teb-

liğ"... Bu ülkede yaşayan tüm yurttaşların güvenliğini almakla görevli kurum, bir grup yurttaşta diyor ki, "valla IŞİD saldırıya diye duydum, nasıl yaparsınız bilemem ama kendi güvenliğinizi alın..."

"Normal" bir ülkede yaşıyor olsaydık, istisnasız bütün yurttaşların canını ve malını korumakla görevli olan Emniyet teşkilatının bu sözleri skandal olur, günlerce manşetlerden inmezdi. Ama her şey o kadar rotasından sapmış vaziyette ki, kimse çıkıp da o teşkilata "Herkes güvenliğini kendisi alacaksa sen necisin peki?" diye sormuyor. Bu duyumu alacak kadar iyi çalışan istihbarat mekanizmasına sahip bir teşkila-

tın, bunu önleme mekanizmaları yok mudur, nasıl olmaz? Veya vardır da bir takım ilişkilerin ve hesapların arasında işletilemez hale mi gelmiştir? Yoksa, ortalığa böyle duyumlar salmak, bambaşka bir yıldırma aracı olarak mı kullanılmaktadır?

Nitekim Baki Düzgün, bu türden tehditleri yıllardır aldıklarını söylüyor, geçmişten bugüne bu tehditlerin korkutmak ve sindirmek için yapıldığını açıkça ifade ediyordu.

Geçmişten bugüne işin şekli şemali değişmiş ama içeriği aynı kalmıştır. Devletin takım elbiseli zevatı "aman ha, dikkatli olun" derken abasının altından gösterdiği sopa dile gelir ve der ki; "ne

sosyalistlerle ne de Kürtlerle bir araya gelip de çıkmayın sokaklara, sakın ha!" Olur da dinlemezlerse, sopanın ucuna süngü takılır, insanca yaşamak isteyen insana kıyılır...

19-26 Aralık 1978: Maraş Katliamı

1978 yılının son ayında Maraş'ta yaşanan katliama giden yolun taşları, daha rejimin temelleri atılırken konmuştu elbette. Dersim 1938, Alevilerin topluca katledilmesinin ilk örneğiydi. TC'nin milleti başından bu yana "safkan" Türk, mezhebi ise her daim Sünni idi. Diyanet İşleri ile bir çatı altında toplanan Sünni cemaatlerin, hükümetlerle uzlaşmaları çerçevesinde milli gelirden elde ettikleri payla orantılı olarak şikayetleri yoktu. Ama Aleviler, ne Diyanet'in çatısına sığıyor, ne de sağ partilerin köylerdeki temsilcisi olan hacı-hoca takımına yüz veriyordu. İnançları açısından mazlumun yanında ve zalimin karşısındaydılar; bunun yanı sıra cumhuriyetin eşit yurttaşlık vaadine olan özlemleri de onları her zaman ilerici güçlerin yanında saf tutmaya itiyordu. Ve bunlar, milliyetçisinden İslamcısına istisnasız bütün sağ iktidarların nefretini kazanmaları için yeterliydi.

1960'tan sonra yükselen toplumsal muhalefetin içinde yer almaları, zaten "öteki" olan Alevileri doğrudan "düşman" haline getirdi. 12 Mart cuntasının subaylarından Alpaslan Türkeş'in kurduğu MHP, bunu parti ülkülerinde açıkça ifade etti: "3K" idi Türk milletinin düşmanı; yani "Kızılbaş-Kürt-Komünist". MHP'nin açıkça formüle ettiği bu 3K, aslında TC'nin her daim düşman bellediği ve yan yana gelmelerini asla ve kat'a istemediği, gelecek olurlarsa bölmek için elinden geleni ardına koymadığı kesimlerdi.

1975 Şubat'ında MHP'nin Ülkü Ocakları'nda topladığı "milliyetçi" gençler, Malatya, Kahramanmaraş, Amasya, Adıyaman, Bingöl, Tokat ve Afyon'da Alevilere saldırmış; aynı yılın Haziran ayında Maraş'ta Yılmaz Güney'in Zavallılar filmini oynatan sinemaya patlayıcı madde atılmıştı.

Ertesi yıl, yine Maraş'ta öğretmenler sendikası TÖB-DER'lilerin Ülkücülerin lokaline dinamit attığı söylentisi yayılmış ve hemen ardından bilinen senaryo sahneye konmuştu. Çıkan çatışmalarda 1 kişi ölmüş, 15 kişi ağır yaralanmıştı. Mayıs ayında Maraş'ın Elbistan ilçesinde, 'milliyetçi öğrenciler, bir lisenin bahçesinde kız öğrencilerin 19 Mayıs provalarını bastılar.

1977'de Malatya'nın sağ eğilimli bağımsız belediye başkanı Hamid Fendoğlu evine gönderilen bombalı paket nedeniyle iki torunu ve geliniyle birlikte öldü. Ertesi sabah çevre il ve ilçelerden Malatya'ya akın eden 20 bin kişi kent sokaklarında "Dan dan, intikam!", "Müslüman Türkiye!", "Kahrolsun komünizm!" sloganlarıyla "düşman" belledikleri mahallelere saldırdılar. Çıkan çatışmalar sonucunda 8 kişi öldü, 100 kişi yaralandı. Daha sonra "Hamido" lakaplı belediye başkanına gönderilen bombalı paketlerden, biri CHP'li ilçe başkanı, biri Emniyet Müdür Yardımcısı ve diğeri işadamı üç kişiye daha gönderildiği ve bombaların ancak nükleer bir kurumda yapılabileceği ortaya çıktı. CHP Genel Başkanı Ecevit'in bombaların Ülkücülerle ilişkili olduğunu söylemesi üzerine Türkeş, "milliyetçilere yönelik bu saldırgan tutum devam ederse yakında bazı yerlerde olaylar çıkacağı"nı söyledi. Tabii, bu "sadece tahmin"di, yoksa ne Türkeş'in ne de bir başkasının böyle tezgahlarda payı olamazdı!

İlginçtir ki, Türkeş'in "tahmini" kısa sürede gerçekleşmeye başladı. 3 Nisan'da Maraş'ta CHP'lilerin gittiği bir kahveye iki otomobilden patlayıcı madde atıldı ve otomatik silahlarla tarandı. Kahvede bulunan 81 yaşındaki Alevi dedesi Sabri Özkan öldü. Şehirde yaşanan patlamalara ilişkin bir Emniyet yetkilisinin açıklamasına göre, kentte ülkücüler provokasyon yaratmak için kendi derneklerine patlayıcı atıyor, sonra da "solcular yaptı" diyerek saldııyorlardı.

3 Eylül 1978'de bu kez Sivas'ta, Alevilerin oturduğu Alibaba Mahallesi'nde çıkan bir çocuk kavgası sırasında Ülkücü gençler iki kadını öldürdü. Ertesi

sabah kentin çeşitli noktalarında toplanan Ülkücüler, "Kanımız aksa da zafer İslam'ındır" diyerek Alevi mahallelerine saldırdılar. 9 kişi öldürüldü, 350 kişi yaralandı ve Alevilere ait yüzlerce ev tahrip edildi.

Ve katliamın ayak sesleri

Katliama tanık olanların ifadelerinde şu nokta özellikle dikkat çekiyordu: 1978 yılının Aralık ayında Maraş'a "görevli" olduğunu söyleyen birtakım yabancılar gelmiş, Alevilerin ve solcuların oturdukları mahallelerde nüfus sayımı yaptıklarını söyleyerek konutları dolaşmış ve yeni numaralar verdikleri kapıları kırmızı boyayla işaretlemişlerdi.

Sonradan ortaya çıkan bir başka "tesadüf" ise, ABD Büyükelçiliği katibi Alexander Peck'in de o sıralarda Maraş'ta olmasıydı. Aynı şahıs, Maraş'tan sonra katliam yaşanan başka illerde de görülecekti!

16 Aralık günü, Ülkücü Gençlik Derneği'nin bütün ülkede eşzamanlı gösterilen Güneş Ne Zaman Doğacak adlı anti-komünist filmi Çiçek Sineması'nda gösterime girdi. Günde dört seans oynatılan filme civar köylerden traktörlerle izleyici taşınıyordu. 19 Aralık akşam seansında bir patlama oldu, 7 kişi yaralandı. (Sonradan anlaşılacaktı ki, sinemaya ses bombası atılmıştı ve atanlar da bizzat ülkücüydüler!) Patlamadan sonra ülkücüler CHP İl Binası'na ve PTT'ye saldırdı. Ertesi gün de Alevilerin gittiği bir kahveye bomba atıldı. Olaylar giderek tırmanıyordu.

21 Aralık'ta TÖB-DER'li iki öğretmen öldürüldü. Öğretmenlerin cenaze töreninden sonra yürüyüşe geçen binlerce kişilik gruba, "Komünistlerin cenaze namazı kılınmaz" diyen Ülkücülerin kıskırttığı kalabalık saldırdı. Çatışmada üç Ülkücü hayatını kaybetti.

O gün cami imamının Cuma vaa-zında cemaate verdiği "öğüt" şöyleydi: "Oruç tutmak, namaz kılmakla hacı olunmaz, bir Alevi öldüren beş sefer hacca gitmiş gibi sevap kazanır. Bütün din kardeşlerimiz hükümete ve komünistlere, dinsizlere karşı ayaklanmalıdır. Çevremizde bulunan Alevileri ve

> REDDİ NİSYAN

CHP'li Sünni imansızları temizleyeceğiz.”

Cenazeler ortada kalmış, polisin müdahalesiyle karşılaşmayan saldırgan kalabalık çarşıda Alevilere ve CHP'li'lere ait işyerlerini tahrip etmişti. Aynı gece Sünnilere, “ertesi gün solcu Alevilerin silahlı saldırı yapacağı” söylenecek kışkırtıldı ve halk silahlandırıldı.

23 Aralık günü, ölen üç Ülkücünün cenaze töreni için belediye ve camilerin hoparlörlerinden yapılan anonslarla binlerce kişi Ulu Cami etrafında toplanmaya başladı. Valilik sokağa çıkma yasağı ilan etti ama her şey için artık çok geçti. Kente askeri güç gönderilmedi, polis ise ortalarda görünmüyordu! Çünkü “polis ile halkın karşı karşıya gelmesinden kaçınma” gerekçesiyle polislerin görev dışı bırakılmasına karar verilmişti!

“Köpeksiz köyde değneksiz gezen” ülkücülerin yönlendirdiği kitleler, Alevi mahallelerine rahatça saldırmaya başladılar. Dinamitten av tüfeğine, bal-tadan balyoza, zincirden satıra, ellerine geçirdikleri her şeyle devletin (yumulmuş) gözü önünde Alevileri katlettiler.

Kitlese katliamları yöneten bütün caniler gibi, dini ve milli ezberleri kaşıyarak bağıyorlardı katliam sırasında: “Bugün cihad günüdür, bir Alevi öldüren cennete gider”, “Komünist Allahsızları temizleyin!”

Kıyımla yetinmediler, mahalleleri abluka altına alarak insanların ölümlerini ve yaralılarını taşımalarını engellediler. “Aleviler dinsiz ve sünnetsizdir” diye bağırarak Sünni faşistlerin, insanları durdurup pantolonlarını indirmelerine ceva-
vaz veren bir cinnet ortamı yaratılmıştı.

Resmi rakamlara göre 111, gayri resmi rakamlara göreyse yaklaşık 150 kişi korkunç şekilde öldürüldü. Hayatını kaybedenlerin yanı sıra yüzlerce kişi ağır yaralandı, çok sayıda kadına tecavüz edildi, yüzlerce ev ve işyeri tahrip edildi.

Katliamdan sağ çıkabilen Aleviler kentten traktörler, kamyonlar, taksi ve minibüslerle kitleler halinde kaçtılar. Kimisinin artık bir evi ve işyeri kalmamış, hepsi ateşe verilmişti. Çocuklar

abluka altındaki mahallelerde aç susuz günlerce yaşamışlardı, dehşet içindeydiler.

CIA-Kontrgerilla işbirliği

Katliamın CIA'ya bağlı çalışan kontrgerilla, yani bugünün diliyle “derin devlet” tarafından tezgahlandığını ilk dile getirenlerden biri olan Milliyet başyazarı Abdi İpekçi, 1 Şubat 1979'da Mehmet Ali Ağca tarafından öldürüldü.

Oysa yıllar sonra açığa çıkarıldığı gibi, 15 Nisan 1978'de Maraş'ta, kontrgerillanın örgütlediği ETKO (Esir Türkler Kurtuluş Ordusu) adlı bir grubun evinden, MHP'nin çeşitli binalarına atılmak üzere hazırlanmış tahrip gücü yüksek olmayan provokasyon bombaları çıkması, bizzat ülkücülerin bir Alevi-Sünni çatışması planında rol aldıklarını ve provokasyonun amacının sıkıyönetim ilanıyla muhalif kesimlerin susturulması ve sola açılan Ecevit hükümetinin düşürülmesi olduğunu ortaya koyuyordu.

Dava, tam 23 yıl sürdü. 22 kişi idam, 7 kişi müebbet hapis, 321 kişi de 1-24 yıl arasında ceza aldı. Katliamda önemli rol oynayan 68 kişiye ise ulaşamadı. İdam ve müebbet hapis cezası dışındakilere cezai indirim uygulanarak cezaları azaltıldı. Daha sonra yargılama yeniden yapılarak idam cezalarının uygulanmamasına karar verildi. Diğer cezalar da 1991 yılında çıkarılan Terörle Mücadele Kanunu nedeniyle ertelendi ve daha sonra da o sırada tutuklu yargılananlar serbest bırakıldı.

Katliamın bir numaralı sanığı Ökkeş Kenger yargılanıp beraat ettirilenler arasındaydı. Bu kişi soyadını “Şendiller” olarak değiştirip Meclis'te “ülkücü” vekil olarak yer aldı!

Katliamın müdahil avukatları Ceyhan Can'ın 10 Eylül 1979'da, Halil Sıtkı Güllüoğlu'nun 3 Şubat 1980'de ve Ahmet Albay'ın 3 Mayıs 1980'de öldürülmesi davanın ardındaki derin devlet ilişkilerinin boyutlarını gösteriyordu.

Ve yıllar sonra Ecevit'in arşivinden çıkan belgeler, Maraş katliamının başta Türkeş olmak üzere MHP'liler ve

MIT'ten görevlilerce birlikte planlanmış olduğunu açıkça ortaya koydu.

İnsan dilinin altında gizli

Kasım ayı sonunda yeni hükümet kuruldu. İsteddiği 400 vekili olmasa da, hükümet kuracak sayıyı almayı (en vahşi yöntemlerle) başaran AKP hükümetinin ilk açıklamalarından biri de Alevilere bir yıl içinde gerçekleştirmeyi vaat ettiği bir program oldu. Hükümetin medyadaki sözcüleri, zaten bu planı duyurmuştu; tabii tüm sorunları çözeceğini bildiren en parlak cümlelerle...

Nedir bu bir yıllık açılım planı, baka-
lım:

Yeni AKP hükümeti, öncelikle cem-
mevleri ile ilgili sorunu, “Geleneksel irfan merkezleri ve cemevleri” diye bir kategori yaratarak çözmeyi vaat ediyor. Hani bazı Aleviler cemevine karşı çıkmış ya, o yüzden “irfan merkezi”ni eklemişler; isteyen “cemevi” diyecekmiş, isteyen irfan merkezi kapsamında “ocak”... İbadethane olarak tanımlanıp tanımlanmayacağı da (muhtemelen cami-cemevi projelerinde devletin Sünni egemenliğiyle uzlaşan) Alevilere bırakılacakmış.

Gerisi, ekonomik... Cemevleri bedava elektrik ve su kullanabilecek, Alevi dedelerine maaş bağlanacak...

“Yeni” hükümet AKP'nin bildik, eski stratejisini tekrar ediyor. Bir yalanla, yanılmayla başlıyor söze; sonra da o söze taraftar toplamak için rüşvet/sadaka dağıtıyor. Bizans oyunu demek haksızlık olur, Osmanlı oyununun modernize bile edilememiş hali demek daha doğru...

Aleviliğin Cemevi merkezli, yani Sünnilik/cami ilişkisine simetrik bir temelde yapılanmasını yanlış bulan Alevilerin varlığını, “bazı Aleviler cemevine karşı” gibi bir cümleye dönüştürmek başlı başına bir yalandır. “Ben demedim o dedi” çabukluğuyla kendi asimilasyon politikasını meşrulaştırmaya, üstelik bunu “açılım” sözüyle süslemeye çalışan AKP, esas olarak Alevilerin ibadethane statüsünde bir cemevine sahip olmasını istemiyor, tek mezhep olarak Sünniliği ve tek ibadethane olarak da

camiyi kabul ediyor.

Bu, egemen anlayışa itaat eden, evcilleştirilmiş bir Alevilik yaratma çabasıdır. Açıkça "Cemevi ibadethanedir" demek yerine irfan merkezi, ocak gibi tanımlar uydurmak AKP'nin manipülasyonlarından biri...

Ama bu Sünni cephenin önde gelen zevatı her konuştuğunda, oyun bozuluyor, yalan aynalarının sırrı dağılıp gerçekler açığa çıkıyor. Yalan vaatler, ağızlarını her açtığında ortaya saçılan nefreti gizleyemiyor.

Bir Alevi dostumdan duymuştum; Hz. Ali'nin bir öğüdü şöyle diyor: "Bir insanı tanımak istiyorsanız onu konuşturun. Zira insan, dilinin altında gizlidir."

Cumhurbaşkanı, geçtiğimiz yaz Endonezya'da yine kendini tutamayıp, "Farklı mezhepten olduğu için ülkemizdeki terör mücadelesinde ateist olanları dahi savunanların olduğunu gördüğümüz bir dünya var. Bunlara karşı uyanık olmak zorundayız" diye buyururken, dilinin altında gizlediği kalbini açığa vuruyor. "Uyanık olmak

zorundayız" cümlesindeki "biz" kim? Devlet mi? Sünni Müslümanlar mı? Yoksa kimin devleti olduğuna bakarak hiç ayırmadan "Sünni Müslüman Türk Devleti" mi demek lazım?

Bu "kalp"ten geçenlerin gizlendiği yerden çıkıvermesinden birkaç ay sonra IŞİD çetelerinin Alevilere tehdit savurması ve Alevilere "kendinizi koruyun haa" diye tebliğler verilmesi şaşırtıcı mı?

Alevileri Dersim'den Çorum'a, Maraş'tan Sivas'a tehdit eden bizzat bu devletin kendisidir.

Eşit yurttaşlık hakkı tanımayan, mezhepçi din derslerini zorunlu tutan, Alevi yerleşimlerine zorla cami yapan, Alevi katliamlarının davalarını yıllarca süründürüp zamaşaşımını "hayırlısı olsun" diye kutlayanlardır.

Yol bir sürekin binbir

Ötme bülbül ötme, şen değil bağım diye başladım yazıya. 22 Temmuz Suruç katliamıyla başlayan, her gün abluka ve ölüm haberleriyle tırmanan bu lanetli süreç, Ankara katliamı ile tahammül

noktasını aştı. Travmatik bir süreçten geçiyoruz, herkes umutsuz, geleceksiz, enerjisiz ve kederli. İkinci Dünya Savaşı yıllarını anlatan siyah beyaz filmlerdeki gibi kabullenilmiş bir hüznle bakan insanlara dönüştük hepimiz... Gönüllü kurumlar, travma sonrası psikolojik yardım için sıraya girdiler. Ama birçoğumuzun ne psikoloğlara ne de birbirimize anlatacak sözümüz yok sanki. Her şey gözümüzün önünde oldu, olmaya da devam ediyor. Ve gerçek, en usta sözden daha iyi anlatır.

Elbette geçecek. Çünkü bir başka şaşmaz gerçek de, dibe hızla vurunca yukarıya da aynı hızla çıkılacağıdır.

Bu kuyudan çıkacağız. Tek hatırlamamız gereken şey, ezelden ebede bize oynadıkları oyunu reddetmek... Yan yana durmak, ısrarla, inatla, farklılıklarımızı kabullenerek, hatta bundan güç alarak bir olmak.

Tıpkı, menzilin aynı ama yolun farklı farklı olduğunu anlatan şu Alevi deyişindeki gibi, "Yol bir sürekin binbir" diyerek birbirimizin elini bırakmadan... Aşk ile... □

Dereleri bir nehirde birleştirmek için

Nuray Sancar

Değişik toplumsal kesimlerin, siyasal bir model tartışmasıyla birlikte harekete geçtiği zamanlardayız. Kentli ara katmanların Gezi direnişi sırasında açığa çıkan dayanışma pratikleri, Kürt özgürlük hareketinin özyönetim ilanları ve topluca Türk Metal'den istifa ederek bir ay boyunca Bursa fabrikalarında direnişe geçen metal işçilerinin kurdukları grev

komiteleri bu arayışın somut karşılıklarıydı. Ne var ki birbirlerinin eylemlerine referanslar vererek hareket etseler de, kimi anlarda belirli temas olanakları doğsa da farklı mecralarda akan hareketlerin özneleri arasında kaydadeğer bir temasın kurulmuş olduğundan söz etmek için henüz erken. Ancak demokratik bir cephe ihtiyacı en geniş biçimiyle oluşturulmak üzere bu hareketlerin şimdiki bakiyesi

olarak önümüzde.

Gezi Direnişi kendisinden önceki Tekel işçilerinin direnişinden bir hayli esinlenmişti. Metal grevine çıkan işçiler kendilerinin "Gezici" olarak lanse edilmesinden ürkmelerine rağmen, mesafeli davrandıkları Haziran direnişinin siyasal sloganlarını olmasa da kültürel formlarını eylemi güçlendirecek biçimde eğip bükmüşlerdi. Kürt özgürlük mücadelesinin direngenliğinin ise uzun erimli bir tedrisat olduğu açıkça ortaya çıkıyordu. Gezi Parkı'nın işgal edildiği günlerde günlük kararların konsensusa bağlı olarak alındığı Taksim Dayanışması toplantıları, parkta doğrudan demokrasinin hayata geçirildiği forumlar; Metal işçilerinin, fabrika işgalini ve grevi yönetmek için oluşturdukları komiteler ve Kürtlerin "özyönetim"leri epeydir talep ağırlıklı olarak süren mücadelelerin artık bir siyasal form da önermeye başladıklarının göstergesi olarak kabul edilebilir. Bundan sonraki sürecin bir siyasal biçim tartışması eşliğinde ve cephe pratikleri önerileri ve deneyimleriyle yürüyeceğini söylemek abartı olmayacaktır.

Bu eğilim sadece bizim ülkemizin kendi iç dinamikleriyle açıklanabilecek bir süreçte ortaya çıkmadı. 2011 yılında Akdeniz'in güneyinde, Tunus'ta başlayarak kısa zamanda Arap ülkelerinin birçoğunu etkisi altına alan ayaklanmalar, Akdeniz'in kuzeyinde Yunanistan ve İspanya'daki halk direnişleri, ABD ve İngiltere'deki "İşgal et" hareketleri, Brezilya direnişinin saikleri de her ülkenin özgün yanları bir süreliğine ihmal edildiğinde aynıdır. Halklar özgürlük, ekmek ve onur için ayağa kalkmışlar ve neoliberalizmin yıkım politikalarına karşı isyan etmişlerdi. Tunus hariç, Arap Baharları emperyalizmin Ortadoğu'yu yeniden inşa girişiminin bir gerekçesi haline getirildi. Ya açık müdahalelerle ya da doğrudan doğruya iç karışıklıklar körüklenerek halk hareketleri sönmüldürüldü veya Suriye'de olduğu gibi bunların mecrası değişti. Parlamenter demokrasiden beklentinin yüksek seyrettiği ve mevcut devlet kurumlarındaki manevra alanlarının yeterince elverişli olabildiği Tunus, Yunanistan ve İspanya'da halk en

geniş cepheyi oluşturmak için bir hayli efor sarf etti ve kaydadeğer başarılar da elde etti.

Ne var ki, Syriza halk cephesinin genel oy yoluyla iktidara geldiği Yunanistan örneğinde görüldüğü gibi cepheleşme deneyimi son derece kırılmalıdır ve ayrışma potansiyellerini de ister istemez içinde barındırır. Syriza'nın varoluşunun koşulu olan ortak talebe sadakat, hükümet olma pratiği esnasında sınanırken iç tartışmalar ve yeni saflaşmalara da kapı açılmış oldu. Zira eşikte söylenenler ile sonradan yapılanlar arasındaki açık fark Syriza'yı içindeki kimi kesimler açısından tartışılır kılmaktaydı. Bu tartışma/ayrışma süreci seçimlerin yenilenmesinden sonra da devam ediyor.

Sandıkta büyük bir başarı elde etmiş önemli bir cephe deneyimi olarak Syriza 7 Haziran seçimlerine doğru yaklaşıldığı günlerde burada da bir esin kaynağı olarak epey tartışıldı. HDP'nin seçim barajını aşarak yüzde 13 oranında bir oyla meclise 80 milletvekili göndermesindeki uluslararası etkenlerden bir tanesi de komşu ülkedeki bu gelişme olmuştur. Bir diğeri ise 2011 isyanlarının en başarılı sonucu olan Rojava'dır.

Suriye Kürtlerinin Rojava'da dünyanın mevcut en demokratik anayasasıyla taçlandırılan kantonlaşması, hem Kürt özgürlük hareketinin Türkiye'deki 30 yıllık mücadelesinin somut ve ele gelir yakın sonucu hem de uzun yıllar iktidarda olan klientalist iktidarlara karşı özgürlük isteyerek ayağa kalkan bölge halklarının kolektif talebinin, uygun koşullarda elde edilmiş bir tür karşılığı olarak görülmelidir. Rojava'daki sistemin ve IŞİD çetelerinin saldırılarına karşı büyük bir cesaretle direnen Kobane halkının mücadelesi bu yüzden hem Türkiye'de hem de dünyada büyük bir ilgi kaynağı olmuşsa "artık eskisi gibi yönetilmek istemeyen"lerin henüz bir irade haline gelememiş sezgi-lerini haklı çıkarmış olmasındandır. Örgütlü bir halkın nasıl yaşamak istediğini gösteren bir manifestodur Rojava. Bu sebeple yerel, arazi bir deney olmaktan çıkmış ve halklararası bir ilgiye mazhar olmuştur.

7 Haziran seçimleri de bölgedeki is-

yanlar, ayaklanmalar, eylemler, arayışlar döneminde geçilen ve sonuçları önemli olan bir eşik olarak kabul edilebilir. Dolayısıyla haziran seçimlerinin skoru basitçe HDP'nin barajı aşmasından daha fazlasını ifade eder.

Meclis aritmetiğinin yeni bir hükümet kurulmasına izin vermediği tablo yasama yürütme ve yargı erkini tek elde toplamaya odaklanarak bir sistem değişikliği talep eden ve başkanlık sistemini de bunun başlıca kurumlaşma biçimi olarak ele alan egemen siyaset ile sistem tartışmasını sürdüren ezilen kesimlerin karşı karşıya geldiği bir kriz tablosudur. Bu krizi Fırat'ın doğusu ile batısındaki ezilen katman ve sınıfların bir cephede birleşme eğiliminin geldiği düzey yaratmıştır. 7 Haziran'daki sonuç bu bakımdan oldukça mütevazı olsa da egemen sınıfların önemlice bir bölümünün koalisyonu ve birleşik cephesi olan AKP için yeterince ürkütücüdür.

Gezi direnişi sırasında Lice'de kalekol yapımına karşı direnirken öldürülen Medeni Yıldırım için İstanbul'da düzenlenen eylemler 7 Haziran'da HDP'nin aldığı sonucu önceden haber veren ilk moment olmuştu. Bundan sonraki süreçte de doğu ile batı arasında zaman zaman çeşitli temas noktaları oluştu. Roboski katliamı, 6-7 Ekim eylemleri iki temel halk arasındaki derin yarığın kapanabilme potansiyeline işaret etmiştir. Hükümetin Gezi'den sonraki en büyük travmasının 90'lı yıllarda olduğu gibi Kürtlere yönelik sindirme politikalarını batının ilgisinden azade yürütemeyeceğini ona gösteren 6-7 Ekim eylemlerinin olması bu yüzden anlamsız değildir.

Çünkü 6-7 Ekim; iktidara geldiği günden bu yana halkı kendisine oy veren muhafazakar kitleler ile laikler, Türkler ile Kürtler, Sünniler ile Aleviler arasında kutuplaştırıcı bir polemikle yönetmeye çalışan; kendi oy verenlerini konsolide ederken geriye kalan kesimleri de bölünmüş halleriyle kalmaya zorlayan, eylemdeki kesimleri birbirine kıskırtan AKP Hükümetinin yönetim politikasının duvara çarptığı andır. Bu iki gün sadece Kürt bölgelerinde değil metropolde de sokağa çıkılmış, Erdoğan'ın "düştü dü-

şecek" dediği Kobane'deki direnişi destekleyen halk, hükümetin IŞİD'le işbirliği yapmaktan vazgeçmesini talep etmiştir.

Bu travmaların etkilerinin bertaraf edilmesi için uygulanan yöntemlerden biri 7 Haziran'ın hemen sonrasında Kürt bölgelerine yönelik müdahalelerin başlatılması olmuşsa diğeri de halkların birleşik mücadele potansiyelini dağıtmaya yönelik Suruç ve Ankara katliamından medet umulmasıdır. Bu iki katliam da doğu ile batı arasında sınır oluşturan ama giderek bu vasfı yitiren Fırat nehrinin politik kontürlerini, hem söylemsel hem de coğrafi olarak özel hareket timleri marifetiyle yeniden kurmayı kolaylaştıracak bir hareket noktası olarak görüldü. Buna bağlı olarak Ankara Emek Barış Özgürlük mitingi çağrıcıları olan KESK DİSK TMMOB ve TTB'nin emek hareketini temsil değeri göz önünde bulundurulursa ve katliamda Kürtlerin yanı sıra BTS işçilerinin, CHP'li gençlerin, EMEP'li-lerin ölmesi simgesel bir veri olarak ele alınırsa Ankara katliamını planlayanlar tarafından Gezi direnişi birikiminin, işçi sınıfının ve Kürtlerin; birbirinden farklı ve ivmesi ayrı bu hareketlerin birleşik bir harekete evrilebilme potansiyelini de berhava etmeye azmettiği sonucu rahatlıkla çıkarılabilir.

1 Kasım seçimlerine birleşik mücadele olanaklarının büyük bir darbe yediği, Kürt halkının taleplerine şiddetle karşılık verilerek bastırılmaya çalışıldığı koşullarda gelindi. 1 Kasım seçimlerinde "bitir çöz" diyen milliyetçi kesim oylarının gönüllü katkısının ve Kürt ve Türk orta sınıflarının istikrar isteğinin açık ifadesi "çözüm sürecine geri dön" talebinin; terörle korkutulup borçlarla terbiye edilen işçi sınıfı ve emekçilerin elde kalanı koruma kaygısının belirlediği bir sonuç alınmıştır. Bu sonuç yüzde 49'luk skolla tahkim edilmiş AKP diktatörlüğüne cevaz verirken giderek tırmanan şiddet ortamını da arkasına alarak karşısındaki güçlerin yalpalamasına yol açmıştır.

AKP'nin muhalefet eden, talepkâr toplumsal katmanları ağır bir basınç uygulayarak dağıtma ve bölme, geri kalan kesimi hareket edemez hale getirme stratejisi öteden beri vardı. Ne var ki yol

açtığı toplumsal travma önceliklerle kıyaslanamaz bir cesamette olan Ankara katliamı hem bu stratejinin uygulanabilme olanaklarını güçlendirmiştir hem de bir araya gelme eğiliminin yakın zamanda tekrarlanamaz bir psikolojik eşige girebilmesine yol açmıştır. Katliamın hemen sonrasında “korkmuyoruz, direneceğiz” diye sokağa çıkarak protesto gösterilerine katılan, bu eylemlere çağrı yapan kesimlerin tutumu son derece kıymetli olmasına karşın 1 Kasım seçimlerinin sonucu, birleşik cephenin örgütlenmesi sürecinde “eski yöntemlerle gidemeyiz” saptamasını da içeren bir muhasebe dönemine girmeyi de zorunlu kılıyor.

ÖYLEYSE NE?

Türkiye solunun ve onun yönettiği kitle örgütlerinin kurtulmakta zorlandığı doğum lekelerinden birisi, oluşturduğu örgütsel araçların hepsini birbirine benzetmekse diğeri de merkeze koyduğu bir hayali kürsüden seslenmesinin toparlayıcı, bu kürsüden dile getirilen gerçeklerin aydınlatıcı gücünün olduğuna inanmasıdır. Bu yüzden DİSK iddialı 1 Mayıs çağrılarını dahil, düzenlediği veya çağırıcısı olduğu eylemlere üyelerinin çok büyük çoğunluğunu getiremez; giderek kendi kitlesinin taleplerini “yüksek politika” uğruna öteleyerek “solcular sendikası” olma yolunda hızla ilerleyen KESK düzenli üye kaybı yaşar; TMMOB zaten her eyleme katılmaya hazır dışarıdaki sol bir kitleye seslenmeyi tercih eder. Bu yöntemin öteki kitle örgütlerindeki karşılığı da üç aşağı beş yukarı aynıdır. Kentin merkezi bölgelerinde yapılan protesto gösterilerinin, birkaç ayda bir düzenlenen mitinglerin kitlesi esasen birlikte harekete geçilebilecek geniş kesimleri temsil etmekten uzaktır. Kentlerden yola çıkıp Ankara yürüyüşlerine, Kürtlere destek için oluşturulan bölge heyetlerine katılanların profilini de en mücadeleci, en gözükara olanlar oluşturur. Çağrılarını farklı farklı örgütler yapmış ve bu örgütlerin kuruluş programlarını ağırlıklı üye tabanlarının talepleri belirlemiş olsa da birbirine benzeşen ve merkezdeki kürsüden aynı biçimde seslenen örgütler toplamının, hedef kitlenin gündelik hayatını

sürdürdüğü işyerleri ve mahalleleriyle pek alakası yokmuş gibi görünür. Son zamanlarda oluşturulan platformlarda sık sık işitilen yerelleşme ve yaygınlaşma vurguları da, esasen yerellerin merkezin bir projeksiyonu olarak kurgulanıyor olduğundan başka bir anlam içermez gibidir.

Oysa yerel; talebin doğduğu, bu talep etrafında bir araya gelişlerin, çözümlerin, dağılmaların ve toplanmaların kesintisizce yer değiştirdiği bir yaşam birimidir. Burada talep, birbirine benzer toplumsal kesimlere mensup yaş gruplarının, cinslerin, mezheplerin, kültürel kimliklerin ve ulusal aidiyetlerin birbiriyle girdiği organik ilişki sırasında olgunlaşır. Çoklu etkilere açık bir alandır bu. Medya etkisinin, mahalle-işyeri örgütlenmeleri aracılığıyla gelen bilginin, yaşama ve kamusal alanlarda birlikte geçirilen boş zamanlarda olgunlaşan ortak kanının talebin içeriğini ve hedefini belirleyici rolü inkar edilemez. Bu durum en iyi AKP propagandistleri tarafından değerlendirilmiştir. Sadece seçim dönemlerinde değil olağan zamanlarda da kendi potansiyel seçmeninin bulunduğu bölgede özel örgütlenmeler yaratarak yerelde atan nabzı tutmuş, bunu kendi politik bakış açıları doğrultusunda yönlendirmiş ve sonuç almaya odaklanmışlardır.

Bu, aslında eski ve Rus devrimcilerinden bu yana iyi bilinen, yaşam ve işyeri alanlarında yüz yüze iletişim esasına dayalı örgütlenme yöntemi ne yazık ki muhalefet cephesinde iktidar partisinde olduğu kadar çok itibar gören bir yöntem değil. Örgütlenmenin önüne bir dizi engelin koyulduğu, sendikaların baraj kısılcasına alındığı doğrudur ancak kendi ilgi alanlarındaki işçileri ve emekçileri örgütlemekten imtina eden sendikaların, örgütlerin ve örgüt yöneticisi tiplerin varlığı da doğrudur. Böylece hedef kitlesinden kopuk, kitleliliği önemsemektense temsiliyetle yetinen veya bunu yeterli gören sendikalar ve örgütler toplamından oluşan bir muhalefet biçimiyle yüz yüze olduğumuzu samimiyetle ortaya koymakta yarar var. Kitle örgütlerinin temsilcilerinin kürsüdeki seslenişinin yaygın ve etkili bir karşılığının olabilmesi için bu

yöntemin bir kez daha sorgulanması gerekiyor.

Bir örgüt eninde sonunda ortak çıkarların/taleplerin ifadesidir. Bu ortak taleplerin kristalize olamaması için iktidar tarafından yapılan politik manevraların neye yol açtığı en azından AKP Hükümeti döneminde bir hayli deneyimlenmiş oldu. 13 yıllık deneyim, türban tartışmalarından başlamak üzere halkın iki derin kutba bölünmesi, metaforik olarak da iki paralel mahalleye ayrışması oldu. AKP'nin başarısı talep üretebilmesinde, güncel talebe olan ilgiyi başka bir yöne kanalize edebilmesinde ve karşılanmayan talebin yol açtığı musibeti arzi veya fitrata ilişkin gösterebilmesindedir. Ama daha önemlisi seçmenlerini, onların hakkını hukukunu hep sabote eden sürekli bir düşman tehditi altında yaşadığına inandırabilmesindedir. Kürtler, Ergelekon, Kemalistler, darbeciler, paralel yapı, iç ve dış mihraklar vb. biçiminde etiketlenen kutuların yer aldığı siyaset rafı toplumsal muhalefetin de bir biçimde ilişkilendirilebileceği çoklukta kötü ünlü statüler yaratılmak üzere kullanıldı. Bunun sonucu ise bir somut talep için kendiliğinden harekete geçen kesimlerin siyasallaşmaktan özenle kaçınması oldu. Böylece talebi yaratan sorun ile siyasi iktidar arasında doğrudan ve toplam bir ilişki kurma mesafesi bir hayli uzadı. Siyasallaşamamış ve politik bir hedeften yoksun talep eninde sonunda yine AKP'yi ihya edecekti.

300 madencinin AKP politikalarının doğrudan sonucu olan bir maden kazasında ölmesinden sonra Soma'da hala AKP oy alıyorsa, HES inşaatları AKP'ye yönelimi durduramıyorsa, metal direnişine rağmen Bursa'da oy tercihi değişmiyorsa bütün bu musibetlerle politik işleyiş arasındaki ilişkinin kurulmasını engelleyen bir boşluk varsa ve bu boşluk AKP tarafından hala doldurulabiliyorsa burada önemli bir sorun vardır. O halde çözülmesi gereken sorun budur.

Soma halkının bir felaketin tetiklediği tepkisi, HES direnişçisi köylülerin yaşam alanlarını savunmak için verdikleri mücadeleye, metal işçilerinin holdinglemiş sarı sendikadan kurtulmak için yaptık-

ları grev gibi; bıçak kemiğe dayandığı zaman ortaya çıkan tepkilerin birleşik bir hareketin unsurları haline gelebilmesi ve nihayet Kürt özgürlük mücadelesinin kazanımlarının ve Gezinin bakiyesinin genelleştirilebilmesi için birleşik bir cephenin yaratılmasına her zamankinden daha fazla ihtiyaç var. Birleşik cephenin kurucu öznesi bizzat bu mücadele alanlarından çıkmış tek tek taleplerin kendiliğinden soyutlayamayacağı siyasal çerçeveyi içeren bir demokrasi programı olacaktır. Bu programın harekete geçirici bir güç haline gelebilmesinin yolu ise merkezi kürsüleri "sinei halka" dönerek, oradan yükselterek kurmaktan geçer. Küçük ve basit talep ile yüksek politika arasındaki volan kayışının dönebilmesi için; asgari ücret tartışması ile hükümetin ekonomik programının; yeni Anayasa ihtiyacı ile Ortadoğu'daki gelişmelerin; HES'ler ile küreselleşme politikaları arasındaki ilişkilerin; taşeronlaştırma ile Hükümetin iktisadi Çinlileştirme yönelimi arasındaki bağlantıların kürsüde konuşanlar tarafından bilinmesi yetmez, kitlesel bir aydınlanma için kürsüden seslendirilmesi de yetmez; halkın gündelik yaşamında sürekli bir mücadelenin konusu haline gelmelidir bunlar.

Baskı ve şiddet iki yıl boyunca mücadele alanlarında gündeme gelen sistem tartışmasını daha yakıcı bir biçimde gündeme gelmesini kolaylaştırmışken bu mücadele alanının en geniş halk birliğiyle genişletilmesinin yollarını çeşitlendirmek önemlidir. Her şeyden önce Kürt hareketi, büyük bir şiddete maruz kalmasına rağmen ısrar ettiği özyönetim deneyimiyle bunu acilen çözülmesi gereken bir sorun haline getirdi. Dahası bu deneyimin ülke çapında genelleştirilmesi konusunda bir eğilimi de var. Nasıl yaşamak istediğini beyan eden ve bunun için mücadele eden Kürt halkının Kapitalist sistemin üretim, dağıtım ve devlet cihazını doğrudan hedeflemeyen özyönetim deneyiminin bir stratejik hedef olarak batıya önerilmesi, önerilmekle kalmayıp bunun örgütsel formlarının inşa edilmesi konusundaki iradenin belirmiş olması bu hareketi destekleyen, dayanışma içinde bulunan sol ve sosyalist kesimler açısın-

dan elbette yeni bir tartışma konusudur. Olacaktır da. Kürt özgürlük hareketinin doğudaki mücadelesine destek aldığı, "ulusların kendi kaderini tayin hakkı"nı stratejik bir mihenk olarak görerek bu çağrıya yanıt veren sol-sosyalist kesimler şimdi aynı deneyimin batıdaki "inşa"sı için bir çağrı almak üzeredirler. Tam da bu, stratejik ilişkinin yeni bir biçim alması yüzünden kısmen gerilimli bir süreç olacaktır bu.

Bu stratejik hedeflerin farklılaşmasına karşın içinde canlı tartışmaların yaşandığı, bazen kopuşlara bazen hareket zeminlerini güçlendirmeye yol açarak ilerleyen ortak bir mücadele hattının oluşturulması, bunun özgün biçimlerinin yaratılması önemli ve güncel bir ihtiyaçtır. Ortak bir mücadele hattının yürütülmesinin öznesi olacak bir birleşik cephenin hangi yoldan gerçekleşeceğini zaman gösterecek. Ancak bizden önce yaşanmış deneylere geri dönmekte yarar var. Lenin 1902'de şöyle yazmıştı:

"Toplumun bütün sınıfları arasında faaliyet yürütmenin zemini var mıdır? Bunu göremeyen kişi, taşıdığı bilinç bakımından kitlelerin kendiliğinden uyanışının da gerisinde kalır. İşçi hareketi, kimilerinde muhalefeti destekleme umutları, kimilerinde de otokrasinin dayanıksızlığı ve yıkılışının kaçınılmaz olduğu bilincini uyandırdı ve uyandırmaya devam ediyor. Eğer görevimizin her türlü hoşnutsuzluk belirtisinden faydalanmak, daha henüz oluşma aşamasında bile olsa bir protesto hareketinin her kırıntısını bir araya getirmek ve değerlendirmek olduğunun bilincinde olmasaydık, sadece lafta 'politikacı' ve sosyal demokrat olurduk" (Lenin, ne Yapmalı?, Evrensel Basım Yayın-2011, çev: Arif Berberoğlu, s.107)

İhtiyaçlar ve talepler değişmediğine göre Ne Yapmalı'nın önerisi hala işlevseldir. "Bir protesto hareketinin her kırıntısını" derleyip toplayabilecek, bunu bütünsel bir politik perspektifin parçası olarak değerlendirebilecek bir örgüt formunu ve böyle bir örgütlenme zeminini inşa edebilmenin başlıca koşulu iki temel sınıfsal gücü ayrı kutuplara itebilme yeteneğiyle ilişkili olacaktır. Bir yanda yö-

netici sınıfların sıkıştığı diğer yanda başta her milliyetten işçi sınıfı, emekçi halkların kümelendiği bir nesnel ayrışmanın gerçekleştiği süreç, sistem tartışmalarının karakterini de elbette belirleyecektir.

Ancak sınıfsal bir perspektifle, üretim ve yerleşim alanlarında seyreden gündelik hayatın içinde üretilen politika birlik ihtiyacına yanıt verebilecek bir zemini inşa edebilir gibi gözüküyor. Güç zayıflığı, çağrının hegemonik etkisi, acil güncel ihtiyaçlar gibi çeşitli gerekçelerin motive ettiği güç birliklerinin, örgütsel yapıların imkanlarını birleştirmek bakımından önemi tartışılmaz ama bir birleşik cephe faaliyetinin, sömürücüleri ve egemen sınıfları def etmek hedefiyle sağlam temeller üzerinde ilerleyebilmesi için bir siyasal örgütün/partinin bağımsız politik örgütlenme/aydınlatma çalışmasını sürdürmeye yönelmesi her zamankinden elzem bir ihtiyaç haline gelmiş durumda.

Bu bağlamda mevcut birleşik cephe deneyimlerinin şimdiye dek tersten kurulmuş denkleminin düzenlenmesi gerektiği aşamadayız. Bu tarihsel düzeltme hiç kuşkusuz; kısmi talepler için mücadele eden ulusal, sendikal, mezhep esasına dayalı örgütlerin taleplerini de içeren emek eksenli demokratik bir programın kendiliğinden hareketlerin veya kısmi talep hareketlerinin sezgiyle vardığı ve denediği sistem sorunu tartışmasını sürdürmek ve o "sistem"e biçim vermek üzere yaratılmasıyla olacaktır.

"Böyle gidemeyiz" evet. Şimdiye kadar ortaya çıkan hareketler esnasında üretilen sistem prototipleri ve modelleri mücadele güçlerinin tarihsel bir hazinesidir. Halk oralardan biriktiriyor, bir mücadele diğerine esin kaynağı oluyor. Ama gelecek için, kendiliğinden ve siyasallaşmamış mücadelelerin güdüklüğünün veya kısmi talep mücadelesinin önümüze koyduğu, o sırada, o hareket esnasında, onun stratejisi olan modellerin seçenezsiz ve hakiki sistemler olarak mutlaklaştırılması anlamına gelen ve aslında kendiliğindenlikle hiç de çelişmez görünen öznel ve iradeci kurgularla oylanmayacağımız bir zamana geldik. Bu, hep birlikte çözmek üzere önümüzde duran bir sorundur. □

“Hep birlikte, yeniden..”

“Gezi sürecinden itibaren rejimin gayri-meşruluğunu sürekli öne çıkartan, rejimle uzlaşma, anlaşma, bağdaşma yollarını denemeyen bütün kesimlerin bir araya gelmesi gerekiyor. Ki bunun gerçekleşmesi için güncel politik tavır sergilemekten çok ideolojik olarak sosyalist kimliğe sahip olmak, en temel anti-kapitalist, anti-emperyalist ve aydınlanmacı değerlerden hareket etmek gereğinden yola çıkarak Türkiye’de net bir sosyalist çekirdeğin oluşturulmasına da ihtiyaç var.”

İrfan Özdebak

Hayri Kozanoğlu ile, 1 Kasım seçimlerinin ertesinde sosyalist solun gündemini, Avrupa’da ortaya çıkan hareketlerin imkanlarını ve Kürt demokratik mücadelesinde gelinen noktayı konuştuk.

1 Kasım seçimlerinden sonra sosyalist solda bir yeniden durum değerlendirmesine ihtiyaç olduğunu düşünüyor musunuz?

Başta belki şunu vurgulamak lazım. AKP rejimiyle sorunu olan kesimlerde çok ciddi bir karamsarlık, yılgınlık, geri

çekilme havası var. İnsanlar bu ülkeyi terk mi etsek, siyasetten elimizi eteğimizi çeksek mi, bunu konuşuyorlar. Ama öncelikle ben sosyalistlerin böyle düşünmeye, bunu tartışmaya hakkı bile olmadığını düşünüyorum. Bir şekilde bizler 60’lardan veya 70’lerden bu yana

zaten toplumda eşitlik, özgürlük, dayanışma gibi belli sol değerlerin savunuculuğunu yapıyoruz ve gençliğimizden beri bir devrim fikri hayatımıza yön veriyor. Özellikle bizim böyle düşünmeye, karamsarlığa ve bedbinliğe kapılmaya hakkımız olmadığını düşünüyorum. Bu ülkede yeni bir direniş dalgası, değişim umudu yeşerecekse yine bunun işaret fişeğini bizlerin yakması gerektiğine inanıyorum. Diğer yönüyle seçimleri genel olarak değerlendirdiğimiz zaman, sıradan insanların veya fanatik İslamcı, muhafazakar ya da fanatik AKP'li kabul edemeyeceğimiz yurttaşların önemli bir bölümünün korkuya, şantaja boyun eğdiğini düşünüyorum. Ama insanların, özünde Gezi'de bunun çok açık bir örneğini gördüğümüz gibi, paylaşmaya, dayanışmaya, kolektif karar vermeye, gerektiğinde bireysel bir inisiyatif geliştirmeye yatkın yanları var. Eğer biz bunu yadsırsak, bunlara tutunmazsak zaten sosyalizmi, Marksizmi, insanın kurtuluşunun kendi eseri olacağı fikrini reddetmemiz gerekir. O anlamda da bizim hatalarımızdan dersler çıkararak, dünyadaki benzer örneklerden, Türkiye'deki başarılı mücadelelerden öğrenerek yolumuza devam etmemiz, Gezi'den beri daha yüksek sesle söylediğimiz gibi direnmemiz gerekiyor.

Bir yandan kimileri ülkeyi terk etme gibi seçenekleri akıllarına getirirken ve yılgınlık, korku havası hakim olurken, diğer taraftan da 1 Kasım seçimleri 7 Haziran'a göre oldukça farklı koşullarda yapıldı. Yani fiziki tahakküm, zor, yıldırma; bunlar dikkate alınmadan, mücadele sürecinde neler olduğu dikkate alınmadan, hemen bir alınganlık başlıyor. Burada da yanlış bir şey yok mu?

Tabii, katılıyorum, şöyle basitleştirebiliriz. İki türlü seçimin sonucu AKP tekrar dizginleri ele geçirdi diye yorumlanıyor. Bu bir yönüyle doğru, çünkü sonunda Türkiye siyasal skalasında kendini sağda tanımlayan, Türk-İslam sentezine bağlı, biraz milliyetçi, biraz muhafazakar yönleri öne çıkan seçmen tercihini AKP'den yana kullandı.

Kullanmaya da zorlandı, o da var!

Kullanmaya da zorlandı, ama biraz da gönüllü olarak öyle kullandığını düşünüyorum. Sonunda MHP'nin oy kaybı, işte Saadet Partisi, Büyük Birlik'in neredeyse silinmesi, geçtiğimiz seçimlerde oy kullanmayan seçmenlerin bir kısmının sandık başına gitmesi, tabii biraz daha az etkili bir faktör olarak da geçmişte HDP'ye oy veren bölgedeki muhafazakar seçmenin tekrar AKP'ye dönmesinin burada etkisi oldu. Ortalama milliyetçi, muhafazakar seçmen şöyle düşündü: Önümde iki seçenek var: Bir tanesi AKP'nin tek başına hükümet etmesi, tam anlamıyla sağ bir gücün iktidara gelmesi ve diğeri de AKP-CHP koalisyonu. Bu koalisyonu iş çevrelerinin de desteklediği, HDP'nin de buna sıcak baktığı mesajlarını verdiği düşünülürse Türkiye'deki sağ seçmenin tercihini birinciden yana kullanmasını anlamak gerekir. Bu noktada eleştirmekten öte kendi adımıza da belki dersler çıkartmak için şunu söylememiz gerekiyor: 2013 Gezi ayaklanmasından itibaren şu tespiti yapıyorduk: Artık AKP ile Erdoğan'ın sultası altında Türkiye'de bir normalleşme, alışılabilir bir burjuva demokrasisi içerisinde bile normal bir rejim olmayacak. Ama ne yazık ki, 7 Haziran'ın estirdiği olumsuz havayla AKP'yle yan yana durulabileceği, Erdoğan'ın kötü polis, Davutoğlu'nun iyi polis olduğu kurgusuna CHP de itiraz etmedi. HDP de bölgedeki baskıları teşhir etmek dışında tamamen AKP rejimini reddeden bir tavır sergileyemedi. Bu da AKP'nin ekmeğine yağ sürdü diye düşünüyorum.

Burada aynı zamanda yerleşmiş burjuva kesimlerin dedikleri de aslında devlet tarafından dikkate alınmadı. Onlar bir önceki seçimlerde koalisyonu destekliyorlardı. Yani sanki burjuvazi de susturuldu. Bu da ilginç. Dolayısıyla sınıf ilişkilerinin tam anlamıyla oturmadığı gözlemleniyor. Belki sosyalistler hegemonyayı alıp, onları da kendi yedeklerine çekebilirler.

Evet, belki şöyle ortaya koymakta

yarar var: Biz kapitalist küreselleşmeyi, tek tek ülkelerde piyasa toplumunun hakim olmasını, bütün kamusal alanların özelleştirilmesini, bütün ekonomik ilişkilerin piyasadaki kâr süreçlerine indirgenmesini haklı olarak eleştiriyoruz. Hatırlanırsa Kemal Derviş'in 2001 krizinden sonra ekonomiyi şekillendirmesiyle birlikte 15 günde çıkan 15 yasa tartışması vardı. Yani neoliberalizmi Türkiye'de mutlaklaştıracak bir yasal süreç, bir dönüşüm yaşandı. Biz bunun kişisel olarak veya siyasal olarak karşısında durduk, ama toplum buna yeterince direnemedi. Bu işin bir yönü.

TÜSİAD da haliyle bu kurgudan yana ağırlığını koydu. Ama Batı'cı sermaye açısından, özellikle TÜSİAD'da temsil edilen İstanbul sermayesi açısından da hukuk devletinin ve kanun hakimiyetinin dışına çıkan, neoliberalizmin yasalarını dahi uygulamayan bir anlayışa muhatap olundu. Belli gruplara, hükümetle sorunları olan, hükümeti eleştiren bir tavır takındığı düşünülen şirketlere ceza kesme eğilimi hakim oldu. Halbuki AKP'nin ilk yıllarında TÜSİAD bir yandan özellikle AB sürecinde hükümete koltuk çıkarken, bir yandan da örneğin "fuhuş yasası" örneğindeki gibi Erdoğan'a ayar verebiliyordu. Zaman içinde güçler dengesi değişti. Bir şekilde sistemin bekası adına da CHP'ye bu hoyrat gidişi denetleyecek, tamamen kanun dışına çıkılmasını bir şekilde engelleyecek restorasyon rolünün biçildiğini düşünüyorum.

Yani bu anlamda burjuvazi içerisinde bölünme var mı? Politik anlamda.

Olduğunu düşünüyorum.

Eğer öyleyse o zaman sosyalistlerin bu bölünmeyi politik olarak akıllı bir şekilde değerlendirip tarihsel olarak davranması önemli değil mi?

Tabii ki her zaman sosyalistlerin iktidarın karşı tarafında konumlananların çelişkilerini doğru saptaması ve bu çelişkilerden yararlanması gerekir. Ama bu onlarla müttefik olmak, yan yana durmak anlamında değil, ama

objektif tespitler yapmak anlamında tabii ki göz ardı edilmemesi gereken bir faktör. Bir de sistemi teşhir ederken, sistemin kendi bütünlüğü içerisinde de hukuksuzluklar, kanunsuzluklar varsa, çifte standartlı uygulamalar varsa bunu teşhir etmekten de kaçınmamak gerekir. Burada dengeyi iyi tutturmak önemli. Örneğin bu cemaat, paralel yapı tartışmasında iki uca da savrulmamak gerekiyor. Yani bir taraftan cemaati demokratik bir toplum içerisinde olması gereken, zaman zaman belli muhalif çevrelerin yan yana durabileceği bir müttefik gibi görmek ayrı bir savruluş olacaktır. Bir şekilde sistemin kendi kurallarını dahi hiçe sayarak yapılan anti-demokratik uygulamaları da "iyi oluyor, zaten hak etmişlerdi" diyerek göz ardı etmek diğer bir yanlış. Cemaatin gerçek niteliğini, Türkiye'nin 2000'li yıllardaki hukuksuz süreçlerin başını çektiğini unutmadan, ama sistemin kendi mantığı içerisindeki hukuksuzlukları da teşhir ederek daha tutarlı bir çizgi izlemek gerektiğini düşünüyorum.

Sosyalistlerde ortak bir muhasebe yapma anlayışı var mı?

Şöyle düşünüyorum: 1 Kasım sonrasında yeni bir Türkiye manzarası ortaya çıktı. Geçmişte kimin ne dediğini, aramızda ne gibi farklılıklar, ne gibi sorunlar olduğundan ziyade, bir anlamda bir beyaz sayfa açarak, solun en temel, eşitlik, özgürlük, dayanışma değerleri, emekten yana tutumu, anti-emperyalist, anti-kapitalist yönelimi etrafında nasıl bir strateji ve buna uygun ne gibi taktikler izlemesi gerektiğini düşünmek gerekiyor. Yoksa kimin geçmişte ne hata yaptığına referans vermek bizi şu aşamada çok fazla ilerletmez.

Böyle bir politik hattın oluşturulmasının imkanları nesnel olarak var gibi gözüküyor. Nasıl bir yönelim içinde olmak gerekir, yani bunun somut ayakları neler olabilir?

Aslında iki boyutlu düşünmekten yanayım. Şöyle ki, özellikle bizim bulunduğumuz yerden, ÖDP'den ve daha

sonraki süreçte, 14 Aralık'tan itibaren Birleşik Haziran Hareketi'nden yola çıkarsak, bir şekilde yerel seçimlerde, Cumhurbaşkanlığı seçimlerinde, 7 Haziran ve 1 Kasım seçimlerinde etkili olmak, yüzde 10 barajını aşmak ve AKP rejimini geriletmek gereğinden hareketle seçimlerin gölgesinde bir eylemlilik yürütmek zorunda kaldık. Şimdi önümüzde daha ferah düşünebileceğimiz, genel olarak Türkiye'de solda tanımlayacağımız güçlerin daha rahat hareket edebileceği bir süreç var, bütün dezavantajlarına rağmen.

Ne bakımdan daha rahat hareket edebilecek?

Bu süreçte ister istemez HDP % 10 barajının altında kalmamak için en geniş kesimlerin rızasını almak üzerinden, CHP ise kendi seçmen tabanını genişletmek, sıçrama yapmak noktasından hareket ediyordu. Bizler de % 10 barajının varlığı altında AKP rejimini geriletme stratejisine zarar verecek bir davranıştan haliyle çekiniyorduk. Hem seçim sürecindeki pozisyon açısından, hem de yaptığımız siyasi, ideolojik tespitler açısından ister istemez bunun baskısını üzerimizde hissediyorduk. Şimdi ise şöyle bir durumla karşı karşıyayız. Birincisi toplumda AKP rejiminden çok ciddi rahatsızlık duyan, iktidarın uygulamalarına tepkili olan ve bir şekilde genel olarak sol içerisinde veya müttefik kabul edilebilecek, en azından çağdaşlık yanı olan, laik topluma sıcak bakan, bir şekilde aşırı milliyetçiliğe, muhafazakarlığa prim vermeyen toplumda % 40 civarında bir kesim var. Bu kesimler toplumdaki anti-demokratik uygulamaların doğrudan hedefi oluyorlar, hele 10 Ekim Ankara katliamını düşünürsek, anti-demokratik uygulamaların ötesinde katliamların, kısımların hedefi olabiliyorlar, hukuksuzluklar ilk olarak bizim kapımızı çalıyor. İşte eşitsizliklere, haksızlıklara en fazla bu kesimler muhatap oluyor. Veya eğitim sisteminin dinselleştirilmesinden en çok bu kesimler rahatsız, rejimin tarikat-cemaat-doğrudan AKP'lilik üzerinden geliştirdiği koruma kollama ağları

bu çevreleri teğet geçiyor.

Şimdi bu en geniş kesimlerin biraraya gelmesini, birlikte direnmesini, yan yana durmasını gerektiren objektif koşullar var. Ama öbür yanıyla, 7 Haziran seçimleri şunu da gösterdi: Ben gerek CHP'yi, gerek HDP'yi eleştirmek anlamında söylemiyorum, ama siz kendinizi sosyalist olarak tanımladığınız zaman birkaç tane en temel noktadan yola çıkmak gereği duyarsınız. Anti-kapitalist olmak, piyasa süreçlerine, bunun bugün yansımaları olan neoliberalizme, piyasa toplumuna karşı olmak. En genel anlamıyla anti-emperyalist olmak; emperyalizmin tahakkümüne karşı durmak; dünyadaki eşitsiz ekonomik, siyasi ve askeri güç ilişkilerinden rahatsızlık duymak; ulusların kendi kaderlerini kendilerinin belirlemesini engelleyen dünya sistemiyle sorunu olmak. Ve en genel anlamıyla da, solcu, sosyalist, Marksist değilseniz bile, sosyal demokrat, demokratik sol, nasıl tanımlıyorsanız kendinizi, onu da içerecek şekilde genel olarak bilimden, aydınlanmadan, evrensellikten yana olmak. Şimdi bu üç boyutuyla da bakılırsa seçim sürecinin, biraz da aktüel ittifaklar, çıkarlar temelinde buralardan net bir cephe açacak, kesin ayırım çizgisi koyacak bir şekilde yaşanmadığını biliyoruz.

Bu düzeyde de rejime net bir tavır koyan, hiçbir şekilde onun meşruiyetini tanımayan, özellikle Gezi sürecinden itibaren rejimin gayri-meşruluğunu sürekli öne çıkartan, rejimle uzlaşma, anlaşma, bağdaşma yollarını denemeyen bütün kesimlerin bir araya gelmesi gerekiyor. Ki bunun gerçekleşmesi için güncel politik tavır sergilemekten öte, ideolojik olarak sosyalist kimliğe sahip olmak, en temel anti-kapitalist, anti-emperyalist ve aydınlanmacı değerlerden hareket etmek gereğinden yola çıkarak Türkiye'de net bir sosyalist çekirdeğin oluşturulmasına da katkıda bulunmaya ihtiyaç var. Bugünün sorunu, dahası yarının sorunu, bu iki ayrı düzeyi birbiriyle bağdaştırabilmektir. Bir yandan en geniş kesimlerle popüler demokrasi mücadelesi vermek, bir taraftan da özellikle genç kesimler

arasında sosyalist, Marksist, devrimci kimliği canlı tutmak, bunun üzerinden örgütlenen kararlı, kolay yılmayacak yeni bir nesli yaratmak. İşte mücadele bu iki farklı düzlemi birleştirebildiğiniz ölçüde bir anlam taşıyacaktır. Ama bu ikili görevin net bir şekilde çerçevesini çizmek, örgütsel muhataplarını belirlemek önümüzdeki dönemde çok daha detaylı tartışmalarla mümkün olabilir diye düşünüyorum.

CHP'nin sistem-içi ikircikli tavrına karşı da tavır alınması gerekmez mi? CHP bu süreçte çok önemli bir payandalık yaptı.

CHP yanlış adımlar attı; birincisi AKP ile birlikte koalisyon yapılabilir, ülkeyi yönetmeye aday olabilir bir parti olarak onu meşrulaştırdı. Davutoğlu'yla Erdoğan'ı bir şekilde ayrıştırdı. Düşünülürse başkanlık sistemine sıcak bakınların oranı çok daha düşük çıkıyor. Hiçbir zaman yüzde kırkları bulmuyor. Ama bunun yanında bir de merkez sağda yer alan, ömür boyu sola oy vermeyen, AKP'nin ideolojik hegemonyası altında Jakobenlik, tepeden-inmecilik, darbecilik söylemleriyle, "camileri ahır yaptılar" menkıbelerinden etkilenen azımsanmayacak bir kitle var. Bu kesime "Davutoğlu'yla da başkanlık gelir yok birbirlerinden farkları" mesajını vermeyi başaramadı. Soldan emekçilerden yana bir parti kimliğini öne çıkarmak yerine hep kendi sağına mesaj verme gayreti organik kitlesini, sonunda oylarını verseler de militanlaştıran, örgütsel faaliyetlere daha aktif katılan bir konuma getiremedi. CHP, AKP'ye 7 Haziran'da mesafe koyan, bir şekilde onu dizginlemeyi düşünen bu insanlara göre bir politika üretmek Davutoğlu başkanlığındaki bir hükümeti normalleştiren, kabul ettiren bir yol izledi.

Dünyada durumu nasıl görüyorsunuz? İzlenen politikalar finans kapitalistlerin krizinin alt sınıflara ödetilmesi yönünde mi gelişiyor?

Evet, dünyada gelir ve servet dağılımının ne kadar bozulduğunu sadece sosyalistler söylemiyor. Hepimizin

bildiği gibi Piketty'nin "21. Yüzyılda Kapital" kitabında tasvir ettiği ekonomik ortam, en son G-20 sırasında Ali Koç'un ve Eczacıbaşı'nın eşitsizliklerin, haksızlıkların temelini kapitalizm olduğunu açıklamaları, nasıl bir dönemden geçtiğimizi gösteriyor. Gerçekten de hangi politikacıya sorsanız, sistemin eşitsizlikleri, adaletsizlikleri arttırdığından bahsediyor, ama sistem dışına çıkmaksızın bu sorunlara bir çözüm de bulunamıyor. Bu durum merkez politikalara, sistem içi yaklaşımlara olan güveni gittikçe zayıflatıyor. Zaman zaman radikal sola zemin hazırlıyor, zaman zaman da emek piyasasında yer alan "öteki"lere karşı tepkiyi güçlendirerek göçmen karşıtlığı, yabancı düşmanlığı gibi aşırı sağ, faşist radikal sağa yönelimleri beraberinde getiriyor.

Özellikle Avrupa'da, Fransa'da Le Pen...

Le Pen dışında, Macaristan'da Erdoğan'ın benzeri Viktor Orban, Suriya'nın Yunanistan'da yükselişine paralel Avrupa'nın en açık Nazi Partisi Altın Şafak gibi seçenekler. Danimarka, İsveç, Finlandiya gibi İskandinav ülkelerinin her birinde aşırı sağ partilerin hiç görülmediği ölçüde ciddi bir siyasi aktör olarak siyaset sahnesine girmesi aşırı sağın yükselişini doğruluyor. Ama bizim örnek alacağımız olumlu gelişmelere bakarsak, örneğin Syriza sosyalist etiketli bir partinin hükümet kurmasını getirdi ve bu başka zemlerde de uzun uzun tartıştığımız bir örnek ama, Ocak seçimi, Haziran referandumu, Eylül seçimleriyle halkın arkaya üç kez radikal sola oy verebileceğini gösterdi. Ayrıca İspanya'da Podemos ve son dönemde Portekiz'de Sol Blok'un seçimlerden üçüncü parti olarak çıkması örneklerini sıralayabiliriz. Portekiz'de komünistler ve sol blokun sosyalist partiyle ittifaka girmesi ilginç bir gelişme. Sosyalist Parti'nin, yani sosyal demokrasiyi temsil eden, sistem içi bir partinin hiçbir zaman olmadığı kadar sola yönelim göstermesi, aslında geniş kitlelerin neoliberal politikalara, kriz döneminde gündeme gelen istikrar

programlarına ciddi tepki gösterebileceğini, sola teveccühün artabileceğini gösterdi.

Bir tarafıyla da ulusal iradeyi egemenliği altına alan Troyka'nın özellikle Yunanistan'a dayattığı istikrar programları; AB, IMF ve Avrupa Merkez Bankası üçlüsüyle temsil edilen uluslararası sermayenin programınının dayatılması, geniş halk kitlelerinin iradesini hiçe sayan anti-demokratik bir iradenin varlığını gösteriyor. Ama diğer yandan Avrupa Birliği'nin kurgu olarak zaten bunun önünü açan, buna cevaz veren sermaye egemenliğine dayalı yapısının teşhir olması, bizim tekrar düşünmemizi gerektiriyor. Aslında bütün bu gelişmeler enternasyonal bir mücadelenin ne kadar önemli olduğunu, evet tek tek ülkelerde kazanılacak başarıların küçümsenmemesi gerektiğini, Avrupa bazında düşünürsek, bütün Avrupa'yı kapsayan bir iradenin, genel olarak da dünyada emekçileri temsil eden bir iradenin sonuç alabilmek için ne kadar önemli olduğunu gösteriyor.

İngiltere örneği de iki açıdan önemlidir. Birincisi neoliberalizm dediğimiz zaman aklımıza Margaret Thatcher, Ronald Regan'la simgeleşen bir zihniyet gelir. Bu zihniyetin hem ideolojik merkezi, hem de uygulamaların yaygınlaştığı ülke İngiltere... Irak işgalinde en net olarak gördüğümüz gibi ABD ile özel ilişkileri olan, Amerikan emperyalizmi ile NATO çerçevesinde en saldırgan şahin dış politika izleyen, askeri hamlelerde bulunan ülke İngiltere'dir. Özellikle de 1990'lı yıllarda İngiltere'nin Irak ve Afganistan işgalinin bir parçası olması, sol bir hükümet eliyle "Üçüncü Yol" markasıyla neoliberal politikaların derinleştirilmesi, İşçi Partisi eliyle, Tony Blair ve sonrasında da Gordon Brown'la gerçekleşti. Böyle bir partide Jeremy Corbyn gibi sendikacılıktan gelen, kamu mülkiyetini savunan, dış politikada savaş karşıtı, işgal karşıtı bir kimlikle tanınan birinin alternatif hale gelmesi, İngiltere gibi kapitalizmin beşiği, dünya emperyalizmin öncüsü, neoliberalizmin ideolojik ve pratik anlamda başını çeken bir ülkede, sistem içi

iki partinin solda kabul edilenin başına Corbyn gibi bir liderin gelmesi, bundan sonra izlenecek çizgi ne olursa olsun, İşçi Partisi'nin seçimlerde geleceği ne olursa olsun, büyük düşünmek gerektiğini; kitlelerin radikal, sol, emekten yana, kamu mülkiyeti ve kamu çıkarından yana politikalara açık olabileceğini gösteriyor.

Türkiye'de sosyalistlerin önümüzdeki dönemde öncelikli olarak yapması gereken üç şey, tabii A-B-C, yani Haziran Hareketi, TKP çevreleri ve diğer bütün örgütler açısından genel anlamda bir hat çizecek olursanız, ne yapmalı konusunda ne önerirsiniz?

Birincisi, sınırlarıyla birlikte burjuva demokratik olanaklarının kullanılması anlamında sandık elbet önemli. Ama sandığa karşı sokak vurgusu yaparken de ilk akla gelen Gezi'deki benzeri meydanları doldurmak, sokaklarda barikatlar kurmak şart değil. Mahallelerde, okullarda, fabrikalarda, parklarda, hayatın aktığı her yerde var olabilmek. İnsanlar sıkıntı yaşarken o insanlarla birlikte sıkıntıyı paylaşabilmek, ortak bir direniş sergileyebilmek gerekli. AKP rejiminin yarattığı haksızlıklara, adaletsizliklere karşı insanların tepkilerini dile getirebileceği, şikâyetlerini iletebileceği ve birlikte tavır alınabilecek zeminler oluşturmak, muhalefetin adresi olabilmek önemli.

İkincisi, bunları sadece tek tek yurttaşların katılımı ile değil, örgütlenerek, içinde yer aldığımız solda, emekten yana bütün örgütlerde kıskançlıkla sahip çıkarak yapmak gerekiyor. Türkiye'nin kendine özgü tarihi gereği, meslek örgütleri TMMOB, TTB'ye kadar, soldan yanadır. Bu birlikler geçtiğimiz süreçte AKP rejimine karşı güçleri oranında muhalefet etmeye devam etmişlerdir. Ayrıca KESK'i yeniden güçlendirmek, ayağa kaldırmak gereği vardır. KESK'in bütün bileşenlerinin kamu sendikacılığı alanında en etkili sendikayken, üstelik faaliyet alanları eğitim, sağlık, yerel yönetim hizmetleri bu ölçüde piyasalaşmışken, gericilik alıp başını giderken, yani etkisini artırması-

nın objektif koşulları ortaya çıkmışken, bugün daha geri bir plana düşmesinin konuşulması gerekir. Bütün işçi sendikalarında insanların mensup oldukları yerde, örneğin öğretim üyelerinin üniversitelerde örgütlenmeyi yaygınlaştırmaları gerekir.

Üçüncüsü de, (belki de bubütün solun sorunu) birbirimizin hatalarını birbirimizin yüzüne vurarak değil ama beyaz bir sayfa açarak ortak mücadeleyi yükseltmektir. Nasıl ki Gezi herkesin sahip çıktığı, ortak bir mücadele ve direnişse, halkın gücü hepimizin örgütlenme kapasitesini, hatta hepimizin vizyonunu aşan bir şekilde AKP hükümetini geriletmiş, sonun başlangıcı izlenimini yaratmışsa... Serinkanlılıkla, halkın ve kitlelerin gücüne güvenerek yürümek gerekiyor. Diğer yandan Gezi deneyimindeki benzer bir şekilde, kriz sırasında Avrupa'da yükselen hareketler gibi ya da Mısır'da Tahrir Meydanı ile cisimleşen Arap ayaklanması sırasında gözlemlendiği üzere ortaya çıkan enerjiyi meydanların işgallerine kadar götürmek ancak bir dereceye kadar anlamlı...

Bunlar kısa vadeli parlamaların ötesinde, orta ve uzun vadede birlikte yürüyebilecekleri bir ideolojileri, programları olmadığı için geçici hamleler olarak kaldılar. Arkalarında bir hoş seda bıraktılar, belki bizi geleceğe taşıyacak bir ivme, hoş bir umut bıraktılar ama solcuların/sosyalistlerin burada en büyük görevi ve misyonu bu muazzam enerjinin programatik, ideolojik bir çerçeveye kavuşturulmasıdır. Solun toplumsal mücadeleler tarihinden beslenmesi, kitlelerin yaratıcılığını küçümsememesi, tam tersine toplumsal mücadeleyi gerek kendi ulusal zemininde gerekse enternasyonal zeminde geçmişin sosyalizm, komünizm, demokrasi mücadelelerinden öğrenmeyi önemseyen bir ruh haline kavuşması gerekir. Kısacası birincisi kitlelerle birlikte mücadele, ikincisi bunun örgütsel formlarını yaratma, üçüncüsü de bunun gerekli politik, programatik, ideolojik çerçevesini yine geniş kitlelerle birlikte oluşturmak gerekiyor.

Önümüzdeki süreç bakımından Kürt hareketiyle sosyalist hareket arasındaki ilişkileri nasıl görüyorsunuz?

Biz öteden beri Kürtlerin demokratik, kültürel kimlikle ilgili taleplerini sadece Kürtlerin değil, Alevilerin, toplumun değişik kesimlerinin kültürel, politik taleplerini, kimlik mücadelelerini anlayıp dinleyen, bunlara demokratik bir zeminde sahip çıkan bir konumda olmaya çalıştık. Bir arada yaşam anlayışı, bir arada yaşam kültürü çerçevesinde bunu değerlendirdik. Belki bugün Ortadoğu'da yaşanan gelişmeler bizim sonuna kadar bir arada yaşama arzumuzu, özlemimizi tartışılır hale getirdi. Çünkü fiili olarak Rojava'da özerk bölgelerin yola çıkması, Kürtlerin bağımsız iradesini öne çıkartan jeopolitik gelişmelerdir. Eğer rüzgar ve irade bu yönde olursa bunu anlayışla karşılamak, batıda yaşayan, neredeyse Türkiye'nin tüm coğrafyalarına, özellikle de metropol kentlere dağılan Kürtler var olduğu için bu durumu ikili bir çerçevede düşünmek gerekir. Özerklik biçimleri yaratılacaksa, bölgede özerklik biçimlerine sıcak bakmak, fiili duruma belki ikili bir yapı içerisinde, Kürt kimliğinin öne çıktığı özerk yönetimlerle özel bir ilişkileri olması, ama sonunda Türkiye Cumhuriyeti yurttaşları kimliği taşımanın haklarını\yükümlülüklerini bağdaştıran bir çözüme de sıcak bakmak gerekiyor. Böylelikle bir arada yaşama iradesinin daha fazla batı bölgelerinde öne çıkmasını, doğabilecek gerilimler nedeniyle daha fazla önemsenmesini gerektiren bir sürece giriyoruz diyebilirim.

Şunu söylemek de hakkımız herhalde: 7 Haziran ile 1 Kasım arasında yaşanan süreçte, özellikle demokratik özerkliğin askeri yöntemlerle altının çizilmeye çalışıldığı noktada eleştiri hakkımızı kullanmamız gerekir. Çünkü yerel yönetimlerin ellerinde olduğu, bölge milletvekillerinin Kürt toplumsal mücadelesini, Kürt hareketini temsil ettiği yerlerde sade yurttaş çatışma sürecinin muhatabı haline getirmekteki hataları düşünmemiz, konuşmamız gerekir. Li-

beral çevrelerin yaklaşımının; yani PKK ve YPG ile HDP'yi farklı, birbirinden tamamen kopuk unsurlar olarak gösteren, bir tarafın, HDP'nin demokratik Türkiyeleşme mücadelesine zarar verdiğini söyleyen, onları birbiriyle "cici kaka" şeklinde kaba hatlarla ayırıştırıcı anlayışın toptan yanlış olduğunu düşünüyorum. Çünkü bilindiği gibi Kürt hareketinin çok değişik bileşenleri var. Bunların kendine özgü özerklik, bağımsızlık alanları var. Sonuçta hepsi, genel bir mücadelenin, tarihin, ortak anlayışın sonuçlarını sergiliyorlar. Bu bakımdan bu unsurları birbirinden kopuk değerlendirmek mümkün değil. Hataların da sevapların da ortak iradede kaynaklandığı düşünülebilir. Bir kısım liberaller, sol liberaller kendi akıllarınca Kürt hareketini tanzim etmeye kalkmış, hayal kırıklığı yaşamışlarsa bu onların sorunu...

Ama önümüzdeki dönem şu açıdan da önemli: Eğer HDP'nin veya genel olarak Kürt hareketinin Türkiyelileşme iddiası ciddiye, kararlıysa, aslında seçim sürecinin basıncı ötesinde bunu sergilemek daha da önemli. İnsanlar HDP'yi ve genel olarak Kürt hareketini, seçim kampanyası dışındaki "normal" zamanlarda Kürt halkının kendine özgü taleplerinin dışına taşan konularda, tüm halkın ekonomik, demokratik taleplerini kucaklayan bir zeminde görürlerse herkes açısından çok daha yararlı olur. Kürt hareketi toplumun geri kalan kesimlerine Kürtlük, Çerkezlik, Araplık, Alevilik etnik kimliği çerçevesinin ötesinde emekçi kimliği ile de yaklaşılabilirse, genel olarak emekçiler, ezilenler bütün Türkiye coğrafyasında daha iyi ve yaşanabilir hayat talebine hitap edebilirse çok hayırlı olur. Etnik, mezhepsel kimliklerin ötesinde yurttaşlık üzerinden verilecek mücadeleler HDP dahil tüm demokrat kesimlerin gündemi olmalıdır. Böyle bir şey yaklaşım hem Türkiye için daha hayırlı olur hem de bizler için, özellikle de Birleşik Haziran Hareketini kast ediyorum, yan yana durmanın, birlikte mücadele vermenin koşullarını daha net bir şekilde dayatır diye düşünüyorum. ◻

Borçluluk ve güvenlikleştirme: **Emekçi seçmene bubi tuzağı**

Sarphan Uzunoğlu

Yeni bir strateji arayışına gerek var mı? 1 Kasım seçimlerinden sonra birçoğumuzun aklında fazlasıyla yer tutmaya başlayan bu soru, çatışmanın artması, Ortadoğu'daki gelişmeler ve Türkiye'de artan polarizasyon ekseninde yeniden ve yeniden soruldukça daha anlamlı hale geliyor. Zira bizi bekleyen yeni dönemde birçok dinamik, Kürt sorunu ve Türkiye'nin rejimi dahil, bir değişim içerisine girebilir. Sürekli olarak dillendirilen ekonomik kriz ihtimali de stratejimizin bir parçası olmak zorunda, zira geçmişte

krizin ta kendisi olacak adlandırılacak birçok durumu bugün kriz alameti olarak değerlendirir hâldeyiz. Peki bu noktada yeni bir siyasal strateji benimsemek ne kadar mümkün ve sol olarak işçi sınıfının oy verme davranışında bu strateji nasıl bir yer tutuyor?

2009 yılında piyasaya çıkan ve Houtman, Achterberg ve Derks tarafından yazılan ve Farewell to the leftist working class isimli kitapta şu tespitlere yer veriliyordu: İkinci dünya savaşından bu yana sınıfa dayanarak kullanılan oyların sayısında hep bir düşme vardı. Bu kül-

> DOSYA

türel oy kullanma davranışının; etnik merkezîyetçi karar mekanizmalarının devreye girişinin ve mezhepsel, dini farklılıkların; yükselişle iliştilerle ele alınıyordu. Yazarlara göre özellikle de Nieuwbeerta'nın seçmen davranışı araştırmalarına dayanan bu tespitlerin üstünde yeniden durulması ve eleştirilmesi gerekiyordu. Bugüne dek oy kullanma davranışının ve yönelimlerinin ölçülmesinde yer yer kullanılan Alford endeksi onlara göre yeterince kapsayıcı değildi. Zira sınıfsal durum bazen eğitim, bazen gelir bazen de bambaşka faktörlerle (ekonomik eşitlikçilik, otoriterliğe bakış) bir araya gelerek farklı sonuçlar ortaya çıkarabiliyordu. Ancak bu faktörlerin farklılaşmasını "sınıf oy vermede etkin bir neden değil" gibi bir argümanı arkasına saklayacak şekilde kullanmak ne bilimsel ne de siyasal olarak anlamlı bir noktaya tekabül ediyor. Bu noktada 1 Kasım seçimlerine yönelik yapılan birçok analizin, sınıfın "sol" partilere verdiği oylar konusundaki gönülsüzlüğü ve hatta "sağ" partilere bir güvence alanı olarak oy verme davranışı ekonominin günümüzde sınıf tarafından nasıl okunduğuna ilişkin farklı bir yaklaşımın gerekliliğini ortaya koyuyor. Houtman, Achterberg ve Ders'in bu konudaki araştırmalarına baktığımızda en etkileyici veri sınıfa giden oyların düşüşüne ilişkin analizlerin çoğu zaman EGP'ye (Goldthorpe/Erikson/Portocarero sınıf şemasına) dayanan araştırmalara dayanması. Bu üçlü ise bunun yerine "gelirin" bir kategori olarak ele alınması gerektiğini öne sürüyorlar.

Dahası İkinci Dünya Savaşı'ndan sonra sınıf savaşının hiç de gündemden düşmediğini aksine farklı coğrafyalarda dalgalı şekilde de olsa sürdüğünü vurguluyorlar. Uzunca araştırmanın bu bölümünü ele almak yerine sonucuna varmak gerekirse, gelir arttıkça sınıfsal konum değişirse de sağ partilere oy verme eğilimi artıyordu. Bugün, Türkiye'de aşağı yukarı her hanenin lüks denebilecek birçok tüketim ürünü için borçlandığını göz önüne alarak bir seçim okuması yapmamız gerektiğini görmüş durumdayız. Evrensel Gazetesi'nde ya-

yınlanan ve bir işçinin "Neden AKP'ye oy verdim" temalı mektubu da bir şekilde geliri eskisine göre artan ve mülk alma konusunda cesaretlenen işçilerin borçlanma yüzünden AKP'ye yönelmeleri istisnai bir durumu ifade etmiyor. Yani gelir borç için bir tuzak olarak tanımlanmış. Ve gelir arttıkça içine düşülen borç çukurunun derinliği birçok bağlamda sağ politika ve onun istikrar temelindeki söylemlerine doğru bir kayış yarattığını görebiliyoruz. Dahası Occupy eylemlerinin de odağında olan borç meselesinin ABD'deki mortgage sistemine ve Türkiye'deki ev kredilerine ve yüksek ev fiyatlarına dayanan bir mantığı var. 2008 yılında Yunanistan'da yayınlanan bir bildiriye yer alan aşağıdaki ifadeler aşağı yukarı dünyanın her yerinde rastlanabilen bir durumu ifade ediyor:

Kredi sistemine giriş işçiler için cennet değil elbette. Borçlanma ve eşlik eden faiz ödemeleri ücretler üzerinde kimi zaman çok ciddi olabilen bir baskı oluşturuyor ve kredi işçileri gayrimenkul ve borsaya bağlıyor. Ancak, işçilerin kira artışı endişesi olmadan bir eve sahip olmak ve mülk sahibi morgıcını ve vergilerini ödemek için "başkasının parasını kullanabilmesi", metanın yol açtığı (gerçek veya muhayyel) arzuyu bugün tatmin edebilmesi, gelecekte daha yüksek ücretler sağlayabilecek eğitime erişebilmesi ve çoğunlukla ABD'de yaşamının bir özelliği olan yalnız ortamın içinde daha geniş bir iş ve sosyal iletişimi mümkün kılan bir otomobile sahip olabilmesi önemli bir kazanım. Bu tehlikeli işçi sınıfı stratejisi, kolektif refahta paylaşmak için kredi sistemini kullanmakla borç köleliği arasında salınıp durdu (Midnights Kolektifi ve Dostları, 2009).

Seçimlerde alana inen birçok aktivistin ve milletvekili adayının da üstünde uzlaştığı bu borçlandırma politikalarına eşlik eden bir başka konu da tıpkı Hardt ve Negri'nin borçlandırılma kavramında olduğu üzere bahsettikleri güvenikleştirme kavramı. Nilgün Tunçcan Ongan'ın 23 Kasım 2015 tarihli Evrensel Gazetesi'nde yayınlanan yazısından bir alıntı yapalım:

Burada yeni olan ise güvencesizleştir-

menin "güvenlik" sosuyla servis edilmesi. Gerek basında çıkan haberler gerekse iktidar sözcülerinin açıklamaları bu değişikliğin "terörle mücadele" kapsamında da değerlendirildiğini gösteriyor. Buna göre memurlar "terör örgütlerine destek" gerekçesiyle kolayca işten atılabilecek ve yargı yoluyla geri dönüşler de engellenecek.

Güvenikleştirilerek güvencesizleştirilen bir emekçinin borç tarafından da kuşatılması ile ortaya çıkan bu sarmal yine Hardt ve Negri'nin Duyuru metninin yahut Guy Standing'in tehlikeli bir sınıf olarak prekaryaya ilişkin söylediklerinin yeni bir sosyalist strateji için ne kadar önemli olabileceğini gözler önüne seriyor. Bugün borçlandırılan, güvenikleştirilen kitlelerin yakın zamanda AKP'nin ortaya koyduğu ekonomik/politik baskı stratejisiyle hem politik hem ekonomik olarak daha sert bir şekilde yüzleştikleri bir evredeyiz. İnsanlar borç ödeyememe aşamasında karşılıklarına çıkacak günlük ekonomik koşulların ağırlığı karşısında öylesine eziliyorlar ki Standing'in güvencesiz emekçileri "tehlikeli" olarak adlandırmasına neden olan o noktaya evriliyorlar. Bu dibi olmayan bir karanlık taraf yolculuğu artan bir gelirle AKP'lileşen geniş kitleler olarak sonuç buluyor. AKP'liliğin birçok insanca yargılandığı şekilde AKP'nin siyasetine verilen desteğe indirgenemeyeceği yeni bir durum oluşuyor. Kültürel politikalar ve ajanda belirleme stratejileriyle dolaba kaldırılmış olan ama pek de altı ısıtılmak üzere oradan çıkacakmış gibi durmayan (Kürt Sorunu'ndan Suriye'ye birçok sonu gelmez olağanüstü koşul nedeniyle) sınıfsal meseleler ise solun ölüm ilanını yazmak isteyenlerin işine yarayacak bir şekilde bir kenarda kalmaya devam ediyor.

Seçmenin sola yönelik oy verme davranışını ele aldık. Peki AKP dışındaki partilere AKP'nin mevcut emekçi seçmenlerinin oy verme ihtimali nedir? Böyle bir dönüşüm sağlanabilir mi? Türkiye toplumunda Bekir Ağırdır'ın son dönemlerde röportajlarında sık sık değindiği polarizasyon sorunu sol politikalar için hayati bir fonksiyona sahip.

Kültürel farklılıkları öne çıkaran, politik gündeme kapılıp giden bir söylemle mevcut akıştan farklı bir sonuç yaratabilmek mümkün görünmüyor. Bu noktada neyi önerebileceğimize dair söylenecek şeylerin başında geçmişin krizlerine ve hareketlenmelerine bakmak var.

Türkiye’de borç temelinde ve borçluluk temelindeki örgütlenmelere ihtiyaç var. Sosyal güvenlik uzmanlarının kapılarında kuyrukların olduğu, insanların temel haklarının “nasıl ve niçinlerini” öğrenmek için para ödedikleri bu sistemde kitlelerle hayatlarını en sıkı kuşatmış olan düşmana karşı mücadele üstünden birleşmek bana kalırsa asli stratejilerimizden biri olmalı. Bugün özellikle İnternet’teki arama sonuçlarına baktığınızda icra, borç, borç takibi, karşılıksız çek, senet ödememek gibi kavramların Türkiye genelinde ne kadar sık arandığını ve karşılaşılan içeriklerin ne kadar yetersiz olduğunu görüyorsunuz.

Elbette önerim bir web sitesi ile Türkiye’deki sınıfsal bilinci uyandırmak değil; ama yaşamlarına dokunmanın “taksiye binmek” olmadığı bir toplumsal diyalog alanı yaratmak adına Türkiye’de artan internet kullanımını göz önüne alarak

tekrar yola çıkmak. Sol insanlara ne yapması gerektiğini sadece politik bir yönlendiricilikle söyleme işlevine sıkıştıkça, insanların devlet ve kapitalizmle borç temelinde mücadelelerinde kriz anına kadar herhangi bir rol üstlenememeye mahkum. Tıpkı kentsel dönüşüm hareketlerindeki ücretsiz hukuki danışmanlığa varan dayanışma ağları gibi borca ve güvencesizleştirmeye karşı da ağları genişletmek ve uzun süredir fena halde ihmal edilen ve hatta yoksayılan sendika alanlarına ve seçimlerle heba edilen sivil toplum inisiyatiflerinin Gezi sonrası yarattığı enerjiye ihtiyacımız olduğu ortada.

Bu elbette tek bir yazıya sığdırılabilecek bir mesele değil ve benimkisi ancak bir taktik önerisi bir stratejiden ziyade. Ama böylesi kapsayıcı bir başlıkla ilgili temel bir strateji belirleyip etrafında geliştirilebilecek taktikler geliştirmek, geniş inisiyatifler yaratarak Google raporlarına dahi yansıyan bir toplumsal ihtiyaca karşılık gelecek bir ağ oluşturmak şart. Emeklilerden, yeni evli çiftlere, üniversitede kredi kullanan öğrencilerden çocuklarının eğitim masrafları için borçlanmış ebeveynlere borç etrafında

konuşma, tartışma ve uzlaşma imkanı bulabileceğimiz geniş kitleler var. Onların sorunları konusunda yapabileceğimiz her şey onlarla ortaklaşma imkânını ortaya çıkaracak. Üstelik böylece hükümet tarafından üstümüze yapıştırılan “terörizm” yaftasının da ne denli riyakar bir stratejinin ürünü olduğunu birçok insana anlatabilme fırsatımız olabilir. Çünkü biz üstümüze doğru yıkılan bu dünyanın en dibindeyiz ve insanlara yanbaşımızda bir yıkımı yaşadıklarını fısıldamak gibi bir görevimiz var. Bu görevi doğru biçimde yerine getirmek önümüzdeki en önemli görev olabilir. ◻

Başvurulan Kaynaklar:

Bir İşçinin Mektubu: AKP’ye Neden Oy Verdiniz? <http://goo.gl/zPMYib>

Hardt, M., & Negri, A. (2012). Duyuru. Çev. Abdullah Yılmaz. İstanbul: Ayrıntı Yayınları

Houtman, D., Achterberg, P., & Derks, A. (2009). Farewell to the leftist working class. Transaction Publishers.

Midnight Notes Kolektifi ve dostları (2009). Umut vaat edici notlar: Krizden müştereklere. <https://goo.gl/j0YPvj>

Standing, Guy (2014). Prekarya: Yeni Tehlikeli Sınıf. Çev. Ergin Bulut. İstanbul: İletişim Yayınları.

Tunçcan Ongan, Nilgün (2015). Güvencesizlikte Eşitleme. <http://goo.gl/pj2TFA>

“Neo-liberalizmin AKP’cesi... ahbap-çavuş kapitalizmi”

Yunus Öztürk

Meryem Koray’ın Aziz Çelik ile birlikte derledikleri “Himmet, Fitrat, Piyasa” kitabı 7 Haziran seçimlerinden hemen önce İletişim Yayınlarından çıktı. 1 Kasım seçimleri AKP’nin tekbaşına yeniden hükümet olmasına yol açtı. Bu vesileyle Meryem Hoca ile “AKP’nin sosyal politikaları üzerine” konuştuk.

AKP 13 yıldır tek başına iktidarda. Koalisyona bile tahammülü olmadığını 7 Haziran seçimlerinin sonrasında acı biçimde tanık olduk. En alttakilerin AKP’ye verdiği desteğin sosyal politika açısından nedenleri hakkında neler söyleyebiliriz?

AKP’nin 13 yıllık iktidarının gerisinde rol oynayan birçok faktör var. Bunlar arasında, muhafazakar toplum yapısı, büyüyen İslami sermaye ve rant ekonomisi gibi yoksullukla ilgili politikaların da yer aldığına kuşku yok. Hatta, gelir açısından en alttakilere yönelik ve sosyal yardım ağırlıklı politikaların - ki, ben buna Kitapta “dip mağduriyetler politikası” diyorum- neo-liberal, neo-muhafazakar ve neo-popülist karakterlerine ve bu karakterleri nedeniyle alttan alta sosyal devleti çökertmelerine karşın, başlı başına iktidar aracına dönüştüklerini söylemek mümkün.

Sosyal yardımın iktidar açısından bu kadar etkili bir araç haline gelmesinin ge-

risindeki nedenler de önemli kuşkusuz. Örneğin geçmişte neo-liberal politikalar- dan popülizme uzanan yanlışlar ve bu yanlışlar nedeniyle daha da büyüyen işsizlik ve yoksulluk gibi büyük ve yaygın toplumsal sorunlar söz konusu ki, bunlar, toplumun hassasiyetlerinin nerelerde yoğunlaştığını göstermekte.

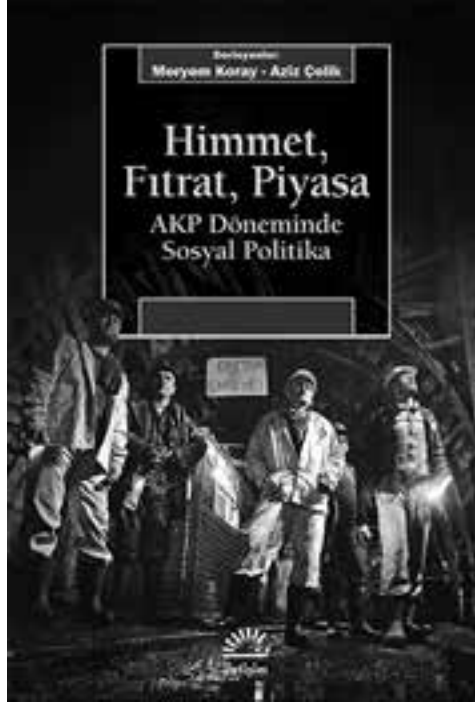
AKP iktidara gelirken bu durumunda farkında ve iktidara gelirken de, sonrasında da bu kesimleri kazanacak politikalara yönelmeye özen göstermektedir. Bütün seçim bildirgeleri, bütün seçim konuşmalarında sosyal devlete ve sosyal refaha vurgu yapılmakta, yoksula, kimsesize, yaşlıya, mağdura seslenilmekte; bu kesime hizmet edecekleri sözü verilmektedir.

Uygulamada da, bir yandan genel olarak sosyal harcamalarda (en başta SYDF harcamaları olmak üzere) göreceli de olsa artış sağlanmış (2002 yılında sosyal harcamalar GSYH'nun % 0,4'ü iken, 2013 yılında % 1.4'e çıkmış durumda), öte yandan çocuklar için sağlık ve eğitime bağlı şartlı nakit desteği ya da engelli, yaşlı bakımı gibi durumlarda bağlanan aylıklar gibi en alt gelir gurubundakilere destek olacak uygulamalara geçilmiştir. Toplumun yaklaşık yüzde 30'unun yoksulluk riskiyle karşı karşıya olduğu bir toplumda bu uygulamaların toplumda karşılık bulması da doğaldır.

Bunun yanı sıra, sosyal yardım temelli politikaların önemli iktidar aracı olarak önem kazanmasında, toplumsal kültür ve değerlerin rolü de etken. Bir yandan devletten bekleme alışkanlığı büyük, öte yanda itaate dayalı ve ailenin merkezi bir önem taşıdığı bir kültür var; bu kültür içinde dini ve muhafazakar değerlerin önemi de bilinmekte.

AKP, söylem ve uygulamalarıyla bu değerlere hitap ederek, hem uygulamalarının benimsenmesi ve kabul görmesini kolaylaştırmakta hem de politikalarının gerisindeki neo-liberal ve neo-popülist nitelikleri saklamayı başarmaktadır. Şöyle ki, desteklerin ve yardımların çoğu aileye yönelik; yani, uygulanan politikalar toplumdaki egemen değerlere göre biçimleniyor; örneğin kadına destek verilmiş görünürken, aslında kadının aile içindeki rolü desteklenmekte. Öte yandan, sosyal devlet ve sosyal politika anlayışlarının sosyo-ekonomik haklar çerçevesinde biçimlenmediği, -bir başka deyişle, neo-liberal politikalar çerçevesinde belirlendiği- ortadayken, toplumsal hassasiyetleri dikkate alan ve en alttakilere yönelik söylem ve uygulamalarla iktidarın neo-liberal karakteri örtülebilmektedir.

Kuşkusuz yoksulluğun büyük ve yaygın olduğu bir ülkede sosyal yardım ve sosyal güvenlik açısından AKP döneminde getirilen önlemleri tümüyle olumsuz bulmak mümkün değil. Ancak, bunların neye hizmet ettikleri de unutulamaz. İlk olarak sosyal yardımlarla oluşan devlet anlayışına sosyal devlet, bu yardımlardan ibaret politikalara sosyal politika deni-

Himmet, Fıtrat, Piyasa, Der. Aziz Çelik, Meryem Koray, İletişim Yayınları, 343 sayfa, 2015

lerek bu kavramların içeriği boşaltıldığı gibi, AKP'nin anlayışı doğrultusunda bir "anlam dünyası" yaratılmaktadır. Kitap'ta da değindiğim gibi, birçok konuda karşımıza çıkan bir "AKP'ce" var.

İkincisi, eğitim, sağlık, çalışma, sosyal güvenlik, sendikal haklar, barınma, konut, cinsiyet eşitliği gibi sosyo-ekonomik haklardan oluşmayan sosyal politika anlayışı ile sosyo-ekonomik sorunların çözülmesini sağlanamazken, yoksulluk gibi sorunların "yönetilmesi" mümkün olmakta ki, meşruiyet krizi çıkmaması için neo-liberal anlayışın buna ihtiyacı olduğu kuşkusuz.

Üçüncüsü, haklar yerine sosyal yardımlarla yönetilen birey ve toplumda özgürlük değil bağımlılık geliştiğinden, hem "yoksulluk kültürü" güçlenmekte hem özgürlük ve demokrasi talepleri gerilemiş olmaktadır. İstenenin bu olduğuna da söylemeye gerek yok sanırım.

Bir yandan iş yasasında muazzam işçi aleyhine düzenlemeler yapıldı. Taşeronlaşma bunun en tepe noktası sayılır. Esnek çalışma, güvencesizlik hakim hale geldi. Diğer yandan diğer sosyal alanlarda "reform" adı altında tahrifatlara, mülksüzleşmeye, rant alanlarının

açılmasına tanık oluyoruz. Halkı hangi mekanizmalar "razı" ediyor?

Emek, istihdam, çalışma koşulları gibi konulara gelirsek, öncelikle emek açısından gerilemenin AKP ile başlamadığını, neo-liberal politikaların gündeme geldiği 1980'e kadar gittiğini söylemek gerek. Ne var ki AKP döneminde bu gerilemenin güçlenerek devam ettiği de bir gerçek.

Bir kere, AKP'nin neo-liberalizm anlayışı da kendine göre; "AKP'ce." Bunun ne anlama geldiğini söylersek, bu ülkede uzun zamandır geçerli olan "ahbap-çavuş kapitalizminin" veya sermaye açısından "besleme ekonomisinin" hem kendine göre hem de daha yoz olarak kullanılması demek olduğunu söyleyebiliriz.

Bu yoz neo-liberal politikaların emek açısından ortaya çıkardığı sonuçlar ise, işsizlik, güvencesizlik, kayıtsızlık, kuralsızlık olmaktadır.

Emeğin buna rızası olduğu düşünülemez; ancak önemli bir karşı koyuşu ortaya koyduğu da söylenemez. Bunun nedenlerini ise, küresel gerçekliklerden Türkiye gerçeğine, geçmişin mirasından bugünün koşullarına kadar çok yönlü tartışmak gerekmektedir. Bir kere, sermayenin hareketliliğine bağlı olarak, emek açısından artık küresel işgücü piyasasından doğan bir rekabet var ve bu nedenle, ulusal düzeyde yasalar ya da toplu pazarlıklarla kendini koruma gücü sınırlanmış durumda. Bu durum, ulus devletin sosyal boyutlarını da tırpanlamakta kuşkusuz. Bunun yanı sıra, kendi içinde örgütlü-örgütsüz, mavi- beyaz yakalı, maddi-gayri maddi, daimi-geçici, formel-enformel ve de işsizler olarak geçmişe göre daha parçalı bir yapı göstermekte. Bir de, 1980 sonrasının değişen koşullarında emeğin büyük kesimi için işsizliğin ve güvencesizliğin artması gibi gerçekler var ki, işveren tarafından Demokles'in kılıcı gibi kullanılmakta. Bunlar tüm dünyadaki emek açısından geçerli. Türkiye'ye gelirsek, Türkiye'deki örgütlü emek açısından başından beri sınıf sendikacılığı yerine ücret sendikacılığının başat rol oynaması ve emekçi sınıflar arasında "dayanışma" duygusu ve alışkanlığının güçlenememiş gibi gerçekler unutulamaz. Bunun yanı sıra, yukarıda değinilen itaate dayalı toplum anlayışı

ile muhafazakar değerleri de unutmamak gerekiyor. Sonuç olarak, "ideolojilerin öldüğünü" ilan eden, kültür-kimlik derdine düşen, "her koyun kendi bacağından asılır" felsefesiyle bireysel mücadelenin öne çıkarıldığı bir dönem yaşarken, emek de birleşmeye ve mücadeleye olan inancını ya da gücünü yitirmiş görünüyor. Bireysel mücadelenin ise, pazarlık gücü olan, istediği koşulları öne sürebilen küçük bir kesim dışında kalanlar için – kapsamlı bir karşı koyuş ve mücadeleye kalkışmadıkça- "zoraki rıza" dan başka bir seçenek bırakmadığını söylemek yanlış olmaz.

AKP'nin sorumluluğunu gizlemesizin sorarsam, AKP'de simgeleşen sosyal politikalar, bu partinin programıyla, siyasal yaklaşımıyla mı ilgili; yoksa başka ülkelerde de benzer politikalar uygulanıyor mu? Örneğin CHP iktidarında esasta değişiklik ne olurdu?

AKP sosyal politikaları, yukarıda da söylediğim gibi, neo-liberal anlayış temelli. Ancak kendine özgü nitelikleri de var. Birincisi, söz ettiğim AKP'ce meselesi! Demokrasi, hukuk devleti ya da laiklik konusunda olduğu gibi, sosyal politika alanında da çağdaş kavramlar kullanılmakta, ancak benzer kavramlarla farklı şeyler anlatılmakta. Kavramların içini boşaltan bu dilin, en başta "sahiciliğin kaybı" gibi kaygı verici sonuçları olduğuna kuşku yok. İkincisi, neo-liberal politikalar neo-muhafazakar ve neo-popülist anlayışlarla öyle harmanlanmakta ki, neo-liberal karakterleri görünmez kılınabilmekte. Bu görünmezliğin, iktidara ne kadar yaradığı da ortada.

CHP iktidarında neyi değiştireceğini bugünden bakarak söylemek zor. Yine de, sosyo-ekonomik haklara vurgu yapan söylemi ve anlayışıyla, esasta olmasa da uygulamada bazı değişikliklerin olması mümkün. Esasta değişikliği sağlamaksa, en azından, neo-liberal politikaları bölüşümde sosyal eşitlik ve sosyal adalet sağlayacak biçimde dönüştürmekle mümkün. Küresel kapitalizmi dönüştürmeden ulusal düzeyde bunun ne kadar gerçekleştirilebileceği meselesi ise ayrıca sorgulanması gereken bir konu.

Sosyal haklar, sosyal devlet talebi

üzerinden sisteme karşı nasıl bir mücadele dinamiği yaratılabilir? Bu talepler kapitalizmin genişleme dönemlerinde çoğunlukla karşılanabilir nitelikteydi. Parasız eğitim, sağlık, ucuz konut, sendika hakkı vb. Sosyalist politika açısından bu taleplerin stratejik düzeyde kavranması, esasa ilişkin sayılması bizi sistem içine büken bir siyasal basınç yaratmaz mı?

Bu noktada, önce terminolojiye dikkat etmek gerektiğini hatırlatmak isterim. Kısacası, "sosyal haklar yerine sosyo-ekonomik haklar" demek ve bunda ısrarcı olmak gerekmekte. Neden önemli olduğuna gelince; sosyal haklar, en başta eğitim, sağlık, hatta sosyal güvenlik gibi liberalizmin de bir dereceye kadar kabul etmek zorunda olduğu haklardan oluşuyor. Buna karşın çalışma hakkı, insan onuruna yakışır ücret, iş güvencesi, adil gelir dağılımı gibi doğrudan bölüşümle ilgili haklar, liberalizmin ve sermayenin işine gelmediğinden, gündemden çıkmış durumda. Dolayısıyla "sosyal haklar" diyerek liberalizmin işine gelecek bir söylemi kabul etmek değil, buna karşı çıkmak ve mücadele için önce söylemi düzeltmek gerekiyor.

Sosyo-ekonomik haklar üzerinde durmanın, bugün gelişmiş ekonomilerde görüldüğü gibi, sistem içine bükülmek gibi bir sonucu olabilir; buna karşın birey ve toplumun güçlenmesi sağlanmadıkça "başka bir dünya hayalini" güçlendirmenin mümkün olmadığı da unutulamaz. Bu konuda Gezi direnişi epeyce şeyler anlatmakta. Öte yandan başka bir dünya için mücadele, emek, sınıf, eşitlik, dayanışma gibi birçok kavramı yeniden tanımlama ihtiyacını da ortaya koymakta. Örneğin "emek" konusunda örgütlü, hatta "ücretli emek" anlayışının dışına çıkarak "toplumsal emek" gibi bir anlayışa ulaşmak ve bu geniş kapsamdaki emek arasında bir dayanışma ve hareketlilik yaratmanın yollarını aramak gerekmekte. Örneğin savaştan ya da yoksulluktan yollara düzülen yığınları, yersiz, yurtsuz ve de hukuksuz kalarak bir ülkeye sığınan mültecileri düşünürsek, milyarları bulan işsiz ve yoksulları düşünürsek, ortak payda olarak "insan kardeşliği veya dayanışmasını" en başa koymak gerektiği de düşünülebilir. Öte yandan,

yalnız toplumsal değil küresel bir mücadeleyi düşünmek ve ona göre hareketlenmek gerektiğine de kuşku yok. Kısacası, tartışılması gereken çok konu var.

Koç Grubunun isimlerinden Ali Koç "kapitalizm ortadan kalkmalı" derken, kuşkusuz bizim söylemek istediğimiz şeyi söylemiyor. Sözde bile kalsa bir gerçeği ifade ediyor. Sosyalist politika açısından stratejik olarak odaklanacağımız alanı AKP ve sosyal haklar ile sınırlandırmak yeterli olur mu?

BirGün'deki yazımda da (20 Kasım 2015) Ali Koç'un sözlerine yer verdim. Sözleri ilginç tabii; ancak yazıda da değindiğim gibi, kapitalizmden vazgeçilmesini söylerken, ekonomik büyümenin günümüzde karşılaştığı sorunlar mı, sosyal ve küresel felaketlerin artışı mı, yoksa insani kaygılar mı bu sözlere yol açıyor, bilemiyorum! Ancak, bir iş adamı olarak bu sözlere ilişkin samimiyetinin sınanabileceği bir konumu olduğu muhakkak. Örneğin kendi işletmelerindeki uygulamalarla, en azından "gelişmiş kapitalizmde" uygulanan anlayışı hayata geçirebilir. Öte yandan asgari ücretin 1300 TL olmasına ilişkin talepler karşısında işverenlerden gelen yakınmalar ve bunun getireceği yükün devlete yüklenmesi yolundaki söylemler bilinirken, Ali Koç'un farklı bir söylemi ve uygulamayı ortaya koyması da mümkün. Ancak, bunları bekleyemeyeceğimizi biliyoruz. Kısacası, sosyalizm bir yana, gelişmiş kapitalizmin sosyal devlet anlayışını bile kabul eden yok!

Tabii ki bugünkü düzene karşı mücadeleye, sosyo-ekonomik hakların hayata geçmesinden ibaret değil, ya da onunla sınırlanamaz. Ancak böyle bir mücadele için, öncelikle sosyalizmin, yukarıda da değindiğim gibi, emek ve sınıf kavramı, ekonomik ve sosyal meseleler, ideoloji ve siyaset, toplumsal ve küresel stratejiler gibi gözden geçirmesi gereken çok konu var. Bu noktada itirazlar çok, biliyorum. Ancak tek bir şey söyleyeceğim; geniş kitleleri kazanmadan, bu geniş kitleleri birbirine bağlayacak bugüne ait ortak paydalar üretmeden sosyalizmin başarı kazanmasını beklemek de mümkün değil. □

“Nefesi tükenmiş, uzatmaları oynayan bir AKP var ortada”

Mehmet Akkaya

Bir seçim daha geride bırakıldı. Çağımızda burjuvazinin demokrasisine, seçimlerine, ilericiliğine pek de güven kalmadı. Ülkemizdeki seçim süreci de buna iyi bir örnek teşkil eder. Yüzde on baraj uygulamasının getirdiği anti-demokratik engeller bir yana emek güçlerine karşı yapılan saldırı ve

katliamlar birbirini izledi. Kurulu düzen tüm güçlerini bilhassa HDP'nin aleyhine ve AKP'nin hanesine yazılacak tarzda seferber etti. Kazanan da şimdilik, egemen sömürücü sistem oldu. İşçi ve emekçilerin yığılmış sorunları ve Kürt meselesi başta olmak üzere pek çok problemin çözümü de bir an için ertelenmiş görünüyor. Bu hazin

koşullarda tünelin ucunda bir ışık var mı, düşüncesiyle entelektüel alanda da açıklamalar, tartışmalar yapıyor. Seçim sonuçlarını merkeze alacak tarzda hazırladığımız birtakım sorunları ülkemizin önemli düşünürlerinden felsefeci ve toplumbilimci Taner Timur ile konuştuk.

1 Kasım 2015 seçimlerinin üzerinden sadece birkaç hafta geçti. Bu iki üç haftalık süre zarfında 2 Kasım'da düşündüklerinizde bir değişiklik oldu mu? Hükümetin ve Cumhurbaşkanı'nın korku politikasına işaret eden yazılarınız ve konuşmalarınız vardı seçim öncesi. Kısaca da olsa seçim değerlendirmenizi alabilir miyiz?

Bugünden geriye dönülerek AKP'nin seçim kampanyasında kullandığı yöntemler hatırlanırsa, aslında seçim sonuçlarında şaşılacak fazla bir şey görünmüyor. Oysa 1 Kasım akşamı ilan edilen sonuçlar, AKP yöneticileri de dahil herkese bir sürpriz etkisi yapmıştı. Bu yanılgıda kuşkusuz seçim anketlerinin önemli bir payı oldu; fakat şu da var: Çoğumuz rasyonel hesaplar yaptık; beş ay içinde, AKP'nin oylarını artırması için hiçbir neden olmadığını düşündük. Kaldı ki gerçek durum da buydu. Oysa siyaset çoğu zaman rasyonel kriterlere uygun şekilde cereyan etmiyor; süreçte kaygı, korku, saplantı gibi irrasyonel unsurlar sık sık belirleyici rol oynuyor. AKP, Anayasa'ya da aykırı şekilde, Cumhurbaşkanı'nun orkestra şefliği altında bu öğeleri başarıyla seferber etti.

Hukukta “gabin” diye bir kavram vardır. Bir alışverişte birinin karşı tarafın çaresizliğini istismar ederek kazanç sağlaması anlamına gelir. Bunun gibi, 1 Kasım seçimleri de kolektif planda siyasal bir “gabin” özellikleri taşıdı. Küçüğü büyüğü, işçisi ve işvereniyle iktisat dünyası kaygı ve çaresizlik içindeydi.

Seçimleri ve sonuçlarını çok önemseyen biri değilim. Yine de anlayamadığım bir konu var: MHP'nin genel politika arenasındaki yeri ve seçim sonuçlarındaki işlevi. Meclis Başkanlığında geride duruyor, hükümet kurmada geride duruyor. Sanki AKP'nin ülkücü kolu! Seksen öncesini de dikkate alırsak bu hareketi nasıl

açıklamak gerekir?

1980 öncesi Ülkü Ocakları kolluk kuvvetlerine destek veren paramiliter bir örgüt gibi çalıştı. Oysa bir sürü ülkücü 12 Eylül darbesinden sonra kendilerini dört duvar arasında bulunca büyük bir düş kırıklığı yaşadılar. Zaten mütedeyyin insanlardı, bu kez bünyelerinde İslamcı eğilimler güçlendi. Bugün onları AKP'ye yaklaştıran, zor zamanlarında AKP iktidarına yardımcı yöneltten süreç de böyle başladı. MHP Başkanı, 7 Haziran'dan sonra muhalefetin hükümet kurmasını önleyerek yine AKP için kurtarıcı bir işlev yüklendi. Bahçeli'nin AKP yönetimi için çok ağır sözler söylemiş olması durumu değiştirmiyor. Sadece kimileri için göz boyayıcı bir rol oynadı.

Seçimlerin AKP lehine sonuçlanması genellikle siyasal alandan giderek açıklanıyor. Asıl olarak sermayenin tekelleşmiş olması üzerinden anlamak gerekmez mi? Adına "yeşil" dedikleri sermayenin oluşması ve bunun da TÜSİAD'cı büyük sermayeyle ittifak etmesi asıl "başarı"nın sırrı burada değil midir?

TÜSİAD içinde AKP iktidarına sempati besleyen, hatta aktif olarak iktidarı destekleyen üyeler elbette var. Fakat bir kurum olarak TÜSİAD son yıllarda AKP'ye açık bir tavır aldı. Seçilen başkanlar ve bunların yaptıkları konuşmalar ortada. Öyle ki Erdoğan daha geçen yıl bunları "vatana ihanet"le suçlayacak kadar ağır bir dil kullandı. Oysa karşısında meclis çoğunluğuna sahip bir hükümet olduğu için büyük iş adamları AKP'ye cepheden hücum cesaretini gösteremiyor, kaçak güreşiyorlar. AKP asıl sınıfsal dayanağını esnaf tabakalarında, KOBİ'lerde ve önemli bir ölçüde de kamu desteğiyle hızla büyüyen inşaat ağalarında buluyor. Bunların TÜSİAD'a meydan okuyan en aktif üyeleri çoktandır MÜSİAD çatısı altında savaşıyorlar. Kavga da daha çok "faiz oranları" etrafında cereyan ediyor. 1 Kasım seçimlerinde AKP'nin meclis çoğunluğunu elde etmesiyle "faiz kavgası"nın yeniden ön plana çıktığına tanık olduk. Çok sayıda küçük ve orta boy işletmenin borçları bu kavgayı ön plana çıkarıyor. Ne var ki Türkiye kapitalizminin uluslararası sermayeye bağımlı yapısı ve FED'in yakında faizleri yükseltecek olması

bu kavganın sonucunu da şimdiden belli ediyor. Yine de Erdoğan'ın bu konudaki -dinci ideolojiyle de beslenen- katı tutumu iktisadi yaşamdaki durgunluğu krize dönüştürebilir.

AKP "başarısının" arkasındaki AB ve ABD gibi dış desteği de dikkate almak gerekiyor kanımca. Ayrıca Ordunun ve CHP'nin sessizce tek partiye onay verdiğini düşünsek fazla mı abartı olur?

Bence fazla abartı olur. Ne dışarıdan ABD ve AB'nin, ne de içerden CHP'nin "sessizce tek partiye onay verdiğini" söylenebilir. BATI basını seçim sonuçlarını hemen tümüyle büyük bir üzüntüyle karşıladı ve bu sonucu AKP'nin korku ve şantaj politikasına atfetti. Batılı hükümetler, hukuken müttefiklerimiz oldukları için elbette ki aynı dili kullanmıyorlar; fakat çok farklı düşündüklerini de sanmıyorum. Zaten dikkatli terimlerle kaygılarını sık sık ifade ediyorlar. CHP ise çok açıdan eleştirilebilir ve eleştirilmelidir de, fakat herhalde AKP'nin yeniden tek başına iktidar olması ni istediği söylenemez.

Sizinle daha önceki konuşma ve tartışmalarımızdan anımsıyorum, AKP'yi dinsellik üzerinden tahlil etmeye yatkınlığınız vardı. Bence bu parti tipik bir liberal parti haline gelmiştir. Kendisine karşı olan muhalefete faşizm uygulamasından da bellidir. Sizce halen dinci parti midir?

Parti kimliğini "dinsellik" üzerinden tahlil ve takdim eden ben değilim; bizzat AKP'nin kendisi. AKP, "minareler süngü, kubbeler miğfer, camiler kışlamız, müminler asker" şiarını benimsemiş ve daha sonra da bu mısraları Meclis Grubu'nda yineleyerek ayakta alkışlanmış bir liderin başkanlığında iktidara yürüdü. Bu söylem sefililerin, cihadistlerin söylemidir. Zaten şu anda Türk dış politikası da Ortadoğu'da en çok Suudi Arabistan ve Arap Şeyhlikleri ile işbirliği yapıyor. AKP ile ilgili hiçbir tahlil, sorunun bu boyutunu gözden uzak tutamaz. Ne var ki bu yetmez. Ben analizlerimde hep bu dinci ideolojiyi sınıfsal temelleri içinde kavramaya ve sergilemeye çalışıyorum. Bunun dışında AKP "tipik bir liberal parti" olmaktan uzaktır. Zaten son yıllarda onu destekleyen bütün liberaller

ondan uzaklaştı ve koyu bir muhalefete geçtiler. Yakınlarda dünyaca ünlü liberal dergi "The Economist" de (7 Kasım) AKP'nin zaferini "illeberalizm" in, yani liberal olmamanın zaferi şeklinde yorumlayan bir yazı yayınladı.

Dünyanın geri bıraktırlmış büyük coğrafyalarında modernleşme, dolayısıyla da proleterleşme süreci tamamlanmış değil, bunun önündeki engel nedir/ kimlerdir? "Emperyalizmdir" diyoruz. Neden buna engel oluyor? Modernizme rağmen dinin gelişmesinin dinamiklerini siz nerede görüyorsunuz?

Bu, haklı, fakat böyle bir söyleşi boyutlarını çok aşacak kadar da genel bir soru. Kısaca şunu söylemekle yetinebilirim. Türkiye'de dinin "gelişmesi" değil, Aydınlanma'dan itibaren Batı'da olduğu gibi, "nitelik değiştirmesi", yani kamusal yaşam dışında, tamamen kişisel bir inanç haline gelmesi gerekiyor. Oysa AKP iktidarı giderek artan bir pervasızlıkla tam aksi yönde bir politika izliyor ve bunun için de ülkenin en geri, en karanlık güçlerine dayanıyor. Önümüzdeki yıllara da damgasını vuracak olan dramatik çelişki budur.

Hocam Başkanlık meselesine de değinirsek iyi olacak. Demirtaş "Seni Başkan Yaptırmayacağız" dedi. Bu söz ve politika bizim siyasal tarihimize de geçecek galiba. Bilhassa 7 Haziran seçimleri bakımından etkili sonuçları oldu çünkü. 1 Kasım seçimlerinde ise AKP yüksek bir oy da aldı. Şimdi Başkanlık tartışmasının neresindeyiz? Egemen sınıflar zaten istedikleri gibi at oynatıyor, Başkanlık olsa veya olmasa ne değişecek?

Cumhurbaşkanı Erdoğan, kurucusu olduğu parti içinde sonunda tam bir dikta tesis etti ve Gül ile Arınç gibi diğer "kurucu baba"ları bile tasfiye etti. Davutoğlu'nun "Başbakan"lığının da ne kadar fiktif bir başbakanlık olduğu son G20 toplantılarında iyice sırttı. Böylece Erdoğan, partisinin Meclis çoğunluğu sayesinde ülkedeki parlamententer sistemi zaten fiili bir "Başkanlık" sistemine dönüştürdü. Şimdi de bu fiili durumun üzerine hukuki kılıf geçirmek istiyor. Rastlantı bu ya, bugün de (23 Kasım) Sabah gazetesi, iş adamı Can Paker'in

“Fiilen başkanlık sistemine geçtik” diyen sözlerini manşet yapmış! Tabii Can Paker adlı şahıs bunu bir zafer edasıyla söylüyor. Oysa aslında Türkiye’deki durumun Batı tarihindeki anayasal gelişmelerle bir ilgisi yok. Bizde Erdoğan, Şark usulü, kendi partisi üzerinde kurduğu otoriteyi bütün ülkeye yaymak istiyor. Buna da “başkanlık sistemi” diyorlar. Kimilerinin “İslamo-faşist” dediği, fakat AKP zihniyetine ve terminolojisine daha uygun şekilde “müstebit”lik ya da “müttegallib”lik olarak tanımlayabileceğimiz bir gelişme bu... Nihayet hepsi de II. Abdülhamit hayranı!...

Aslında AKP’nin dinci dünya görüşünü de bu özlem bağlamında yeniden yorumlayabiliriz. Abdülhamit’in Panislamizm’i Alman İmparatoru II. Wilhelm’in koruması altında yürütülmeye çalışılan bir Panislamizm idi. Bu bağlamda Kayzer’e biraz da rüşvet kabilinden Bağdad demiryolu imtiyazı verilmişti. Günümüzde, AKP vekillerinin büyük çoğunluğu ise çok daha ileri giderek ABD’nin Bağdad’ı işgaline “Evet!” dediler. Bununla da kalmadılar; son yıllarda da ABD ve NATO’yu bu kez de Suriye’yi işgale davet ediyorlar. Oysa günümüzde emperyal güçler, tam aksine, Ortadoğu savaşını kendileri adına yürütecek güçler arıyor ve “vekaleten savaş” (proxy war) diye bunun adını bile koydular. Erdoğan ve AKP ise, reel gerçeklerden tamamen kopmuş halde, kendileri ABD’yi “vekâleten savaş”a sokmaya çalıştılar. Sonuç Türkiye için çok daha kötü oldu. Bugün ülkeye iç savaş korkusu ve genel bir karamsarlık hakim...

Eleştirerek soruyorum. Marksist analizlere olsun Kürt sorununa olsun yeterince eğilmiyorsunuz. Yanılıyor muyum, gerçekliği var mı? Tarihi materyalizme vurgu yaptığınızı da biliyorum, buna göre Kürt sorununa nasıl bakıyorsunuz. Kaldı ki ben Kürt sorununu da genel bir demokrasi hatta sosyalizm mücadelesinin bir bileşeni olarak ele almaktan yanayım... Biliyorsunuz böyle düşünenler de var...

Senin ya da benim Kürt sorununa nasıl baktığımızdan çok daha önemli olan, Kürt siyasetçilerin ne için kavgaya ettiklerini açıkça ve tutarlı bir şekilde ortaya koyma-

larıdır. Onlar da HDP, İmralı ve Kandil arasında bölünmüş şekilde, sık sık tutarsızlık içindeler. Örneğin HDP seçim kavgası verirken, öte tarafta Kandil’in yollara mayın döşemesinin ne anlamı olabilir? Ben şahsen “çözüm süreci” adı altında yürütülen görüşmelerin samimiyetine hiçbir zaman inanmadım. Böyle görüşmeler ve işbirliği “Devlet”le değil, toplumun en ileri, en demokratik güçleriyle ve bunları örgütlemeye çalışan siyasetçilerle yapılır. “Bunlar zayıf, bunlardan bir şey elde edemeyiz” deniyorsa, yapılacak şey, “demokratik hareketi” bunlarla birlikte güçlendirmeye çalışmaktır. Eğer “Türkiyelileşmek” sloganı samimiyse, bunun yolu da budur. Yok, eğer bu günkü konjonktürde en gerici toplumsal güçlere dayanan bir Devlet olgusundan bir şeyler bekliyorsanız, sonunda hiçbir şey elde edemezsiniz. “Devlet” soyut, toplumsal sınıflardan bağımsız, metafizik bir varlık değildir.

Dikkat ederseniz tartıştığımız konular içinde işçi sınıfı mücadelesi pek yer almıyor. İşçi sınıfı eğilim olarak ne yazık ki AKP’yi destekliyor. Dinselliğe ve ulusalcı değerlere düşkün bir toplumuz. Bu koşullarda sol bir çıkışın asıl dinamiklerini nerede görüyorsunuz?

Türkiye’de sorunlara el atmak için önce bu sorunlar çürümeye terk ediliyor, sonra da ölüm kalım derdine düşmüş halk kesimlerine “başka çare yok” diye en acı ilaçlar içiriliyor. Bu senaryoyu son elli yıl içinde defalarca yaşadık. Çıkış dinamikleri maalesef bizim sınırları çok aşan bir coğrafyada olmalı. Oysa ne yazık ki oralarda da pek ışık görünmüyor. ABD, AB ve Japonya Merkez bankaları yıllardır piyasaya trilyonlarca para pompaladıkları halde uluslararası kapitalizm durgunluktan kurtulamadı. 2008 krizi yapay yöntemlerle yatıştırıldı; fakat tünelden hala çıkılmadı. Ve son zamanlarda da her yerde artık kapitalizm eleştirilmeye başlandı. Oysa unutmamalym ki geçmişte faşist hareketler iktidara anti-kapitalist sloganlarla yürüdüler.

Ezilenler dünyası hala Sovyet sisteminin rezilâne bir şekilde çökmesinin şokundan kurtulamadı. Durum bu; fakat devrimci olmak da bir hayat tarzıdır ve kötümserliğe prim vermez. Ben-merkezci-

liğe, kibire ve oportünizme yer vermediği gibi... Böyle koşullarda gerçekçi ve mütevazı olmak, kişisel duyguları bir yana bırakmak ve mümkün olduğu kadar geniş bir demokratik cepheye birleşmek gerekir. Aslında ilk bakışta parlak görünse bile, en yanlıtıcı slogan “Gerçekçi olalım! İmkânsız isteyelim!” sloganıdır. Zaten bu sloganı atan hayalperestlerin çoğu sonunda düzenin en tutucu güçlerinin peşine takıldılar. Ve belki de “imkânsız”ı elde ettiler. Sırf kendi çıkarları açısından...

2023 tarihi veriliyor. Varsayımsal bir konu. Ben de hipotetik olarak konuşuyorum. Taner Timur 2023’te nasıl bir Türkiye görüyor? AKP gitmiş olur mu, gelen gideni arattırır mı? Emekçiler ve komünistler Sovyet Devrimi’nin yıl dönümü olan 2017’de iktidara gelir mi? Kürtler ulusal-demokratik haklara kavuşur mu? Kadın cinayetleri azalır mı?

2023 konusunda doğrudan öngöründe bulunamam; fakat şunu söylemek mümkün sanıyorum: Çok kimsenin korktuğu gibi, Erdoğan’ın ülkede tam bir otorite kuracağına ve Türkiye koşullarına uygun bir “İslamcı düzen” getirebileceğine hiç inanmadım; şimdi de inanmıyorum. Gezi hareketi ve 17-25 Aralık baskını bu olanağı zaten tamamen ortadan kaldırdı ve 7 Haziran seçimleri de siyasi müeyyide oldu. Ne var ki AKP daha önce değindiğim baskı ve şantaj yöntemleriyle yeniden çoğunluğu sağladı. Bu aymazlık ortamında “protesto oyları” bu kez AKP lehine işledi. Bugün AKP “emanet” oylarla iktidarda. Ve bu koşullarda, halkın 7 Haziran’da reddettiği önlemleri yeniden gündeme taşıması, artık onun söyleyecek yeni bir şeyi kalmadığını gösteriyor. Bugün yine neler tartışılıyor? Başkanlık sistemi; faiz lobisi; paralelci ihanet; Esad, Netanyahu ve Sisi’nin kanlı bilançoları; Türkiye’nin büyümesini hazmedemeyen odakların komploları vb.. G20 toplantısında dünya medyasını en çok Obama-Putin görüşmesi meşgul ederken, Erdoğan’ın kendisi de büyüklerle resim çektiirmekle meşguldü. Kısaca nefesi tükenmiş, uzatmaları oynayan bir AKP var ortada. Dış politikada da, iç politikada da aciz içinde bir parti... Yine de tünelin ucu hala görünmüş değil... □

AKP'nin 17/25 Aralık yolsuzluk skandalı ve **Tarihsel hafıza sorunumuz**

Hukuka aykırılıklar bu kadar açık delillere dayanırken, bunların bir gün hukuk önüne geleceği muhakkaktır. Eğer gelecekte bu hukuksuzlukların hesabı sorulacaksa unutmama, unutturma, hafızadan silme tuzağına düşmenin alemi yoktur. Hukuki, ahlaki ve dini değerler ayrı bir kategori, seçimler ayrı bir kategoridir. Seçimlerin kazanılması veya kaybedilmesi, bu değerleri değiştirmez ve geçersiz kılmaz.

Feyzi Çelik- İrfan Özdebak

2013 yılında meydana gelen iki olay Türkiye'nin kaderini belirleyebilirdi. Gezi ve 17-25 Aralık olaylarından söz ediyoruz. Çünkü her iki olay AKP'nin hukuksuzluk ve yolsuzluklarını açığa çıkarmıştı. Ona karşı güçlü bir toplumsal muhalefet de oluşmuştu. Kamuoyunda hukuksuzluklar, yolsuzluklar ve yasaklar konusunda parçalı da olsa bir bilinç oluşmuştu.

17-25 Aralık yolsuzluk operasyonuna AKP'nin yaklaşımı "Yargı darbesi" şeklindeydi. AKP, ilk iş olarak Anayasa'nın 138. maddesinde yazılı yargı bağımsızlığını fiilen ortadan kaldırdı. Operasyonu yürüten savcı ve polisleri görevde alarak

dikkatleri usta bir şekilde 30 Mart 2014'te yapılacak yerel seçimlere çevirdi.

Yolsuzluk operasyonunun merkezinde yer alan kişi Erdoğan'dır. Ortaya çıkan deliller, telefon konuşmaları onu işaret ediyordu.¹ Çevre ve Şehircilik Bakanı Erdoğan Bayraktar, her şeyi Başbakanın talimatı ve bilgisi dahilinde yaptığını söyledi.

Türkiye'de yapılan yanlışların başında gelenlerden birisi, yargının konusu olabilecek olaylarla seçim sonuçlarının kıyaslanması ve hesabın yargı yoluyla sorulmasından ziyade seçim yoluyla sorulması ve böylece hem hukuki olarak hesap vermekten kaçınılması hem de se-

çimin hukuk-dışı işlerin gizlenmesinde politik bir araç olarak kullanılmasıdır. 17-25 Aralık ertesinde de sanki bir suçlanmadan aklamının yolu seçim sandığıymış gibi bir algı oluşturuldu ve medya üzerinden yapılan algı yönetimi ve manipülasyonla AKP seçim kampanyasını yürüterek seçimleri kazandı.

7 Haziran 2015 seçimlerinden sonra sırf yolsuzluklar nedeniyle de olsa AKP'den hesap sorulabilirdi. Ancak muhalefetin dağılıklığı ve değişik nedenlerle kapsayıcı bir politik hattın oluşturulamaması buna imkan vermedi. AKP, özellikle Doğu'da uyguladığı sistematik baskılarla, korku, şiddet ve tehdit po-

litikalarıyla yeniden seçime giderek, 1 Kasım'da puanını yükselterek bu ihtimali ortadan kaldırdı. Suçlama bir yana, "eleştiri" getirmeme durumuna gelindi.

Erdoğan'ın 7 Haziran 2015 seçim sonuçlarını tanımayıp, ülkeyi yeniden seçimsürecine sokma girişimi hukuksuzluk ve yolsuzluğun siyasi boyutunu ortaya koymaktadır. Bu husus başlı başına bir soruşturma ve suç konusudur. Buna rağmen 1 Kasım 2015'ten sonra başta medya organları olmak üzere CHP ve MHP'nin çıkan sonuçları "halkın takdiri" diyerek kabullenme pozlarına girmeleri, "kim ne yaparsa yapsın yanına kâr kalır" anlayışını kalıcı hale getirdi. Örneğin MHP Samsun İl Başkanı Ömer Süslü "Biz projelerimizi gerçekleştirelim istedik milletimiz onları altadanları ve kandıranları seçti. Kırgınız buruğuz. Türk milletimizin kararını saygıyız." derken, CHP Samsun İl Başkanı Dinçer Soylu "Şaşkınum. Türkiye şaşmış vaziyette. Beklenmeyen bir sonuç. Anket firmaları AK Parti'yi yüzde 44 gösteriyordu, bizde gülüyorduk. Yüzde 49 oy aldı. Halkın takdiridir saygı duymak gerekir" dedi.² Hele hele Hürriyet'in eski genel yayın yönetmeni Ertuğrul Özkök'ün 1 Kasım gecesi CNN ekranında, seçim öncesi söylediklerine sünger çekecek şekilde "... Bu 17-25 konularını da artık konuşmanın bir anlamı yok. Bu konular Meclis'e gelmeyecek. Hesaplaşma çizgilerini bir kenara bırakıp ileriye bakalım"³ diyerek Erdoğan ve AKP'ye hoş görünme çabası yenilir yutulur cinsten değildir. Bu anlayış ve yorumlar her yeri kaplamış durumdadır. Bu şu anlama geliyor: Tayyip Erdoğan Suriye'de daha fazla hata yapsın, daha fazla yolsuzluk ve hırsızlık olsun, daha fazla otoriterleşme olsun. Bu yaklaşım "güçlü haklılığının" meşru olmayan gücünün meşrulaşmasını beraberinde getiriyor. Hukuki takibe hükümetin ne denli engellemeler yaptığı ortadadır. Hukuka aykırılıklar o kadar açık delillere dayanırken, bunların bir gün hukuk önüne geleceği muhakkaktır. Eğer gelecekte bunların hesabı sorulacaksa unutmama, unutturma, hafızadan silme tuzağına düşülmesinin hiç bir anlamı yoktur. Hukuki, ahlaki ve dini değerler ayrı bir kategori, seçimler ayrı

bir kategoridir. Seçimlerin kazanılması veya kaybedilmesi, bu değerleri değiştirmez ve geçersiz kılmaz. Hele hele seçim hükümeti ve Başbakanı Davutoğlu'nun savaş politikasıyla yolu döşenen, Ankara katliamından sonra Davutoğlu'nun "Şimdi Ankara'daki terör saldırısı sonrasında anket yaptık ve kamuoyunun nabzını tutuyoruz oylarımızda bir yükseliş trendi var"⁴ şeklindeki insanın kanını donduran sözleri, medyadaki sansür ve manipülasyonlarla baskı kuran ve yine söylediği "biz kazanmazsak beyaz Toroslar gelir" tehdidiyle kazanılan 1 Kasım seçimleri bu değerleri hiç bir şekilde değiştir(e)mez ve geçersiz kıl(a)maz. Başka bir deyişle AKP'nin yüzde 49,4 oy almış olması AKP veya yöneticilerini işlediği suçlardan aklandığı anlamına gelmez. Bu nedenle, bu konudaki hafızanın sürekli olarak canlı tutulması gerekiyor.

17 Aralık Fezlekesi

Adalet Bakanlığına gönderilen 18 Aralık 2013 tarihli Bakan fezlekesindeki maddi deliller yerinde duruyor. Fezleke- de delilleriyle birlikte yer alan suçlamalar devlet içine yerleşmiş mafyatik yapı- lamanın çok az bir bölümünü gösteriyor. Buzdağının büyüğü okyanusların altındadır. Bakınız fezleke- de neler deniliyor? Kısaca özetleyelim:

"Yapılan teknik ve takip çalışmalarında, R.SARRAF liderliğindeki örgütün, Ekonomi Bakanı Z. ÇAĞLAYAN, İçişleri Bakanı M.GÜLER, Avrupa Birliği Bakanı E.BAĞIŞ ve Halk Bank Genel Müdürü S.ASLAN ile örgüt faaliyeti çerçevesinde haksız maddi menfaat ilişkisi geliştirdiği, bu kapsamda Ekonomi Bakanı Z.ÇAĞLAYAN yöneticiliğinde ve İçişleri Bakanı M.GÜLER yöneticiliğinde iki ayrı grubun, R.SARRAF liderliğindeki örgüt ile rüşvet suçunu işleme amacıyla ve tek bir organizasyonun çatısı altında fiili ve sürekli bir birliktelik sergiledikleri, bu örgütlerin rüşvet vermek ve rüşvet almak suçlarını belli bir hiyerarşi ve koordinasyon ağıyla, belli [bir] sistemde ve sürekli olarak işledikleri belirlenmiştir. Ekonomi Bakanı Z.ÇAĞLAYAN yöneticiliğindeki örgütte Halk Bank Genel Mü-

dürü S.ASLAN, oğlu Salih Kaan ÇAĞLAYAN, özel kalemleri Onur KAYA ve Mustafa Behçet KAYNAR'ın faaliyeti gösterdiği, bu şahısların R.SARRAF liderliğindeki örgüt ile aralarındaki rüşvet eylemlerini örgüt faaliyeti çerçevesinde gerçekleştirdikleri anlaşılmıştır.

İçişleri Bakanı M.GÜLER yöneticiliğindeki örgütte, oğlu Barış GÜLER, Özgür ÖZDEMİR, Hikmet TUNER ve Barış KIRANTA isimli şahısların faaliyet gösterdiği, bu şahısların sistemli bir şekilde R.SARRAF liderliğindeki örgüt ile aralarındaki rüşvet eylemlerini örgüt faaliyeti çerçevesinde gerçekleştirdikleri görülmüştür.

Bahse konu örgütlerin tek bir irtibat ağı altında, R.SARRAF'ın liderliğindeki suç örgütünün eylemleri doğrultusunda rüşvet faaliyetleri gerçekleştirdikleri anlaşıldığından, soruşturmamızda eylemler, R.SARRAF liderliğindeki örgütün faaliyeti, sistemleri, menfaatleri ve rüşvet ilişkileri odak alınarak ele alınmıştır. Ekonomi Bakanı Z.ÇAĞLAYAN, İçişleri Bakanı M.GÜLER, AB Bakanı E.BAĞIŞ ve Halk Bank Genel Müdürü S.ASLAN'a verilen paralar ve karşılığında sağlanan menfaatler, R.SARRAF liderliğindeki örgütün rüşvet faaliyetleri özetle:R.SARRAF'ın talepleri doğrultusunda İran uyruklu örgüt mensubu şüphelilere ve yakınlarına istisnai yoldan Türk vatandaşlığı verilmesi, R. SARRAF ile husumeti olan ve usulsüzlüklerini ihbar eden Emniyet Müdürü Orhan İNCE'nin İstanbul'dan tayininin çıkarılması (sürülmesi), Sarkuysan A.Ş'nin Genel Kurul Toplantısı için görevlendirilecek Bakanlık Temsilcisinin, Valilik kanalıyla, R.SARRAF'ın talebi doğrultusunda belirlenerek görevlendirilmesi, şirketin yönetiminin R.SARRAF tarafından kazanılması için girişimlerde bulunulması, R.SARRAF'ın araçlarının trafikte emniyet şeridini kullanma ve durdurulması imtiyazının verilmesi, R.SARRAF için Koruma Polis Memuru görevlendirilmesi, R.SARRAF'ın usulsüzlükleri hakkında basında çıkacak haberlerin engellenmesi, R.SARRAF'ın Çin'de hayali işlemlerinde kullandığı paravan firmaların bankalar nezdinde yaşadığı sıkıntılarının giderilmesi

için Bakanlık adına Çin bankalarına Referans Mektubu yazılması, Adli çalışmaya karşı koyma ve R. SARRAF'la ilgili adli veya istihbari çalışma yapılıp yapılmadığının araştırılması...

Diğer yandan örgüt ile ilgili yapılan çalışmalarda, R.SARRAF'a ait firmaların Halk Bank hesabına gelen paranın, (elle tutulur) fiziki altına dönüştürülerek ihracatla İran'a veya Dubai'ye gönderilmesi ile R.SARRAF ile Z.ÇAĞLAYAN arasındaki rüşvet ilişkisinin direk ve doğru orantılı olduğu anlaşılmıştır. Teknik takip çalışmalarında, R.SARRAF'ın bu eylemler kapsamında Halk Bankasında hesap değiştiren (R.SARRAF'ın Halk Bankadaki firma hesabına gelen) paranın %0,4 - %0,5'ini, Z.ÇAĞLAYAN'a rüşvet olarak gönderdiği, şahıslar arasında bu şekilde fiili birliktelik ve bir rüşvet anlaşması olduğu anlaşılmıştır.”⁵

Bu nedenle hafızlar tazelen sin ve hatırlasın diye “17 Aralık ve 25 Aralık'ta ve sonrasında ne olmuştu?” buna değ inmek gerekiyor. 17 Aralık 2013 günü, Cumhuriyet Savcısı Celal Kara ve Mehmet Yüzgeç'in talimatıyla, büyük bir operasyon başlatıldı. Birçok kişinin gözaltına alındığı operasyonda şüphelilere ‘rüşvet, görevi kötüye kullanma, ihaleye fesat karıştırma ve kaçakçılık’ gibi suçlamalar yöneltildi. Operasyonun koordinasyonu İstanbul Cumhuriyet Başsavcı Vekili Zekeriya Öz yapıyordu.

Operasyonda toplam 89 kişi göz altına alındı. Bu kişilerin ev ve iş yerlerinde aramalar yapıldı. “Ayakkabı kutusundaki dolar” ve “büyük para kasaları” bu operasyonla kamuoyunun gündemine geldi. Gözaltına alınanlar arasında İçişleri Bakanı Muammer Güler'in oğlu Barış Güler, Ekonomi Bakanı Zafer Çağlayan'ın oğlu Salih Kaan Çağlayan, Çevre ve Şehircilik Bakanı Erdoğan Bayraktar'ın oğlu Abdullah Oğuz Bayraktar, Halkbank Genel Müdürü Süleyman Aslan, işadamları Ali Ağaoğlu, Rıza Sarraf ve Fatih Belediye Başkanı Mustafa Demir de vardı. Bakan çocukları Barış Güler ve Salih Kaan Çağlayan, işadamı Rıza Sarraf ve Halk Bankası Genel Müdürü Süleyman Aslan'ın da aralarında bulun-

duğu 26 kişi tutuklandı.

Bakan Bayraktar'ın oğlu, işadamı Ağaoğlu ve Fatih Belediye Başkanı Mustafa Demir'in de aralarında olduğu 63 kişi serbest bırakıldı.

Adli Kolluk Yönetmeliği değiştirilerek, operasyonu yürüten polisler görevden alındı. İstanbul Emniyet Müdürü değiştirildi. Soruşturma dosyasına İstanbul Başsavcısı el koydu. Soruşturmaya başka savcılar tayin edilerek soruşturma savcıları etkisiz hale getirildi. Rıza Sarraf, Barış Güler, Salih Kaan Çağlayan da dahil olmak üzere tutuklananlar peyder pey salıverildi. Daha sonra takipsizlik kararı verilerek soruşturma dosyası kapatıldı. Bakanlarla ilgili olarak düzenlenen meclise gönderilen fezlekeler Adalet Bakanlığı tarafından iade edildi. Yeniden düzenlenen fezlekelerde bir çok önemli delile yer verilmedi. Büyük tartışmalarla yürütülen görüşmelerden sonra bakanların Yüce Divan'a gönderilmemesine karar verildi.

Hükümet kendi sorumluluğunu örtbas ettikten sonra, Paralel Devlet Yapılanması adı altında Fetullah Gülen hareketine karşı operasyona başlattı. Sulh Ceza Hakimliklerinin kurulması ve HSYK(Hakim ve Savcılar Yüksek Kurulu) seçimlerini hükümete yakınlığı ile bilinen “Yargıda Birlik” grubunun kazanmış soruşturmayı hızlandırdı. Adli, idari, ticari soruşturmalar birbirini izledi. Paralel Devlet Yapılanması, tehlike olarak kırmızı kitap ve MGK kararlarına girdi.

Soruşturmayı yürüten savcı ve polislerin görevden alınmasından sonra Recep Tayyip Erdoğan ve bazı bakanlar dahil olmak üzere birçok hükümet yetkilisine, bürokrata ve iş adamına ait olduğu iddia edilen ses kayıtları internette yayınlandı. Özellikle “sıfırlama” tapesi olarak bilinen Erdoğan ile oğlu Bilal arasındaki konuşma büyük ilgi çekti. Yazılı, sözlü medyada da oldukça yer aldı. İnternete yasaklar getirildi. Twitter kapatıldı.

Operasyonların ardından Egemen Başış, Avrupa Birliği Bakanlığı görevinden alındı. İçişleri Bakanı Muammer Güler, Ekonomi Bakanı Zafer Çağlayan, Çevre

ve Şehircilik Bakanı Erdoğan Bayraktar ise bakanlık görevlerinden istifa ettiler.

25 Aralık Soruşturması

25 Aralık 2013'te bu kez İstanbul Cumhuriyet Savcısı Muammer Akkaş sahnede ydi. Savcı Akkaş, “Suç işlemek amacıyla örgüt kurmak ve yönetmek, ihaleye fesat karıştırmak ve rüşvet”⁶ suçlamasıyla iş adamlarının da aralarında bulunduğu 41 kişi hakkında gözaltı ve mahkemeden bazı iş adamlarının malvarlığına el koyma kararı almıştı. Toplam şüpheli sayısı 96 idi. Başbakan Erdoğan'ın oğlu Bilal Erdoğan için gözaltı yoluna gitmedi. Onun hakkında şüphelilere özgü çağrı evrakı hazırladı. 17 Aralık'tan farklı olarak gözaltı ve ifadeye çağırma kararları yerine getirilmedi. Emniyet, Savcının talimatlarını yerine getirmedi. Savcı Akkaş görevden alındı. Akkaş'ın yerine yeni savcılar atandı. Bilal Erdoğan ifadesini yeni atanan savcılara verdi.

17 ve 25 Aralık soruşturmaları, emniyetin yapısını kökten değiştirdi. Emniyetin çeşitli kademelerinde görev değişiklikleri başladı. 18 Aralık'ta, aralarında operasyonu gerçekleştirenlerin de bulunduğu beş şube müdürü görevden alındı. İstanbul Emniyet Müdürü Hüseyin Çapkın görevinden alınarak merkez valiliğine atandı. En büyük değişiklikler 2014'ün başında yaşandı. 6 Ocak'ta Ankara Emniyet Müdürlüğü'nde büyük çaplı görev değişikliği yapıldı. 17 Aralık'tan sonra görev yeri değiştirilen emniyet mensuplarının sayısı yaklaşık olarak 6 bin civarındadır. Yüzlerce polis gözaltına alındı. Bir çoğu tutuklandı. Soruşturmayı yürüten savcı ve hakimlerin önce görev yerleri değiştirildi. Bazıları ihraç edildi. Daha sonra bir çoğu hakkında davalar açıldı. Tutuklananlar oldu.

Yasal Değişiklikler

Hükümet, HSYK'nın yapısında değişiklik öngören bir yasa çıkarttı. Yasayla HSYK bünyesinde Adalet Bakanı'na hâkim, savcı ve adalet müfettişlerinin atanması ile disiplin soruşturmaları gibi birçok konuda geniş yetkiler verildi. Bu düzenlemeler, kuvvetler ayrılığının ortadan kalkması ve yargının bağımsızlığı

ğının yok edilmesi anlamına geliyordu. Anayasa Mahkemesi üzerinde baskı oluşturarak yasanın yürürlüğünün durdurulması kararı vermesinin engellenmesi dikkate alındığında buradaki anayasa ihlalinin boyutu ortaya çıkıyor.

Savcı ve polislerin görevden alınması, HSYK Kanununda değişiklik yapılması, Sulh Ceza Hakimliklerinin kurulması, Erdoğan'ın Cumhurbaşkanı seçilmesi, Ekim ayında yeni HSYK'nın göreve başlamasından kısa bir süre sonra 17 Aralık soruşturması için İstanbul Cumhuriyet Başsavcılığı, 17 Ekim 2014'te dosyayla ilgili takipsizlik kararı verdi. El konulan paralar faiziyle birlikte geri verildi. Benzer bir sonuç 25 Aralık soruşturması için de yaşandı.

Aralarında Bilal Erdoğan'ın da olduğu 96 şüpheli hakkında takipsizlik kararı verildi.

Takipsizlik kararını veren İstanbul Cumhuriyet Savcılar İsmail Uçar, İrfan Fidan ve Fuzuli Aydoğan şu ifadeleri kullandı: *'Türkiye Cumhuriyet Başbakanı'nın örgüt lideri olarak gösterilmesi ve 'Dönemin Başbakanı' ibaresi kullanmak suretiyle, fezleke düzenlenmesi, soruşturmayı hazırlayanların hukuki bir soruşturma görünümü altında Türkiye Cumhuriyeti hükümetini cebren ortadan kaldırmaya veya görevlerini yapmasını kısmen veya tamamen engellemeye teşebbüs ettiklerini ortaya koymaktadır'*⁷ Böyle bir ifade/gereklemeyle savcılar bir tür aklama işi yapmış oldular. Nitekim daha sonra soruşturmayı yürüten polis ve savcılar hakkında bu suçlamalarla soruşturmalar açılmış, haklarında tutuklama kararları verilmiştir.

Fezlekeleri TBMM'ne Gelen Bakanların Durumu

Dört eski bakan Muammer Güler, Zafer Çağlayan, Erdoğan Bayraktar ve Egemen Bağış hakkında hazırlanan fezlekeler Adalet Bakanlığı'na gönderildi. Adalet Bakanlığı, fezlekelerin TBMM'ne gönderilmesi gerektiği gerekçesiyle fezlekeleri ilgili başsavcılıklara iade etti. İlgili başsavcılıklar "hukuka aykırı delil" adı altında bir çok delili fezlekeden çıkardıktan sonra fezlekeler TBMM'ne geldi. Çoğunluğu AKP'lilerden oluşan

soruşturma komisyonu kuruldu. Soruşturma komisyonunun faaliyetler hakkında Sulh Ceza Hakimliğince yayın yasağı kararı çıkartılarak komisyon üyelerinin hem dosyayı incelemeleri engellendi hem de basın yayın yasağıyla kamuoyunun bilgilendirilmesi engellendi. Bu koşullar altında AKP'li üyelerin oy çokluğu ile soruşturma komisyonu "Yüce Divan'a göndermeme" kararı verdi. Sonrasında mecliste yapılan oylamada da sonuç değişmedi.

Sonuç Olarak

Eski bakanlar başbakan ve diğer bakanlarla birlikte 30 Mart 2014'te AKP Genel Merkezi Balkonunda birlikte ele poz vererek "Yüce Divana göndermeme" kararını hep birlikte erkenden kutlamışlardı. Komisyonlar, TBMM oylamaları bir oyundan ibaretti. Bu oyunu toplumu uyutarak oynadılar.

Devletlerin ve egemenlerin politik araçlarından birisi de halkları ve mücadele eden güçleri hafızasızlaştırmaktır. Hafızasızlaştırmayı değişik şekillerde yaparlar. Uyguladıkları yöntemlerden birisi halkın mücadelesinde ve hafızasında oluşan önemli olayları ve mücadeleleri başka gündemler yaratarak unutturmak. Bunun yetmediği yerde itibarsızlaştırmaya başvururlar. Bu yetmeyince gerçekleri saklayarak, çarpıtarak, yanlış bilgi yayarak, bilgi kirliliği yaratarak kendilerine haklılık payı çıkarmaya çalışırlar. Bu da yetmediğinde doğrudan "zor" ve devletin "şiddet aygıtlarını" kullanırlar. Bunun en güzel örneklerinden birisi de Gezi direnişine karşı AKP iktidar bloğunun tavrıdır. Bütün bunlardan amaç toplumda çok meşru bir şekilde oluşan ortak hafızayı küllendirmek ve bu yolla da mücadelenin kitleselleşmesinin önüne geçmektir. Hafızasızlaştırma ve unutturma yoluyla ezilen ve sömürülen farklı kesimlerin ortak duygu-tutku ve bilinç birlikteliğinin de önüne geçilmiş olur. Egemen AKP iktidarı yukarıda detaylarıyla anlatıldığı gibi 17-25 Aralık olaylarında da aynı şeyleri yaptı ve kiri kirle yıkayarak temizleme politikası güttü.

Bize düşen, çok az bir bölümü görü-

len bu yolsuzluk ve hırsızlıklardan her an hesap sorulacakmış gibi bu yapıları unutmamak, unutturmamaktır. Kısacası, Cumartesi Anneleri'nin 556 haftadır kayıplarının ve yakınlarının akıbetini sormaya devam ettirdikleri gibi toplumsal/mücadele hafızamızı "Gezi ruhuyla" canlı tutmak ve geliştirmektir. Bu yapılmadığı ve mücadele eden güçler kendi gündemlerini yaratmadıkları müddetçe egemen iktidar bloğunun yarattığı gündemin peşinden gitmeye ve ona tabi olmaya mahkum ve mecbur olurlar. Muhafızların, Kürtlerin, demokrat ve sol-sosyalist güçlerin kendi ortak gündemlerini yaratmaları ise ancak asgari müşterekler temelinde ortak mücadele/yaratım/paylaşım içerisinde siyasi-kültürel bir bilinç ve hafıza yaratmalarıyla mümkündür. Recep Tayyip Erdoğan'ın ve AKP'nin meşrulaştırılmasına yönelik olarak başkanlık ve yeni anayasa tartışmasının yapıldığı bu günlerde Türkiye tarihi açısından çok önemli olan 17-25 Aralık yolsuzluk skandalını tekrar tekrar gündeme getirmek ve bunu canlı tutmak ezilen ve sömürülenlerin toplumsal bilincinin ve hafızasının süreklileştirilmesinde ve AKP iktidarının gayri-meşruluğuna vurgu yapmada önemli bir çaba olacaktır. □

1 Yolsuzlukların Telefon Tapeleri -Başbakan R.Tayyip ERDOĞAN-Bilal ERDOĞAN-24 Şubat 2014. <https://www.youtube.com/watch?v=H8epMNVKZj4>

2 Ercan Onuk, "Samsun'da CHP şaşkın, MHP kırgın!", <http://www.hedefhalk.com/samsun-da-chp-saskin-mhp-kirgin-606765.htm>

3 "Ertuğrul Özkök: 17-25 Aralık'ı konuşmanın bir anlamı yok", <http://www.ahaber.com.tr/gundem/2015/11/01/ertugrul-ozkok-17-25-araliki-konusmanin-bir-anlami-yok>.

4 "Davutoğlu'nun "Ankara'dan sonra oylarımız arttı" sözü TBMM'de", <http://www.birgun.net/haber-detay/davutoglu-nun-ankara-dan-sonra-oylarimiz-artti-sozu-tbmm-de-92921.html>.

5 <http://www.haberartibir.com.tr/fezleke/17-ARALIK.pdf>

6 http://candundar.com.tr/_media/25-ARALIK.pdf

7 "25 Aralık yolsuzluk iddiaları sıfırlandı", http://www.cumhuriyet.com.tr/haber/turkiye/113203/25_Aralik_yolsuzluk_iddialari_sifirlandi.html

Hamit Bozarslan

“Ortadoğu’da sadece devletler değil toplumlar da çöküyor”

Candan Yıldız

Anlamak için kulak verilmesi gereken birilerinden... Ne Batı merkezli ne de Doğu... Ruhunu gerçeği anlamaya teslim etmiş bir bilim insanı. Ne sadece sosyoloji ne sadece antropoloji ne sadece tarih ne sadece psikoloji... Hepsinin ışığında, ama bu disiplinleri de aşabileceği ihtimalini koyan bir bilim insanı titizliği ve ahkâmsızlığıyla yaşananları anlamlandırmaya çalışan bir isim... Paris Katliamı sonrası Ortadoğu’yu, dozu

yükselmiş şiddeti, geleceksizliğe çağıran Batı’yı, gaddarlaşmayı ve Türkiye’yi sorduk O’na... Ben aradan çekiliyorum... Sizleri Hamit Bozarslan’la baş başa bırakıyorum.

Paris katliamı sonrası Ortadoğu’daki şiddet Batı’ya taşınıyor diyebilir miyiz?

Ortadoğu 20. YY.’da sürekli genişledi. 1910’ların 20’lerin Ortadoğu’sunu aldığımızda oldukça dar bir sahayı tanımlıyorsunuz. 1948 sonrası yani İsrail’in kurul-

masıyla Ortadoğu genişliyor. 1970’lerden sonra Ortadoğu’nun hem Afganistan’a hem de Mağrip ülkelerine doğru genişlediğini görüyoruz. Son çalışmalarımın birinde gelecek genişleme Kara Afrika ile olacak diye düşünmüştüm. Bu gerçekleşti ama genişlemenin Avrupa’ya doğru da yönlendiğini görüyoruz. Ortadoğu’nun ürettiği şiddet hem Avrupa’daki bazı dinamiklerden de beslenmekte hem de Avrupa’nın siyasi tarihini belirleyebilecek bir ivme kazanabilmekte.

Biraz açabilir misiniz?

Batı'ya baktığımız zaman, çok ciddi Ortadoğu yorgunluğu var. Hiç kimse Ortadoğu'nun adını bile işitmek istemiyor. İslam âleminde ne olup bittiğini anlamak son derece zor. Binlerce intihar saldırısı oluyor ve "Neden İslam toplumları kendisini imha ediyor?" gibi sorulara yanıt vermek çok zor. Bu yorgunluğa paralel olarak Batı'da toplumların ciddi bir entegrasyon sorunu olduğunu görüyoruz. Ayrıca, "cihat" kavramının belli bir çekiciliği olduğunu da gözlemliyoruz. Şu ya da bu şekilde Ortadoğu'da hakim olan dinamikler Batı'da dezenteleşme dinamikleriyle birleşiyor ki bu, sadece göçmenlikle sınırlı değil, bu yüzden şiddetin Batı'ya kayabilmesi mümkün olabiliyor. Mesela 1980'lerde Afganistan savaşı Ortadoğu'yu belirleyen bir savaş olarak ortaya çıkıyor fakat bu savaşa Batı'dan katılan gençler, Müslüman kökenli ya da değil, son derece az. Cezayir iç savaşı yıllarında şiddetin Batı'da tesir gösterdiğini görüyorsunuz. 2000 ve özellikle de 2010'lu yıllarda gençlerin katılımı daha yüksek. Tahminen sadece Fransa'dan Suriye ve Irak'taki cihada katılanların sayısı bini aşıyor. Bu bin kişiden büyük ihtimalle 100 ya da 150'si Müslüman olmayan Hıristiyan olarak doğup sonradan İslam'ı kabul eden kişiler.

Gençlerin katılımı nasıl açıklıyorsunuz?

Gençler nezdinde üst bir şiddetin çekiciliği cazibesi var. Bu neslin tamamen sistem dışı bir alanda geliştiğini görmek gerekiyor. Orta sınıftan gelenler de var ama genele baktığımızda elit kategorisinden gelmeyen gençler. Bu gençlere 1400 yıl sonra hilafeti yeniden kuracak neslin onlar olacağını söylemek, bazı imkânlar, silah vs. sağlamak, onlara bir ufuk sunabilmek, bu gençlere bir fedakârlık duygusunu aşılayabilmek, Asrı Saadet'e dönüşü sağlayabilecek bir nesil olarak görmek cazibeli bir ortam yaratıyor. Sosyolojik olsun antropolojik olsun önemli bilgiler üretiliyor ama bir tıkanma noktasında olunduğunu görmek gerekiyor. Bu tıkanmayı Batı demokrasilerinde kırk yıldır devam eden siyasi bir krizle açıklı-

yabiliriz. Batı'da artık siyaset üretme kapasitesinin sınırlı olduğunu görüyoruz. Bir de İslam âleminde yaşananlar bütün dünyada yaşanan krizin çok ağır bir parçasını oluşturuyor. Mevcut durumun, medeniyetin ciddi bir krizi olduğunu söylememiz gerekiyor.

Yazılarınızda yeni şiddet biçiminin bir kurucu tahayyül, pozitif bir gelecek oluşturmadığını söylüyorsunuz. Kurucu olmayan yeni şiddetle ilgili IŞİD bağlamında neler diyebilirsiniz?

2. Dünya Savaşı koşullarını hatırlamak gerekiyor. Arendt'in, Benjamin'in Nazizm'i okuyabilmesi söz konusu olmuyor. Nazizm gerçek bir muamma olarak ortaya çıkıyor. Çünkü rasyonel bir boyutu da var, yani Almanya'nın yeniden kurulması, işsizliğin sona erdirilmesi, Alman ordusunun yeniden kurulması, endüstrinin yeniden yapılandırılması gibi. Diğer yandan her türlü rasyonaliteyi; kendi rasyonalitesini de imha eden bir süreç içinde gelişiyor. 1923-1933 Nazizm'i arasında ciddi kopuşlar yaşanıyor ve aynı şeyi 1941 için de söyleyebiliriz. İntihar dinamikleri Nazizm'i bütün süreç boyunca belirleyebiliyor.

Bugünün koşulları çok daha ayrı tabii, karşılaştırma yapmak son derece zor ama IŞİD'i bir muamma olarak ortaya çıkaran koşulların da hem bir rasyonalitesi hem de bir intihar dinamiği var. Rasyonaliteyi çok açık olarak görebiliyoruz, Musul ve Rakk'da IŞİD'in iki başkentinin olması; 7 büyük bakanlığını oluşturması; me-mur alım imtihanları, diploma törenleri, festivaller yapıyor olması ve Musul'da 5 yıldızlı bir otelin açılması IŞİD'in hem toplumu hem savaşı düşünebildiğini gösteriyor.

Bunların yanı sıra IŞİD'i belirleyen bir başka şey, intihar dinamiği. Bu, toplumun intiharını da beraberinde getiriyor. Binlerce intihar saldırısı aslında düşmanların sayısının çoğalmasında beraberinde getiriyor. Paris'te bir saldırı düzenlemek düşmanların artması anlamına geliyor ve bu, IŞİD'in kontrol edemeyeceği askeri bir ortam ortaya çıkarıyor. O yüzden içinde bulunduğumuz şiddet artık kurucu bir şiddet değil, bugün Ortadoğu'da

sadece devletler değil toplumlar da çöküyor.

Dünyanın hiçbir yerinin güvenli olmadığını söyleyebilir miyiz? Toplumun çöküşünün Türkiye'de de yaşandığını görüyoruz. Maçlardaki katliam sonrası ıslık ve tekbir sesleri mesela...

Saniyorum Türkiye toplumu gerçek anlama bir toplum olmadı. Bunun nedeni belki de fay hatlarının son derece yoğun ve kesif olması.

1915'ten bu yana gelen fay hatlarından söz etmek istiyorum. Özellikle Ziya Gökalp'ten söz etmek gerekiyor burada, çünkü o, liberal toplumu dışlayan bir model sunmuştu ve kesinlikle liberal toplumdan nefret ediyordu. Soykırım sonrası ülkenin İslamlaştırılmasından sonra Ziya Gökalp ve diğerlerinin güçlü bir hedefi vardı: Türkleştirme... Bu ister istemez diğer toplumların dışlanması beraberinde getirmektedir. İslamlaşma-Sünnileşme eğilimi Alevileri dışlamakta, muasırlaşma-sekülerizm ya da batılılaşma bir dönem muhafazakârları dışladı. Şimdiki iktidar ise muasırlaşmayı İslam medeniyetine geçiş olarak görüyorlar ve bu da batılılaşmış kesimleri dışlıyor. Bu dışlama devlet zoru ve şiddet olgusunu beraberinde getiriyor. Şu andaki iktidar mekanizması ve düşüncesi bu fay hatlarını derinleştirmekte, son yıllarda ihanet, düşman kavramlarının yeniden kullanılması, 1. Dünya Savaşı'nın bitmediği söylemi, acımasız bir "İstiklal" savaşına hazır olunması gerektiğinin belirtilmesi; ki bu söylemler 10 yıl önce ulusalcılığı belirleyen söylemlerdi; bunlar fay hatlarının daha da derinleşebileceğini göstermekte. Ve tabii ikinci bir olgu daha var, bunu Ortadoğu'da da görüyoruz, bir gaddarlaşma süreci... Artık diğerinin insan olarak görülmediği, hayatının hiçbir değere sahip olmadığı, hatta bazı noktalarda biyolojik bir düşman olarak görüldüğü, varlığın kendisinin suç olduğu bir gaddarlaşma süreci. Korkarım ki bu süreç henüz bitmedi.

Devletin kendini yeniden güçlendirmesi, muhafazakârlığı da geleneksel kodları yeniden devralması devlet şid-

detini nasıl etkiledi. Özyönetim ilanlarına devlet yanıtını görüyoruz. Ve buna bir direnç de var.

Ortadoğu bağlamında görebildiğim olgulardan birisi birçok toplum çöküyor ama Kürt toplumu son derece zayıf bir konumda olmasına rağmen, oluşan ya da yükselen bir toplum. Bunun değişik tarihsel nedenleri var, yüzyıllık bir direncin iktidarlaşma sürecine girmesi söz konusu. Bunu Suriye’de Irak’ta görüyoruz ve bu süreç özerkleşmeyi de, askerleşmeyi de beraberinde getiriyor. Türkiye’de yaşanan, bu özerkleşme sürecinin değişik bir şekilde ortaya çıkması. Bu 77’den bu yana olan ve özellikle de son 10 yılda hızlanan bir süreç. Bir Kürt siyasi ikliminin oluşması Türkiye’deki genel siyasi çerçevenin çok dışında ve bu özerkleşmeyi nasıl tanımlarsanız tanımlayın çok aktörlü bir özerkleşme. AKP’nin Kürdistan coğrafyasından tümüyle silinmesi politikası bunu açık şekilde göstermekte. Kürt olarak kalmaya devam eden bir AKP olsaydı 2015’te Kürdistan siyasetinin ikinci ayağını oluştururdu.

Siz o zaman 1 Kasım sonuçlarını farklı okuyorsunuz?

Evet, farklı okuyorum. Türkiye’de şu anda iki hegemonik blok var. Bunlardan

biri AKP’nin hegemonik bloğu ki bu, zayıf ama çökmedi. Bunun içinde devlet kaynaklarından faydalanan püriten bir burjuvazi de devletin yoksulluğun siyasi bir sorun olmadığını sadece bir hayırseverlik olduğunu ikna ettiği farklı kategoriler de, sendikal bir hareket de var. Son derece muhafazalar Anadolu var, 35-40 yaşlarında yeni bir elit var. Bu blok çökmedi fakat Kürdistan’a baktığınızda burada ikinci hegemonik bir blok olduğunu görüyoruz. Kürdistan’ın Kars vs. gibi sınır bölgeleri dışında bu hegemonik bloğun varlığını görüyoruz, çok boyutlu çok sınıflı bir blok. Ortadoğu’da ve Kürt şehirlerinde orta sınıf yükselen sınıflar arasında yer almakta, belli bir entelektüel birikim ve bir de 68-78-88-98-2008 nesilleri var. Nesiller arası tecrübe aktarımı da var yani çok canlı bir siyasi iklim. Bu siyasi iklim çok büyük ölçüde özerkleşmiş ve bu özerkleşme Türkiye’den ayrılma anlamına gelmiyor. Irak’taki koşullarla aynı değil ama bariz bir özerkleşme durumu da görüyoruz. Bu özerkleşmeye askeri bir yanıt vermek, asker ve polis in işgal kuvveti olduğunu göstermekten başka bir anlama gelmiyor çünkü sahada bu kuvvetler her halükarda bir işgal kuvveti olarak görülüyor. Cizre’yi ve Silvan’ı sabah kontrol edebilir devlet ama akşam

edemiyor. Meşruiyeti kendiliğinden kabul edilen bir güç olarak görülüyor.

Kürt sorunu Türkiye’nin aşıl topuğu mu?

İkili bir olgu var burada. İstesek de istemesek de Kürt sorunu Türkiye’nin en büyük sorunu. Sanırım 2009 ya da 2010’da bakanlardan birisi 30 yılda bu savaşın 400 milyar dolara mal olduğunu söylemişti, bu bile gösteriyor. Türkiye’nin Suriye siyasetinde de, sadece Kürt meselesiyle açıklanamasa bile Kürt faktörü önemli bir rol oynuyor, Kürt meselesi her şeye rağmen hala Türkiye’nin en önemli meselesi. Diğer yandan şunu da unutmamalym yarın Kürdistan Türkiye’den kopsa bile Türkiye’nin sorunlarının çok büyük bir kısmı çözülmüş olmayacak çünkü diğer fay hatları hala duruyor. Mezhep meselesi, Alevilik olgusu var. Devlet muasırlaşmayı mı yoksa muhafazakâr bir medeniyet çerçevesini mi dayatmalı ya da Türkiye toplumu kendi çoğulluğunu nasıl yaşayacak, kendi iç ihtilaflarını meşrulaştıracak mı yoksa ihtilafları kriminalize mi edecek yani bir suç olarak mı görecektir, bütün bu sorulara Türkiye’nin cevap verebilmesi gerekiyor. □

Not: IMC TV’deki röportajdan kısaltılmıştır

Daimi keder ülkeleri

Vijay Prashad

Keder ve yas var bu karanlık akşamlarda

Gözler yaş, zaman hüznle dolmuş

Kalpleri yakıyor gençlerin ölümü

Zarlasht Hafeez (Afganistan).

Etrafımda, Küresel Güney halklarını ıstıraba boğan trajedileri etrafıca anlatan kitaplar ve belgeler var. Kütüphanemde CIA ve yaptığı darbelere ilişkin, 1953 İran darbesinden bu yana, birkaç yılda bir, birkaç ülkede gerçekleşen darbelere ilişkin bir bölüm var. Başka bir bölümde de IMF'nin fakirlik ve eşitsizlikten kurtulmaya çalışan ülkelerin karşısına çıkardığı engellerle ilgili raporlar var. İstikrarsızlaştırılmış ülkeleri katliam yoluyla güçlü ve müreffeh olanların hizmetine sokan eski ve yeni savaşları soruşturan hükümet belgelerinden oluşan dosyalar var. Şeytani liderlerin ve danışmanlarının anıları – Henry Kissinger'ın bütün eserleri – ve halk liderlerinin hapishane defterleri var. Bu dünyalar bir dünya yaratıyor; etrafımızda neden bu kadar acı olduğunu ve bu kederin neden mücadeleye değil de, teslimiyete ve nefrete sebep olduğunu açıklıyor.

Uzanıp Guatemala'yla ilgili bir dosyayı çekip alıyorum. 1954'teki CIA darbesini anlatıyor. ABD bu küçük ülkeyi neden mahvetmişti? Çünkü topraksızlar hareketi ve Sol, ılımlı bir toprak reform gündemi için bastıran bir burjuva demokrat olan Jacobo Arbenz'i seçmek için mücadele etmişti. Bu tür bir proje Guatemala'yı Birleşik Meyve Şirketi'nin elinde tuttuğu toprağı şirkete dahil etme tehdidine sahipti. CIA işe koyuldu. Emekli Albay Carlos Castillo Armas'la sözleşme imzaladı, askeri birliklere para Verdi, sabotaj eylemleri hazırladı ve ardından başkanlık sarayındaki Arbenz'i yakaladı ve sürgüne gönderdi. Sonra, Castillo Armas

Guatemala'yı terror iklimine sürükledi. "Eğer güvenliği sağlamak için ülkeyi mezarlığa döndürmek gerekiyorsa," dedi Castillo Armas, "bunu yapmaktan hiç çekinmeyeceğim." CIA ona solcuların ve demokratların, ülkeyi fakirlikten kurtarma cesaretine sahip olan insanların listesini verdi. Bu kişiler tutuklandı, çoğu idam edildi. CIA, Castillo Armas'a öldürme eğitimi, "Suikast Çalışması" eğitimi vermeyi önerdi. Böylelikle bu küçük ve coşkulu ülkede umut ışığı kalmadı.

Geçmişin başka hangi gizemleri dosyalarım da ve kitaplarımda duruyor? Bu hikayeler bize ne anlatıyor?

Halk ve temsilcileri ileri doğru bir yol açmaya giriştiklerinde, Batılı güçlerin, kısırttığı hakim sınıflar tarafından önleri kesildi. Geriye kalansa perişanlık oldu. Eski sömürgeci geçmişin utançları şimdi modern çağa taşındı. Küresel Güney halklarının hiçbir zaman Batılı çağdaşlarıyla aynı zamanı yaşamalarına izin verilmedi; daha az hakla, daha az haysiyetle yaşamaya zorlandılar. Küresel Güney'in kudretli liderleri idamın soğuk ruhunu hissettiler – Kongo'da Patrice Lumumba (1961), Burkina Faso'da Thomas Sankara (1987), Fas'ta Mehdi Ben Baraka (1965), Bolivya'da Che Guevara (1967).

Suikastların kâfi gelmediği yerlerde – Vietnam, Küba, Güney Yemek, Irak – Batı korkunç savaşları körükledi. Eğer bu ülkeler artık Batı iktidarı ve kapitalizminin kudreti karşısında boyun eğmeyecekse, yok edilmeleri gerek. 1898'de Filipinler'deki ABD savaşı sırasında, General Jacob Smith birliklerine "On yaşından büyük herkesi öldürün" emri verdi ve çok büyük bir vahşilik yarattı. Elli yıl sonra, Vietnam'da bir ABD helikopter timi kendi karargahlarının bulunduğu yere "Ölüm

bizim işimiz, işler iyi gidiyor" yazılması yaptı. Ya asayiş sağlanmalı ya da ülke yok edilmeliydi. Buradaki ethos, ABD başkanı Lyndon B. Johnson tarafından tanımlanmıştı: "Ülkeye yol ve otopark yaparken ve Noel'de hala evde olabilirken Vietnam cangıllarında kaç yıl harcadığımız hakkında konuşmak aptalca."

Amerika'yı çok sert bir biçimde eleştiriyorum çünkü Batı'nın şu andaki lider ülkesi. Fransa ve Birleşik Krallık üzerine olan kitaplarımda da benzer bir korku tınısı var. Winston Churchill'i okumak kalp krizi geçirmek için yeterli. Bir de Belçikalı Kral Leopold'un ve onun Kongo'da desteklediği rejimin korkunçlukları var. Sömürgeci sömürgecinin terörüne karşılık verdiği zaman, onlara "vahşi" denir. Zaten Genç Winston Churchill "barbar halklara karşı biraz eğlenmek için" savaşa gitmişti. Bugünkü Pakistan'daki Svat Vadisinde Churchill ve birlikleri yerli direnişi aşırı şiddet yoluyla bastırdı. Bu kanlı savaş yüzüne vurulduğu vakit, birliklerinin kan dökmek zorunda kaldığını çünkü Svat halkının "ilkel ve güçlü bir şiddet eğilimi" olduğunu yazdı. Fransızlar Amerika'dan gook kelimesini aldılar. Bu kelime Cezayir'deki savaşta Filipiniler için kullanılıyordu, ecnebi avı deniyordu. Yani bu durumda yerliler vahşi, sömürgeci de tüm vahşiliklerine rağmen uygar oluyorlar. Sömürgeci asla terörist olamaz. Hep vahşiler terörist olur.

Bütün bunlar terörizmin tarihi. Zamanımızda yer edinen terörizmin dayanağını teşkil ediyor bu tarih.

Terör şiddetini meşrulaştırmak mümkün değil. Terör şiddeti nefret uyandırıcı bir şey. Sivillere hedef alan bir şey. Ama yine de anlaşılması gereken bir şey. Elbette terörizmi anlamak onu meşru kılmak anlamına gelmiyor. Tersine, onu anlamayı reddetmek terörizmin kökenleri üzerinde bir amnezi etkisi yaratıyor; bu da (emperyalizmin ileri sürdüğü üzere) yerli kültürlerin başarısızlığında değil, dünyanın siyasi tarihinde yer ediniyor. Eğer halk için siyaset yapmayı kabul etmezseniz, halk kendisi için siyaset yapmanın bir yolunu bulur ve bu bazen akıl almaz bir vahşilik biçiminde gerçekleşebilir. O yüzden terörizme cevap vermek demek, onun emperyalizmdeki kökenlerini anlamak demektir. Sadece terörizme (sempoma) karşı değil, emperyalizme (esas nedene) karşı mücadele etmek demektir. Ne emperyalizm ne de terörizm bizim için, sol için çözüm değildir. İkisine de karşı durmamız ve nedenin ve sempotomun ne olduğunu tamamiyle kavrayabilmemiz gerek. □

ALBA (Alternative Project for the Americas) **Sosyal hareketlerin kıtasal koalisyonu**

Özlem Yeniay

Simon Bolívar, 19. yy başında İspanyol sömürgecilere karşı özellikle Venezüella ve Kolombiya'da bağımsızlık mücadelesi vermiş devrimci bir lider. Hayatını ve mücadelesini "Gran Columbia" yani büyük, birleşik Kolombiya (Kolombiya, Venezüella, Ekvador, Panama, Peru ve Guyana) ve aynı zamanda birleşik Latin Amerika'yı yaratmaya adanmış. Bolívar'ın hayali, Latin Amerika ve Karayip ülkelerinden oluşan bir konfederasyon ve 1826'da Panama'da yapılan bir konferansta bu projesini dile getirmiş ancak kendisi yaşarken "Birleşik Kolombiya" hayali gerçekleşse de çok uzun ayakta kalamamış. İki yüzyıl sonra bugün ise Bolívar'ın birleşik cephe hayali gerçekleşiyor. Latin Amerika Ülkeleri, Amerika Birleşik Devletleri'nin ekonomik ve kül-

türel sömürgeleştirme projelerine karşı ALBA yani Amerika için Alternatif Proje 'de birleşiyorlar.

2001 yılında ilk olarak Venezüella devlet başkanı Hugo Chavez, Bolívar'ın politik hayalini gerçekleştirmeyi yani birleşik Latin Amerika'yı yaratmayı hedeflediklerini açıklıyor. Hemen ardından 2004 yılında Hugo Chavez ve Fidel Castro'nun Havana'da yayınladıkları deklarasyonla ALBA için ilk adım atıyorlar. İki ülkeyle başlayan protokol bugün on bir üye ülkeye yükselmiş, bunların dışında gözlemci ülkelerde bulunuyor. Bu büyük şemsiye altında birleşen ülkeler; Küba, Venezüella, Bolivya, Nikaragua, Dominik Cumhuriyeti, Ekvador, Porto Riko, Antigua ve Barbuda, Saint Vincent ve Grenadines, Saint Lucia ve Granada. Üye ülkeler dışında diğer Latin Amerika

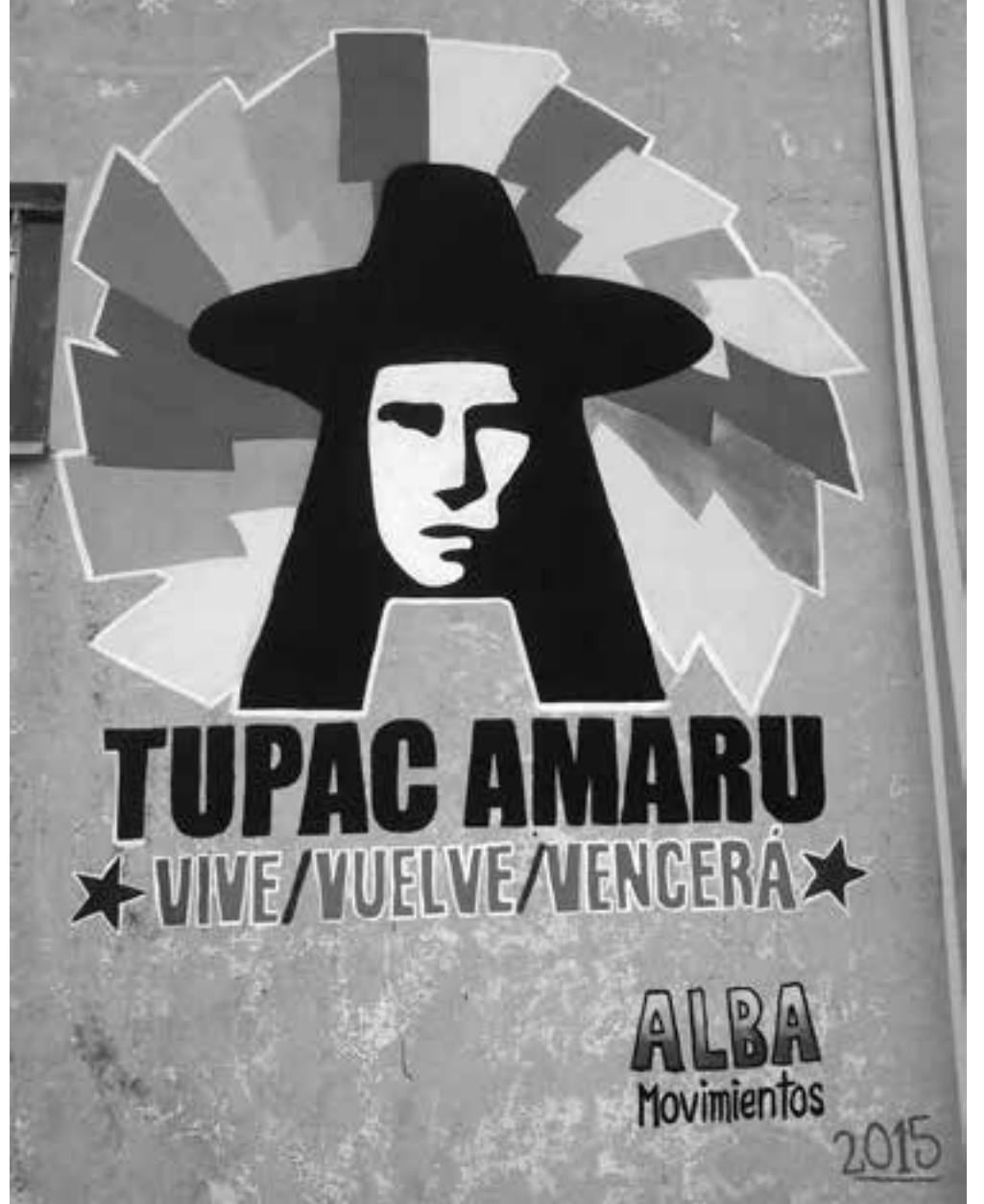
ülkelerinden sosyal hareketler, politik partiler, tarım ve gıda örgütlenmeleri de ALBA içinde aktif pozisyon alarak etkin faaliyet gösterebiliyorlar. Bunlar arasında El Salvador Ulusal Kurtuluş Cephesi (FMLN), Topraksızlar (MST), La Via Campesina gibi örgütler de bulunuyor.

Birlik ideali Bolívar dönemine kadar gitmekle birlikte ALBA, Bill Clinton döneminde Kanada'dan Arjantin'e kadar bir serbest ticaret bölgesi yaratılması önerisine (FTAA/ALCA adıyla anılan bir proje) karşı kıtasal bir alternatif olarak düşünülmüş ve hayata geçirilmiş; dayanışma ve güçbirliğine dayalı, ekonomik bağımsızlık ve sürdürülebilirlik esasına dayanan, gıda bağımsızlığı, yerel ekonomiler ve yönetimleri destekleyen, sosyalist, enternasyonalist ve anti-emperyalist bir birlik. Ücretsiz sağlık hizmetleri, eğitim bursları, sosyal yardım fonları, Güney Kalkınma Bankası, bölgesel petrol şirketleri, yerel televizyon kanalları, bağımsız medya girişimleri gibi projeleri gerçekleştirmeye çalışırken ortak düşmana karşı ortak eylem planları, ortak politik kampanyalar, doğa ve iklim krizine karşı birlikte mücadele, halklar arası dayanışmanın yükseltilmesi, ortak politik eğitimler düzenlenmesi gibi siyasal hedeflerini de gerçekleştiriyorlar.

Bu ekonomik modeli yeni-yapısalcı ya da 21. yy sosyalizmi (Bolivarcı Devrim) olarak adlandıranlar olmakla birlikte kendi internet sitelerinde Alba'nın ne olduğunun anlatıldığı bölümde hedef iki önemli alt başlık halinde şöyle açıklanıyor; Ortodoks neoliberalizmin tam aksine, serbest pazarın kontrol altına alınması amacıyla ekonomik bir aktör olarak devletin geri getirilmesi ve ekonomik çeşitliliğin korunması.

21. Yüzyıl Sosyalizmi, kapitalizmden ve çöken sosyalizm deneyimlerinden yola çıkarak var olan sorunların çözümü için iki önemli prensip öneriyor; ilki daha ağemi merkezietçi bir devlet yapılanması, ikincisi ise gerçek katılımcı demokrasinin inşası için yeni yapılanmalar. ALBA ve 21. Yüzyıl Sosyalizmi yerli komünal deneyimler, Latin Amerika'nın sosyalist ve komünist hareketlerinin (Salvador Allende, Che Guevara, Zapatistalar, Sandinistler) politik mirasları üzerine inşa edilmiş.

ALBA'nın ilk kıta toplantısı Mayıs 2013'de Topraksızlar Hareketi'nin Sao Paulo'daki bağımsız enstitüleri Florestan Fernandes'de 22 ülkenin katılımıyla gerçekleşmiş. Bu yıl yine Florestan Fernandes'de üçüncüsü düzenlenen "İnsanlığın İnkilemleri Konferansı" sırasında ALBA'nın da eş zamanlı toplantıları yapılyordu. Bu sayede yoldaşlarla ALBA ile ilgili konuşmaya başladık ve sürecin nasıl işlediği ile ilgili Puerto Rico'dan bir katılımcı ve ALBA sekreteryasından Roger Lai ile bir görüşme yaptım. Onlar görüşmeler sırasında özellikle birlikte hareket etmenin zorluklarından bahsederken aynı zamanda çok yeni bir deneyim olduğunun altını çizdiler. Her ülkenin kendi sorununun daha büyük ya da acil olduğunu düşünmesi anlaşmazlıklara yol açsa da birlikte hareket etmenin verdiği güven ve birlik duygusunu ise her ikisi de vurguladı. Bu noktada benim aklıma ilk gelen "Orta Doğu tarihinde bir birlik girişimi oldu mu acaba" oldu? Sol, sosyalist yapılanmaların ortak bir çağrı etrafında yan yana geldiği ve seçim kampanyaları, forumlar, toplantılar, yayınlar, eğitimler üzerine birlikte çalıştığı ve ürettiği bir birlik. Hemen arkasından ALBA'nın ve deneyimlerinin bizim için

yol gösterici olup olamayacağı üzerine düşünmeye başladım. Bu yazının amacı; ALBA'nın hedef, prensip ve deneyimlerini paylaşarak bu konuda başlatılabilecek tartışmalara izlek ve yapılabilecek girişimlere bir giriş zemini hazırlamak. Bu doğrultuda Roger'dan çeviri ve paylaşım izni de aldığım bildirinin önemli olduğunu düşündüğüm kısımlarını çevirdim.

2013'deki kuruldan çıkan bu sonuç bildirisinde; uluslararası ağlar, kampanyalar, forumlar, büyük ve yaygın direnişlerin yer aldığı tarihlerimiz, aynı bayrağı ve hayalleri taşıyor olmamız bizi burada birleştirdi diyorlar. "Latin Amerika'da neo-liberalizme karşı gerekli ve geri dönüşsüz bir mücadele içindeyiz ve hepimizin ortak hedefi daha adil ve

kucaklayıcı, alternatif bir toplum inşa etmek." Bildiri Latin Amerika'daki Sosyal Hareketler için Ortak Eylem Hattı, Latin Amerika'daki Sosyal Hareketler Koalisyonunun Organizasyon Birimleri, Program Niteliğinde Politik Plan ve Birinci Sosyal Hareketler Kurultayı Deklarasyonu "Hugo Chavez Frias" başlıklarına ayrılmış 4 bölümden oluşan bir kitapçık halinde yayımlanmış. 1. bölümü madde madde, 2. ve 3. bölümün önemli olduğunu, diğerlerini tamamlayacağını düşündüğüm kısımlarını çevirdim, son bölüm ise yani deklarasyon kısmı ALBA tarihini ve oluşumu anlatıyor ki ben onu farklı kaynaklardan girişte aktardığım için tekrar olacağını düşündüğümden burada yer vermiyorum.

I. Latin Amerika'daki Sosyal Hareketler için Ortak Eylem Hattı

1. Ortak düşmana karşı ortak eylem

1.1. Uluslararası şirketler ve finans kapitale karşı direniş

Uluslararası şirketler ekonomimizi ve doğal kaynaklarımızı yağmalıyorlar. Buna göre öncelikli yağma alanları: yerli finansal sermayeyi (bankalar aracılığıyla) kontrol altına almak; doğal kaynaklara el koymak, özellikle mineral ve enerji kaynakları (petrol, su), endüstriyel tarım modeliyle tarımsal ürünleri kontrol altına almak.

- Her ülkede sermayenin ilerleyişine karşı mücadele edecek yerel, kitle-sel mücadeleleri desteklemesi
- Doğal kaynaklara dışardan müdahalenin etkileri konusunda insanların bilinçlenmesini sağlamak üzere daha geniş kapsamlı programların geliştirilmesi.
- Kıta mücadelelerini birleştirecek noktaların araştırılıp belirginleştirilmesi.
- Ulus aşırı şirketlerin girişleri için mümkün olan her yerde referandum, kamuoyu onayı ve diğer katılımcı mekanizmalarla halkların söz söyleme haklarının savunulması.
- Güçlü hareketler yaratarak doğal kaynaklar üzerinde özellikle su, madenler ve enerji konusunda devlet ve kamuoyu kontrolünü etkin kılinması.
- Seçim kampanyalarında politikacıların finanse edilmesi yoluyla yapılan işbirliklerinin önüne geçilmesi.

1.2. Devletlerin militerleşmesine ve sosyal hareketlerin kriminalize edilmesine karşı mücadele

Kıta üzerinde Amerika Birleşik Devletlerinin ve diğer emperyalistlerin direk müdahalesi ve etkisinden mustarip çok ülke var. Bu müdahaleler çoğunlukla askeri üs bulundurma ve bunların kullanımı üzerinden gerçekleşiyor. Amerika'da bu ilkeler Haiti, Honduras, Panama, Puerto Rico, Guantanamo, Kolombiya, Malvinas ve diğerleri..Militarizasyonun etkileri en çok kadınların gündelik hayatlarında etkisini gösteriyor. Pek çok ülkede sosyal hareketlerin kriminalizasyonu devlet tarafından desteklenen kurumlar aracılığıyla yapılıyor ve bu hareketlere karşı şiddet kullanımı yaygınlaştırılıyor. Hem kamusal alanda hem de devlet kontrolündeki yerlerde ve kurumlarda özel güvenlik yapıları destekleniyor ve sayıları arttırılıyor. Kentlerde şiddet olgusu, yoksul gençlerin elimine edilmesine ve halkların temel insan haklarını ellerinden alan mekanizmaların ortaya çıkmasına neden oluyor. Burjuva, çocuklar ve yoksullar üzerinde uygulanan baskı ve şiddeti medya aracılığıyla meşrulaştırıyor.

- Özel ve kamusal kurumlar tarafından ortaya çıkarılan insan hakları ihlalleri ve yükselen şiddet olaylarına karşı kampanyalar gerçekleştirmesi.
- Özellikle Kolombiya'da ancak genel olarak tüm kıtada Barış kampanyaları ivedilikle başlatılması.
- Haiti'deki MINUSTAH birliklerinin geri çekilmesi faaliyeti koordine edilmesi.
- Öncelikli siyasi mahkumlar belirlenerek serbest bırakılması için kampanyalar düzenlenmesi.
- Çoğunlukla göçmenler, kadınlar ve yoksulları etkileyen organize suçlara karşı ve uyuşturucu trafiğinin ortadan kaldırılmasına yönelik çalışmalar. Halkların güvenliğini sağlayacak bir güvenlik planının talep edilmesi.
- Sosyal hareketler gösteri, yürüyüş ve ifşaların yanında emperyalistlerin önemli silahlarından olan ideoloji karşısında kendi ideolojik mücadele kapasitelerini güçlendirmeliler.

1.3. Doğa ve İklim Krizi

- Her gün giderek kötüleşen doğa ve iklim krizi için kapitalist korporasyonların yükümlülüklerini yerine getirmelerini talep edilmesi.
- Biyo-çeşitliliğin korunması ve aynı zamanda doğal kullanım alanlarının ve üzerlerindeki müşterek hakların, kolektif kullanım alanlarının tanınmasını sağlayacak kampanyalar yürütülmesi.
- Yeni sivil değerlere, eko-sosyalizm ve yerelin bilgisine, İyi Yaşam (Buen Vivir) ilkelerine dayanarak; doğayla birlikte var olmanın yeni paradigmasını ortaya çıkaracak, taban örgütlenmesi perspektifini yansıtan ve tartışan araştırmaların yapılmasını sağlanması.
- Üretici çiftçinin kontrolünde tohum çoğaltılması ve korunması için kampanyalar yürütülmesi. Ve GDO'ya, tarımsal kimyasallara ve tarımsal alanların ve faaliyetlerin endüstriyelleşmesine karşı mücadelenin örgütlenmesi.

1.4. Halklar arası dayanışma

- Yeni toplumun temeli olarak; organizasyonların içindeki gündelik pratiklerde, ülkeler ve insanlar arasında dayanışmanın teşvik edilmesini, geliştirilmesini sağlanması.
- Kendi sosyal tabalarımızda bir değer ve pratik olarak dayanışmanın yaygınlaştırılması.
- Özellikle sömürüden en çok etkilenen alanlarda güç dengelerini değiştirebilecek politik dayanışma imkanları yaratılması ve bunların güçlendirilmesi.
- Her ülkede tüm topluma yayılacak biçimde dayanışmanın yerel formlarının güçlendirilmesi.
- Dayanışmanın tüm mümkün formlarının güçlendirilmesi: manifesto, mobilizasyon, baskı, dayanışma pratikleri, politik katılımçılık birlikleri (political participation brigades) vb.
- Dayanışma çağrılarında en hızlı biçimde karşılık verebilmek ve mobilize olabilmek üzere organize olunması.
- Ortak dayanışma projelerin teşviki amacıyla, kamu kurumları ve müttefik devletler arasında anlaşma sağlanması.
- Uluslararası korporasyonların ya da emperyalistlerin doğa ve insana karşı işleyebileceği suçlara karşı tetikte olunması.
- Toplumun daha geniş kesimlerine ulaşabilmek amacıyla, iletişim kanalları kullanılarak dayanışma eylemlerinin görünür kılınması.
- Ekvator ve Bolivi'a'nın mobilizasyon çağrılarında katılarak, patriyarka ve kolonizasyona karşı mücadeleye katılmak, Haziran ve Ekim 2013
- Honduras, Panama ve El Salvador'daki gelecek seçim çalışmalarına dahil olmak.
- Her ülkede seçim dönemi ve çalışmalarına katılmak, sürece dahil olmak amacıyla sosyal hareketlerin militanlarından oluşan uluslararası birlikler oluşturmak ve çalışmalarına ağırlık vermek

1.5. Orantılı Eylemler

Halkların gücünü arttırabilmek amacıyla kendimizi açık biçimde ifade etmeye, mücadeleyi yükseltmeye, güçlendirmeye ve belirlediğimiz eylem programına göre tüm kıtada kendi alanlarımızı inşa etmeye devam etmeliyiz.

- Kendi ülkelerimizde ve alanlarımızda halkın kendi iktidar yapılanmalarının kurulması.
- Üretim, alım-satım, barınma ve diğer sosyal girişim alanlarında halkın kendisinin deneyim ve yetkilerinin arttırılması.
- İletişim alanında halk yapılanmaları
- "Evet, yapabilirim" metoduna dayanan yetişkinler için okuma-yazma

seferberliği başlatılması ve yaygınlaştırılması.

- e) Farklı ülkelerde sosyal dayanışma aktivitelerini teşvik eden ve politik süreçlerde aktif olabilecek uluslararası birliklerin harekete geçirilmesi.
- f) Gıda bağımsızlığı hedefimiz ekseninde tohum yeniden üretimi ve agroekoloji deneyimlerini paylaşmak ve çoğaltmak.
- g) Halk deneyimlerine dayalı yerel bilgi ve deneyimlerin paylaşılması.

2. Politik eğitimler ve iletişim ağları için eylem hattı

2.1. Zorlukları olsa da milli birimlerin stratejik enerji özen göstermesi gereken en önemli alan organizasyon ve militanların eğitimi

2.2. Politik eğitimin toplumsallaşması ve sistematizasyonu

2.3. Kendi yayın birimimizin inşasını gerekliliği; ortak bir dil, düzenleme ve birliğin sağlanabilmesi için.

2.4. Doğru bir rota izleyerek tartışma ve deneyimlerin kıtasal iletişim ağları üzerinden yaygınlaştırılması. İletişim ve iletişim stratejik önemi nedeniyle bu alanlarda çalışan gruplara destek olunması ve güçlendirilmesi.

2.5. Burjuvanın kontrolünde olan ana akım medyanın demokratikleştirilmesi için çalışmalar

3. Gelecek dönem için ortak eylemler

- a) maden direnişleri için ortak mücadele stratejileri toplantısı
- b) Yerinden yönetim ve kooperatif deneyimlerinin paylaşılacağı toplantılar
- c) ALBA Medya Yayın Birimi'nin organize edeceği, militanların iletişim alanında eğitimleri
- d) Militanların ve liderlerin Latin Amerika'da farklı ülkelerde okul ve eğitimlere katılımını teşvik etmek
- e) Pedagoji ve metodoloji deneyimlerinin var olan okullar ve enstitüler yoluyla kıta toplantıları düzenlenerek paylaşılması
- f) Sol yayınların kıtalar arası işbirliğine gitmesinin teşvik edilmesi (ALBA Yayınları sorumluluğunda)

3.1. Kıtasal Mobilizasyon Aktiviteleri

Her ülke kendi politik gündem ve sorunları göz önünde bulundurularak hazırlanmış kısa ve önemli eylemler. Seçimlerde kimin destekleneceği, dayanışma takvimi, La Via Campesina, Gıda Bağımsızlığı, askeri darbelerin yıldönümleri için ortak eylemler vb..

II. Latin Amerika'daki Sosyal Hareketler Koalisyonunun Organizasyon Birimleri

Bu bölüm ALBA'nın çalışma birimleri ve onların görev ve sorumluluklarını tanımlıyor. "Continental Assembly" (Kıta Meclisi) adı verilen en geniş birimin her üç yılda bir, politik pozisyon ve stratejilerin kararlaştırılması, ortak değerlendirmeler yapılması ve yükümlülüklerin gözden geçirilmesi amacıyla toplanması öngörülüyor. Koalisyonu oluşturan sosyal hareketlerin delegeleri bu kıtasal toplantılara maksimum katılım göstermeli ve toplantılar farklı ülke ya da bölgelerde gerçekleşmeli. İkinci olarak ülkelerin kendi içlerinde yerine getirmeleri gereken sorumlulukların sıralandığı "National Chapter" (Ulusal Bölüm) yer alıyor. Burada birlik ve çeşitliliğin korunması ilkesi ilk sırada yer alıyor. ALBA içinde bir örgüt ya da oluşumun bir diğerinin önüne geçmesinin engellenmesi ilk madde olarak yer alırken ve bu eşitlik durumunun garanti altına alınması gerektiği belirtiliyor. Buldukları ülkeye göre sosyal hareketlerden kendi müşterek alanlarını yaratmaları ve kendi pedagojilerini oluşturmaları bekleniyor. Bu amaçla oluşturulacak birimlerden

doküman paylaşımı yapmaları, öneri ve teklifleri çoğaltmaları, ve toplantı ve seminerler gerçekleştirmeleri isteniyor. Her ülkeden kendi yerel gerçekliklerini ve dinamiklerini hesaba katmaları, bunlardan vazgeçmeden kıtasal birlik içinde kendilerine özgü bir pozisyon almaları bekleniyor. Ulusal olanın kıtasal olana doğru evrimini öngörüyorlar yani önce ülke içinde bir birlik sağlanmadan ALBA'ya katılmak mümkün değil. ALBA'nın kendi sekreteryası ülke koordinasyon birimleriyle birlikte çalışıyor ve aynı zamanda tüm sosyal hareketlerle de doğrudan bağlantısı var. Kıta Koordinasyon toplantısının ise her yıl bir kez yapılması ve her ülkeden iki yoldaşın kendi sosyal hareketlerinin temsilcisi olarak gönderilmesi; kent ve kırsal alandan olmaları ve cinsiyet dengelerinin gözetilmesi gerekiyor. Bu süreçler kıtasal düzeyde koalisyon, inşa ve organizasyon mekanizmaları gerektiriyor; iletişim birimi, politik çalışmalar/formasyon ekibi; agroekoloji okulları; kooperatifler ve yerinden yönetimle üretim; büyük birlikler halinde uluslararası çalışma ekipleri; ALBA yayın birimi (militanlar için eğitim kitapları)..

Son olarak "Operative Secretariat of the Coalition" – Koalisyon Sekreteryası ise bir kongreden diğerine yani üç yıl boyunca değişmiyor. Şu an ofisleri Brezilya'daki diğer sosyal hareketlerle koordinasyon halinde, Topraksızlar Hareketi'nin (MST) ulusal sekreteryası ile aynı binada yer alıyor. Sekreteryadaki işler farklı ülkelerden seçilerek gelmiş dört kişilik bir birim tarafından yürütülüyor.

III. Program Niteliğinde Politik Plan

Bu bölüm altı başlığa ayrılmış; kapitalizmin yaşadığı kriz, emperyalizme karşı mücadelenin gerekliliği, prensipler, hedefler, öncelikler ve metodoloji. Önceki bölümlerde tekrar edilen ya da benzer bölümler oldukça fazla olduğundan yerine burada prensipler ve hedefler kısmında önemli bulduğum noktaları aktaracağım.

Prensipler bölümünde kadın özgürleşmesi kendi yaşamları ve bedenleri üzerinde bağımsızlıklarının sağlanması, sosyal ve kültürel çeşitliliklerin korunması ve farklı cinsiyetlerin özgürleşmesinin sağlanması, yerlilerin toprak ve kimlik hakları için mücadele, Amerika'nın siyah halklarının haklarının kültür, kimlik ve varlık haklarının tanınması, göçmen hakları, sosyal hareketler için otonomi için mücadelenin önceliği tanımlanmış.

Hedeflerde ise ekosistem ve insanlığı, kültürel çeşitliliği zararlı etkileri öngörülen endüstriyel tarım, tarımsal yakıt üretimi (agrofuels), mega projeler, maden ve enerji projeleri ve bunlarla ilişkili plan ve yasaların, uluslararası şirketlerin tarım modellerinin, serbest ticaret anlaşmalarının reddi. Herkes için barınma ve toprak hakkının, mülkiyetin kolektif ve sosyal fonksiyonlarının gerekliliğinin, mülteci haklarının ve onurlu bir yaşamın savunulması. İklim krizi, gıda ve enerji krizi, çocuk işçi sorunlarının öncelikli olarak gündeme getirilmesi gerekliliği vurgulanıyor.

La Via Campesina Türkiye bu yıl Seferihisar'da gerçekleştirdiği uluslararası toplantıda özellikle Filistin La Via Campesina'nın Arap birliği fikrine karşı Ortadoğu halkları arasında bir birlik önererek benzer bir girişimde bulundu. Sadece Latin Amerika'da değil tüm dünyada otoriterleşen iktidar yapıları, el koyarak birikim ve devlet şiddetinin yükselişi, iklim krizi, gıda sorunu yani tüm ortak gelecek kaygılarımız bize ortak cephelelerin inşasının gerekliliğini açıkça gösteriyor.

Son olarak ALBA'nın ortaya çıkışına sebep olan Amerika'nın önerdiği ALCA projesine karşı benim de katıldığım bir toplantının sloganı;

"Alca, Alca ao Caralho"

Alca tasını tarağını topla s.... git

“Ölüm eski bir şey; ama ne zaman başa gelse yepyeni”

“Uzun bir zamandan bu yana vapurda, metroda, otobüste, yolda, kaldırımda, işte, işsizlikte insanların yüzü asık, sevgisiz, güvensiz ve tedirgin. Yüzümüzün aynası sınırsız doğuyor ve ölüyoruz beraber ve solo halinde. Turgenev’in dediği gibi; Ölüm eski bir şey; ama ne zaman başa gelse yepyeni”

Mehtap Doğan

“Çocuğun öldüğünde sana daha ne kalır? Çocuğun öldüğünde herkes ölür.” Bu cümleler Cizre’deki 9 günlük sokağa çıkma yasağı sırasında, oğlunu polis kurşunuyla kaybeden bir babaya ait. Soma’dan Roboski’ye, Gezi’den Cizre’ye, Suruç’tan Ankara’ya kadar Türkiye’nin dört bir yanında yaşanan katliamlar, insan olan herkesin yüreğine ateş düşürdü. O isimlerden biri de Şair Halim Yazıcı. Şiirleriyle ruhu

uyuşan kısa dize ustası, kasım ayında, CazKedisi etiketiyle raflara dizilen son kitabı Beraber Ve Solo Ölümler’de yaşadığımız günlerin şiirlerini topladı. “Neden nedenisin şiirim / bir daha olma ölüm / bir daha nedeni şiirim” dizeleriyle başlayan kitapta, 118 şiire yer verildi.

1954 Yılında İzmir’in Bergama ilçesinde doğan Şair Halim Yazıcı, 1982’de yayınlanan ilk kitabı O Güzel Narin

Gelin’in ardından geçen 33 yıla 15 kitap sığdırdı. Şiirlerinde çok fazla imge ve metefor kullanmayan, sade, pürüzsüz bir dil benimseyen Yazıcı, son kitabı Beraber ve Solo Ölümler’de Gezi direnişi sırasında ekmek almaya giderken başına gaz fişeği isabet etmesi sonucu hayatını kaybeden 14 yaşındaki Berkin Elvan’dan 300’den fazla işçinin yaşamına sebep olan Soma katliamına kadar pek çok acıya dokundu.

Halim Yazıcı ile “Neden yorgunum tanrım / neden tanrım yorgunsun / neden ölüyorum durmadan / neden durmuyorsun ey ölüm” gibi dizelerin yer aldığı ve “yaşadığımız günlerin şiirleri” diye tanımladığı son kitabı Beraber Ve Solo Ölümleri konuştuk.

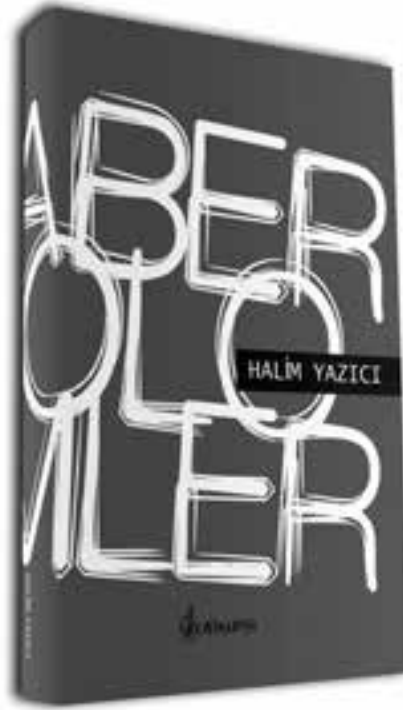
“Beraber ve Solo Ölümler” isimli son kitabınızda 118 şiiriniz bulunuyor ve bu şiirlerinizi “yaşadığımız günlerin şiirleri” olarak tanımlıyorsunuz. Neden?

Her şiir, hem yaşadığımız hem de hayallerimizin zamanını ve aynı zamanda zaman aşımını yaşıyor bize. Bu, iki zamanlı/zamansız bir denklem gibi, çöküyor hayatımızın derinliklerine, usulca... Bu sevgili denklemi çözmek için uğraştıkça, birbirinin içine giriyor ve birbirini tamamlıyor şiirin büyüğü. Hani bir zamanlar Hümeysra'nın o güzelim şarkısı vardı ya “Kördüğüm”, işte öyle bir şey. Ya da bana öyle geliyor.

Evet, yaşadığımız günlerin, yaşadığımız hayallerin, yaşamadığımız güzel düşlerimizin, yaşayacağımız o güzelim müziğin ve imgelerin siyah/beyaz perdesinin med-cezirleri... Birbirinden genç ve her biri bir deprem gücünde, ani ve kendine baskın ölümler. Sıra dışı gözleri o'nun... Kalbimizi huzursuz eden şiirler kadar karanlık ve gri bir zaman diliminden geçtik, geçiyoruz. Flu bir kuğu gibi, neresinden yaklaşıp biraz hüzün, acı ve keder bulaşıyor yüzümüzün ayrıntısına.

Uzun bir zamandan bu yana vapurda, metroda, otobüste, yolda, kaldırımda, işte, işsizlikte insanların yüzü asık, sevgisiz, güvensiz ve tedirgin. Yüzümüzün aynası sırsız doğuyor ve ölüyoruz beraber ve solo halinde. Turgenev'in dediği gibi; “Ölüm eski bir şey; ama ne zaman başa gelse yepyeni”.

2009 Yılında Sabancı Üniversitesi Sanat ve Sosyal Bilimler Fakültesi'nde öğretim üyesi olan Dicle Koğacıoğlu, “Bu ülkede çok acı var dayanamıyorum” yazan bir not bırakarak intihar etmişti. Maalesef o günden bu yana çok fazla şey değişmedi. Bu acılara

Beraber ve Solo Ölümler, Halim Yazıcı
CazKedisi Yayınları, 247 sayfa, 2015

Roboski, Gezi, Cizre, Suruç, Ankara gibi pek çok katliam eklendi. Siz de Berkin, Soma Cazı, Neden gibi şiirlerinizde bu acılara yer verdiniz. Son yıllarda yaşanan olayları nasıl değerlendiriyorsunuz?

“Özgürlüğün özgürlüğüm çoğalttığı gün / birleşir birden bütün nehirleri dünyanın” dizesinde dilimin söylemek istediği şey neydi, yıllar önce? Kimin, neden, nasıl ve ne zaman ölüp gideceği belli olmayan bir zaman dilimini, dilim dilim yaşıyoruz, bir sisler bulvarı kıvamında. 80'lerde renkler belirli, tonları minör mü, majör mü basıyordu solistin parmakları ve gırtlığının tınısı belliydi. Bir çocuk ve genç ölümler ülkesi olduk ne yazık ki. Daha alacakları nefes, daha yaşayacakları dizeler, yetiştirecekleri güller, sulayacakları anne kokusu olacaktı ıslıklarında. Biriktirecekleri misketleri kaybederek, aşık olduğu kızlardan ayrılacak hayatları, ağlayacak vakitleri olacaktı ömürlerinin. Ama olmadı, olmuyor işte.

Dik bir yokuştan yuvarlanan tavşanlar gibi hayatları oldu çocukların. Son yıllarda ve yılların sonunda yaşadıklarımız, hayallerimizin sonu değil,

başlangıcı olacak. Paul Eluard'ın dediği gibi; “Günleri ve mevsimleri düşlerimize göre yeniden yaratacağız.” İşte bu yüzden, özgürlüğü bir Berkin çocuğun özgürlüğümüzü birleştirdiği gün, hiç bilmediğimiz bir dünyanın hiç bilmediğimiz bir nehri gelip birleşecek bizim hayallerimizin nehriyle, belki de kadim Pergamon şehrinde, Selinos deresiyle...

1982'den bu yana 15 kitap yayınladınız. Şiir yazmaya nasıl başladınız?

İlkokul çağlarımda Bergama'daydım. Aklımda ve kalbimde kalan, aklımı ve kalbimi çalan öğretmenim, Cumhuriyet kadar aydınlık ve narin bir insan, Ayten öğretmenime yazdığım bir şiir, “Öğretmenime” okulumuzun duvar gazetesinde yayınlanmıştı. O gün ayaklarımın ve aklımın yerden kesildiğini anımsıyorum. Akropol'e doğru Nike beni uçuruyor muydu, yoksa kanatlarını bana mı vermişti ödünç olarak, şimdi anımsamıyorum. Bildiğim tek şey, şiirin bana yavaş yavaş bulaşmaya çalışması halini hissetmeye başlamam. Derken, yine Bergama'da, bir yerel gazetede 2-3 şiirim daha yayımlandı. Birisinin adı “Yalancı Ay”dı. Ay'ın her saniye şekil değiştirmesi sarsmış olacak beni. Ay'ın karanlık yüzünün aydınlığını çözmeye çalışıyor gibiydi kalbi sanki. Hâlâ çözmüş falan da değilim. Çözeceğimi de zannetmiyorum. Bu böyle güzel galiba.

Yaşadığım, gördüğüm, yaşamadığım ve görmediğim hayatımın tüm renk ve derinlikleri, acıları, sevinçleri, aşkları ve ayrılıkları beni durmadan şiirin sevgili haline doğru tetikliyor. Bu tetikleme hali, beni şiire, şiirden de hayatın inceliklerine doğru yolculuklara çıkarmaya devam ediyor.

Geçen yıl Beyaz Caz Sokağı'nı, bu yıl da Beraber ve Solo Ölümler'i çıkardınız. Aşk Cazdır isimli bir kitabınız daha bulunuyor. Yayınevinizin adı CazKedisi ve CazKedisi adlı şiir dergisinin genel yayın yönetmenliği ni yapıyorsunuz. Müzikle ve kedilerle nasıl bir bağınız var?

60'lı yılların sonlarıydı. Babam bir

> KİTAP

akşam eve kucağında bir pikap ve bir de plakla girdi. Aman Allahım! Evde bir sevinç, bir heyecan, kalbimiz uçuyor kanatlarıyla. Akşam yemeği unuttuk. Biz üç kardeş masanın üzerine kırılacak kıymetli kristalleri yerleştirir gibi pikabı yerleştirdik. Derken, babam Philips marka kırmızı beyaz pikabımızın kapağını açtı. Pandora'nın kutusu açılmıştı artık. Usulca elinde tuttuğu plağı kapağından titizlikle sıyırdı ve pikaba yerleştirdi. Evimizin köşe bucağını müziğin gizemli büyüğü sarmıştı. Çünkü evimizin ruhu Louis Armstrong, Doris Day, Elle Fitzgerald, Mahalia Jackson, Edith Piaf'ın büyüyle emzirilmeye başlanmıştı çoktan. Geceleri sağaltan ve sabahların huzurla bize gelmesini sağlayan kırmızı lambalı transtörllü radyomuza bir rakip, rakip değil de kardeş gelmişti sanki.

Daha çocuk yaşlarında solumakta olduğum bu büyüğü gökyüzünün rengarenk soluğu, hayatımı ve şiirimi şekillendirmeye yetti arttı bile. Lise çağlarında ise, daha sonraları Grup Yorum'un ilk üyeleri arasında yer alacak olan kadim dostum Taci Uslu (Tuşlu çalgılar, gitar ve vokal) ve güzel insan Cahit Şeremet (Bas gitar) ile beraber ben de vurmaları çalgılara bulaşarak "Göz" adlı bir de grup kurduk. En önemli Progressive Rock topluluklarından Emerson, Lake and Palmer'dan, fareli köyün flütçücu Ian Anderson'un sihri Jethro Tull'dan ilham alarak hayallerine daldık ritmin ve dizelerimizin. Sonra lise bitti, bizim grup da dağıldı. Ancak dağılan hayallerimiz olmadı. Aksine bizi yeniden ve daha güçlü toplayan ve doğuran hayallerimizden başka bir şey değildi. Derken, yıllar sonra (1997) Bibliotek Yayınları'nca yayınlanan "Aşk Cazdır" adlı kitabım geldi. Ankara Caz Derneği onur üyeliği, ömrüme yeni onur kattı. Cazın özgür ve bağımsız kalbi ve bir o kadar da bencil olmayan, paylaşımcı tavrı bana iyi geliyordu. Cazın bu hâlini kendime yakın buluyordum ruhumun caz hâline. Nasıl ki caz, stüdyo müziği olamazsa, ele avuca sığmaz, yönlendirilemez, sahiplenilemez ve disipline alınamazsa, aşk da ve kedi de öyledir.

Onlar da kendi özürlüğüne düşkündür. Yönlendirilemez ve disipline alınamaz. Hele caz ve onun dört ayaklı canlı hali bir kedi düşü yan yana gelirse, yeme de yanında yat o zaman hayallerinin...

Cezaevi sürecinizden bahseder misiniz? Hangi gerekçeyle, ne kadar kaldınız?

Yıllar önce CHP'nin ilk kez kullandığı "Önce İnsan" sloganı vardı, anımsarınız. Bu slogan, 1989 seçimleri öncesi, Denizli'de, benim, Che'nin Ekonomi Bakanı olduğu zamanda kaleme aldığı "Önce Yeni İnsan Teorisi" adlı broşüründen esinlenerek önerdiğim, sonra da Kereste Kemal ve Süleyman Boz ile birlikte "Önce İnsan" olarak son şeklini verdiğimiz, ürettiğimiz slogandı bu. Sonra bu sloganı, ürettiğimiz diğer sloganlarla birlikte o zaman SHP'nin genel sekreteri olan Denizli Milletvekili hepimizin ağabeyi Adnan Keskin'e ulaştırdık, uygun görülürse seçimlerde kullanılması için. Günümüzde geldiği nokta ortada, bizim "Önce İnsan" sloganımızın. Bunu söylemek durumundaydım. Türkiye siyasi tarihine kayıt kalsın istedim çünkü. Derken bir yıl sonra, 1990 yılında, kendimi Denizli Belediyesi Kültür Müdürü olarak buldum. 15 Yıldan beri sürdürmekte olduğum Bankacılık mesleğini bir günde sildim attım. Bugüne gelinceye dek, Denizli, İzmir Çiğli, İzmir Konak, İzmir Büyükşehir, İzmir Bornova ve tekrar İzmir Konak belediyelerinde kültür müdürlüğü görevlerinde bulundum. Ömrüm, sokaktaki insana kültür ve sanat alanında hizmet üretmekle geçti. Bu durmaksızın sürdürdüğüm üretim süreci içinde, elbette bazı çevrelerin "neler oluyor?" sokağımızda sorusunu sormalarına neden oldum farkında olmadan. Tam da bu zaman dilimine denk düşmüş olacak ki, 2010 yılında İzmir Büyükşehir Belediyesi'ne bir operasyon düzenlendi. İçlerinde üst düzey belediye bürokratlarının da bulunduğu 130 kişi hakkında gözaltı kararı verildi. Aralarında benim de olduğum birçok bürokrat ve kişi tutuklandı. Benim payıma 9 ay tutsaklık düştü. Tam bir siyasi operasyon oldu-

ğunu bilmem söylememe gerek var mı?

2010-2011 yılları arasında İzmir Buca Cezaevi'nde yatarken "Avluda Kuş Sesleri" kitabını yazdınız ve Ceyhan Atuf Kansu Şiir Ödülü'ne layık görüldünüz. İçeride kaleme aldığınız bir başka kitap da Kuş Oyunları'ydı. Çocuklara yazdığınız şiirlerden oluşan kitap TOP Yayınları etiketiyle okurlara ulaştı. Kısacası mahpusluk sürecinde de üretmeye devam ettiniz.

Evet, Ataol Behramoğlu ağabeyin dizesinden yola çıkarsak, yaşadıklarımızdan öğrendiğimiz, öğreneceğimiz, yaşayacağımız daha nice güzellikler, sevinçler, acılar, hüznler, ayrılıklar, özgürlükler, aşklar, doğumlar, ölümler var ve var olacak. Yaşadığımız her "an" bize yeni "an"ları doğuruyor. Onları yaşayarak, hissederek, dokunarak, dinleyerek yeni şeyler öğrenecek, çocuk aklımıza yeni şeyler sokacağız. Yeni şarkıları, yeni çocuklarla birlikte söyleyeceğiz. Yeni dizeleri, yeni acılarla, güzelliklerle birlikte kuracağız. Çocuk ruhumuzu onlarla çoğaltacağız. Ben hep öyle yaşadım ve yaşamaktayım. Yaşadığım her yeni "an"dan bir yeni bir "şey", yeni bir "an" daha öğrendim. Yaşayarak ve öğrenerek sevindim, aşık oldum, büyüdüm, büyümekteyim. Şiiri de öyle yaşıyorum. Yaşamazsam öğrenemiyor, dokunamazsam hissedemiyor, ruhum dinlemezse sesini hayatımın, müziğim eksiliyor, yanlış nefes alıyor ömrüm. Bunlardan biri eksik olursa, şiirimin gökkuşağının bir rengi de eksik oluyor. O zaman da ömrümü eksik renkli bir gökkuşağı gibi yaşıyorum. Vay haline kendini gökkuşağı zanneden ömrüme o zaman.

İçerde disiplinli bir hayatım oldu. Yatmam, kalkmam, okumam, yazmam, aldığım nefes, hep biri disiplin içindeydi. Yazma olanağını, ranzamda kucağıma aldığım bir sunta parçasıyla bulabiliyordum. Ama başımda hep kuşlar, martılar, güneşler, tavşanlar, çiçekler, çocuklar oyun oynuyorlardı. Nerden geldiği belli olmayan ve bitmek tükenmek bilmeyen bir enerji hep ya-

SOMA CAZI

çocuktuk
yeraltı müziği dinlerdik
siyah bir kuğunun
beyaz tuşları gibiydik
sen çocuktun. ben
soma'da ölümdüm.

2.
yok öyle bir dünya küçüğüm
olsaydı yaşardı sığırık sürüsü
yaşardı çocukluğum
yaşardı iyi insan ölüsü.

3.
kaşları kömür bir berkin çocuğun nefesinde
çoğalıyor nefesim sen bilsen de bilmesen de.

4.
battım içine denizin kurşunlarına
bir dikişte içtim güvercinlerini ölümün.

5.
çember çevirdiğimiz düşlerimiz
çakıl taşlarını sektiren denizlerimiz
gölgesinde uyuyor
masallarında berkin'in
oysa nereden bileceksin
bir tek sen eksiktin
giden yılın gelen yıla
bir yılan gibi sarıldığını
nereden bileceksin.

6.
ah çocuğum!
bir ateşböceğinin
tutuşup eteğine
yanar mısın ömrüne?

7.
kaç kez söyledim
yıkandığımız kurşunları
sıkma şakaklarına
beter olur
ölüsü çocukların
çıkma sokaklara.

8.
kaşlarımdan salıncak
kurmak istedim
kaşlarının ortasından vurulan
adını bilmediğim çocuklara.

9.
mevsimleri rüzgâr sanan
yalınayak bir çocuğun kaşları
usulcacık sundu boynunu
kar çiçekleri celladına.

nımdaydı. 30 kişilik koğuştta, 60-80 kişi kalıyorduk. Her mahkum, ayrı bir dünya, ayrı bir hayat ve film şeridiydi. 30 adımlık beton avlumuz, nefes aldığımız cennet bahçemizdi. Betonun delen incir ağacımız, pet su şişelerinde yetiştirdiğimiz soğan cücüklerinden yaptığımız yemyeşil pencere pervazı bahçemiz, yazın lastik kovaları doldurarak avlunun güneşinde ısıttığımız banyo suyumuz, ranza komşum beş kişinin katili Turgutlu canavarı, karda avluya pike yaparak dans eden sığırık sürüleri şiirim ve sevincimin nedeni oluyordu. Yüzümün devamlı gülümsüyor hali ve elimdeki kalem ve kağıt, koğuşa dağıttığım Ahmed Arif'in "Hasretinden Prangalar Eskittiğim" kitabı, gençlerin bana "şair dayı" takma adını vermesine

neden oldu. Eşim Azime'nin her hafta, her biri kitap oylumundaki, içi enerji, hayat, güzellikler, aşk ve dünyanın renkleriyle dolu mektupları birikti birikti ve sonunda aldığım nefesle çoğalarak sonunda "Avluda Kuş Sesleri" ve çocuklar için yazdığım "Kuş Oyunları" adlı iki kitabımın nedeni oldu çıktı geldi hayatıma.

'O Güzel Narin Gelin' isimli ilk kitabınız 1982'de yayınlandı. O yıllardan bu yana yayıncılık hayatında neler değişti?

Hayatımız nasıl değiştiyse, yayıncılık hayatı da öyle değişti diyebilirim kısaca. Samimiyetler, aşklar, içtenlikler, dostluklar, geceleri kalkıp tuşlarına dokunup sesini dinlediğimiz daktilomuz

gibi birer birer çekip gittiler hayatımızdan. Profesyonel ilişkiler, alınıp satılan mallar, pazarlanan kalemler, silgiler, içtenliklerin, samimiyetin ve aşkların yerini almaya başladı, hızla. Parlatılarak pazarlanan ve her biri ekonomik değer olarak hedef kitleye kilitlenen mallar (kitaplar) hayatımızın raflarında yer alıyor kararlılıkla. Vahşi kapitalizmin bu kaçınılmaz eylemi karşısında yapacak bir şey yok değil aslında. Biz bildiğimiz şeyleri yapmaya devam edeceğiz. Sevdiğimiz bir denizin veya gökyüzünün kıyısında, balık ağlarının gözeneklerine ve kedilerin kirpiklerine tutunarak, ölümlere ve acılara inat, sevmeye, aşık olmaya, şiire ve müziğe, dansa ve hayata tutunmaya devam edeceğiz kararlılıkla. □

Bedensiz Organlar ya da bir Deleuze okuru olarak Žižek

Kendi terminolojisi ve kavramsal düzlemi içerisinde bir tutarsızlık olmamasına rağmen, Žižek'in bu uğraşı, Deleuzecü mefhumları Lacancı ve Hegelci terminolojide temsil etme ihtiyacı, onun bu kitaptaki projesinin sınırlarını belirliyor.

Yağız Ay

Şüphesiz ilginç bir karşılaşma Žižek ve Deleuze'ünki. Çok temel bir felsefi problem, daha doğrusu bu problemi aşmanın iki farklı yolu, Kantçı keşfe verilen iki farklı cevap ve onun ötesine geçmenin iki farklı yolu bu karşılaşmayı ilginç kılıyor. Deleuze, *Nietzsche ve Felsefe*'de bir düşünürü anlamamanın yolunun onun eleştirdiği şeyleri anlamaktan geçtiğini yazar.¹ Bu açıdan Žižek ve Deleuze'ün karşılaşması iki düşünürü de izleyen ve onların kavramlarını kullanarak bir şeyler yapmak ya da yıkmak isteyenler için müthiş bir önem kazanır. Žižek, neredeyse Deleuze'ün gerek tek başına gerekse Guattari'yle beraber yazdığı kitaplarında şekillenen bütün düşüncesine zıt bir konumdan konuşur. Savaş sonrası Fransız düşüncesinin lanetlenen bir figürü olan Hegel'i diriltmekte, onu yine Fransa'nın anti-psikiyatri ortamında itibarını epey kaybedecek olan psikanaliz teorisiyle beraber okumayı önermektedir: böylelikle bu okumanın iki tarafı da bir nevi "günahlarından arındıracağını" önermektedir.² Ancak Žižek'in Deleuze düşüncesine yönelik bu zıtlığı neredeyse "sapkın" denilebilecek bir zıtlık olarak karşımıza çıkmaktadır. Zira onun nev-i şahsına münhasır Hegel yorumu, birçok klasik Hegel yorumcusunun çizdiği figürden ayrılmak ve onları epey sınırlandırmakla beraber, terimlere içkin bir çatışmayı reddetmekte ve dahası terimlerin kendilerinin diyalektik süreç içerisinde ortaya çıkan retro-aktif illüzyonlar olduğunu savunmaktadır.³ Hegel'i "mutlak Bilginin peşine düşmüş bir deli" imgesinden çıkarıp önu açık bir dünyayı ve potansiyellikleri düşünmeye yerleştirmektedir. Bununla birlikte Žižek'in Hegel'e yaklaşımı da hem klasik Hegel uzmanlarına hem de Jameson ve Pippin gibi daha radikal yorumcularla kıyaslandığında alışlageldik değildir. Žižek, Hegel ve Lacan'ı, sanki şizofrenik bir süreç içerisinde eritmekte, birini öbürünün içerisinde kaybetmektedir; oradan yeni bir düşünce-oluş çıkarmaktadır.

Bu açıdan Žižek'in Hegel'i, yazısındaki "Hegel-Oluş'u", Deleuze'ün felsefesinin karşısına aldığı türden bir Hegel'in uzağına, Deleuze'ün fark ve oluş felsefesinin

ise nispeten daha yakınına düşmektedir: Žižek'in Deleuze'ün saf farkını andıran türden bir saf paradoksu öne çıkaran, sentezlemenin aksine olumsuzluğu ve farkı korumaya çalışan bir Hegel'dir. Yine de Deleuze'ün kurduğu "karşı-felsefe tarihi," felsefe tarihinin içindeymiş gibi gözükken ama onun dışarısında kalan Bergson, Spinoza, Leibniz, Nietzsche gibi filozoflar Žižek'in eserinde pek meydana çıkmaz; çıktıkları zaman da çoğunlukla olumsuz bir açıdan olur bu.⁴ Žižek'in felsefe tarihi, kendi özetiyle "Kant'la başlayıp Hegel'le biter." Sözünü ettiğimiz "sapkın zıtlık" bu açıdan önem arz ediyor. Žižek, Deleuze'ün karşısına aldığı bir düşünceyi, psikanaliz aracılığıyla saptırarak Deleuze'ün düşüncesine varmaya çalışır. Ve çift kutuplu işleyen bir süreçtir bu, çünkü yine Deleuze'ün karşısına aldığı psikanalizi de Hegel (ve öbür Alman İdealistleri) aracılığıyla saptırır. Bu çift kutuplu sapkınlık, "iki sapkınlık rejimi" de denilebilir, Žižek, felsefeye ait bir kavramı psikanalitik teoriyi kullanarak ya da tersi bir şekilde saptırır, bağlamlarını sarsarak *détournement*'a uğratmakta (suistimal etmekte) ve bu sayede her seferinde anlamı yüzeyde yeniden üretir. Hegel çoğu zaman yeteri kadar Hegelci olmamakla, Lacan da yeteri kadar Lacancı olmamakla suçlanır. Metodolojik olarak sapkınlık, Hegelci terimlerle "dünyanın gecesi," Žižek'in düşüncesini etrafıca saran yegâne üst-sınır olarak gözükür. Bu noktada dahi Žižek ve Deleuze tuhaf bir akış içerisinde. Bütünüyle farklı noktalardan ve farklı projelerle yola çıkan bu iki düşünce belli noktalarda kesişir bazı noktalarda da tamamen ayrı düşer, aralarındaki gerilim sürekli canlı kalır. Tam da bundan dolayı bu karşılaşma ilginçliğini her daim korur; fakat ne kadar ilginç olursa olsun, bu onu iyi ve neşeli bir karşılaşma yapmak için yeterli görünmüyor.⁵

Arkadan yaklaşmak

Artık Deleuze üzerine yazılan her kitapta bahsinin geçmesi olmazsa olmaz haline gelmiş Deleuze'ün monografilerindeki filozoflara yaklaşımını tanımlamak için kullandığı "arkadan yaklaşmak" terimini Žižek de benimser; fakat bu terimin

Berdensiz Organlar, Slavoj Žižek
Monokl Yayınları, 2015

bahsinin geçtiği Deleuze'ün kendi düşüncesinin bazı mühim noktalarını ince bir berraklıkta özetlediği "Sert Bir Eleştirmene Mektup"⁶ metnini kavramaktan çok uzaktadır. Bu muazzam metninde Deleuze, yazarlar hakkında düşünürken kendini onlara arkadan yaklaşır canavar ama yine de onların olduğu belli olan bir çocuk peydahlarken hayal ettiğini söyler. Bu çocukların kimden olduklarının belli olması gerekir çünkü yazarlara söylemeyecekleri bir söz söylenmemelidir; bir yandansa birer canavar olmak durumundadırlar, çünkü Deleuze'ün oldukça keyif aldığını söylediği gizli zevklerin, zorla girmelerin, ırzına geçmelerin, haneye tecavüzün ve merkezleştirilmelerin bir sonucudurlar; lekesiz bir doğumdur bu:

Deleuze'ün kendisine arkadan yaklaşmaya ve onun ırzına Hegelci bir şekilde geçmeye neden çalışmayalım ki? İşte bu elinizdeki kitabın nihai hedefidir. Hegel'in hayaletinin Deleuze'e arkadan yaklaştığını sahnelediğimizde nasıl bir canavar ortaya çıkardı?⁷

Žižek bu hedefini açıklarken Deleuze'ün sözünü ettiği türden bir "arkadan yaklaşmak" ile pek ilgilenmez, onun kötü bir taklidini sunar. Bahsinin geçtiği üzere

Deleuze yazarlara basit bir duhul etmeden söz etmez, onlara arkadan yaklaştığını hayal ettiğini söyler (*Je m'imaginerais arriver dans le dos d'un auteur*). O halde Žižek, bu "arkadan yaklaşma" meselesini ele alırken iki önemli hataya düşer: İlkin hayal etme edimini ortadan kaldırarak yerine sahnelemeyi, yani hayal gücünün çoğul oluşlarının yerine gerçekliğin katı ve kapalı varlıklarını geçirmektedir; ikincileyin Žižek, Deleuze'e kendisi arkadan yaklaşmamakta ama Hegel'in hayaletini yaklaştırmaktadır; dolayısıyla Deleuze'ün yaklaşımının aksine kendi konumunu terk etmekten sakınarak bu karşılaşmaya girer.⁸ Bu durum onun bir sayfa sonra kitabın bütün argümantasyonunu özetleyecek nitelikteki bir iddiayı savurmasına olanak sağlar: "Hegel = Deleuze"⁹

Bu iddia, sapkın bir kıskırtma, Deleuze'ün kendini Hegel'e göre konumlandırışı göz önüne alındığında kabul edilemez gözükür; gelgelelim Deleuze'ün yazımında Hegel'in oldukça silik bir figür olarak karşımıza çıktığını unutmuşuzdur: Deleuze'ün sözünü ettiği öbür filozoflara kıyasla neredeyse hiç üzerinde durulmayan, her zaman satır aralarında bahsi geçip aniden kapanan biridir Hegel.¹⁰ Žižek, Deleuze'ün yazımındaki bu Hegel eksikliğini üzerine gitme ve bu eksikliğin özünde Deleuze'e içkin bir Hegelcilik olduğunu gösterme amacıyla olsa da eşitlik gibi görünen Deleuze'ün "aşkınsal empirisizminin" saf oluşa içkin akışı ve Hegel'in özneye içkin boşluğun kırılmalarına ve tutarsızlığa (Lacan'ın daha sonra pas-tout diyeceği) tabi tutulmuş varlığı, varlığın olumsuzluğu arasındaki sözde bağıntıdır. Hegel'in olumsuzluğu oluşa içkin olmasına rağmen Deleuze ve Guattari'nin *Felsefe Nedir?*'de (ki Žižek'in kitap boyunca yüzleşmekten itinayla kaçındığı metinlerden biridir bu) tanımlandıkları üzere İdeaların (Platon ya da Hıristiyanlığın Tanrısı) ve öznenin (Descartes ve Kant) aşkınlığıyla beraber üçüncü bir aşkınlık tipi vardır ki o da öznedeki gediğin ya da parçalanmanın aşkınlığıdır.¹¹ Dolayısıyla Žižek bu noktada içkinlik planı üzerinden Hegel'i Deleuze ile eşleştirme, daha doğrusu birini öbürüne indirgeme gayretinde olmasına karşın bir yanda tu-

> KİTAP

tarlılık/içkinlik planı (*plan de consistance/immanence*) öbüründe tutarsızlık/olumsuzluk (*pas-tout/negativité*) vardır; Žižek bu devasa ontolojik ayrımı görmezden gelir.¹²

Žižek'in imkânları ve limiti

Bu noktada Žižek'in yaklaşımında sirayet etmeye başlayan çok daha derin ve temel bir sorunun izlerini görebilmekteyiz. Örneğin, Žižek'in kitap boyunca kullandığı ve Deleuze'e bakışında çoğu argümanını şekillendiren başka bir iddiayı ele alalım: Žižek, Deleuze'ün en kötü kitabının *Anti-Ödip* olduğunu ve erken döneminde verdiği yapıtlarındaki (*Fark ve Tekrar*, *Anlamın Mantiği*) düşüncenin Guattari'nin etkisinde kaybolup gittiğini söylüyor.¹³ Her şeyden önce *Anti-Ödip*, tek başına Deleuze'ün değil, Deleuze ve Guattari'nin bir kitabı; hatta ondan da fazlası. *Anti-Ödip*'ten 8 yıl sonra yazdıkları Bin Yayla'nın başında *Anti-Ödip*'i iki kişi yazdıklarını, fakat her biri kendi içlerinde çok daha fazla kişiyi barındırdığından bunun oldukça kalabalık bir süreç olduğunu yazacaklardır.¹⁴ Burada elimize Žižek'in çantasında yer almayan bir kavram geçiyor: tek kişinin kalabalığı, yani Deleuze'ün Badiou'yle uyumsuzluğunun da merkezinde yer alan bir kavram, çoğulluk (*multiplicité*). Žižek'in *Anti-Ödip*'in "Deleuze'ün en kötü kitabı" olduğu şeklindeki ısrarı tam da bu çoğulluğu kabullenmek istemeyen dogmatik bir düşüncenin imgesi. Deleuze'ün Guattari'yle olan çalışmalarını hep ikisinin "arasında" (*au milieu*) gerçekleştiğini, hangi pasajın kimin yazdığı ve hangi kavramı kimin ortaya attığının belirsizleştiğini, ikisinin de yazının içerisinde kişiliksizleşip tekillendiğini ve yazdıkları kitapların bütün bu oluş dünyası içerisinde gerçekleşen çoğullukların maddiyatı olduğunu vurgulaması, bu türden bir dogmatik düşünceye karşı yeni bir düşünce imgesini savunmanın gerekliliğini gösterir.

Dahası *Anti-Ödip*'in Guattari'yle beraber yazıldığı ve temelde Guattari'nin Deleuze'le karşılaşmadan önce üzerine çalıştığı bir takım kavramları (arzulama-makineleri bunun en başında yer alır) yoğun bir şekilde kullandığından Deleu-

ze'ün önceki eserleriyle bir sürekliliğinin olmadığı yapılabilecek basit bir hatadır. Žižek'in öve öve bitiremediği *Fark ve Tekrar*'ın üç pasif zaman senteziyle *Anti-Ödip*'in üç sentezi arasındaki bağlantı bir yana, çeşitli Deleuze yorumcularının gösterdiği üzere Deleuze'ün ilk metinlerinden Hume monografisi *Empirisizm ve Öznellik* dahi *Anti-Ödip*'le tutarlılık içerisindedir.¹⁵ Felsefeyi düşünce krizleri ve "volkanik patlamalar" üzerinden bir tutarlılık/içkinlik uzamının yaratılması olarak gören bir düşünürün bir kitabını eserlerinin bütününden soyutlayarak ve kavramsal tutarlılığını reddederek "kötü" diye yaftalamak Žižek'in hali hazırda yorumladığı düşünürle ilgili ciddi problemleri olduğunu gösteriyor. Lacan'ın *Anti-Ödip*'e ilişkin ikircikli yaklaşımı¹⁶ ve Žižek'in kendisinin de dikkat çektiği üzere geç dönem seminerlerinde Deleuze ve Guattari'yle kesişen kavramlara rastlanması, üstelik Žižek'in Sloterdijk'in sinizm anlayışı üzerinden kavramsallaştırdığı ideoloji nosyonu ile Deleuze ve Guattari'nin *Anti-Ödip*'te medeni kapitalist makinenin işleyişini anlatırken sözünü ettikleri aksiyomatik arasındaki aşikâr ve incelenmeyi adeta talep eden bağlantı, önemli bir çalışmanın yolunu açabilecekken kaybedilmiş bir fırsat olarak kalıyor.

Bu türden bağlantıların üzerine gidip bir hakiki bir deneyciliğe başvurmadan Žižek, kitaplarında geliştirdiği Hegelci-Lacancı düşünce paradigması Deleuze ile karşılaştığı anda paranoyaya kapılıyor gibidir. Belki de bu tür bağlantıların üzerine gidip hakiki bir deneyciliğe başvurmaması bu yüzdendir. Önceden Hegel ve Lacan arasında yakaladığı karar verilemezliğin, bir-aradalığın şizo-oluş'u, yerini hezeyanın öbür kutbu olan paranoyaya bırakır. Ve bu noktada Žižek adeta bir despot gibi her şeyi göstergeleştirmeye başlar; bir yandan Deleuze'ün kavramlarını kendilerinininkilere eşlemeye çalışırken, diğer yandan henüz kavrayamadığı yeni oluşların esasında eskilere verilen yeni adlar olduğunu kanıtlamak için, başka bir deyişle farkı ortadan kaldırmak için seri bir tartışmaya girişir. Sözelimi, "virtüel" (zorlama bir çeviriyle "gücül") kavramı: Žižek kitabın henüz ilk sayfasında

virtüelin gerçekliği kavramının Lacancı terminolojide "Gerçek"e tekabül ettiğini söylerken¹⁷ hemen birkaç sayfa sonrasındaysa virtüelin Lacan'daki karşılığının "Simgesel" olduğunu belirtir.¹⁸ Kendi terminolojisi ve kavramsal düzlemi içerisinde bir tutarsızlık olmamasına rağmen, Žižek'in bu uğraşı, Deleuzecü mefhumları Lacancı ve Hegelci terminolojide temsil etme ihtiyacı, onun bu kitaptaki projesinin sınırlarını belirliyor.¹⁹

Žižek'in yazımında okuyucuların alışık olduğu, sayısız defa başvurduğu bir motif vardır: "Bu tam da şu değil midir?" Farklı uzamlardan kavramlar alıp onları ikisine de ait olmayan bir ara noktada buluşturduğunda ortaya çıkan durumu tarif etmek için kullandığı bir formülasyondur bu. Gelgelelim Bedensiz Organlar, önceki eserlerine kıyasla bu kavramların serbest uçuşunun ve kaçışının önüne geçmek için çaba harcıyor neredeyse. Žižek sanki önceki kitaplarına kıyasla burada kendi felsefi duruşunun mutlak doğruluğunun verdiği bir eminlikle Deleuze'le otantik anlamda bir karşılaşmaya, hesaplaşmaya, karşılıklı bir kayboluş ve kaçış sürecine girişemiyor. Aksine kitabı uzun bir indirgeme ve eşleme (hatta "aynalama") sürecine ya da oyununa dönüştürerek Deleuze'ün o sert eleştirmene verdiği cevapta yazdığı gibi "onu eleştirdiği şeye dönüştürebilmek için elinden geleni yapıyor;" hayal gücü kıt bir realist haline geliyor. İki düşünür arasında bir karşılaşmanın her zaman bir kör noktada gerçekleşeceğini yazıyordu Deleuze²⁰; bu durum geçerliliğini Žižek ve Deleuze için de korumakta. □

1 Gilles Deleuze, Nietzsche ve Felsefe (çev. Ferhat Taylan), Norgunk, 2000.

2 Žižek'in bu felsefi izleği kuşkusuz "mükemmel bir anti-felsefeci olan Lacan'dan geçmeden günümüzde felsefe yapmanın imkansızlığından" söz eden Alain Badiou'yu anımsatmaktadır. Bkz. Alain Badiou, Manifesto for Philosophy, Londra: Verso, 1999, sf. 84.

3 Slavoj Žižek, "A modest rejoinder," <http://www.newstatesman.com/culture/2015/03/slavoj-zižek-modest-rejoinder> (Erişim Tarihi: 14/11/15)

4 Bkz. Slavoj Žižek, Olumsuzla Oyalanma: Kant, Hegel ve İdeoloji Kritiği, İmge, 2011.

5 Tıpkı Žižek'in kitabının başında temel tartışma hattını izlediğini söylediği Badiou'nün Deleuze:

La clameur de L'Être ("Deleuze: Varlığın Feryadı") kitabı gibi. Badiou ve Deleuze arasındaki uyumsuzluk bu yazıda tartıştığımız kitaba yol göstermesi açısından için önem taşısa da ne yazık ki onun sınırlarını aşmaktadır. Zira bu uyumsuzluk yalnızca çağdaş felsefe değil fakat hem felsefeye hem de çağdaşlığa dair bir yoğun sorgulama içerisinde kavranabilir ancak. Eric Alliez'in de belirttiği gibi şimdiye dair bir tasavvuru olan bir felsefe, başka bir deyişle şimdinin bir ontolojisi olarak çağdaş felsefe Badiou ve Deleuze arasındaki bir ontolojik gerilim fikrinden yola çıkarak düşünülebilir ve düşünülme zorundadır. Bkz. Eric Alliez, De l'impossibility de la phenomenologie: Sur la philosophie française contemporaine, Paris: Vrin, 1995.

6 Gilles Deleuze, "Lettre a un critique severe," Pourparlers: 1972-1990, Paris: Minuit, 2003, sf.11-23

7 Slavoj Žižek, Organs Without Bodies: On Deleuze and Consequences, Londra: Routledge, 2003, sf. 48

8 Burada Terrence Blake'in "Sert Bir Eleştirmene Mektup" üzerine blogunda yazdığı yazı dizisini temel alıyorum <https://terenceblake.wordpress.com/2015/11/03/notes-on-deleuzes-letter-to-a-severe-critic-1-against-Žižek/> (Erişim Tarihi: 14/11/15)

9 Žižek, Organs Without Bodies, sf. 49

10 Deleuze'ün Hegel'e yaklaşımıyla ilişkin Bkz.

Hakan Yücefer, "Deleuze'ün Anti-Hegelciliği" Göçebe Düşünmek içinde, der. Ahmet Murat Aytac ve Mustafa Demirtaş, İstanbul: Metis, 2014, sf. 110-49

11 Gilles Deleuze ve Felix Guattari, Qu'est-ce que la philosophie? Paris: Minuit, 1994, sf. 46. (Gilles Deleuze ve Felix Guattari, Felsefe Nedir?(çev.Turhan Ilgaz) YKY, 2006.)

12 İlginç bir şekilde "Hegel = Deleuze" değil, fakat "Žižek'in Hegel'i = Deleuze" belki daha faydalı bir formülasyon olabilir. Žižek'in temel eseri Hiçten Az'dakifelsefi projesi içerisinde uğraştığı "Hegel'i Lacan aracılığıyla tekrar etmek," "Bugün Hegelci Olmak Ne Anlama Geliyor?" gibi meselelerin olduğunu söylerken sanki uzaktan Deleuze'ü yankılamaktadır

13 Žižek, Organs Without Bodies, sf. 21.

14 Gilles Deleuze ve Felix Guattari, Mille plateaux: capitalisme et schizophrénie 2, Paris: Minuit, 1995, sf. 1.

15 Bkz. Ian Buchanan, Deleuze ve Guattari'nin Anti Oedipus'u (çev. Fahrettin Ege, Hakan Erdoğan), Bilim ve Sosyalizm Yayınları, 2014; ve Joe Hughes, Deleuze'den Sonra Felsefe (çev. Fahrettin Ege) Bilim ve Sosyalizm Yayınları, 2014.

16 Anti-Ödip'te sanılanın aksine Lacan'a bir saldırıdan ziyade Lacancılar bir saldırı olmasıyla beraber Deleuze'ün aktardığı bir anekdota göre Anti-Ödip'in çıkışının ertesindeki bir buluşmalarında

Lacan, Jacques-Alain Miller haricinde bütün öğrencilerinin işe yaramaz olduğunu ve asıl ihtiyacı olanın Deleuze gibi biri olduğunu söylemiştir.

17 Žižek, Organs Without Bodies, sf. 1

18 A.g.e., sf. 4

19 Bu tutumun yalnızca, Žižek'in her yıl yazdığı kitap sayısı göz önüne alındığında nispeten eski bir eseri olan Bedensiz Organlar'da sınırlı kaldığı söylenemez. Daha güncel eserlerinden Hiçten Az'da Deleuze'ün felsefesini şekillendirenin temel öğenin aktüel ile virtüel arasındaki "çatışma" olduğunu söylerken, Absolute Recoil'de Deleuze'ün arzu mefhumunu tartıştığı ufak bir bölümde onun Lacan terminolojisindeki karşılıklarını bulup belirli bir kalıba sokarak, arzu için ölüm dürtüsü, evcilleştirmeye çalışmaktadır: Aktüel ve virtüel arasındaki ilişki hem Deleuze hem de Bergson'un vurguladığı gibi hiçbir şekilde bir çatışma değildir; ve arzunun karşılığı ise kati surette ölüm dürtüsü olamaz çünkü ölüm dürtüsü nihayetinde yaşamın olumsuzlanması, bir aktif nihilizm halidir: Deleuzecü (ve tabii Spinozacı) anlamıyla arzuysa epey bir yalınlaştırılmış haliyle söylersek yaşamın olumsuzlanması ve yaratmayı, yani kusursuz bir anti-nihilizmi ifade eder.

20 Aktaran Daniel Smith, "Jacques Lacan: The Inverse Side of Structure" Essays on Deleuze içinde, Edinburgh: Edinburgh University Press, 2012, sf. 313

Forum du Champ Lacanien Türkiye İnisiyatifi

Psikanalitik Çalışma Günleri 1

"Psikanalizde Semptomun Güncel Biçimleri"

Saint Benoît Lisesi'nin katkılarıyla

Tarih: 10 Ocak 2016 Pazar

Saat: 09:00 - 18:30

Yer: Saint Benoît Lisesi, Karaköy, İstanbul

Konuşmacılar:

Luis Izcovich, Zehra Eryörük,
Özgür Öğütçen, Ceren Korulsan

Ücret: Tam 100 TL, Öğrenci 50 TL

Kayıt ve iletişim için

lacanciforum@gmail.com adresine
e-mail atınız.

Etkinlik dili Türkçe ve Fransızcadır. Ardışık çeviri yapılacaktır. Şu anda Fransız liselerinde okuyan öğrenciler ve bu öğrencilerin velileri ile bu liselerin öğretmenleri için toplantı ücretsizdir.

Yazmak despotizmdir okumaksa demokrasi

Kitap ve okur arasındaki mahrem alan tek kelimeyle kıymetli ve bireyseldir. Okurun kitap vasıtasıyla dahil olduğu bir sohbet yazarı ilgilendirmez, ta ki okur bunu yazara söylemeyi tercih edene kadar.

Philip Pullman

Guguk kuşları insani standartlara göre sorumsuzdur; yumurtalarını başka kuşların yuvalarına bırakırlar. Genç guguk kuşları ise yumurtadan çıktıklarında üvey kardeşlerini vicdansızca yuvanın ucuna doğru iterler; ayrıca sorumluluk sahibi üvey annelerinin getirdiği her suları mideye indirirler. Bize hiç de iyi bir örnek teşkil etmiyorlar. Elbette, gerçekten de burada ahlaki bir boyut yok: guguk kuşu böyle yapar çünkü böyle bir kuştur. Ve yuvayı yapan kuş yeni civcivi beslemez çünkü tutkuyla doluş taşmıştır: elinde değildir böyle yapmak. Böyle bir kuştur işte.

Gelgelelim ahlaki örnekler vermek için doğaya başvursak da, başvurmasak da, insanoğlu binlerce yıldır doğadan ahlaki örnekler apartmaktadır. Her şeyden ahlaki bir ders çıkarabiliriz: biz de böyle kuşlarız işte.

Süleyman'ın Özdeyişleri'nde dendiği

gibi: "Karıncaya git, mıymıntı; onun yollarını dikkate al ve bilge ol." Sabah erken uyanmaları için genç oğullarıma bu sözüm kim bilir kaç kez alıntıladım.

Guguk kuşuna geri döneceğim ama önce sorumluluğu tartışmak istiyorum. Toplumsal varlıklar, vatandaşlar, insan ırkının aynı türdeki üyeleri olarak hepimizin çeşitli biçimlerde sorumlulukları var ve ne türdeki şeylerin bu sorumlulukların üzerini örttüğü hakkında anlaşmazlığa düşeceğimizi sanmıyorum. Bize bel bağlayanlara göz kulak olmamız lazım. Elimizden geldiğince doğrucu ve samimi olmamız lazım. Ortak iyiyi aklımızda tutup o uğurda eylemeli ve ona zarar vermeme-miz lazım. Ve saire. Dindar olsak da, olmasak da; hümanist, Hıristiyan, Yahudi, Müslüman, Hindu veya Budist olsak da olmasak da bu gibi şeylerin yüzde doksanında muhtemelen mutabık kalırız. (Bir dine inanmazsan ahlaki olamazsın fikrini

sürdüren insanlar tabii ki zıralıyorlar.)

Dolayısıyla insanlar olarak ortak sorumluluğumuzu anlamak epey kolaydır – dediğim gibi, muhtemelen çoğunda mutabık kalırız. Ama ben bir yazarım ve kitap yazmak herhangi bir uzman bilgisini üstlenebileceğim yegâne şeydir. İnsanların bana telefon edip benden bir şey istemelerinin tek sebebi budur. Bu tarz para karşılığı yapılan şeyleri nasıl halledeceğimi biliyorum ve çoğu yazarın hapse gönderilmeden adalet ve güven içinde olduğu bir ülkede yaşadığım için yeterince şanslıyım. Başka yerlerde o kadar şanslı olmayan diğer yazarlara da gani gani adalet diliyorum.

Burada iyi bir yurttaş olmanın üstünde ve ötesinde özel bir sorumluluk var, bu da benim olduğum türde bir yazar olmakla beraber geliyor. Yazarın özel bir insan ya da üstün bir yurttaş olmamasını sorgusuz sualsiz kabul ediyorum. Bir yurttaşın tüm normal sorumluluklarına sahibim. Fazladan gelen sorumluluklar özel biri olmamdan değil, özel bir şeyler yapmamdan ileri geliyor.

Yazarların diğer yazarlara karşı sorumlu olduğunu düşünürüz. Kötü muamele gören veya adaletsiz bir biçimde hapse tıkanan meslektaşlarımız için ses yükseltmek ya da ister özünde siyasi, dini ve günümüzde olduğu üzere ticari olsun, her türlü adaletsizliğe veya baskıya karşı ses yükseltmek güzel bir şeydir. Ama bundan da önemlisi, ifade özgürlüğünü reddeden rejimlerin tehdidi altında olan yazarlar da , yalnızca banka hesaplarını değil, özgürlüklerini ve bazen de hayatlarını tehlikeye atan yazarlar da var. Böyle bir tehlikede yaşamayan bizler, bu koşullar altında çalışan yazarlara olsa olsa saygı duyabiliriz ve onları elimizden geldiğince destekleyir, onlardan ilham alabiliriz.

Toplumda şair Dylan Thomas'ın zanaat veya kasvetli sanat dediği yere yönelik bir sorumluluk da vardır. Sanatın değerinin, üretildiği toplum için değeri nedir? Finansal olmanın ötesinde, bir şekilde önemli midir? Eskiden finansal mevzuları duyardık, "Sanat önemlidir çünkü ekonomimize yılda çok milyar pound getirir" diyen insanları duyardık. Bu yeterince önemli ama sanatın finansalla ölçüle-yecek başka değerlerinin de olduğunu da

söyleyebilmemiz gerekiyor. Genel olarak sanat, burada özellikle edebiyatı, öykü-yü, şiiri, tiyatroyu; gezi, tarih ve biyografi kitaplarını; bilim ve felsefe kitaplarını ve evet, dini kitapları kastediyorum, başka hiçbir insan faaliyetinin yapmadığını yapar ve güzel ve hatırlanmaya değer bir dilde insan olmanın ne demek olduğunu açıklığa kavuşturur. Toplumsal, ahlaki ve siyasi bir değer vardır sanatta ve bunu açıkça söylememiz gerek. Kavramları ve argümanları vermediğimiz sürece siyasetçiler sanat için bunları söylemeyecektir. O yüzden bunu bizim yapmamız lazım.

Eğitim. Biz yazarların sanatın – sadece sanatı öğrenmek değil, onu icra etmek, fiilen yazmak, resim yapmak, müzik çalmak – çocuklarımızın hayatının olmazsa olmaz bir parçası olduğunu da açık açık anlatması gerek. Sanatın deneyimi genişletme ve sarıhlaştırmakla, yeni olasılık, haz ve duygu dünyaları açmakla bir ilgisi var. Hikaye anlatan bizler bunu söylemeye hazır olmalıyız. Fonlar kesildiğinde, her tür sanatın, çocuk tiyatrosunun, müzik eğitiminin ve müzik enstrümanlarının, öğrencilere yazarlardan ve şiirler vasıtasıyla öğretilen şeylerin fonları kesildiğinde, sesimizi çıkarmalıyız. Bütün bu güzel şeyler tehdit altında çünkü paradan sorumlu insanlar parayı bu şekilde harcamakta hiçbir ivedi finansal çıkar görmüyor.

O yüzden eğitimin uzun erimli bir iş olduğunu aklımızdan mutlak surette çıkarmamalıyız. Bazen yıllar arka sırada oturan gürlülcü çocuğun, hiç konuşmayan mıymuntı kızın karşısında geçecek olan yıllarda, öğrenciler o tatsız Kasım öğleninde, on üç yaşlarındayken diğerlerinden farklı bir şiir, öykü ortaya çıkacak ve onlara hitap edecektir. Bütün zaman boyunca öğrencilerin zihnine ekilen bu tohum sessizce bekleyecek güç toplayacak ve doğru koşullar oluştuğunda filizlenmeye başlayacak. Sonra da büyüyecek, gün ışığına çıkacak ve şiirin kelimelerini veya hikayenin öyküsünü hatırladıkça çiçeğe dönüşecek. Ve nihayet içinde oldukları ilişkiyi, yaptıkları işi, yaratmadıkları bir dünyada insan olarak sahip oldukları zorlukları bir şekilde anlayacaklar. Ansızın bir kalıpları ve kendilerine açıklayacakları duyguları ve düşünceleri olacak. Sanatın eğitimdeki tek gayesi bu-

dur. Bunu biliyoruz ve böyle yapmalıyız.

Peki ya yazarın topluma karşı sorumluluğu? Okura karşı sorumluluğu? Onlara karşı bir sorumluluğumuz var mı? Yayıncılar muhtemelen, evet, toplumu elbette göz önünde bulundurmalıyız, işimizi elbette piyasanın istediği şekilde yapmalıyız diyecektir. İşte yayıncıların bizden yazmamızı istedikleri ve yayımlamaya çalıştıkları şeyler bunlar. Ama benim şahsi duygum şu: yazdığım şeyler okurların umrunda değil. Onların alanında satın veya ödünç olarak okumak ve sonra okuduklarını beğenirlerse diğer kitabımı satın almak var. Onların işi bu. Ne yazacağıma dair tavsiyelerini, üzerinde çalıştığım işimle ilgili düşüncelerini veya gelecekte ne yazacağıma ilişkin önerilerini istemiyorum.

Ama kitap bir kez yayımlanınca tüm siyasi veçhe değişime uğrar. Yazmak despotizmdir, okumaksa demokrasi. Okur bir kez kitabı açtığında seçim kabini kadar mahrem ve gizli bir yere girerler. Eğer pusulaya ne bastığını görmek için elinde tüfekte bekleyen bir asker varsa başında, bu demokrasi değildir; kime oy verdiğini kimse bilmediği zaman demokrasidir. Bu yüzden demokrasinin okumakla ilgili. Kitap ve okur arasındaki mahrem alan tek kelimeyle kıymetli ve bireyseldir. Okurun kitap vasıtasıyla dahil olduğu bir sohbet yazarı ilgilendirmez, ta ki okur bunu yazara söylemeyi tercih edene kadar. Kitap okumanın doğru ve yanlış şekilleri olduğunda ısrar eden yazarlara hiç mi hiç katılmıyorum. “Yo, bunu tamamen yanlış anlamışsın; bir gram bile anlamamışsın; hiç de bu anlama gelmiyor, şu anlama geliyor.” Bazı yazarlar böyle. Ama nasıl yazdığının okurun meselesi olduğunu da, nasıl okuduklarının da benim meselem olduğunu da düşünmüyorum. Yazdığımın daha iyi de okuyabilirler. Yazarken görmediğim şeyleri görebilirler. Yazarın kendi çalışması hakkında bildiği şeye ilişkin okurun serbest tepkisini kısıtlamak yazarın özgürlük ihlalidir. Okumak özgür olmalı.

Ama yazarın diktatör, tiran ve despot olması onların tamamen kafasına göre hareket ettiği anlamına gelmez. Sadece yetki sahibi olduğu anlamına gelir. Bir sonraki sorumluluğa göz atmak istiyorum. Çalışmayı ciddiye almak, işte mesele

bu. Bitirmesi yıllar sürecek olan bir görevi üstleniyorsak ve tahayyülümüzün, hafızamızın, aklımızın ve dayanıklılığımızın her parçasına katkıda bulunuyorsak eğer, çalışmamıza ıvır zıvır gibi davranmamız gerek. Kaldı ki davranabileceğimizi de düşünmüyorum. Roman yazmak gibi ciddiye aldığımız bir şey olmalı bu uzun görev. Bunu yaptığımız vakit, istesek de istemesek de kendi ahlaki doğamızı buluruz. Elimizde değil.

Bu da başka bir soruyu beraberinde getiriyor. Yazar angaje olmalı mı? Siyasi, toplumsal veya dini bir nedene renkleri kullanma biçimi gibi adamalı mı kendini? Şu ya da bu siyasi konum hakkındaki kanaatimizi ifade etmek ve somutlaştırmak için mi yazmalıyız? Örneğin, hümanist bir yazar mı olmalıyız? Bir kurgu yazma sürecince bilinçli bir şekilde hümanist değerleri ve fikirleri mi ön plana çıkarmalıyız? Yoksa edebi sanat, genel olarak sanat yalnızca sanat için mi olmalı?

“Sanat için sanat” en açık ve en tavizsiz ifadesini Oscar Wilde’ın Dorian Gray’in Portresi’ne yazdığı önsözde bulunan bir fikirdi. Wilde demişti ki, “Ahlaki veya ahlak dışı kitap diye bir şey yok. İyi ve kötü yazılmış kitaplar var. Mesele bu.” Ama bu hikâyeyi okursak, çok daha farklı bir şey söylediğini fark ederiz. Kötü ruhlu davranış, der hikâyeye, bizi yozlaştırır ve yok eder. Ahlaki bir boyutu olan eylemlerin ahlaki sonuçları vardır.

Aslında Wilde’ın biraz önce açıkladığım konumda yer aldığını düşünüyorum: büyük ve karmaşık bir görevle karşı karşıya kalmış halde, uçarıktan uzakta – görevi ciddiye alıp tamı tamına yapması gerek. Bu da demek oluyor ki, kendi doğasının her yönüne angaje olacak, en sıkı biçimde benimsediği ahlaki ve etik ilkelere tutunacak, onları reddediyormuş gibi görünse bile.

Angaje olma sorusuna geri dönelim: yazar sadece siyasi olanı, dini olanı değil, özellikle de yazdığı kitaplardaki doktriner görüşleri bile isteye ön plana çıkarmaya çalışmalı mı? Bir nedenle başlayıp hikâyeyi ona mı uydurmamız lazım?

Benim durumum için cevap vermek pek kolay değil. Bir hikaye yazdığımında bilmem gereken çok şey olur. Tıpkı akşam

> KİTAP

çöküyormuş ve ışık gözden kayboluyormuşçasına, puslu belirsizlik yığınının içine giriyormuş gibi hissetmem gerek. Karakterler hakkında ne düşünüp ne hissetmem gerektiğini ve açıklayacağım olayların ne olduğunu bilebilseydim yolculuğa başlamak istemezdim çünkü yazmanın verdiği haz ve memnuniyet, yolda ilerlerken ortaya çıkıyor ve hepsi de kendilerini keşiflere göre ayarlıyor. Gençken kendime ait çeşitli kanaatleri yahut görüşleri içinde barındıran hikayeleri yazmaya çalıştım; bu öyküler sayfada ölü gibi duruyordu ve hareket etmiyordu. Patlak bir lastiği patlatmaya çalışmak gibiydi. Ortada hiçbir başarı da yoktu. Dolayısıyla bunu hissetmem gerekse de gerekmesi de yapamam, daha fazla denemem de. Bu şekilde çalışmak meşakkatli bir uğraştır, John Ruskin'in dediği gibi kölenin işi herhangi bir zevk tarafından yerine getirilmez, ödüllendirilmez. Bizim de mutlak surette zevk almamız gerekir.

Yazmanın zevkinin bir kısmını kullandığımız araç, yani dil oluşturur. Harikula-de, engin zenginliğe sahip, canlı olan bu dile karşı sahip olduğumuz sorumluluk hakkında kısaca konuşmak istiyorum. Dilin işleyiş biçimine ve dille olan ilişkimize dair bir kez bilinç kazandığımızda masum numarası yapamayız; dil bizim başımıza gelen bir şey değil, ona karşı nüfuzumuz da yok değil. Şayet insanlar iklimi etkileyebiliyorsa, biz de muhakkak dili etkileyebiliriz ve dili profesyonel biçimde kullananlar ondan sorumludur. Araçların sorumluluğunu üstlenmekten, iyi bir zanaatkârın çırağına öğrettiklerinden söz ediyorum: bıçakları bilemek, rulmanları yağlamak, filtreleri temizlemek.

Örneğin, hikaye anlatmak için dili kullanan bizlerin iyi bir sözlüğe bakarak kullanmak istediğimiz kelimelerin anlamından biteviye emin olması gerek; aslında farklı sözlüklerimiz var, yeni ve eski olanlar. Kelimeler değişiyor, onların da günümüzde anlamları olduğu kadar tarihleri var; bu tür şeyleri bilmek kıymetli. Bu sorumluluktan kurtulmanın, örneğin, gramerin belirli bir noktasından emin olmamanın, sözlük karıştırmanın ve işe uygun biçimde başlamanın bir zevki vardır. Ve her zaman dikkat eden yegâne insanlar olsak da, iyi bir şeydir bu; şayet

okurlar yanlış biçimin ne olduğunu bilmiyorlarsa bizim de doğru olanı yapıp yapmamamıza takılmazlar. Daha ilginç olmanın yanı sıra bana üzerinde uğraşmaya değer görünen şey bu.

Sorumluluk listemde sırada, ama dile de yakın olan şey, zanaatin kendisiyle ilgili. İşler iyi gittiği zaman iftihar etmemiz gerek. Eğer bir gizem hikayesi anlatıyorsak, kahramanın sahip olduğu bilgiyi okurdan sakınarak onu kandırmamamız gerek. Eğer geçmişte geçen bir senaryo yazıyorsak, diyalogun da en azından kostümler kadar otantik olmasını sağlamamız gerek. Diğer yazarların nasıl çalıştığına bakın. Ölü bir beyaz erkek olduğu için Anthony Trollope ile hiçbir ortak noktamız yok sanmayın. Eğer onun kitapları hala okunuyorsa bunun bir sebebi var; onu okuyup onu ayakta tutan şeyin ne olduğunu bulalım. O da bizim gibi bir hikaye anlatıcısıydı. Ondan ne öğrenebiliriz?

Aslına bakılırsa söz edeceğim son sorumluluğu iliklerimde hissediyorum: yazarların okuması gerek. Bir keresinde eski moda diye nitelediği şiirlere hiç ilgi göstermeyen bir şairle tanışmıştım. Eski dildeki kullanımları kimse anlamaz ki diyordu. Yalnızca zamanımız şiirlerinden, özellikle de hiç kimsenin bir seferde anlamadığı komik olanlarından hoşlanıyordu. Ona ezberden şiir bilip bilmediğimi sorunca bana deliymişim gibi baktı. Bundan neden rahatsız oluyordu ki?

Bana öyle geliyor ki bu genç adam muhtemelen önyargı geliştirmeden şiirle tanışacak kadar şanslı biri olmamıştı. Bense bu konuda şanslıydım: çocukken yaşadığım evde şiir kitapları vardı. Şiiri merak ediyordum, tam olarak anlamadan şiirleri okuyordum ama bir gizemin var olduğunun bilincindeydim. Hissettiğim duyguyu ve şu anda sahip olduğum deneyimi büyük şiirle karşılaştığım zaman ortaya koyabildim: şiir bir tür efsunculuk, adeta büyü işlevi görüyor. Sözcüklerin sesi ve müziğiyle ilgisi var şiirin. Ve elbette bu yüzden en iyi biçimde gözlerle olduğu kadar ağızla okunduğunda tadı çıkıyor. Gizem, efsunculuk, büyü gibi sözcükleri buna muhtemelen hiç de inanmayan hümanistlerin önünde bile kullandığım için bir hayli mutluyum. Deneyimi tanımlaya-

bilmemin en iyi yolu bu. Ayrıca bildiğimize karşı doğru olmak zorundayız.

Daha önce Dylan Thomas'tan söz ettim; bu sene yüzüncü yılı. Tıpkı diğer yazarlar gibi, o da ölümünden sonra saygınlığını yitirdi. 1953'te, 39 yaşındayken şiiri bazı eleştirmenler tarafından ziyadesiyle rahatına düşkün ve entelektüel açıdan ihtimamsız olarak görülmüştü. Fakat şiirin ne olduğunu ve nasıl işlediğini keşfetmek istediğim gençlik yıllarımda benim üzerimde büyük bir etkisi oldu. Galler'de yaşarken Dylan Thomas'ı okumak doğaldı. Okuduğuma çok memnunuzum.

Dylan Thomas'ın yanında pek çok şiir okudum. Shelley'i, William Blake'i ve bül-bülün şarkısını tasvir eden John Keats'i okudum, Coleridge'i ve Wordsworth'ü, hem antik hem de modern olan onlarcasını okudum. Görüyorsunuz, çok romantik. Romantik bir aşırıyım ben. On altı yaşında romantik bir mutedil olmanın anlamı yok, hiçbir mutedilliğin anlamı yok.

Tutkusunun nesnesine yeterince erişemeyen, mest olmuş, takıntı sahibi ya da dendiği üzere efsunlanmış birine aşık olurmuşçasına şiire gömüldüm. Şanslıydım da, zira bu muazzam şiirlerle kendi kendime tanıştım, beni şiirle çok az kişi tanıştırdı. Şiirle okulda ilgilenmedim. Onları analiz edip nasıl bir etkiye sahip olduğunu açıklamak veya yeniden yazıp düzyazıya dönüştürmek zorunda değildim. Şiirle olan karşılaşmalarım mahrem, gizli ve demokratikti. Bir, iki yıl sonra Milton'ın Kayıp Cennet'iyle karşılaştım ama şanslıydım: öyle bilge bir öğretmen bana rehberlik etmişti ki, bizi sürekli şiir dinletirdi ve bize açıklamadan önce yüksek sesle okurdu.

Burada hoş tesadüflerin, şansa bağlı hoş keşifler yapma melekesinin önemini vurgulamak istiyorum. Adeta orada duran şiiri bulacak kadar şanslıydım. Şiiri oradan alıp kendim için keşfetmeye başladım. O esnada hayatımın geri kalanı da şiire duyarsız kalamadı. Öğretmenler ve evebeynlerin şeyleri etrafta öylece bırakması ve çocukların kafasını ütülememesi son derece önemlidir. Arka planı muhteşem şeylerle – müzik, resimler, öyküler, bilim kitapları – doldurup, yoldan çekilip hiçbir şey söylememek gerek. Ama okullarda bunu yapamıyoruz; her karşılaşma önceden

planlanmış olmalı, bunun kayda değer bir çıktısı olmalı ve çalışma kurallarına uygun olmalı. Yani konuştuğum genç şairin benim gibi şiirle tanışma şansına erişmemiş, gizemi ilk elden deneyimlememiş veya T.S. Eliot'ın ifadesiyle şiiri anlamadan önce onun iletişim kurduğunu hissetmemiş olmasına belki de şaşırمامam gerek.

Ama ben şanslıydım ve bunları yaparak hayalgücümün evde olduğunu öğrendim. Evde mükemmel bir şüphe ve belirsizlik durumunda olduğumu öğrendim: işte bu durumdayken yazmaya başlıyorum. Alacakaranlıkta nesnelere nasıl göreceğimi biliyorum. Hayaletlerle, büyücülerle ve gizemle – tek kelimeyle, fantaziyle – iç içeyim. Bu şeyleri anlıyorum, onlarla beraber evdeyim, rahatlıkla çalışabiliyorum ve doğamın her parçası yazma görevini yerine getirmekten memnun.

Aklıma bir hikaye fikri geldiğinde onu nasıl tanıyacağımı öğrendim. Az önce söylediğim gibi bu fikir bana bir tema ya da neden olarak gelmiyor; bunun yerine aklıma bir resim geliyor. Bulunmaması gereken bir odaya giren, etrafa bakınan ve biri geldiği için saklanmak zorunda kalan bir genç kız olabilir bu. Ya da yorulmuş ve korkudan bembeyaz kesilmiş genç bir erkek olabilir bu, polislerden kaçarken başka bir dünyaya geçen bir pencereyle karşılaşmış olabilir. Ya da ölü bir bedeni muayene eden ve kalbinin bir saat mekanizmasıyla değiştirildiğini fark eden bir doktor olabilir.

Hiç beklenmeyen ve ihtimallerle dolu bir şey bir anda aklıma gelir. O kadar merak uyandırıcı bir şeydir ki bu her şeyi bir kenara bırakıp onun istediği yolda ilerlerim. İşte burada bir guguk kuşunun yumurtasını bıraktığı yuvanın ve kuşun konumundayım. Guguk kuşu ben istedim diye gelmedi: eski bir yuva olsa olabilirdi bu. İşte böyle bir kuş o. Görev bilinciyle diğer civcivlere bakarken ortaya çıkıveren yeni bebeği beslemeye başlıyorum. Yapmam gerektiği için yapmıyorum bunu: Elimde değil. İşte böyle bir kuşum ben. Bu yumurtanın, bu civcivin, bu parlak yeni hikaye fikrinin tüm imaları merakımı o kadar çok uyandırıyor ki, tek yapmak istediğim şey onu beslemek ve büyütme. Eğer bu fikir diğer bebeklerimi aşağı atarsa, her zaman daha fazlasını yapabilirim.

Şimdi başladığım konuya, sorumluluğa geri dönüyorum. Bana göre en önemli sorumluluk hikayeye hizmet etmek, hayalgücüne hizmet etmek ve hikayenin ve hayalgücünün, ilkelerin ve kanaatlerin bana hizmet etmesini ummamak. İşte bu noktada sorumluluk özgürce ve adilce içine bir hizmet biçimini alır. Hikayenin kölesi olduğumu söylediğimde, bunu gururla söylerim. Aramızdaki sözleşmeden onur duyarım.

Ve köle olarak iyi bir kölenin yapması gerekenleri yapmalıyım. Düzenli saatlerde işimi yapmaya hazır olmalıyım. Hikayenin gitmek istediği yeri önceden görmeli ve tahmin etmeliyim. Araştırma yaparak, kütüphanelerde vakit harcayarak, insanlarla konuşarak, bir şeyler keşferecek üretilen neyin kolaylaştırabileceğini bulmalıyım. Çalışma saatlerinde aklıma başımda tutmalıyım; sağlık durumum iyi olmalı. Başka işlerle meşgul olmaktan kaçınmalıyım: hiç kimse iki efendiye hizmet edemez. Hikayenin nasihatlerine kulak asmalıyım: aramızda sırlar var ve sırrı açıklamak büyük bir ihlal olur.

Ve işverenime karşı kendimi açık bir inatçılığa ve eksantrikliğe hazırlamam gerek – tüm klasik efendi-köle hikayeleri her şeyden önce efendiyi buraya sürükleyen şeyin dürtü veya tutku rüzgar olduğunu ve aslına bakarsanız köleninse sağduyunun çapası olduğunu anlatır; bu kadar başarılı bir tabloyu değiştirmek istemezdim. Yani dediğim gibi, hikayede bir derece delilik isterim.

“Hayır, efendim! Bunlar yeldeğirmeni değil, devler!”

“Yeldeğirmenleri mi? Saçmalık – onlar dev diyor ya sana! Ama merak etme – onların hakkından geleceğim.”

“Dediğiniz gibi efendim – dev oldukları muhakkak.”

Ne kadar aptalca görünürse görünür, hikaye – hayalgücü – en iyisini bilir. Ve nihayet, inançlı bir köle olarak, hikayenin ellerimden ne zaman kayıp gideceğini bilmek zorundayım; ama uzandığım diğer eller için de çok dikkatli olmam gerek. Hikayenin kölesi olarak nihai ve en çok sorumluluk gerektiren eylemimiz ne zaman yazamayacağımızı bilmektir ve başkasının gözlerinin daha iyi görebildi-

ğini itiraf etmektir. İşinizin editlenmesini kabul edemeyecek kadar azametli olursanız – hepimiz birkaç yazarı bu noktaya geldiğini düşünüyoruz – iyi değil, kötü bir köle olursunuz.

Bizi gerçekten kendine çeken şeyi keşfettiğimiz vakit muhteşem bir ruhsal özgürlük önümüzde açılır. Genç kız veya erkek hayatlarının sonuna kadar sevecekleri bir müzik duyduklarında – ister Bach, ister Beethoven veya ister Chuck Berry ister Miles Davis olsun, ilk kez duyuyorlardır – o anda özgürlüğün aniden arttığını, olasılıkların ufkunun aniden genişlediğini hissederler. Ya da çocuk aniden bize aşına olan bir resmin bakışını yakaladığında mest olur. Biz onu yüzlerce kez görmüşüzdür, bizi artık etkilemez – örneğin, Van Gogh'un yıldızlı gökyüzü. Oysa çocuk onu ilk kez görür ve kendinden geçer. Ya da biyoloji, mimari, mühendislik, matematik dünyasının artan heyecanını keşfeder veya benim yaptığım gibi şiirin tutku dolu bir aşığı haline gelir. İşte aniden özgür olmaktır bu. Yerlisi, yurttaşı olduğunuz yeni, engin bir dünyayı keşfederek şimdiye kadar bilmediklerinizi öğrenmiş olursunuz.

Aynı zamanda bir ressam da olan şair William Blake, özgürlüğün en büyük şairlerinden biriydi. Eserleri çıkış kapısını bulmayı sağladı. Hepimizin kaçması gereken “zihni esir alan kelepçeleri” yazmıştı: bizi eski, dar, bayat ve steril anlama ve hissetme biçimlerine hapsetmiş olan düşünce ve faaliyet alışkanlıklarını yazmıştı. Dünya zihni esir alan kelepçelerden daima daha büyüktür ve bilmemize olanak tanır.

Genellikle erişkinliğimizde, yeni bir dünyaya, yurttaşı olduğumuz ama asla farkına varmadığımız bir dünyaya açılan kapıları hatırlayabiliriz – hayalgücü dahil olmak üzere tüm zihnin serbestçe hareket etmesine dayanan bir alanda yer alan yazarlar, ressamlar, müzisyenler, bilim insanları, öğretmenler, işçiler – tabii, çocukları da, etrafta öylece duran nesnelere önemini de unutmamalıyım. Bu kıymetli şeylerin hepsi guguk kuşuna, bu çocukların hep bir kuş yuvasına dönüşebilir. ◻

Çeviren: Can Semercioglu

Kaynak: <https://newhumanist.org.uk/articles/4799/writing-is-despotism-but-reading-is-democracy>

Ali Akay: “Seza Parker’de piyasanın beklemediği ekolojik ve minör bir tavır mevcut”

Seza Parker’in bütün bu kaos içinde küçük küçük nesnelere süresiz bir biçimde yan yana getirmesi; hiyerarşik bir düzene koymaması, bir sıraya sokmaması ve yan yana sunması “refleksif” olanın ta kendisi.

Çağrı Uluğur – Raşit Mutlu

Seza Parker, Türkiye’de sanat dünyasının önemli isimlerinden biri. Yaptığı çalışmalarla sık sık ön plana çıkan Parker hakkında *Refleksif Akışkanlıklar* başlıklı bir monografi yazan Prof. Dr. Ali Akay’la kitabın yeni baskısı vesilesiyle görüştük. Kitabında Parker’in refleksif kavramını nasıl kullandığına ve nesnelere üzerinde nasıl bir etkiye sahip olduğuna odaklanan Akay, Parker’in “oluş” fikrine dayalı eserler sunduğunu ve bütün

hiyerarşi ilişkilerini yok ederek bir yan yanalık vaziyeti sunduğunu ifade etti.

Raşit Mutlu: Türkiye’de sanatçılar üzerine yazılmış böylesine kapsamlı monografiler görmüyoruz ve sanat tarihi yazımı üzerine tartışmaların hayli canlı olduğu bu dönemde elimizdeki yayının rolünden biraz bashedebilir misiniz?

Evet, bildiğim kadarıyla bu şekilde yazılan ilk kitap. Aslında kitap Seza Parker’in

son 35 yıllık eseri üzerine, ama daha evvel yazdığım kitaplardan farkı, bir sanatçının düşüncesi ve eseri üzerinden yola çıkmış olmam. Onun düşüncesini bir yandan açarken diğer yandan da o düşüncüyü başka alanlara çekiyorum ve başka teorisyenlerle kesiştiriyorum.

Tabii, *refleksif* kelimesiyle çok oynadım kitapta. Yani, refleksif Türkçeye “içdüşünme” diye çevrilen bir şey değil mi? Selahattin Hilav “içdüşünce” diye çevirdi galiba

1970'li yıllarda, sonra belki "düşünümsel" diye çevrildi. Ama daha evvel birçok yerde söylediğim gibi Türkçede kelimelerin orijinallerini kullanmayı tercih ediyorum, yoksa birçok şekilde çevirildiği için ve bunların hiçbiri yerleşmediği için kelime anlaşılabilir hale geliyor. Kitapta refleksif kavramını Kant'ın kullandığı anlamdan başka bir yere doğru taşıyarak Seza Parker'in nasıl kullandığına bakıp anlamaya ve açıklamaya çalışıyorum: Yani, hiyerarşik olmayan, yan yana algılanan nesnelere etkisine doğru çekip kullanıyorum. Sadece nesnelere değil, kavramlar da birer nesne ve hatta bilinçdışı diferansiyeli gibi ele alınabilmekteler.

Sorunun devamı olarak, sanat tarihi açısından bakarsak eğer, evet haklısın, çok az sanat tarihi kitabı var. Monografi şeklinde yapılanlar oldu. René Block dizisiyle birlikte birkaç sanatçıyla, daha doğrusu YKY'nin inisiyatif ve öncülüğüyle bir dizi sanatçıyla ilgili kitaplar yapıldı. Ama bu kitaplar söz konusu sanatçıların eserlerini daha çok betimleyen, tasvirî kitaplardı; düşünce kitapları değildi pek. Çünkü yazanlar da düşünür değildi; ısmarlama biçimi de düşünce üzerine olmaktan çok uzaktı, daha çok hayat hikayesiyle karışmış bir şekilde eserlere bakılsın istenmekteydi. Burada ise bir düşünce kitabı var: Felsefe, sosyoloji ve sanat tarihi birbiriyle kesişiyor. Bana kalırsa, Türkiye'de tanıdığım ve yaşamakta olan sanatçılar arasında Parker'in en fazla düşünce üreten, malzeme deneyen, sanatını düşünce üzerinden icra eden, yani post-kavramsal sanat yapan birisi olduğunu söyleyebilirim. Parker'de post-kavramsalın özelliği de, kavramsalın tersine, azlık içeren minimum anlatıya dayanması değil, basit bir anlatı olması da değil; tam tersini, birçok karmaşık anlatıyı yan yana getirerek formlarla ifade etmesidir. Ama orada da Seza Parker'in kendine has bir çizgisi var. Formu kendine ait olmaktan çıkarıyor, yani bugünden baktığımızda bir ressamın, bir sanatçının kendine ait formu olduğunu biliyoruz. Yani "bu Van Gogh'tur diyebiliyoruz mesela. Ama Seza Parker bir formun içine yerleşmeden, formları birinden diğerine geçirerek, farklılaştırarak kullanıyor ve belki de sonuçta buraya bakıldığı zaman, *formlar yan yana-*

Seza Parker: Refleksif Akışkanlıklar
Ali Akay, Galerist, 190 sayfa, 2015

lığı bulmak mümkün. Parker'in çalışmalarında çok fazla assemblage'la karşılaşılır. Ama aynı zamanda *assemblage*'lar da bir anlatı dizisini, değişik yerlerden gelen pek çok anlatım dizisini (örneğin sinemadan felsefeden ve sanat tarihinden geliyor) yan yana getiriyor olması Seza Parker'in eserinde benim en ilgilendiğim kısmı diyebilirim. Çünkü benim üzerine çalışmış olduğum Fransız yapısalılık-sonrası düşüncesiyle çok çakışan bir sanatsal düşünceye rastlıyoruz Seza Parker'de.

Çağrı Uluğur: Seza Parker'in çalışmalarında somutluk kazanan refleksif bir akışkanlıktan bahsediyorsunuz. Bu refleksiyon asla verili öznelere ya da kimliklere, özdeş bir özneye dayanmıyor. Yani Kartezyen olmayan bir refleksiyon. Hatta Michel Foucault'nun ünlü şiarında olduğu gibi "olduğumuz şeyi keşfetmenin değil, olduğumuz şeyi reddetmenin bir biçimi olarak etikle buluşan" bir estetiğe sahip Parker. Bu şekilde Nietzsche'nin *intempestif* düşüncesine ya da Foucault'nun "güncellik" anlayışına yaklaşan bir "zamansız"lıkta beliriyor sanat eseri. Parker'in *Plan-1 Plan-2* isimli çalışmaları da bu paralelde. Bu açıdan Parker'in çalışmalarında Kronos'tan Aion'a kaymış bir zaman anlayışından söz edebilir miyiz ?

Çok şey sordun, ama evet (gülüşmeler). Parker'in bu çalışmasında geçmiş, gelecek ve şimdiki zaman iç içe geçiyor. *Aion* burada söz konusu edilebilir: *Plan-1 Plan-2*'nin buna en fazla odaklanan eser olduğu saptamasını çok doğru buluyorum. İkili diaprojeksiyondan yapılmış eser birden çok defa sergilendi. Bu eserde eski zamana ait bir hal ve şimdiki zaman aynı yüzeyde, aynı fotoğrafta veriliyor. Arkada bulunan bir fotoğraf oradaki nesnelere eski zamanın halini gösterirken bir arka plan oluşturuyor, ama arka plan olduğu gibi ön plana doğru gelmeye başlıyor. Çünkü göz o iki nesne arasındaki aynılığı yakaladığında zaman geçmiş, ama şimdiki zamanın önüne çıkmaya başlamış oluyor. Yani geleceğe doğru açılmaya başlamış, o bakımdan Zaman mefhumunun Kronos'tan çok Aion'a yakınlığı var. "*Intempestif*", yani zamansız olanı, çok şaşırtıcı ve beklenmedik birleştirmeleri yan yana getirmesi Parker'in eserini zamansız kılıyor. 1929 krizinin zamanı. Parker'in 2009'da gerçekleştirdiği LAK-7DE16A benzer bir örneği veriyor. Bu sesli heykel, öncelikle barkodların başladığı döneme ait. Parker, eski sarma kasetlerden yola çıkıyor. Mesela o sarma sesini *Bağdat Kafe* filmindeki bumerang sesiyle verdiği zaman, yani bumerang sesiyle sarılan kaset sesinin yan yana getirilmesi şaşırtıcı bir yaratıcılık. Beklenmedik bir yaratıcılık. Ardından 1929 krizi üzerine Edgard Varèse'in yaptığı *Ionisation* parçası geliyor. Orada buhar makinalarının sesleri, fabrika sesleri ve alarmlar birbirine karışır. 1929'da Varèse kullandığı zaman *Ionisation* doğrudan krizle alakalı değildi, ama Seza Parker'in iki 1929'u birleştirip o iki tarihten bir tane ortak kriz çıkarmasıyla, onu doğrudan krizle ilgili kıldı. Müzikteki yeniliğin krizi, yani dış seslerin müzikalitenin içine girmesi, hayattan bir şeyin müzikaliteye girmesi sözkonusu oldu ki, bunu daha sonradan John Cage yapacak. Yine aynı şekilde buna benzer eserleri düşündüğüm zaman *All Well* (2007) aklıma geliyor. Gus Van Sant'ın *Paranoid Park* isimli filminde olan kaykay dünyasındaki uyuşturucu meselesi bir şekilde günümüzün 2007-2008 kriziyle örtüştürülüyor. O kriz 1989'da yıkılan ama önce tuğladan yapılan Berlin Duvarı'yla birleş-

> KİTAP

tiriliyor. Bütün bu krizlerin arka arkaya getirilmesi... Birincisi, Rem Koolhaas'ın doktora çalışması olan Berlin çalışmasının Berlin Duvarı ile ilişkisi... Ve ondan sonra da Richard Serra'nın *Tilted Arc* (1981) adlı eseri federal plazanın meydanındaki gizli servise doğru yöneltilmiş bir kızıl derili oku gibi. Bu eserin mahalleliler tarafından bir oylama sonucu kaldırılmasına tam da 1989'da karar veriliyor. Serra o zaman, eser kaldırıldığında imha edilmesini öneriyor. Eserin oradan kaldırılması Seza Parker'in eserine (1989'da heykelin kaldırılması ve Berlin Duvarı'nın yıkılıp, kaldırılması) yansıtılıyor. *All Well*, Serra'nın heykelinin ölçeğinde kuruluyor ve ölçülüyor. Sesli heykelin içinden, tabii, mikslenmiş sesler gelmekte. *All Well* aynı zamanda her şey iyi gidiyor "all well - all well" demek. Ama aynı zamanda anlamı bambaşka da: Kuyu kapkaranlık. Ve, siyah pleksiglas limuzinlere, camları kapitalist sisteme gönderme yapıyor. Ama diğer yandan tabii ki kuyunun içine girmiş bir ekonomi bu; her şey iyi gidiyor sanki, ama kriz içindeyiz. Bütün bu oyunlar yan yana gelince tabii ki "intempestif", yani zamansızlık beliriyor. Foucault'nun öznelliği üzerine de bir şey sordun ama...

ÇU: Foucault'yu şundan hareketle sordum. Kökenini Hristiyan kurtuluşçuluğundan alan, seküler zaman algısına karşı, yani zamanın bizi götürdüğü sözde teloslara karşı bir "dur" deme biçimi aslında etik olarak gerçekleşen. Yani bize gösterilen öznellik modlarından çıkış ve yeni bir öznellik modunun keşfedilmesi açısından "şimdi"de gerçekleşmesi ve zamanda bir kesinti yaratması zamansızlık olarak okunabilir.

Ama şu var: Kant'ın refleksif kavramında öznenin etrafındaki nesnelere önce sezgileyip sonra duyumsayıp anlamaya başlama sürecinde bir süreç içine koyuyor, onu öznenin anlaması gibi... Seza Parker'in çalışma tarzında bu tamamen dışlanmış bir vaziyette, çünkü öznesiz, kimliksiz bir eser çıkartıyor. Formu yok, kimin yaptığı belli olmaz bir öznesizlik içinde çalışmalarını sürdürüyor.

RM: Parker'in özellikle *The Long March* (1999) eserinden yola çıkarak

olaylara duygusal değil, sorgulayıcı yaklaştığını; bu yönüyle de romantiklerden ayrıldığını ve aynı zamanda el emeğinden ve materyal olandan uzaklaştığını ifade ediyorsunuz. Tüm bunlar Parker'i kavramsal veya post-kavramsal sanat akımlarının bir parçası mı yapıyor, yoksa Parker burada da minör bir alan oluşturabiliyor mu?

Öncelikle şunu söylemek istiyorum. Tabii ki, kitabın başı öyle başlıyor değil mi? Dili minörleştiriyor. Söz konusu video 1955 yılından, özel arşivinden gelen fotoğraflardan yapılmış. Fotoğraflar İsrail'in kuruluşu aşamasında bir Kibutz'da çekilmiş. Büyük bir umut olarak çekilmiş bu fotoğraflarda devrimci, Sovyetik fotoğraflara benzer pozlar var. Yahudi asıllı bir İstanbulludan bahsediyoruz. 12 yaşında Nişantaşı'ndan Kibutz'a giden bir genç kızın yaşadığı büyük şoktan söz ediyorum. Birincisi, ilk defa "soykırım" diye bir şey duyuyor. İstanbul'da konuşulmayan ve duyulmayan bir kavram. İsrail'deki *Soykırım Müzesi*'ne gidiyor. Ve yine büyük bir şok. İstanbul'daki o burjuva dünyadan çıkıp Hippi dünyasındaki özgürlüğü keşfediyor. Çok genç bir kız olarak hepsinin birleştiği yerde, sanıyorum 1999 yılında yapmış olduğu bir çalışma ilk kez Paris'te gösteriliyor, sonra da İstanbul'da. Kibutzların ortamı, umuda ve özgürlüğe giden bir yolda, Sovyetik bir biçimde herkesin aynı şartları yaşadığı, beraber çalıştığı eşit bir ortam. 1998 ya da 99 yılında tekrar gidiyor oraya. Kibutzların o zamanki halini görüyor. Hayat yaşanmaz hale gelmiş. Laiklerle dindarların ayrı mahallelere yerleşmeye başladığı, birbirleriyle görüşme imkanlarının kısıtlandığı, özgürlüğün tamamen yok olduğu ve muhafazakar bir hükümetin sürekli bir şekilde hem Filistinlilere hem de kendi vatandaşlarına çektiği büyük baskı, acı ve korku var. Kibutzların ilk ve ikinci, iki hali, Seza Parker'in kafasında, birden bir soru sorma biçimine dönüşmeye başlıyor ve o videonun yanında göstermiş olduğu desenlerin her birinde "no comment", "cauchemar" yani kabus, "yorum yok", "kabus kriz niçin" sorular sorular sorular, devamlı sorular var ve fotoğrafların desenleri var. Fotoğraflar deseni kıskırtıyor. Desen ya-

zayı getiriyor. Yazıyla birlikte sorular çıkmaya başlıyor ve bütün yaptığı şey siyah beyaz fotoğrafların içinde renkli animasyon. Bu sürekli yaptığı bir şey, şaşırtıcı bir şey tabii. Şimdi bu tarz çalışmalar daha da çoğaldı ve bugün bazı sanatçılar bunları kullanmaya başladı ama 1999 yılında Türkiye'de video filan zaten çok az vardı. Videonun hareketli imajları yerine fotoğraflardan yola çıkarak onlara hareket vermek ise çok yeni bir şeydi. Onun dışında, Parker yara bantlarını kullanıyor. Hastalık, sakatlanma imgesi ve yaraya basılan bezler, bütün bu süreç tabii ki, senin sordun soruya, yani *minörleştirmeye* getiriyor bizi. İçinden çıktığı standart burjuva kültürü, İstanbul, ardından Paris içinden geldiği Yahudi İstanbul dünyası ve Yahudi asıllı olan birinin İsrail devletine olan hem eleştirel hem de olumlu bakışı. Aslında bunun bir bakıma Hannah Arendt'in bakışına benzediğini söyleyebiliriz. Yani bir devlet ya da bir halkı sevmek değil Seza Parker'deki. İnsanların tanıklıklarını sevmek. Ne diyor Arendt: "Ben halkları vs. sevmem, sadece arkadaşlarımı severim." Nereden gelirse gelsinler, bu yaklaşım tarzı söz konusu Parker'de. Tabii en acı şey de İstanbul'dan giden Parker'in kuzenleriyle artık ortak dillerinin olmaması ve konuşmalarının imkansızlaşması. İsrail devletinde 1948 sonrasında çeşitli dillerden gelen Yahudilerin yan yana gelmesi söz konusuydu. Ama, İsrail Devletinden sonra tek dil ortaya çıkıyor: İbranice. Kuzenlerin arasındaki iletişimin kaybolması ile ulus-devletin eleştirisi onda çok kuvvetli bir şekilde ortaya çıkıyor. Aile fertleri birbiriyle anlaşamıyorsa orada yapacak bir şey kalmamıştır. Üniter devlet her şeyi parçalamıştır aslında. Bütün bu bakış Seza Parker'i olduğu gibi minor politikanın içine çekiyor. Kendisi bunu bir sanat politikası olarak icra etmekte...

ÇU: Gabriel de Tarde klasik sosyolojinin kısır dikotomisi olarak birey-toplum dikotomisini alaşağı edecek bir şekilde bireyin içindeki toplumlardan bahsettiğinde Deleuze'ün deneyimi çokluk olarak kavrayışına, birey-öncesi tekilliklerine ve Simondon'un transdüktif bireyselliğine giden bir güzergahı

açmıştı. Bugün Seza Parker'in de çalışmalarıyla siyasal alandaki kimlik/özdeşlik yanılımasını dağıtan heterojen yananalıklar ve konstelasyonlar kurduğunu görüyoruz. *The Long March* bu örneklerden sadece biri. Bu konstelasyonların etkisiyle sabit kimliklerden arınan metastabl bir özne karşımıza çıkıyor. Sizce bugün kimliksizleşme sürecinde sanatın yeri ne olabilir?

Kimliksizleşme meselesi benim en çok ilgimi çeken konulardan biri. Çünkü aşağı yukarı yirmi beş senedir bu konu üzerine düşünüyorum, yazıyorum ve karşılaştığım her yeni teorisyenle bu meseleyi yakınlaştırmaya çalışıyorum. Türkiye'de bilhassa son dönemlerde sanatta da belirginleşen kimlik sorununa karşı Seza Parker'de bulduğum şey tüm bunların dışında kalan ender sanatçılardan olması. Çünkü Kürt sanatçıların Kürt kimliği, kadın sanatçıların ise kadın kimliği üzerine ağırlık vererek çalıştığı bu ortamda, Seza Parker'in kendi yaptığı işlerin de öznesiz bir sürecin sonucu olmasıyla bütün bu kimliklerin dışında kalması. Sanırım bu, aynı zamanda, onun çok dilliliğinden gelmekte. Çünkü konuşurken, yazarken ya da eserlerinde Türkçe, Fransızca ve İngilizce kullanıyor. Dolayısıyla Seza Parker'in çalışmalarında bu üç dil birbirinin içinden geçmekte ve bu üç *standart dili* de bozmakta. İşte minörleşme meselesi burada netleşiyor. Standart dillerin altını oyarak anlamını bozmaktan bahsediyoruz. Üç dili de birbirine geçiren bir dile sahip Parker. Bu, benim kimliksizleşme meselesinde çok ilgimi çeken bir kısım elbette. Seza Parker'in çalışmaları *transdüktiftir*, çünkü bir öznesizlik sürecine sahiptir: Kendi formunu, kimliğini ortaya koymaz; bunları olabildiğince en alt mevkiye doğru çeker ve minörleştirir. Simondon'un "*transdüktif*" diye adlandırdığı geçişlilik, yan yanalık ilişkileri ve bütün kimliklerin onun üzerinden geçerek onu katetmesi sayesinde özgürleştiği ve özgürleştirdiği eseri var; bu onun eserlerini enteresan bir şekilde vurguluyor. Bu bakımdan Simondon'un bireyleşme, ön-bireyleşme meselesini ve merhale değiştirmesini orada, Seza Parker'in eserine bakarken bu nedenle kullanıyorum.

RM: Kitapta Parker'in üretiminde yalnızca Richard Serra, Sol LeWitt'in sanat eserlerinden, Lars von Tier filmlerinden ve Le Corbusier'in tasarımlarından izler görüldüğünü işaret ediyor ve "eserler-arasılık" kavramını kullanıyorsunuz. Bu ifadeyi günümüz çağdaş sanat pratiğinde ve ayrıca Parker özelinde açabilir misiniz?

Aslında Gerard Genette'in, Roland Barthes'in, Julia Kristeva'nın kullandıkları bu *intertextuality* (metinlerarasılık) kavramını değiştirerek "eserlerarasılık" diye bir kavram öne sürmüştüm. Eserlerarasılık diye adlandırdığım şey için Parker'in çalışmalarının içinden bakarsak, onun kullandığı film tarihi, sanat tarihi, tasarım tarihi, müzik tarihi ve caz tarihi öğelerini bir heterojenlik oluşturacak şekilde yan yana getirip onlardan yeni bir form, o âna ait bir form çıkarmasını anlıyorum. Yani formlar devamlı oluşup bozuluyor ve başka bir şeye geçiyor, asla sabitlenmiyor.

ÇU: Baudrillard'ın "Sanat Komplosu"nda ortaya koyduğu illüzyon ve temsilden çıkan bir sanatın sanat olamaya çağına yönelik eleştirisine Seza Parker'in çalışmalarında gözlemlediğiniz ilişki-selliklerle karşı çıkıyorsunuz. Burada bana göre önemli görünen bir ayrıma varıyorsunuz. Konu sanat olunca bahsedilenin asla "mimesis" ya da temsil ilişkisi olmadığı, bir "oluş" olduğu Seza Parker'in "Kamuf-laj" ve "Unheimlich" gibi sergilerinde açıklık kazanıyor. Burada oluş'un (becoming) bir taklit ya da bir "olma" (being) hali olmadığını vurgulamak gerekiyor. Bugün oluşu nasıl ayırt edebiliriz? Çünkü oluş konusunda hala geçerli yerleşik yanlış yargılar söz konusu.

Oluş, *becoming* kavramı ile varlık, yani *being* veya *l'être* kavramının karıştırılmasının nedeni muhtemelen *oluşun* çok zor anlaşılır bir kavram olmasıdır. "Oluş nedir?" sorusuna cevap vermeye çalıştığımızda sıkıntı şurada çıkıyor: Hangi disiplinden gelirlerse gelsinler herkesin kafasında bir geçmiş, bir de gelecek tahayyülü var. Bu kişileri zamanın (bir noktaya doğru) ilerlemesi fikrinin dışına çıkıp nereye doğru ilerlediği belli olmayan, ama olduğundan da uzaklaşan, olduğunu bırakan, yani

oluşa giren bir anlayışa sokmak çok zor. Bu, felsefe okuyarak öğrenilecek bir şey. Seza Parker de Paris'te Güzel Sanatlar ve Tasarım okumuş olmasına rağmen felsefeyle ilişkisi var. Felsefeyi merak eden, felsefe kitapları okuyan bir kişi. Ama bu okuma bir felsefeci okuması değil tabii. Onda bana ilginç gelen şey, felsefeyi ve oluşu doğallığın içinde görmesi, gündelik hayattan örneklerle sunması ve üzerine konuşması. Dolayısıyla oluş fikri, bir gelecek fikrinin geliştirilmesi yerine kişinin kendi içinde "olduğundan uzaklaşması"-dır ve uzaklaştırdığını da değişime, yani ikili oluşa sokmasıdır.

RM: Kitapta Seza Parker'in dili majör halinden alıp minör hale getirdiğini söylüyorsunuz; hatta temel bakış açınız bu. Peki Parker'in 'imparatorluk' olarak tanımladığınız sanat piyasasına (majörüne) yaklaşımını nasıl değerlendirirsiniz?

İmparatorluk aslında *ulusaşırı sermaye*-nin kendisi. Dünyasal sanat piyasası da bunun bir parçası. Şimdi bugünkü piyasanın beklediği şey nedir bir ressamdan? Yağlı boya kullanıp renkleri, duyguları izleyiciye aktarabilen bir ressam piyasanın beğendiği bir ressam oluyor. Bu bir zamanlar daha soyut ressamlardı, bugün daha figüratif çalışanlar bu konumda duruyorlar. Ama Seza Parker ne yağlı boya, ne sulu boya kullanıyor; tarihi geçmiş makyaj malzemeleri ve boyaları kullanıyor. Yani çok tuhaf bir şekilde kadın güzelliği için üretilmiş makyaj malzemelerinin eskimiş olanlarını, tarihi geçmiş olanlarını kullanıyor ve onları malzeme haline getiriyor. Olduğu gibi ekolojik ve minör bir tavır bu. Piyasanın beklemediği bir şey. Eserini düz bir Canson kağıda yapmak yerine *ready-made* kağıtlar kullanıyor. Daha önce başka şeyler için kullanıldığı ya da başka tür baskı kağıtlarının üzerinde desenleri yapıp varolan çizgileri kullanıp makyaj malzemeleriyle onları bir esere çeviriyor. Bütün bunlar piyasa açısından minör, ucuz malzemeler ve ekolojik malzemelerdir. Zaten çoğu eserinde vurguladığı şey ya da sıklıkla gördüğümüz şey müzelerle tapınmanın bir çeşit eleştirisi, yani müzelerin süpermarket haline gelmesinin eleştirisidir. Piyasanın,

> KİTAP

müzayedelerin, fuarların hep bir tür para dünyası için üretmesinin eleştirisi.

ÇU: Sanatı bir öznenin nesneye eğildiği ilişki biçiminde kavrayan ve belki bu şekilde estetiği post-Descartesçi bir bilime dönüştüren perspektiflere karşı Nicolas Bourriaud'nun ilişkisel estetiği sanat eseriyle Spinozist bir karşılaşma öneriyor ve sanat eserinin kurguladığı yeni ilişkiselliğin özneleri Deleuzecü anlamda "kımlıdamayan bir göçebelige" ulaşacağı bir kavrayış sunuyordu. Seza Parker'in çalışmalarını da ilişkisel estetik teorisinin ışığında okumak, kitapta da ifade ettiğiniz gibi mümkün. Kitapta bu ilişkiselliğin eleştirelilikle bulunduğu yerde bir potansiyel gördüğünüzü ifade ediyorsunuz. Sizce sanat dünyasında gittikçe yerleşik bir konum elde eden ilişkisel estetik teorisi Guattari'nin ifadesiyle "estetik yaratıyı sapkınlaştıran sanat piyasası"nın içinde hala yarma (breakthrough) hareketi oluşturma potansiyeline sahip mi?

90'lı yıllarda Nicolas Bourriaud'nun kavramsallaştırdığı bir bakış. Ama Bourriaud bunu kavramsallaştırdığı zaman aslında sanatçılara bakıyor. Yani kendisi bir teori ortaya atmışsa, sanatçılarda bunun üzerine gelmiş değil. O olan üzerinden yola çıkmıştır.

ÇU: Guattari'nin "estetik paradigması"nın da etkisi var.

Evet. Zaten Bourriaud'nun ilk makalesi 1990'lı yılların ortasında Deleuze ve Guattari'nin kurduğu bir dergi olan *Chimere* dergisinde yayımlandı. O makalede yeni bir paradigmaya doğru giden, Guattari'nin "nereye gittiğini bilmeden körlemesine gittiğimiz alan" diye adlandırdığı oluştan, yeni bir estetik paradigmadan söz ediyor. Sanatçılar, seyirci ve eser arasındaki çağırma, sunmayı ve almayı içeren bir sanat yapma biçimini gerçekleştirdikleri için ilişkisel estetik kavramı ortaya çıktı. Aslında ilişki dediğimiz şey Marx'tan beri var olan bir şey. Üretim ilişkileri vs. Ama Seza Parker için ilişkisel estetik sanatçısı demek doğru olmaz diye düşünüyorum. Fakat onun bazı eserleri, bilhassa LAK7DE16A, tamamen bir ince, bir orta ve bir de kalın çizgiden oluşan barkod üçlüsünün arasın-

daki aralıklardan oluşturmuş olduğu bir sesli heykel. Heykelin içi ekolojik bir halıyla döşenmiş, üzerinde iki tane kırmızı ipek yastık var ve seyirciyi bekliyor. Seyirci Paris'teki bu sergi sırasında ayakkabılarını çıkararak mekâna girip oturduğu zaman ses enstalasyonu çalışmaya başlıyor. Ve bu sesin dinleyicisi istediği yerde mekanı terk etme hakkına sahip.

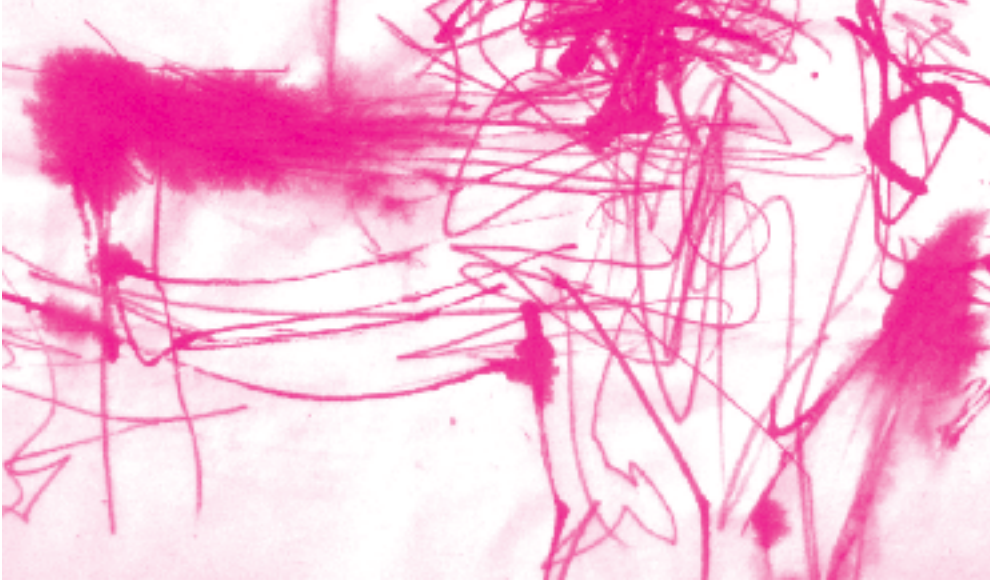
RM: Kimi zaman tek başına kimi zamanda bir assemblage'ın parçası olan fotoğrafın desen gibi, eskiz gibi Parker'in pratiğinde temel bir rol oynadığını ve aynı zamanda fotoğrafın belgesellikten/temsiliyetten uzak olduğunu söylüyorsunuz. Öyleyse sanatçının fotoğraf ile olan ilişkisini bir medyum ve teknoloji olarak nasıl tanımlarsınız?

Kendisinin söylediği bir şey var: "Ben fotoğrafı önce kroki defteri gibi, desen yapmak gibi kullanırdım. Bunlar bana düşünce alanı yaratıyor." Eskiden ressamlar bunu yapardı, Seza Parker de fotoğrafını çekiyor. Mesela iPhone kullanımı bir tercih, bir kroki defterine benziyor. Bu birincisi. İkincisi, tabii, reperaj yapıyor bunlarla. Yani bir sinemacının bir mekana gidip, kafasındaki "filmin mekanı burası olabilir mi?" diye bakması gibi, Seza Parker de bir ön çalışma yapıyor. O da mekanı bulup orada fotoğraf çekimi yapmaya başlıyor. Ama sinemacının aksine onun yaptığı şey, bütün süreci eserin içine taşımak: Reperaj artık eser haline gelmeye başlıyor. Ve böylece önce deneme yaptığı şeyler... Küçük küçük çekilmiş yüzlerce, binlerce fotoğraf var, bunun içinde uzun süre çalışarak, üç ya da beş tanesini seçerek bir assemblage yapıyor ve bunu desenlerle birleştiriyor. Aynı zamanda tabii desen yapan da biri. Fotoğrafı bir bakıma desenle birlikte bir malzeme olarak kullanıyor.

ÇU: Son sorumuza geldik. Seza Parker'in *The Last European* ve *Park* gibi çalışmalarını siyasal alanın doğuşundan bu yana geçerli olan bios-zoe ayrımını, yani mülteci problemini ve post-kolonyalizm ile maduniyet problemini çarpıcı bir şekilde gösteriyordu. Tartışmaya Jacques Rancière'in *Estetiğin Huzursuzluğu*'nda sarf ettiği esaslı bir cümleyi dahil etmek

istiyorum. "Siyaset" diyor, "sesleri gürültü çıkaran birer hayvan gibi işitilenlerin söylediklerinin söz olarak dinlenilebilir kılınmasıdır." Türkiye'de televizyondan aktarılan mizah anlayışı yıllarca Kürt bir bireyin aksanıyla dalga geçmekti. Buradan bakıldığında Kürdistan'ın içinde bulunduğu durumu ve Avrupa'daki mülteci krizini hesaba katarsak, sizce sanat ve siyaset bios'ya karşı zoe'nun varlık probleminde ses olabildi mi? Ya da bu araçların sağlanmasında sanat ve sanatla ilişki halindeki radikal politikanın işlevi ne olabilir?

Bir kere mülteci sorunu günümüzde ikinci sorun haline gelmesine karşın aslında birinci sorun. Çünkü IŞİD'den, Boko Haram'dan vs. kaçanlar bugün mülteci hareketini oluşturuyor. Büyük bir kitle hareketi bu. Zannediyorum 20. yüzyılda bu meseleyi en dikkatli biçimde proletarya öznelliğinin konuşulduğu bir dönemde ele alan, Hannah Arendt'ti. Demişti ki, "Proleter, işçiden çok mülteci." Bu çok yakın zamanda, 20. yüzyılda Yahudilerin İkinci Dünya Savaşı'ndaki sorunu ve daha sonra Filistin'le başlayan bir sorun olarak ortaya çıktı. Şimdi, Seza Parker daha 1990'lı yılların başında Paris'te ve Miami'de evsizbarksızların fotoğraflarını çekti. Miami adlı fotoğrafı bana göre çok kuvvetli: Kumsalda bir evsiz gelip yatmış uyumuş. Sabahleyin yavaş yavaş insanlar gelmeye başlayınca etraf sandalye ve şezlonglarla, Amerikalı beyaz turistlerle kaplanmaya başlamış. Çember halinde onu ortada bırakmışlar. Bu çok çarpıcı bir evsizbarksız fotoğrafı. Veya Paris'teki, Café de Flore'un yanındaki, artık Louis Vouitton'un satın alıp çıkarttığı La Hune kitabevinin her gün önünde duran bir evsizin fotoğrafı. Evsizbarksızın kafasında İncognito adlı bir bere var (Ben adlı sanatçının yapıtı); yanında da oradan geçen entelektüel bir vurdumduymaz. Eser onların çakışmadığını göstermekte. Yahut Afgan mülteciler üzerine *İsimsiz* (Park) adlı çalışması: Kamusal alan ve onun içinde gerçekleşen bir kiosku değil, geldikleri ülkenin dilini bilmeden, enerji içeceği içerek ellerindeki telefonla geride bıraktıkları ülkeyle temas halinde olan bir mülteci dünyasını anlatıyor Parker. □

Bir devrimci makine olarak **Minör edebiyat**

“Hain olmak çok zordur, bu yaratmak demektir. Orada kendi benliğini kaybetmek lazımdır, kendi yüzünü kaybetmek. Kaybolmak gerekir, farkedilmez-oluş gerekir.”

Gilles Deleuze - Diyaloglar

Çağrı Uluşer

Edebiyat söz konusu olduğunda nevrozlardan ve psikozlardan bahsetmeyi biricik görevi bilen, semiyotik bileşenlerden kaçan her türden akımı bir diktator gösterene (fallus) bağlayıp arzusunun canlı bir kaçış çizgisi, bir çıkış aradığı tüm kartografiyi Babanın üst-kodladığı bir haritaya indirgeyen psikanalitik okuma girişimlerine aşınayız. Psikanalizin bu tanıdık bakışına karşı bizi önceden belirlenmiş bir çıkış ve varış noktasının (ödipus) ikili markajından kurtaracak bir okumanın zarureti beliriyor. Bu anlamıyla edebiyatın, tamda kaçmamız gereken gösteren diktatörlüğünün alanında yaratılan bir savaş makinası olarak kavranışı yıllardır süregiden “devrimci bir edebiyat nedir?” tartışmalarına yeni bir soluk getiren “minör edebiyat” meselesine bizi getiriyor. *Dedalus Yayınları* Deleuze ve Guattari’nin kaleminden çıktığı günden bu yana canlı tartışma ve yanlıs anlamaların nesnesi olan “*Kafka: Minör Bir Edebiyat İçin*”i yeniden basım olarak usta

çevirmen Işık Ergüden’in Türkçesiyle yayınlandı. Deleuze ve Guattari’nin Kafka’yla bulunduğu asla bir üçgeni imlemeyen kaçış çizgileri olarak kıvrımları nasıl oluşturduğunu gayet sarih bir biçimde ortaya koyan Ali Akay’ın sunuş yazısıysa okuru bu şizo-kitabın çoklu-girişlerine hazırlıyor.

Yazmak oluştur, yazar olmak değil

Yazmak söz konusu olduğunda yazarın neyi ifade ettiği çok tartışıldı. Sanatı bir “mimesis” ilişkisi içinde kavrayan bakışlar bu tartışmalarda yazarın eseriyle kendi varlığını yekpareleştirdiğine dönük yanılsamaları beraberinde getiriyordu. Ancak felsefedeki “Öznenin Ölümü”ne yönelik tartışmalar Roland Barthes’da ifadesi bulacak olan “Yazarın Ölümü” konsepti üzerinden edebiyata izdüşümünü bırakmıştı. Öte yandan Maurice Blanchot’un sanat eserinin gayri-şahsiliğine yönelik teorik çabasının da tartışmaya etkisi şüphe götürmez. Blanchot “kişilerin başına öyle bir şey

gelir ki, onu ancak “Ben” deme erklerinden vazgeçerek yeniden yakalayabilirler” dediğinde edebiyatın; öznenin içinde kendi varlığını yekpareleştireceği değil tam aksi istikamette bir atılım olarak öznenin kendi yok oluşunu deneyimleyeceği bir uzam açtığını göstermişti. Bu anlamıyla edebiyat Deleuze’ün *Edebiyat ve Yaşam*’da ifade ettiği gibi “görünüştteki kişilerin altında, kesinlikle genellik olmayan, tekilliğin en son noktası olan bir kişisizin gücü” keşfedildiğinde başlamaktaydı. “Ben” deme erkine karşı öznenin içinde bir üçüncü tekil şahıs “o” doğduğunda başlayan edebiyat; öznesiz bir süreç olarak yeniden kavramsal-laştırıyordu. Bu yönüyle sanat ve özellikle dilsel deneyim olarak edebiyat bir “oluş” ilişkisini yalınlaştırmaktaydı. Dolayısıyla edebiyat asla yaşanmış deneyime bir temsil, bir form kazandırmak değildi. Yazma deneyimi, göçebeleşmenin yani gösteren diktatörlüğünün dayattığı konum olarak özne konumundan “kaçma”nın bir yoluydu. Oluşların geniş coğrafyasında kaybolan öznenin yaşadığı deneyim olarak edebiyatta öznenin yerini çizgisellikler, özlerin yeriniyse “oluş”lar almaktaydı. Dili güçlü bir yersizyurtsuzlaşma katsayısına maruz bırakarak, deneyimin yeni veçhelerine yönelik bir atılımı sağlayan edebiyatta Deleuze’ün “*Diyaloglar*”daki ifadesiyle söylersek “yazmak oluştu, yazar olmak değil”. Edebiyatın oluşla ilişkisini vurguladığımızda aslında onun ne nevrozla ne de psikozla ilişkili olmadığını şizofrenik bir süreç olduğunu vurgulamaktayız. Kişi “sayıklama”larıyla (délire) yazar ancak bu sayıklama, bir anne-baba-ben üçgeninde değil, tarihsel, ırksal, toplumsal sorunların merkezinde gerçekleşen bir sayıklamadır.

Edebiyat, sınıra dek yersizyurtsuzlaştırılan dilin yoğun gösteren dışı kullanımıyla öznenin “olmadığı bir şeye dönüşmesi” yani dilin özneyi kapıp götürceği ve (kendi taşra ağzımızın) sayıklamayı gösteren diktatörlüğüne karşı bir yarma hareketine dönüştüreceği koşulların oluşturulmasıdır. Edebiyat bir sağlık girişimidir. Nevrozuyla yazarın birinin kendine dönük sağlık girişimi değil, şizofrenik sayıklamalarıyla yazarın birinin hastalığın semptomlarıyla bütünleşmiş dünyaya karşı girişeceği bir sağlık girişimidir bu. Dünya bizi “hasta” etmek-

tedir ve edebiyat dünyaya karşı yürütülen bir savaş stratejisidir.

Canlı bir kaçış çizgisi

Bu noktada fötründe “gelmekte olan bir halkın” edebiyatını saklayan Franz Kafka’nın konumunu nasıl tanımlayabiliriz? *Günlükler*’de “Metaforlar, beni yazma uğraşında umutsuzluğa düşüren pek çok nedenden biri” diyecektir Kafka. Onun edebiyatında, dilin gösteren ve gösterileni yeni bir özdeşlikte buluşturacak ya da yaşama bir temsil dayatacak bir kullanımı yani dilin metaforik kullanımını değil, dili dönüştürmenin ve bu şekilde özneyi *Metamorfosa* sürüklemenin yöntemini buluruz. Gregor Samsa bir kaçış çizgisi bulmak için bir böceğe dönüşmüştür. Yani bir böceği taklit etmek (mimesis) değil bir böceğe dönüşmek (metamorföz)tir söz konusu olan. Kafka’nın özellikle öykülerinde rastladığımız hayvan-oluş örnekleri bir kaçış çizgisinin işlevini üstlenir. Oluş her zaman bir kaçış çizgisi demektir çünkü gösteren diktatörlüğünün baş yasağı “oluş”tur. Bu açıdan Kafka gösteren diktatörlüğünün bir dayatması olan özne konumundan yani Franz Kafka’dan kaçmanın peşindedir. Claire Parnet geceleri yazan Kafka’da bir vampir-oluş keşfetmiştir. Söz konusu olan Drakula-oluş “gündüzleri tabut-bürosu”na kapanan Kafka için “Franz Kafka ceketini çıkarmak”, canlı bir kaçış çizgisi oluşturup oluşun geniş coğrafyasında kaybolmak için bir paravan işlevi görmektedir. Kafka yazmadığı zamanlar yalnız değil, kendi ifadesiyle “Franz Kafka gibi yalnız” olmaktadır. Bu noktada asla “yazar” olmak istememiş Kafka’da Deleuze’ün “yazmak oluştur, yazar olmak değil” ifadesini kullandığı zaman kastettiği şeyin vücut bulduğunu görebiliriz. Kafka majör bir dili minör kullanımlara açarak dili yersizyurtsuzlaştırdığında gösteren diktatörlüğünün dayatması olan “Franz Kafka”dan kaçmaktadır. Gösterenin duvarında sabitlendiği yerden yani Franz Kafka’dan kaçan ve bedenini duvara sabitleyen çivileri sökeerek her bir yarasından dünya için bir sağlık girişiminin nedenini bulan bir yazma makinesidir Kafka. Yazarak Deleuze’ün kullandığı anlamıyla “kıvıldamayan göçebelik” deneyimlenir. Kafka yazdığı zaman-

lar “tarihteki bütün isimler benim” diyen Nietzsche gibi arzunun, içkinlik düzleminin üzerindedir. Kafka yazma sürecinde akımı farkedilmez-oluşa kadar çoğaltmış ve kendinden bir tanınmazlık, bir çeşit hainlik yaratmıştır.

Kafka’da edebiyatın oluş olarak somutlandığını anladığımız takdirde Deleuze ve Guattari’nin Kafka’ya bakışını anlamak kolaylaşır. İkili kitapta Kafka’nın edebi serüvenini “anlam”landıracağımız arketipler sunmaz. Çünkü Kafka’nın yapıtı arzunun çokluğunun ifadesidir. Söz konusu arzu olduğunda ikilinin Anti-Ödip’te ortaya koyduğu gibi bizi göstere-nin emperyalizmine götürecek “anlam” soruları yerini “işlevi nedir?” sorusuna bırakmalıdır. Kafka’nın çalışmasına “anlam” üzerinden bakan her çeşitleme bizi gösterene ve ödipal ilişkinin çıkmazına götürmüştür. Ancak işlev, bizi kaçış çizgisine götürür. Kafka’da söz konusu olan anlam önceliğinin işaret ettiği ödipal ilişkiye karşı özgürlük problemi değildir, tüm arzu kartografisini kaplayan çıkmaza karşın bir çıkış bir kaçış çizgisi üretmektir. Örneğin *Baba’ya Mektup* uzunca bir süre Kafka’daki nevrozun ve babayla ödipal ilişkinin ispatı olarak okunmuştur. Ancak burada Baba’yla girilen bir iktidar ilişkisinden çok babanın maduniyetini ortaya koyulmaktadır. Kafka, Baba’nın ardındaki süreçleri göstererek Babasının kendisine karşı olan tavrının aslında “kendisi itaat etmiş” birinin oğlunun da itaat etmesini beklemek olduğunu göstermektedir. İkilinin Anti-Ödip’te ortaya koyduğu şekliyle ödipus bir toplumsal tatbik etme olarak aslında babanın despotik paranoyasında başlamaktaydı. Yani çocuktaki nevroz aslında babadaki nevrozdan kaynaklanmaktadır. Burada Ödipus’un sonucu olarak nevrozdan çok nevrozun sonucu olarak nevroz söz konusudur. Bu ikilinin toplumda gördüğü “ödipal tatbik etme”nin sonucudur. Kafka mektupta “Bana öyle geliyor ki, içinde yaşayacağım bölgeler ya senin vücudunla kapayamadığın ya da senin ulaşamadığın yerlerdir ancak” dediğinde Babasının despotik bir şekilde üst-kodladığı haritanın üzerindeki kaçış çizgilerinin peşindedir. Babayla girilen bir iktidar ilişkisi yani ödipus söz konusu değildir. Burada ödi-

pus’un dünyadan yersizyurtsuzlaştırılması mevcuttur.

Edebiyat gelmekte olan “halkın işidir”

Kafka anadili olmayan majör bir dilde (Almanca) yazma konusunda karşılaştığı çıkmazları “yazmama olanaksızlığı, Almanca yazma olanaksızlığı, başka türlü yazma olanaksızlığı” şeklinde ifade etmiştir. Ama Kafka’yı yazmaya iten tam da bu çıkmazdır. Gilles Deleuze “Diyaloglar”da “Amaç sorulara yanıt vermek değil, onlardan çıkmaktır, kurtulmaktır.” diyordu. Bu açıdan Kafka’nın yarattığı herhangi bir özneye gönderme yapmayan bir düzenleme olarak “K. işlevi” bu çıkmazlardan bir çıkış yaratmanın peşindedir. Kafka tuhaf kullanımlara açık Prag Almancasıyla majör dili yersizyurtsuzlaştırmakta ve dili minör kullanımlara açmaktadır. Minör edebiyat bir azınlığın sahip olmadığı majör dilde yapmak zorunda kaldığı edebiyat olarak o majör dilin bütünlüğünü dağıtacak minör ağızları keşfederek politik bir tavrı ortaya koymaktadır. Kendi anadilinde yazmasının imkansızlığı Kafka’yı kendi taşra ağzını bulmaya sentaksı titreterek majör dili içten dinamitlemeye yöneltmiştir. Kafka’nın anadili olmayan Almanca’ya bu uzaklığı onun gösteren ve gösterilen arasındaki keyfi ilişkiyi kolaylıkla görmesine ve bu keyfiyeti minör kullanımların lehine dönüştürmesini sağlamıştır. Kafka “sığınacak yer arayan bir köpek, yuva yapan bir fare gibi yazmak”tır. Önemli olan kendi dilinde dahi yabancı olabilmektir. Proust “Dili savunmanın tek yolu ona saldırmaktır. Her yazar kendi dilini yaratmak zorundadır” dediğinde üslubun majör dilin içinde değil dilin minor-oluşlarında yakalanabileceğini gösteriyordu. Kafka dili çığlık atmak için kullanmaktadır. Bu çığlık gösterenin diktatörlüğünde bir yarma hareketi yaratır. Çünkü dilden minör bir direnç noktası yaratmak, majör dilin içinde baskılanan kullanımlara bir şans vermek, dilin tek biçimli kullanımına karşı çokdilliliği savunmak “dilbilimsel üçüncü dünya bölgelerini bulmak” her zaman devrimci bir potansiyele işaret eder. Bu yönüyle ikilinin ifade ettiği gibi “minörden daha büyüğü, daha devrimcisi yoktur”.

Minör edebiyatın bir diğer özelliği onun kurduğu daracık uzamda herşeyin politik olmasıdır. Majör edebiyatlarda rastlanan aile romansına minör edebiyatta asla rastlanmaz. Bu yönüyle minör edebiyat görünür kişilerin ardındaki socius'u çiplaklaştırır. Öyle ki aile ilişkilerinin ardında büyük edebiyatlarda perdelenen socius ilişkileri bütün çarpıklığıyla gözler önüne serilir. Burada aile romansında rastlanan ödipal yorumların asla sınırlandırıp yorumlayamayacağı bir bakış bulunmaktadır. İkili Anti-Ödip'te "babanın babası olmayan bir patronu olduğunu...çocuğun kendi tarzında bilmediği sanmanın" gülnüçlüğünden bahsetmekteydi. İşte minör edebiyat Baba'nın ardındaki tüm politik mevcudiyeti yani "babanın vergi tahsildarı tarafından düzülüşünü, egonun ise bir beyaz tarafından dövüldüğünün" gösteren koşullarıyla politiktir. Minör edebiyat baba-anne-çocuk üçgeninde sözde deneyimlenen ödipal ilişkinin ardındaki toplumsal makineyi çiplaklaştırır. Bu yönüyle devrimci ve politiktir.

Minör bir edebiyatın son koşuluysa sözcelerin herhangi bir sözcelem öznesinden kaynaklanmaması, yeni bir kolektif sözcelem düzenlemesinin keşfedilmesidir. Bu düzenleme özneyi kapıp götüreceği yeni bir arzu mekaniğini ifade etmektedir. Kafka'da sözce herhangi bir öznenin sonucu olmadığı için bir kolektif sözcelem düzenlemesidir. Kolektif sözcelem düzenlemesi öznenin içinden geçerek özneliğini unutup oluşa gireceği yeni yoğunlukların yaratımıdır. Bu açıdan ikilinin ifade ettiği gibi "özne yoktur, yalnızca kolektif sözcelem düzenlemeleri vardır". Kafka yeni kolektif sözcelem düzenlemesini yaratarak "devrimci bir öze özdeşleşmeyi bekleyen majör bir halk" için değil gelmekte olan "devrimci bir oluşu taşıyan minör bir halk" için yazmaktadır. Bu şekilde henüz var olmayan devrimci makinenin görevini üstlenmektedir. Kafka'nın söylediği gibi "edebiyat halkın işidir". Bu açıdan minör edebiyat, tam bir Deleuze ve Guattari politikasıdır.

Yasa bir porno kitabının üstüne yazılmıştır

Alışılmış Kafka yorumlarında karşıla-

ştığımız "suçluluğun önselliği ve "yasanın aşkınlığı" temaları Kafka'daki içkinlik sahasını yasanın aşkın temsiline ve arzu neşesini suçluluğun önselliğine indirgeyerek onda mevcut olan devrimci makineyi alt üst eder. Halbuki Kafka'da nomos bütün orijinalliliğiyle grotesk bir şekilde sunulmaktadır. Bu yorumların nirengi noktasını oluşturan *Katedralde* ve *Son* bölümlerinin sıralamadaki yeri aslında Max Brod'un yerleştirmeleridir. Brod'u Kafka'dan aktardığı şekliyle "davanın nihai duruşmaya ulaşmaması gibi romanda asla sona ermemeli bir bakıma bitirilemez olmalıdır" kaldı ki Kafka'nın da romanı aslında bitir(e)mediğini biliyoruz. Bu asla bitireme durumu oluş sürecinin bitimsiz olması ve içkinlik düzleminin sonsuz olmasından kaynaklanır. Çünkü Kafka arzusunun üzerinde, onda Deleuze'ün *Diyaloglar*'daki ifadesiyle bir "sapık işlev" söz konusudur.

Özellikle *Katedralde* bölümünde rahiple yapılan konuşma ve "Yasa önünde" meselesi Yasa'nın doğası hakkında pek çok yoruma çıkış noktası oluşturmuştur. Burada rahip Yasa için "her şeyi doğru saymak diye bir zorunluluk yok, sadece her şeyi gerekli saymak zorunluluğu var" ifadelerini kullanır. Bu yasanın *a priori* bir doğrulukla ilişkide olmadığını hatta keyfi bir ilişkiyi, bir rastlantısallığı imlediğinin itirafı gibidir. Halbuki yasa tartışılmaz bir doğruluk içinde bir toplumsal temilde gözükmektedir. Burada Yasanın bir zorunluluk olarak değil bir gereklilik içinde sunulduğunu görmekteyiz. Ve bu durum yasanın aşkınlığını şüpheli kılmaktadır. Konuşmanın devamında rahip K'nın gidebileceğini söylediğinde K. şaşırır ancak rahibin cevabı yine yasa ile ilgili pek çok gizi açmaktadır. Rahip: "Mahkeme senden hiçbir şey istemez. Geldiğin takdirde seni kabul eder ve gittiğin zaman da bırakır" ifadelerini kullanır. Halbuki suçluluk önsel olmalıdır. Burada Yasanın gerçek bir bilgi nesnesinden yoksunluğu ortaya çıkmakta ve yasanın yalnızca kendini sözceleyerek yani cezalandırarak belirebileceği ortaya çıkmaktadır. Yasa Scholem'in ifadesiyle "hiçbir şey olarak vahiy"dir. Althusser'in ideoloji teorisinden hatırlanacağı şekilde Tanrı'nın "Ben, ben olanım" ifadesi gibi yasa'da ancak kendi kendini sözceleyerek

varolabilir. Adlandırıcı dilde ismini vermeyen Tanrı gibi Yasa'nın da neyi yasakladığı bilinmez. Yasanın bu yüzer-gezerliği aslında onun pratikler dünyasındaki bir başka arzu olduğunu göstermektedir. Eğer Yasaya ulaşamıyorsa bu Yasanın aşkınlığından değil her türlü içsellikten mahrum olmasıdır. Dava'daki "sınırsız erteleme" hali Yasanın aşkınlığından değil arzusunun sonsuz içkinliğinden gelmektedir. Suçluluksa yine bir başka arzu durumudur. Romanda "Suçluluk, yargıçların ve hatta avukatların, gerçek bir harekete girişmenize, yani kendi işinizle ilgilenmenize engel olmak için size kendi sınırları içinde tuttukları görünür hareketten başka bir şey değildir asla" ifadelerine rastlamaktayız." ifadeleri bulunur. Burada suçluluğun önselliğinin yerine bir başka arzu durumu olan Yasa'nın aşkınlıkla değil içkinlikle belirlediği açıklığa kavuşur.

İkilinin ifadesiyle "Yasanın varolduğuna inanılan yerde, aslında arzu ve yalnızca arzu vardır. Adalet arzudur yasa değil". Yasa arzusunun faşist-paranoyak kutbundan gelen bir kuvvettir. Buna karşın K'da arzusunun şizo-devrimci kutbu söz konusudur. K. adaleti bürolardan bürolara, altkesitlerden altkesitlere bir hareket içinde aradığında yasanın bir arzu olarak içkinlik üzerinde bulunduğunu göstermektedir. Eğer üst-yetkili mercilere ulaşamıyorsa, bu durum mercilerin ulaşamazlığına değil, mercilerin yokluğuna işaret eder. Adalet arzudur ve o her zaman bitişik büroların sonsuzluğunda kulislereki fısıltılarda aranmalıdır. "Yasa Önünde" meselesinde olduğu gibi kapıların asla sonu gelmeyecektir. Büroların bu sonsuz bitişikliği arzusunun bitişikliğidir. Yasanın bu çoklu girişleri onun bir gösterenle değil arzuyla ilişkide olduğunu gösterir. Yasanın aşkınlığı aldatıcı bir aşkınlıktır. Sınırsız erteleme hali arzusunun sonsuzluktan gelmektedir. İkilinin ifadesiyle "Yasa bir porno kitabının üstüne yazılmıştır" bu onun ikiyüzlülüğünü değil arzuyla ilişkisini gösterir.

Kafka arzusunun sonsuz oluş sahasındadır. Oluşların geniş coğrafyasında kaybolmuş. Arzusunu sekteye uğratacak bir suçluluğun ya da zevkin içinden yazmamıştır. K. işlevi oluş işlevidir. □

Roman Dedikimiz...

Sezgin Kaymaz'ın Sevinç Kuşları Son Şûrâ ile bir kere daha cıvıladı. Şenlikli dili, olmazları oldurtan kalemi ve illa ki hayatlar arasında bağ kuran arsız asmaları var eden hikâyesi ile bir kere daha bizimle yazarımız.

Sevinç Kuşları Deccal'in Hatırı ile başlayan üçlemenin son kitabı. Bekleyenlere hasreti sonlandırıyor, Sezgin Kaymaz'ı henüz tanımayanlara ise karakter ve dil zenginliğinden, imkânsız aşklara, acının tam da bugünlerde hayatın her zerresinde hissettiğimiz kıpkızıl rengine, içten bir gülümsemeden, kahkahadan, yüreğe akıtılacak gözyaşlarına cümle duyguyu vaat ediyor. Satır aralarında edindiğimiz kimliklerin ne kadar geçici olduğu, mevcuda bağlı ve mevcutla değişir olduğu anlatılıyor. Bir önceki kitapta, salt kötüyü tanıdık ve nefreti. "Ve bazen kötü değişebilir" diyor Son Şûrâ, yerine iyiliği koymadan, şimdilerde çok satan kişisel gelişim kitaplarının aksine, "Var" diyor, "Kötülük de iyilik de var" ama "Mücadele de var".

Sezgin Kaymaz'la üçleme'nin ikinci kitabı Kısas'tan sonra yine Mesele için bir röportaj yapmıştık ve orada gündemle ilgili, gündeme ilişkin yazmayı sevmediğini anlatmıştı yazarımız. O, kendisini gündemle ilişkilendirmese de bu üçleme kentsel dönüşümden başlayarak nice bugüne dair mücadele alanlarını işaret ediyor. Kısas'taki sokak çocuklarından, hayatını satarken canından olan ve Sevinç Kuşlarını İrfan'a kavuşturan hayat kadınına, sayıları her kitapta biraz daha artan travestisine, deli dahi ve de homoseksüelist Doktor Veysel'ine, AIDS'li Bayram'larına, polis gibi olmayan polisine Ankara'nın sokaklarından, Türkiye'ye ve dünyaya, mücadeleyi anlatıyor. Tam da birçok kişinin, kırgın ve bitkin gözlerle gündeme ve bugüne baktığı şimdilerde, GMK 133'te yaşayanlar, bazen sırf hayatta kalmak için yaptıklarıyla, "yola devam" diyorlar.

Üç kitap, üç duygu...

Sevinç Kuşları, Sezgin Kaymaz'ın Son Şûrâ'yı ithaf ettiği garibanlıklarıyla gelip dünyayı gariplikten kurtaranların

Aşka ve mücadeleye dair...

Sezgin Kaymaz'ın Sevinç Kuşları üçlemesinin son kitabı, Son Şûrâ Kasım ayında April yayınlarından çıktı. Şenlikli dili, olmazları oldurtan kalemi ve illa ki hayatlar arasında bağ kuran arsız asmaları var eden hikâyesi ile bir kere daha bizimle yazarımız.

Aslı Sarıoğlu

Yıllar geçmiş, sene 2010'a dayanmış ve Ankara'da Gazi Mustafa Kemal Bulvarı'nda arazi fiyatları "ben deyim santimetrekare, sen de milimetrekare" hesabıyla satılmaya başlamıştı... Ama hesap her zaman tutmazdı.

"Gazi Mustafa Kemal Bulvarında kâin 133 kapı numaralı apartman, komşularıyla yan yana koyup da baktığında, müdür beyin lise son mezuniyet balosuna karışmış, altını tutamayan babaannesi gibi duruyordu. Ev gibi değil, şey gibiydi." [S.46]

GMK 133'ün dışı cümle caddeyi kendine zor ederken, içi de zamandan, kimlikten, ahlaktan, cümle toplumsal kuraldan hıncını alıyordu, yerine yıllar öncesinde başlayan ve bitmeyen, tek gerçeği koyarak, aşkı... Zila'nın gölge düşmeyen evinde sokak çocuklarıyla travestiler, ölümden, şiddetten yani ga-

zetelerin üçüncü sayfa haberlerinden kaçıp burada Serpil'iydi, Timur'uydu, kedisiyle köpeğiyle yeni bir dünya kurmuşlardı.

Bu dünya, tüm kötülüklerden azade bir olmaz cennet değildi hem de... Can'ın her haliyle dâhil olmasına imkân verir, aşkla bağlardı her biri hiç de sakin sayılamayacak sakinlerine. Bu dünya, Nuh'un gemisiydi, evet. Fakat kalan sağları sahiplenmiş, kendini kurtarmış değildi. Kapısı açıktı, girebilirdin. Kübra "Al anam, çay getirdim sıcak." der, tutuşturuverirdi gelene. İçinde İrfan barınırdı en başta ve dışında o İrfan'ı gönül gözüyle gören nicelerini birleştirdi, deli Doktor Veysel'inden, hiç bitmeyen Bayram'ına, komiser mi amir mi işin içinden çıkamadığımız Hayri'sine, Celil'ine ve kem gözlülerin korkulu rüyası Deccal'ine.

Son Şûrâ, Sezgin Kaymaz
April Yayıncılık, 539 sayfa, 2015

hikâyesidir en fazla. Teker teker kaybolacak, ancak bir arada da illa ki değiştireceklerin hikâyesidir. Bu nedenle hüznü de olsa umuttur. Deccal'in Hatırı ile atılan düğüm, Son Şûrâ ile çözülmemektedir, hikaye devam etmektedir. Diğer taraftan da her biri ayrı bir duyguya gebe okuru beklemektedir.

Aşktır Deccal'in Hatır'ında bizi kucaklayan, kendine rağmen var etmektedir aşğını, koşulsuz o'dur, onun sevgisiyle yeni bir ben olmaktır. Kaybetmeyi istemektir onun yerine, yani bugünlerde rafa kaldırdığımız cümle duygular gelmiş, dayanmıştır kapımıza.

Sezgin Kaymaz'ı tanıyanlar zaten şaşırمامıştır, herkes kendi gibi konuşur onun kitaplarında, hiç kimselere kaptırmayacağı dil üstatlığı da buradan gelir zaten. Küfrü de, argosu da eksik bırakılmamış, her karakter yerli yerince, olduğu gibi az-ı endam etmeye başlamıştır hayatımızda. Yine de yeni bir şey vardır Sevinç Kuşları'nda, çok olay, çok başrol, çok hayat... Bir İrfan etrafında buluşsa da bunca insan, ayrıca hikâyeleri vardır ve tüm canlılığı ile yer almışlardır kitapta.

Kısa'sta ise el ele vermiş tüm GMK ahalisine, orayı benimseyerek kendini de katan olmaz halleriyle nice süper kah-

ramana rağmen koyu bir kötülük çıkar karşımıza. Buradaki anlatımı için Sezgin Kaymaz ayrıca bir kutlamayı hak etmektedir. Çünkü öyle gerçektir ki bir yandan anlatım ve aslında öyle çok rastlıyoruz ki haberlerde benzerlerine, bir haber metni kısalığından çıkmış, kanlı canlı karşımızdayken kötülük, içimiz acır. Tabii ki mücadele sürer, Hayri'si de Deccal'i de Celil'i de Uğur'u da cümle ahali kendi meşrebince iş başındadır.

Kısa'sta aynı zamanda bir kentsel dönüşüm hikâyesi de çıkar karşımıza, kentler dönüşürken direnen ve inadına kendi rengini kente verenler anlatılır. Kent, sokaklarıyla, binalarıyla, meydanlarıyla değer kazanırken bir yandan da kusmak istedikleri vardır. Kusmak istediklerinin yeniden oluşturulan tek renge inat, rengârenk halidir anlatılan.

Son Şûrâ'da ise 539 sayfalık bir masa kurulur, hesaplar verilir, hesaplar görülür. Hiç kolay değildir bu masada olmak, kaybeden kaybına bakıp, toplanıp, devam eder mücadeleye. Bugüne denk düşen gündüz gömülemeyen cenazelerden, hep hatırladığımız yaraları sarıp yola devam etmeye, bitmeyen mücadele vardır, kendine rağmen, yaşama dair verdiği.

Sezgin Kaymaz'ın sayısız karakteri yanına mutlaka bir arkadaş daha getirmiştir üstelik bu son sözde. Bu nedenle şenlik de heyecan da ikiye katlanmıştır. Gerçek kahramanlara da yer verilmiştir, Timur başrollerden birindedir mesela, Sezgin Kaymaz bile çıkıverir karşınıza. Aşk ile ve tabii ki hüznü de yüklenerek alınmış bir yolun hikâyesidir Son Şûrâ, bence en çok mücadelenin hikâyesidir.

Dünyanın çıldırdığı ve her birimizin bir yandan akıl sağlığımızı korumaya, diğer taraftan yeniden hayatlarımıza anlam kazandırmaya çalıştığımız şu günlerde çok da bağırmadan, hayatta olduğu gibi neşeyi de acıyı da inkâr etmeden aşkı anlatır Sevinç Kuşları'nda Sezgin Kaymaz. *Ve aşk, örgütlenmektir.* [Ece Ayhan, Mor Külhani şiiri] □

Not: Yazarmız bu yazıyı yazanı da ayrıca sevindirmiştir bu kitabında. Aslında şiirimsi olan akla gelen mısralarımı epigraf yapıp, insan içine çıkarmıştır.

**okunası
e-kitaplar
yayın ediyoruz,
sadece
e-kitap
yayın ediyoruz.**

**Barış Akkurt
Can Başkent
Sait Çetinoğlu
Işık Ergüden
Barış Esmir
Osman Evcan
Kaan Göktaş
Zülal Kalkandelen
Serdar Korucu
Aris Nalcı
Sevan Nişanyan
Aydın Türk**

**PROPAGANDA
YAYINLARI**

**propagandayayinlari.net
twitter.com/propagandaY**

**SEVAN'I
ZİNDANDA UNUTMA!**

Bu adamı siz sevmeyiniz; feminist yazar Simone de Beauvoir da sevmeydi.

Bir kere şahsi hürriyeti için, sırf keyfine kimse dokunmasın diye Fransa'nın işgali sırasında Nazi'lere göz kırpacak kadar bireyciydi; bu yüzden yargılanmadı ama hakkında ağır kuşkular hep askıda kaldı.

Fransız asilzâdesi bir ailenin çocuğuydu, iyi eğitim almıştı, kaymak tabakayla düştü kalktı, hep cebi dolu ve burnu havada dolaşıyordu.

Yahudi Dreyfus Davasının yeniden görülmesini isteyecek kadar azınlıklara uzak duruyordu.

Biseksüel olduğu bilinir; yaşadığı cinsel deneyimleri artık günümüzde kınayacak kimse yok, ama o vakitler, iki dünya savaşı arasındaki yıllarda garipsenmişti.

Fakat bunlardan daha önemlisi, uslanmaz ve lisanını esirgemeyen bir Mizojenist -Misogynst- idi; kadınlardan hoşlanmaz, yatar kalkar, ama nefret ederdi.

Henry de Montherlant adlı "Uslanmaz bir kadın düşmanı" Fransız romancıdan bahsediyoruz!

Romanlarını, sağ görüşlü bir yazar olmasına karşılık düşünce ve anlatım özgürlüğüne verdiği önem nedeniyle, Dünya Edebiyatına dair katkıları için

Varlık Yayınları 1950-60 arasında tek tek bastı; üstelik Tahsin Yücel'in usta çevirisiyle...

Mahmut Şenol

Uslanmaz bir kadın düşmanı: Montherlant

Romancı denildiği vakit Tolstoy'a şapka çıkarırız ya, onu bir de karısına sormalı! Bayan Sophia Tolstoy, büyük yazarın ölümünden sonra St.Petersburg'daki bir yayınevi tarafından ele geçirilmiş günceleri yayımlanınca, şu sözleriyle dikkati çekiyordu.

"Tolstoy'dan nefret ediyorum, onunla baş edemem. Zira kocam acı, üzüntü nedir bilmiyor, dert çekmiyor, çünkü o yazıyor ve rahatlıyor!"

Yazarların böyle bir gücü vardır. Hayattan intikamı yazarak alıyorlar.

Fransız yazar Henry de Montherlant'ın da bundan farklı olmadığı aşikârdır, kendi dünyasındaki kadınlara duyduğu apaçık nefreti edebiyatında yansıtıyor; sanırsınız ki, yaşamı boyunca

kadınlardan üst üste darbeler almıştır ve şimdi onlara veryansın etmektedir. Genç Kızlar adlı yapıtıyla başlayıp arka arkaya süren dört kitabında, roman yazarı olan kahramanı Pierre Costals egzantrik bir karakterdir; Dostoyevsky'nin, anlaşılması için romanlarından bir bütün kitabı okuduktan sonra, hâlen içine kapanık kalmış karakterleri gibidir.

Costals, bir bakıma, son dönemlerin yeni icat görmüş kavramı olan, anti-kahramandır; okuru rahatsız eder, genel ahlak kurallarını hiçe sayar, pervasız ve hatta terbiyesizce davranır çevresine. O, genel ahlaka karşı oluşuna bir uygun kulp bulmuştur, bunu burjuva ahlakı diye niteler, lâkin romanlarını baştan sona tarayıp okumamıza karşılık Marksizme, yahut en azından sol düşünceye

ait herhangi bir işarete denk gelmeyince, Costals'ın sırf ettiği kepezeliklere bir kılıf bulmak üzere "Burjuva ahlakı" kavramını kullandığına inanmak gerekir.

Sırf evlenmeden çocuk sahibi olmak üzere yirmili yaşlarının erken zamanlarında bir kadını ayartmış, ondan bir erkek çocuk sahibi olduktan sonra kadını parayla başından savmış, oğlunu dadılar ve sütannelerle büyütmüş, sonra yılda bir iki kez görmek üzere yatılı bir okula yerleştirmiştir. Dört romanda zaman zaman Pierre adlı bu çocuk karşımıza çıkar, daha fazla ortalıkta görünmez, ayak altında gezinmez; Marsilya'daki okuluna geri döner.

Zaten babası da pek meşguldür; kitap yazar, Paris'te bohem hayatı yaşar, kâh Costals'ın yayımlanmış romanlarını ve

birçok yapıtını okuyan genç kızlar, evli bekâr kadınlar onun peşindedir, kâh o kadınları ayartır, sonra onlardan kaçır.

Costals ünlü bir yazar mıdır, burası romanda üzerinde durulmayan bir şeydir, neler yazdığını da asıl roman yazarımız Montherlant bize aktarmayı fuzuli bulmuş olmalıdır.

Henry de Montherlant'ın roman karakteri üzerinden kadınlar ve evlilik, seks ve aşk ilişkisi üzerine söyleyeceği, içinden taşan sözleri vardır. [*Kitapları edininip okumaya kalkışacaklara mutlaka yapışkanlı etiket ve kalem öneririm; altı çizilecek pek çok veciz söz -katılırsınız, katılmazsınız!- bulunur; belki gün gelir, size de lâzım olur!*]

Costals'ın romanlarını okuyup ona uzaktan âşık olmuş taşralı Andrea Hacqubaut adlı otuzlarına gelmiş, bekâr, yüklüce drahoması olan, evlenmeye hazır, daha önemlisi kendisini derhal yazarın kucağına atmaya hevesli ama bakire bir kızla tanışırız; *Genç Kızlar*- Les Jeunes Filles romanı Andrea ile Costals'ın uzaktan seyreden ilişkisiyle başlar. Andrea iki günde bir yazarın posta kutusuna aşk mektupları gönderir, yazdıklarından anlaşıldığında boş bir kadın değildir; okumuş, mürekkep yalamış, rahlele dirsek çürütmüştür... Costals, onun entelektüelizminden hoşlanır fakat Paris'e davet ettiğinde tanışınca yüz fukarası bulunan Andrea'dan kaçmaya kalkar. Gerçi bu durumun farkındadır Andrea ve bir mektubunda, vücudunun bütün

Henry de Montherlant

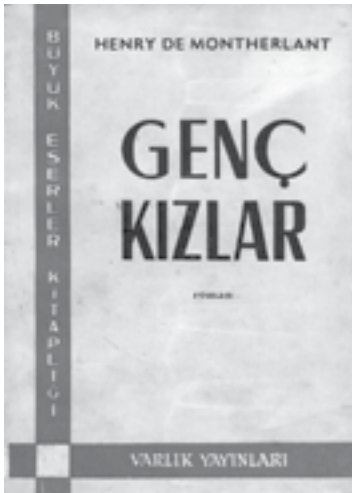
güzel kıvrımlarından bahseder; bu yönüyle romanın erotizmi okuru da cezbeder, celbeder... Andrea, açık açık, sonu ne olursa olsun ve hatta arkası gelmese bile sevişmeyi önerir: "*Hayır, beni hep böyle geri çevireceğinize inanmam. Hiçbir aşk, hiçbir arzu duymadan, bir sokak köşesinde rastlanmış orospu gibi beni koynunuza alın.*" Yüz güzelliğine değil ama bedenine sonsuz güvenen bir kızın yalvarışı, geceler boyu, Katolik olduğundan Tanrısına da yönelecektir: "*Yatağımın önünde diz çöktüm. Onu kandırmaya güç ver, Tanrım, dedim...*" [*GençKızlar, s.125*]

Costals, zaman zaman bu mektuplara cevap verir, yatağına girmeye hazır bu kıza adres gösterir ama gitmez,

evinin kapısından kovalar, hâsılı kaçır! Costals'ın kadınlar üzerine bu titizliği anlaşılır şeydir, zira arkasında koşan pek çok başkası vardır, dilediğinle düşer kalkar. 1936 basımı bu romanından evvel, *Bekârlar* başlığıyla bir başka yapıtını yayımlamış Montherlant'ın kahramanı, *Genç Kızlar*'da, eğer yanlış hesap etmedikse, beş altı kadınla daha yazışır, buluşur, kâh sevişir kâh onlara hakaret edip çeker gider. Mektuplaşmalar romanın temel kurgusunu oluşturuyorsa da mektup edebiyatının bir bakıma şenlikli, *romcom-romantik comedi* tarzında, sık sık erotizmin kapısını da aralayan biçimiyle karşı karşıya kalırız; Montherlant zaman zaman mektupları keser, lafa karışır.

Kadınlar söz konusu oldu mu, ağzına geleni söyler, Costals! Evlenmeye meraklı kıza, "*Yorganın altında sefalet duyulmaz!*" der mektubunda, kendisinin o kadar zengin olmadığını söyleyip baştan korkutmaya çalışır. "*Arzulayan adam kadınların denizler gibi dalgalandığını hayvanlarla dolu bir Roma arenasında gibi kaynaştıklarını görür. Kadınlar gereğinden fazladır. Cesareti uçup gider adamın, müzeye girip de binlerce nesne önünde gözleri kamaşan meraklıya döner. Kapalı arenada bir kadın sürüsü...*" [*GençKızlar, s.12*]

Costals'a bakarsanız, "*Bir kadına iyi davranmak her zaman tedbirsizliktir*" [s.21] ve "*Aşkı bilirim ve sevmem, tabiatla aşk maşk yoktur. Beni aşkla seven bir kadına*

Genç Kızlar, Kadınlara Acıyın, İyilik Şeytani, Cüzamlı Kadınlar, [Tetralojik, dört ardıl roman!] Henry de Montherlant, Çev: Tahsin Yücel, Varlık Yayınları, Cep Kitapları dizisi, Circa 1950-1960

> KİTAP

sığınmaktansa, sıkıştırılmış bir hayvan gibi ormana gizlenmeyi yeğ tutarım” der [s.31] yahut “Siz kadınlara anlayacağımız dilden konuşuyorum, sizin seviyenize inmeğe böylesi daha iyi” diye hakaret eder [s.43]; durun kızmayın, bir roman okuyoruz.

Terk edilmek onu hiç üzmez, hemen yenisini arenada bulacaktır: “Uzaklaşıp giden bir kadın, sevmediğiye, on yıl kazanmış olur hayatından... Sevdığı kadınsa bir iki yıl!” [s.75] Kadınlara, ayrıca insanlara da pek üzülmez, empati kurmaz Costals! “Bizim romancı, meslektenden gelen bir alışkanlıkla insanların çektiği acıyı uzun boylu üzerinde durmamak için, kendini onların yerine koymanın ustasıydı”, bir şeyler uyduruyordu. [s.81]

Başta Andrea olmak üzere çevresindeki kadınları alıkoyan, sonra kovalayan Costals, bu ilk romanın sonunda bir başka genç kızla tanışır, bu kez galiba gerçekten âşık olmanın sınırındadır. Evvela adını öğrenmeye can atar, “Adını bilme-yişim keyfimi kaçırıyordu” der, “Erkek adını bilmediği bir kadını arzuladı mı, bu ismi öğrenmek ona sahip olmanın bir taslağı gibidir.” [s.119]

Costals, adının Solange olduğunu daha ilk buluşmada öğreneceği genç kızın bir otel odasında kendisini yatağa, üstündekileri fora edip atışını eşi bulunmaz bir hâzla seyrederek: “Solange şimdi yatağın üstünde çırılçiplaktı. Yalnız ayak-kabularını çıkarmamıştı, çoraplarını da ayak-kabuları üzerine indirmişti. Ne nazlanmış, ne de erdemlilik taslamıştı. Otelin adamları önünden merdivenleri nasıl çıktıysa, öylece, bütün doğallığıyla, içtenliğiyle soyunuvermişti. Bacaklarında tüyler vardı, fazla olmadı mı genç kızlarda tüyler hoş kaçardı.” [s.169]

Costals ilk romanda tanıştığı Solange ile ötekilerinde, *Kadınlara Acıyın*-Pitié pour les femmes adlı diğer romanda artık birbirlerinden kopamaz duruma gelecektir, fakat roman kahramanımız hâlen kadınlara güvensiz, düşman, evlenmek Şûrâda dursun uzun boylu bir ilişkiye bile tahammülsüzdür; incilerini döktürür sayfalar boyunca...

Fakat “Burjuva ahlakı” peşini bırakmaz, Solange’ın annesi Madam Dandillot meseleye el atar ve zengin, şöhret sahibi, üstelik yakışıklı Costals’ı kızıyla nikâh

masasına oturtmaya yeminlidir. *Kadınlara Acıyın* romanı bu dünür, müstakbel kaynana, gelin ve damat hazırlıkları, Costals’ın bunlardan hep kaçışıyla sürecektir; tıpkı ilk romandan aktardığımız gibi türlü veciz deyişlerle karşılaşırız.

Montherlant’ın arka arkaya yazdığı bu serinin üçüncü kitabı *İyilik Şeytanı*-Le démon du bien, Mme Dandillot’un Costals’la mücadelesi üzerine komik sahneleriyle pek meşhur olmuştur. Yanılmıyorsam bu eserden bir film yapılması tasarlanmıştı, araya II.Dünya Savaşı girdi, sonra da Montherlant’ın Nazi yanlısı kuşku duyulan davranışları; yarım kaldı.

Mme Dandillot, Costals’a nasihat çeker, “Bu yalnızlığınıza yaşamak denmez ki! Evlenin, hiç değilse eviniz bir güzel ısınır, iyi bir mutfağınız olur, aydınlık olur, güürültü olur, bazı sıkıntılar da olur elbet, hayat onsuz olmaz, ama yine de hayat olur!”

Costals içi sıra konuşur: “Güürültü! İşte, onların aradığı! Korkunç ruh yoksulları güürültü ister, yalnızlığa gelemeler, başka türlü oldu mu, hiçliklerini anlarlar.” [*İyilik Şeytanı*, s.60] Aralarındaki tavla müsabakası gibi evlen-evlenmem didişmesi sürgit devam eder.

Solange güzel mi güzeldir, Costals o yüzden ayrılmaz, ama evlenmeye hiç gelemez. Dahası, Solange eski sevgili Andrea’yı aratacak kadar entelektüelizmde uzaktır. “Bazı kadınlar vardır, okusunlar diye güzel bir kitap verirsiniz, bir

kelime bile söylemeden şeker kaşığı gibi geri verirler” [s.30]

Bahaneyi bulmuştur Costals, Solange okumayı sevmez!

Annesi, Mme Dandillot kızını kütüphanelere gönderse de, olmadı mı olmaz!

Bu bahane de yetmezse, Costals birgün Solange’ın kendisini aldatacağına inanır, bunu ileri sürer. “Şu eski atasözünü bilmez misiniz?” der Madama, “Evlilik bu, aldatabilen aldatır. Çiftlerden birinin ötekini az ya da çok aldatmadığı evlilik görülmemiştir.” [s.71]

Bu direnişi yetmezse, kadınların sevişmede sahtekâr olduklarını iddia eder, evlenirse bu sahteliğe dayanamayacağını söyler. “Zevk alma taklidi her gecenin acıklı ve yıllarca süren komedyasıdır. Ve kadınların safâşa sığınması, onu göğşe çıkartması, bunu tabiata zıt olan her şeyden dehşet duydukları gibi bundan da dehşet duyan erkeğe kabul ettirmeye çalışmaları...” onu daha baştan helâk edecektir. [s.93]

Üstelik, bir kadının kısa sürede erkeğine düşman olacağından korkar ve Tevrat ile İncil’deki bir hikâyeyi, *Sisera* ve karısı *Jael*’i anlatır. Sisera’yı uyurken kulağından bir kazık sokarak öldüren karısı, Costals’ın evlilikteki büyük korkusudur. Burada, 16. yüzyıl İtalyan ressamı *Palma il Giovani*’nin bu sahneyi resimlediği tuvalin karşısına geçip birkaç dakika düşünmek gerekir.

Costals kadınlara karşı savunusuna, zaman zaman, edebiyatın ünlü isimlerini de kanıt gösterecektir. “Gogol’ün şu sözleriyle başlayan bölüm daha uygundur. ‘Allahım yeryüzünde yeter derecede süprüntü vardı, her cinsten. Buna kadını da eklemeye ne ihtiyacın vardı?’” [s.144]

Ve nihayet aslında derinden derine âşık olduğu Solange’dan kurtulmanın yolunu bir hastalığa yakalanmakta arayacaktır. Yeni yazacağı roman için seyahat diye tutturur, Fas’a gider; Fransız kolonisi o vakitler...

Rhadidja adında bir fahişeye yaşamaya başlar, bilerek yapar bu seçimi, zira kadın cüzzamlıdır. *Cüzzamlı Kadınlar*-Les lépreuses, adlı Costals’a dair son kitabında, daha evvelki geliş gidişlerinden tanıdığı güzel Rhadidja’yla birkaç ay sürekli beraber olur, bilerek cüzzama

yakalanmak için; bütün beklentisi bu hastalığı kaparsa belki Solange ondan vaz geçer ümididir.

Rhadidja onun için sadece seks aracıydı, "...tohumunu boşalttığı etten torbaydı. Güvenliğinin, hatta etsel güvenliğinin yeri idi, o kendisini iki kere hem 1924'de, hem 1926'da belsoğukluğunu bulaştırdığı hâlde ondan ayrı durmaya bir kere bile razı olmamıştı. Sürekli kendisini zehirleyen bu kadınıla bağıntılarında onu yöneten, güvenlik hayalidi." [Cüzamlı Kadınlar, s.79]

Cüzam-Lepra onun için romantik bir kurtuluştu, cüzama yakalandığına artık inandığı bir vakit Paris'e döner, berbat hastalığın iyice havasına da girmişti, Solange'a durumu anlatır.

Artık nişanlısı sayılan Solange, gözünü kırpmadan, her şeye rağmen yine de evlenmeye hazır olduğunu söyler ve onu elinden tutup meşhur bir doktora götürür. Hastalığından gayet emin olan Costals, hekim muayenesinden sonra tertemiz olduğunu öğrenince hayalkırı-

lığına bürünür.

"Costals'ın bütün geleceği bu hastalık üzerine kurulmuştu onbeş gündün beri. Hem sonra bu hastalık büyüklüktü, verilmiş bir büyüklük. Şimdi büyüklük, 1) İcat edilecek, 2) Fethedilecek, 3) Düzenlenecekti." [s.142]

Burada *Romantizmin* icabı, olmayan bir şeyi yeniden yaratmak, onu var saymak, en azından icat etmek, icat edilemeyeni fethetmek ve her şeyi ona göre düzenlemenin ipuçlarını buluruz. Costals, iflah olmaz bir Romantiktir.

Bütün bunlara karşılık beklemenin de bir haddi hududu vardır, nihayetinde bir genç kız evlenip çocuk çocuğa karışmak ister, üstelik altı yıl sürmüştür nişanlılık dönemi... Sonunda Costals'a bir düğün davetiyesi ulaşır. Solange, bir mühendisle hayatını birleştirmeye âniden karar vermiştir, düğün dernekleri yapılır.

Dört roman bir bütün olarak okunurken Montherlant'ın tuhaf hayat hikâyesini gözden irak tutmamalı. Siyanür içip,

üstelik başına kurşun sıkarak 77 yaşında intihar eden Fransız romancının iniş çıkışlı serüveni anlaşılmasın Costals'ın yumurtladığı vecizelerin farkına varmak pek mümkün görünmüyor.

Mizojinist edebiyatçı avına da sonra çıkabilirsiniz!

Bizden hatırlatması, *Ernest Hemingway*'in "Francis Macomber'in Kısa Sürmüş Mutlu Hayatı" başlıklı hikâye ile başlayın, kadın hayranları pek fazla olan *D.H.Lawrence*'le devam edin, hani meşhur "Lady Chatterley'in Âşığı" romanı yazarına kadar edebiyatın kadın düşmanlarını -belki de onlara göre gerçekliği- savunanları okuyunuz.

Size şaşırtıcı gelse de, bu bilgiyi paylaşmadan geçemem: İngiliz klasik dönem kadın romancısı *Jane Austen*'in de kendi hemcinslerine düşman olduğunu, romanlarında kadınları yerden yere vurduğunu biliyor muydunuz?

Ben bilmiyordum, Montherlant'ı okuyana kadar... □

-31-
Aralık'a kadar

kitap armağanı

abonelik kampanyası

LATİN AMERİKA PORTRERLERİ
190 siyah-beyaz fotoğraf
Eğyük bir kültürün zenginliğini temsil eden, Latin Amerika'nın atardamarları: şairler, ressamlar, yazarlar, devrimciler, müzisyenler...

50₺ değerinde

SICAK HAZİRAN
Sonraki Direniş Mektup
336 sf
Gezi Direnişi'nin tüm yönlerini ve sonrasına bırakılmı tartışan kapsamlı bir anelzik kitabı...

29₺ değerinde

1 yıllık abonelik

+

veya

armağan

kargo dahil

110₺

evrenselkultur.com

evrenselkulturdergisi@yahoo.com

aylık kültür sanat edebiyat dergisi

0212 255 2544

EvrenselKultur

EVRENSEL KÜLTÜR

Şiirleri ışık olsun!

23 Ocak 33'te Gülten Akın'ın ciğerleri ilk kez soluduğunda Yozgat'ta, büyük bir savaştan on yıl önce çıkmıştı, Cumhuriyet'in ilk yıllarıydı... Henüz beş yıl olmuştu Latin alfabesine geçeli ve doğduğu yıl ilk üniversite açılmıştı İstanbul şehrinde ve daha "verilmemişti" kadınlara seçme ve seçilme hakkı... Devam eden ve yeniden kurulan ve mücadele edilen, hepsi birden el eleydiler bu topraklarda...

Doğduğun dünyanın rengi, evreni, kültürü yansıyor aslına; evinin kokusu, kentin koşuşturmacası, parke taşları, yoksulluk, varsılık, annenin ninnisinden, nenenin türküsüne her şeyilmek ilmek örtüyor insanı...

Ve bazen, kalbinin aortundan şiirler geçiyor, dilinin ucuna geliyor da... Zordur herkesin türküsünü dile getirmek şiirlerde... Gülten Akın hayatı boyunca yazdığı sayısız şiirle bunu başardı. Duru dili, okurlarının da sesi oldu ve bu nedenle "Yaşayan en büyük şair" olarak nitelendi. Sayısız şarkıda, kitapta, oyunda, sayısız eserde bir mısra, bir tutam girivermesi, illa ulaşmış olması hemen herkese, hiç de tesadüf olmayan bu seçimden de kaynaklandı. Yaşamın her anını kavrayan, tanık olduğu tarihe her mısraında hayat hayat yer veren şiirleri, şiirin kadın halinin ne "çok" olduğunu öğretti.

Kırklı yıllarda, Gültenli Akınlıydı artık Ankara. 1955'te Hukuk Fakültesini bitirdi ve 56'da da evlendi. 1972'ye kadar Anadolu'nun çok yerinde hem öğretmenlik hem de avukatlık yaptı. Bu toprakların, emeğiyle, yoksulluyla, kadınıyla, azıyla, çoğuyla yansımaları şiirlerine biraz da bundandır. Öğrenmiştir, dinlemiştir, öğrenmiştir...

*"Sizi sevdiğiniz havalara götürdüm
Bir yanınızı buldum usulca dokundum
Eğilip söyledim ben size, söyledim
Böyle bırakmayın kendinizi"*

İlk şiiri Çin Masalı 1951'de Son Havadis gazetesinde yayımlanır ve tüm birikmişleri artık bizlerle olmaya başlayacaktır... *"Pembe bohçasında hatıraların/elem katlanıyor, haz katlanıyor"* mısralarıyla aslında bu toprakların şiirini yazmakta olduğunu da müjdeler. Öğretmenlik yaptığı toprakların şiirlerini yazar, büyüttüğü beş çocuğuyla kadının şiirini, Mamak'taki oğlunun yolunu gözlerken özlemin, içerinin şiirini...

*"Ellerini görsem oğlumun
Uzun esmer parmaklı ellerini
Onları özlüyorum
Üç yaşına yağın karda
Kızarmış, ısıttım öpe hohlama..."*

Usul sözler yaratır Gülten Akın. Usul ve sokaktan, mutfaktan, bahçeden, bizden yazar. Bizi duyar ve bu yürek çarpıntısını tanırsınız mısralarında, bu nedenle tanıdık, bu nedenle aynı zamanda bizim sesimizdir. O bilir, yazar ve Dillenmiştir sessizce şimdiye kadar sustuklarımız. Ayaklarımız toprağa oradan suya değer. Yeni bir hasbihali başlatır kendinizle kendiniz.

2013'te yayımlanan Beni Sorarsan kitabıyla yeniden ulaşır bize, *"Beni sorarsan/Kış işte"* der...

Geride, onlarca kitap, şiir bırakır. Hem anlamak için hem de kendimizi yeniden, yeniden anlatmak için yanımızda olacaktır hep şiirleri, çünkü o bilir,

*"Ah, kimselerin vakti yok
Durup ince şeyleri anlamaya"...*

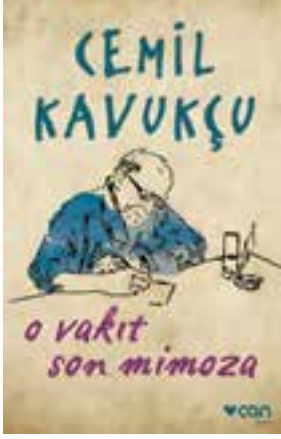
egesaroz

O Vakit Son Mimoza

O Vakit Son Mimoza, Cemil Kavukçu'nun belki en hüznü kitabı. Alkol bağımlılığı nedeniyle hastaneye yatırılmış bir dost, zaman kavramını yitirmiş yaşlı bir anne, batmak üzere bulunan, hedefsiz, menzilsiz bir gemiye toplanmış düşsel çocukluk kahramanları... Kavukçu'nun, yaşamı her yönüyle kavrayan, her duygunun hakkını veren öykülerinde sıra hüznünde... Ama okuyunca göreceksiniz; en umutsuz anlarımızda bile bahçemize bir fidan diker, bir sokak hayvanıyla dost olur, ölüm döşeginde gülümseriz. Çünkü insan asıl umudunu kaybettiği zaman ölür.

O Vakit Son Mimoza, Cemil Kavukçu, Can Yayınları, 96 sayfa, 10,50 lira

Yokuş Yukarı İstanbul

Evlerine arka sokaklardan gidenlerin öykülerini yazıyor Sibel Öz. Beykoz'un kapısına kilit vurulmuş fabrikaları, Tarlabası'nın yokuşlu yolları, Taksim'in özgürleştiği on dört gün, Kandilli'deki fısıltılar, Boğaz'a bakan fesleğen kokulu teraslar dile geliyor, ete kemiğe bürünüyor yorgun İstanbul... Ve hatırlıyor hatırlamak istemediklerini de... Gayrettepe'deki işkenceleri, kentsel dönüşüm kısılcığında çetelere boğdurulan mahalleleri ve mahalleli yiğit gençlerin katledilişini. Bazı öykülerde susuyor İstanbul, katliamdan geçiyor sözcükler de, Sुरुç oluyor, Ankara oluyor...

Yokuş Yukarı İstanbul, Sibel Öz, Nota Bene Yayınları, 112 sayfa, 11,00 lira

Hiçbir Yer Oteli

Savaşın orta yerinde umudunu kaybetmeyen dokuz yaşında bir kız. Annesi ve ağabeyiyle altı yıl boyunca dokuz metre kare bir odada yaşayıp anavatanını ve babasını kaybetmenin güçlükleriyle mücadele ediyor. Hırvatistan'ın iç savaşla tanınmaz hale gelmiş Vukovar kentinde, özel hayatların siyasetle nasıl kuşatıldığını, savaşın nasıl olağanlaştığını anlatıyor Ivana Bodrozic: "Dairenin açık pencereleri, dayanılmaz bir yaz öğleden sonrası, Vuka Nehri'ndeki delirmiş kurbağalar... İki koltuğun arasından geçip şarkı söylüyorum: Kim söyler, kim söyler, Sırbistan küçüktür şarkısını. Babam gazetesini kapatıyor ve bana dönüyor, gerildiğini hissediyorum."

Hiçbir Yer Oteli, Ivana Bodrozic, çev. Zeljka Milanko, Aylak Adam Yayınları, 144 sayfa, 13,00 lira

İzmitli Ermeniler Konuşuyor

Hrant Dink Vakfı'nın 2011 yılından bu yana sürdürdüğü Anadolu Ermenileri Sözlü Tarih Projesi'nin ürünü olarak yayımlanan Sessizliğin Sesi serisinin dördüncü kitabı Sessizliğin Sesi IV İzmitli Ermeniler Konuşuyor, proje kapsamında yapı-

lan 30 sözlü tarih mülakatının dokuzunu içeriyor. Kitap, mülakatların haricinde proje koordinatörlerinden gazeteci Ferda Balancar'ın önsözü ve Kocaeli Üniversitesi Felsefe Bölümü araştırma görevlisi E. Aras Ergüneş'in sonsözünün yanı-

sıra, İzmit ve çevresine ait Ermenice şarkı sözleri ve tekerlemelerden oluşan bir seçkiyi de içeriyor.

İzmitli Ermeniler Konuşuyor, haz. Ferda Balancar, Hrant Dink Vakfı Yayınları, 136 sayfa, 14,00 lira

Paramazlar

Ermeni sosyalist liderlerinden Paramaz'la 19 arkadaşının idam sürecine ve sonrasına tanıklık eden bu kitap, Türkiye'de sosyalist kültürün ve sol hareketin tarihinin gerçek kökleriyle anlaşılması için önemli bir olanak sunmaktadır. İstanbul'daki bir halk kütüphanesinde tesadüfen bulunan kitap, Ermenice aslından Aris Nalcı tarafından Türkçeye kazandırıldı. Tanıkların ve idam edilenlerin günyüzüne çıkan yazılarıyla birlikte, Sosyal Demokrat Hınçak Partisi Nizamnamesi de kitabın en dikkate değer bölümlerinden biridir. Bu çalışma,

yalnızca tarihi değişik boyutlarıyla inceleme ve tartışmanın önemini göstermekle kalmıyor, aynı zamanda bugünü anlamak için de değerli ipuçları sunuyor.

Paramazlar: Beyazıt'ta 20 Darağacı, der. Yetvart Çopuryan, çev. Aris Nalcı, Evrensel Basım Yayın, 176 sayfa, 18,00 lira

Ararat'a Bakmak

Ermeni halkının tarihi bugüne dek farklı bakış açılarıyla ele alınmıştır. Ancak Suny, Ararat'a Bakmak'ta, aynı tarihsel süreci bugüne dek pek denenmemiş bir perspektifle yeniden ele alıyor. Ermenilerin, modern dönemde bir siyasi aktör olarak sahneye çıkışlarından, Sovyetler Birliği'nin yıkıldığı döneme dek tüm tarihlerini bir siyasi yapı oluşturma çabası ve arayışı olarak ele alırken, bu tarihin temel sorunlarını ve çıkmazlarını ustaca gözler önüne seriyor. Ararat'a Bakmak, hem Ermeni tarihini merak edenlere, hem de bir tarih kitabından çok daha fazlasını okumak isteyenlere tatmin edici bir okuma vaat ediyor.

Ararat'a Bakmak: Modern Tarihte Ermenistan, Ronald Grigor Suny, çev. Lora Sarı – Sosi Dolanoğlu, Aras Yayıncılık, 404 sayfa, 30,00 lira

Rilke'ye Veda

Rilke'ye Veda Zweig'in Rilke'nin ölümünden yaklaşık iki ay sonra ve 10. ölüm yıldönümünde yaptığı iki konuşmadan oluşuyor. Türk okurunun en sevdiği Batılı şairlerden Rilke, yine en sevdiğimiz yazarlardan

Zweig'in kaleminden. "Bazen bir halk, bir şair öldüğünde şiirin de sanki onunla birlikte öldüğünü düşünür. Bugün biz Almanya'da şair dediğimiz zaman hâlâ onu [Rilke'yi] düşünmekteyiz ve bu arada onun sevgili görünümünü onunla karşılaştığımız her yanda bakışlarımızla aramaktayız, bu görüntü çoktan zamanımızdan ayrılarak zamansız olana geçti ve ölümsüzlüğün mermerden ormanında heykel oldu." - Stefan Zweig
Rilke'ye Veda, Stefan Zweig, çev. Sezer Duru, Edebi Şeyler, 88 sayfa, 12,00 lira

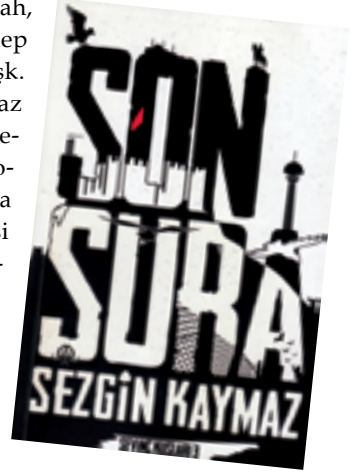
Üst Kat Komşusuna Mektuplar

Marcel Proust'un Haussmann bulvarı 102 numaralı evin üçüncü katında oturan komşusu olduğunu öğrendiğimiz Madam Williams'a yazılmış mektuplar. Kadının Amerikalı dişi kocası Charles D. Williams'ın muayenehanesi asma-katın üstünde ikinci katta, yani zavallı Marcel'in tepesinde. Dolayısıyla gü-rültü fobisi olan Marcel epeyce dram yaşıyor. "Genellikle bir boyacı, hele bina içindeyse, Giotto'nun sanatının yanısıra Reszké'nin sanatını da icra etmesi gerektiğini sanır. Sizininki elektrikçi çekici sallarken susuyor." **Üst Kat Komşusuna Mektuplar, Marcel Proust, çev. Elif Gökteke, Yapı Kredi Yayınları, 80 sayfa, 9,00 lira**

Son Şûrâ

Opera, Çankaya Karakolu, Kumrular... Yeraltının tekinsizleri, yerüstünün kırıkları, manyak doktorları, garibanları, haydutları, iyi polisleri, kötü polisleri, iyi kötü polisleri, eli maşalı akıllı karışıkları... Yangın, hesaplaşma, hile hurda, çek senet, heyecan, neşe, acı mizah, olmadık aşk, hep aşk, ille de aşk. Sezgin Kaymaz Sevinç Kuşları serisinin üçüncü romanı Son Şûrâ'da okurun tiryakisi olduğu kahramanların iplerini çözüyor; yerde gökte yıldız, kitapta kütükte kanun bırakmıyor. İyiyle kötünün, umutla düşüşün sınırlarında kurduğu dili ve lezzetli üslubuyla Sezgin Kaymaz eski ve yeni okurlarının karşısında. Edebiyat karnavalına hazırlanmış. **Son Şûrâ, Sezgin Kaymaz, April Yayınları, 544 sayfa, 25,00 lira**

Okurken Ne Görürüz?

Edebi eserlerdeki betimlemeleri okuduğumuzda zihnimizde ne canlanır? Yazarın hayal ettikleriyle bizim hayal ettiklerimiz örtüşür mü, yoksa tamamen kendimize özgü karakterler/mekânlar mı yaratırız? Betimlemeler hiçbir zaman eksiksiz değildir, mutlaka atlanan detaylar kalır. Bu boşlukları nasıl doldururuz? Dahası, betimlemeler bazen peyderpey gelir. Okumakla zihinde canlandırmak arasındaki

incelikli ilişkiyi son derece özgün bir şekilde ele alan bu kitap, okuma deneyiminin kendisinin de en az okunan eserler kadar ilgi çekici ve üzerinde düşünmeye değer olduğunu gösteriyor bizlere. **Okurken Ne Görürüz?, Peter Mendelsund, çev. Özde Duygu Gürkan, Metis Yayınları, 448 sayfa, 20,00 lira**

İsyankâr Neşe Sevgi Soysal Kitabı

Seval Şahin ve İpek Şahbenderoğlu, İsyankâr Neşe adını verdikleri bu kitapla, adeta bir Sevgi Soysal okuma kılavuzu hazırladılar. Bir yanda Soysal'ın eserlerini derinlemesine inceleyen akademik makaleler, onun edebiyatta özgün bir kadın dili oluşturma arayışının ve her tür baskıcı zihniyete başkaldıran, direnen, isyan eden kaleminin izini sürerken, diğer yanda yazarın bizzat tanımış isimlerin zengin tanıklıkları, hayatıyla kitapları arasında inselikli bağlantılar kuruyor.

Kitabın sonunda yer alan ve Seval Şahin ile Said Çangır'ın Sevgi Soysal'ın edebi ürünleri üzerine kaleme aldıkları kapsamlı analiz ise, bu eserlerin yapısına ve kurgusuna dair önemli ipuçları sunuyor. **İsyankâr Neşe: Sevgi Soysal Kitabı, haz. Seval Şahin - İpek Şahbenderoğlu, İletişim Yayınları, 536 sayfa, 33,00 lira**

Hemcinsine Tutkun Bedenler

Halit Erdem Oksaçan bu kitabında, cinsiyet rollerini ve cinsel kimlikleri modern dünya edebiyatındaki yansımalarıyla ele alıyor; hemcins aşkıyla eşcinselliğin açık ya da örtük olarak işlendiği eserlerde aşkın, beden, duygulanımın ve hazların dile getirilişini irdeliyor. W. Shakespeare, D.H. Lawrence, Oscar Wilde, Apollinaire, Virginia Woolf, André Gide, Thomas Mann, Lawrence Durrell, James Baldwin, Jean Cocteau, Yukio Mişima, Jean Genet, Christopher Isherwood, Truman Capote gibi yazarların eserlerindeki sodomizmden homoerotizme, hemcins aşkıdan eşcinselliğe cinsel kimliklerin bedensel ve duygusal geçişkenlik gözler önüne seriliyor. **Hemcinsine Tutkun Bedenler, Halit Erdem Oksaçan, Agora Kitaplığı, 176 sayfa, 18,00 lira**

aylak kitap

**Karşınızda
yüzyılın en iyi
öykücüsü, Locus,
Nebula, Hugo,
Bram Stoker,
World Fantasy,
O. Henry,
Shirley Jackson
ödülleri sahibi
Kelly Link**

Her Düş Bitene Kadar Gerçektir...

Aytaç Ars, dördüncü romanı *Hiç Anadolu Piç Amerika* ile okuru gülünç bir kâbusa davet ediyor. Gökdelenlerin, markaların, vitrinlerin, grotesk bedenlerin, Hollywood'un, Victoria's Secret mankenlerinin, taklit hayatların, kredi kartına dokuz taksitle tüketilebilen imajların eşliğinde Amerika'dan Mecidiyeköy'e oradan da Satürn'e uzanan bir hikâye.

Sapık bir Noel Baba, Ölü bir Bugs Bunny, manyak bir Bruce Willis, Yenil, Şevval, Anadolu, Araf ve daha nice. Yeni Yeraltı'nın kapıları bu kez cinnet ve kahkahaya açılıyor.

“Öyle Hikayeler Vardır ki insanın hastalığını iyileştirecek güçtedir” der Isabel Allende. Bunlar böyle hikayeler.

Ursula K. Le Guin kadar efsunlu, Bradbury kadar tuhaf, eserini sınıflandıracak kütüphanecileri ağlatacak kadar benzersiz.

ŞEN BİLGİ!

Cezanın tarihini yazan Foucault, çocuk bakıcılığına yeltense, başı veletlerle derde girer miydi?

Felsefe, mizah ve bazı başka şeyler... Açık büfe! Arada atıştırın... Biraz bilgiden ve neşeden kim ölmüş?

instagram/aylakitap
twitter/versus_aylak
facebook/aylakitapyayinlari

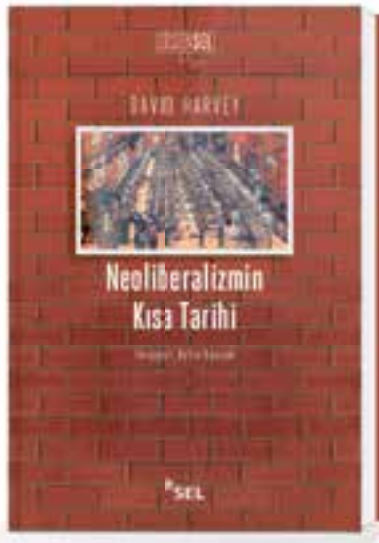

Tespah Ağacının Gölgesinde

Harper Lee

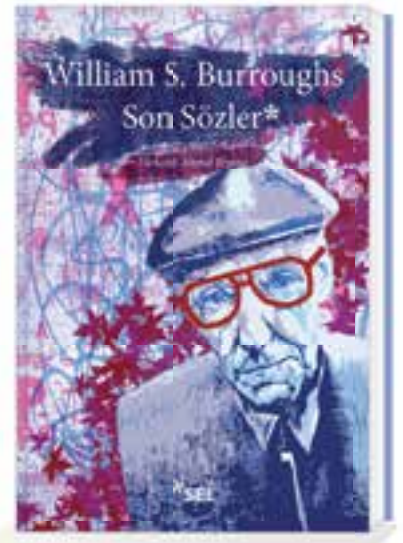
Türkçesi: Püren Özgören

Neoliberalizmin Kısa Tarihi

David Harvey

Türkçesi: Aylin Onacak

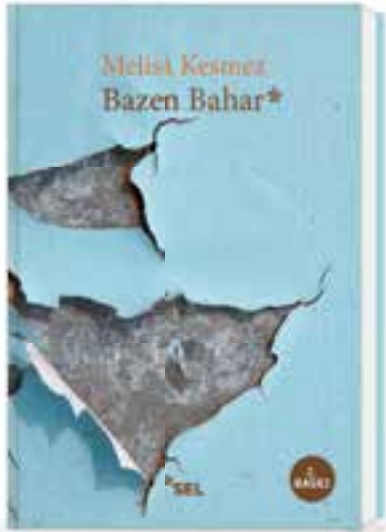
Son Sözler

William S. Burroughs

Türkçesi: Ahmet Ergenç

Bülbülü Öldürmek'in ardından Harper Lee'den unutulmaz bir roman daha **Tespah Ağacının Gölgesinde**, çok sevilen **Atlari Bağlayın Geceyi Burada Geçireceğiz**'in ardından Melisa Kesmez'den yeni öyküler, edebiyatımızda taze bir soluk Özgür Çakır'dan **Yükşehir**, gücünü samimiyet ve gerçekliğinden alan yeni bir J. Winterson kitabı, William Burroughs'un yazdığı en mahrem ve özel metin **Son Sözler**, neoliberal saldırganlığa karşı çaresiz olmadığımızı bir kez daha gösteren David Harvey'den **Neoliberalizmin Kısa Tarihi** ve ufuk açıcı bir rehber **Freud'dan Hayat Dersleri**, Kasım'da Sel'de...

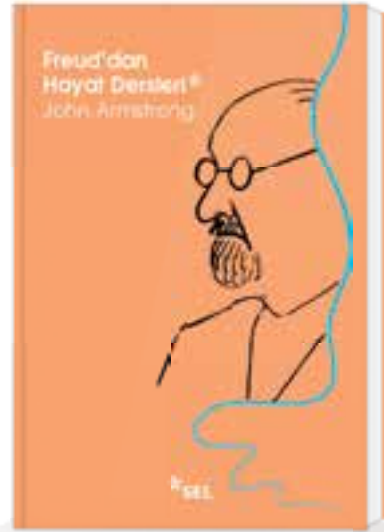
Bazen Bahar

Melisa Kesmez

Yükşehir

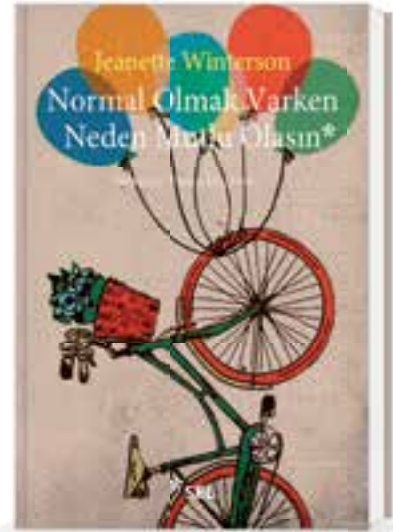
Özgür Çakır

Freud'dan Hayat Dersleri

Brett Kahr

Türkçesi: Şeyda Öztürk

Normal Olmak Varken Neden Mutlu Olasın

Jeanette Winterson

Türkçesi: Püren Özgören

***SEL**
YAYINCILIK

[selyayincilik](#) [f Selyayincilik](#) [selyayincilik](#) * [www.selyayincilik.com](#)